

UN PAS ÎNAINTE,
DOI PAȘI ÎNAPOI

(CRIZA DIN PARTIDUL NOSTRU) *

Scris în februarie-mai 1904

*Publicat în volum, la Geneva,
în mai 1904*

*Se tipărește după textul volumu-
lui, confruntat cu manuscrisul și
cu textul apărut în culegerea:
VI, llin. „In 12 ani”, 1907*

N. LENIN. Ein Schritt vorwärts, zwei Schritt rückwärts
(Über die Krise in unserer Partei)

РОССІЙСКАЯ СОЦІАЛЪДЕМОКРАТИЧЕСКАЯ РАБОЧАЯ ПАРТІЯ

Н. ЛЕНИНЪ.

**Шагъ впередь,
два шага назадъ**

(Кризисъ въ нашей Парти).

ЖЕНЕВА

Типографія Парти. Rue de la Coulouvreniere, 27.

1904

Сoperta cărții lui V. I. Lenin
„Un pas înainte, doi pași înapoi“. — 1904

Micșorat

PREFAȚĂ

Cînd se desfășoară o luptă aprigă, dîrză și de lungă durată, la un moment dat încep de obicei să se contureze problemele centrale, esențiale, de a căror rezolvare depinde rezultatul final al campaniei și în comparație cu care diferitele episoade mărunte și neînsemnate ale luptei încep să treacă tot mai mult pe planul al doilea.

Așa stau lucrurile și cu lupta noastră internă de partid, care de o jumătate de an se află în centrul atenției tuturor membrilor partidului. Și tocmai pentru că în istoricul întregii lupte, pe care-l înfățișez cititorului în lucrarea de față, a trebuit să mă ocup de multe amănunte care prezintă foarte puțin interes, de multe ciorovăieli care sînt, în fond, complet lipsite de interes, aș vrea să semnalez chiar de la început atenției cititorului două puncte într-adevăr centrale, esențiale, care prezintă un interes uriaș, care au o însemnătate istorică neîndoieală și sînt cele mai arzătoare probleme politice care stau la ordinea zilei în partidul nostru.

Prima problemă de acest fel este problema semnificației politice a împărțirii partidului nostru în „majoritate” și „minoritate”, împărțire care s-a produs la Congresul al II-lea al partidului și a împins pe ultimul plan toate împărțirile anterioare din sînul social-democrațiilor ruși.

A doua este problema semnificației principiale a poziției noi „Iskre” în problemele organizatorice, în măsura în care această poziție este într-adevăr principială.

Prima problemă este aceea a punctului de plecare al luptei dinăuntrul partidului nostru, a originii acestei lupte, a cauze-

lor ei, a caracterului ei politic fundamental. A doua problemă este aceea a rezultatelor acestei lupte, a finalului ei, a chin-tesenței principiale care rezultă din adunarea laolaltă a tot ce ține de domeniul principiilor și din scăderea a tot ce ține de domeniul ciorovăielilor. Prima problemă se rezolvă prin analiza luptei care a avut loc la congresul partidului ; a doua, prin analiza noului conținut de principii al noii „Iskre“. Ambele analize, care formează conținutul a nouă zecimi din textul broșurii mele, duc la concluzia că „majoritatea“ este aripa revoluționară a partidului nostru, iar „minoritatea“ – aripa lui oportunistă ; divergențele care despart cele două aripi în momentul de față au ca obiect, mai ales, nu probleme de program sau de tactică, ci numai probleme organizatorice ; noul sistem de concepții, care se conturează în noua „Iskră“ cu atît mai limpede cu cît ea caută să-și adîncească poziția și cu cît aceasta din urmă se debarasează de ciorovăielile în problema cooptării, este oportunismul în problemele organizatorice.

Principala deficiență a literaturii referitoare la criza din partidul nostru este, în domeniul studierii și interpretării faptelor, lipsa aproape totală a unei analize a proceselor-verbale ale congresului partidului, iar în domeniul elucidării principiilor fundamentale ale problemei organizatorice, lipsa unei analize a legăturii care există, fără îndoială, între greșeala fundamentală a tov. Martov și a tov. Akselrod în formularea paragrafului 1 din statut și în apărarea acestei formulări, pe de o parte, și întregul „sistem“ (în măsura în care poate fi vorba aici de un sistem) al actualelor concepții principiale ale „Iskrei“ în problema organizatorică, pe de altă parte. Actuala redacție a „Iskrei“ probabil că nici nu observă această legătură, deși semnificația controverselor în jurul paragrafului 1 a fost de nenumărate ori semnalată în publicațiile „majorității“. În fond, tov. Akselrod și tov. Martov nu fac acum decît să adîncească, să dezvolte și să lărgească greșeala lor inițială în legătură cu paragraful 1. De fapt, încă în cursul controverselor în jurul paragrafului 1 a început să se contureze în întregime poziția oportuniștilor în problema organizatorică : atitudinea lor în favoarea unei organizații de partid dezlinate, neînchegate, ostilitatea lor față de ideea („birocratică“) de a construi partidul de sus în jos, pornindu-se de la

congresul partidului și de la instituțiile create de el, tendința lor de a porni de jos în sus, lăsându-se la latitudinea fiecărui profesor, fiecărui liceean și „fiecărui grevist“ să se considere membru de partid, ostilitatea lor față de „formalism“, care cere fiecărui membru de partid să facă parte dintr-una din organizațiile recunoscute de partid, înclinarea lor spre psihologia intelectualului burghez, care e gata „să admită relațiile organizatorice“ numai „în mod platonice“, slăbiciunea lor pentru tertipuri oportuniste și fraze anarhiste, tendința lor spre autonomism, împotriva centralismului, – într-un cuvânt, tot ce înflorește astăzi din belșug în noua „Iskră“, contribuind tot mai mult la precizarea deplină și grăitoare a greșelii inițiale.

Cît despre procesele-verbale ale congresului partidului, ignorarea lor cu adevărat nemeritată poate fi explicată numai prin faptul că controversile noastre au fost înveninate de certuri și că aceste procese-verbale conțin, poate, prea multe adevăruri mult prea amare. Procesele-verbale ale congresului partidului ne oferă un tablou – unic în felul lui, inegalabil în ceea ce privește exactitatea, deplinătatea, multilateralitatea, bogăția și autenticitatea – al adevăratei stări de lucruri din partidul nostru, un tablou al concepțiilor, stărilor de spirit și planurilor zugrăvit chiar de participanții la mișcare, un tablou care înfățișează nuanțele politice dinăuntru partidului, forța lor comparativă, relațiile lor reciproce și lupta dintre ele. Tocmai procesele-verbale ale congresului partidului și numai aceste procese-verbale ne arată în ce măsură am reușit să măturăm efectiv toate rămășițele legăturilor vechi, proprii cercurilor, și să le înlocuim printr-o mare și unică legătură de partid. Fiecare membru de partid, dacă vrea să participe în mod conștient la viața partidului său, e dator să studieze cu atenție lucrările congresului partidului nostru – subliniez : să studieze, pentru că simpla lectură a vrafului de material brut din care sînt alcătuite procesele-verbale nu e suficientă pentru a reda tabloul congresului. Numai printr-o studiere minuțioasă și de sine stătătoare se poate (și trebuie) să se obțină ca scurtele rezumate ale cuvîntărilor, aridele extrase din dezbateri, micile ciocniri pe chestiuni mărunte (în aparență mărunte) să se contopească într-un tot întreg, ca în fața membrilor partidului să apară viu chipul fiecărui orator

mai de seamă, să se contureze limpede întreaga fizionomie politică a fiecărui grup de delegați la congresul partidului. Autorul acestor rînduri va socoti că munca nu i-a fost zadarnică dacă va izbuti să dea măcar un imbold pentru o studiere largă și de sine stătătoare a proceselor-verbale ale congresului partidului.

Încă un cuvînt la adresa adversarilor social-democrației. Ei jubilează și fac mare haz pe tema certurilor noastre ; ei vor căuta, desigur, să folosească pentru scopurile lor pasaje răzlețe din broșura mea, care este consacrată lipsurilor și deficiențelor partidului nostru. Social-democrații ruși sînt destul de căliți în focul bătăliilor ca să nu dea nici o atenție acestor pișcături, ca să continue, fără a le lua în seamă, autocritica și dezvăluirea necruțătoare a lipsurilor proprii, care vor fi, fără doar și poate, în mod inevitabil lichidate ca urmare a creșterii mișcării muncitorești. Iar pe domnii adversari îi desfidem să încerce să ne prezinte, în ceea ce privește situația *reală* din „partidele“ lor, un tablou care să semene măcar pe departe cu acela pe care ni-l oferă procesele-verbale ale Congresului al II-lea al partidului nostru !

N. Lenin

Mai 1904

a) PREGĂTIREA CONGRESULUI

Un dicton spune că oricine are dreptul să-și blesteme judecătorii timp de 24 de ore. Congresul partidului nostru, ca orice congres al oricărui alt partid, a fost și el judecătorul unor persoane care au pretins posturi de conducători și au suferit un eșec. Acum, acești reprezentanți ai „minorității” „își blestemă judecătorii” cu o naivitate înduioșătoare și caută să discrediteze în fel și chip congresul, să-i minimalizeze însemnătatea și autoritatea. Mai pregnant ca oriunde, poate, s-a exprimat această tendință în articolul apărut în nr. 57 al „Iskrei” sub pseudonimul Practician ; autorul acestui articol se ridică indignat împotriva ideii „divinității” suverane a congresului. Aceasta este o trăsătură atât de caracteristică noii „Iskre”, încât nu poate fi trecută sub tăcere. Redacția, formată în majoritatea ei din persoane *respinse* de congres, continuă, pe de o parte, să se numească redacție „de partid”, iar pe de altă parte primește cu brațele deschise persoane care afirmă că congresul nu este o divinitate. Asta-i drăguț, nu-i așa ? Da, domnilor, firește, congresul nu-i o divinitate, dar ce trebuie să credem despre cei care încep să-l „ocărască” *după ce* au suferit o înfrângere la acest congres ?

Într-adevăr, amintiți-vă faptele mai însemnate din istoria pregătirii congresului.

„Iskra” a declarat din capul locului, în înștiințarea publicată în 1900 *, în preajma apariției ziarului, că înainte de a ne uni trebuie să ne delimităm. „Iskra” s-a străduit să trans-

* Vezi V. I. Lenin, Opere complete, vol. 4. Editura politică, 1961, ediția a doua, pag. 316—351. — Nota red.

forme conferința din 1902⁹⁸ într-o consfătuire neoficială, și nu într-un congres al partidului *. În vara și în toamna anului 1902, „Iskra“ a procedat cu multă prudență, formînd un nou Comitet de organizare în locul celui ales la această conferință. În cele din urmă, procesul de delimitare a luat sfîrșit, lucru care a fost recunoscut de toți. Comitetul de organizare s-a constituit chiar la sfîrșitul anului 1902. „Iskra“ salută consolidarea lui și declară – în articolul *redacțional* din nr. 32 – că convocarea congresului partidului este o necesitate *absolut imperioasă* și urgentă **. Rezultă, așadar, că mai puțin decît oricui ni se poate reproșa nouă că ne-am fi pripit cu convocarea Congresului al II-lea. Am respectat întocmai regula : măsoară de șapte ori și taie o dată ; moralmente aveam tot dreptul să contăm că, după ce am tăiat, tovarășii nu vor începe să se plîngă și să măsoare din nou.

Comitetul de organizare a elaborat într-un mod foarte meticulos (formalist și birocratic, ar spune cei care își ascund acum sub aceste cuvinte nestatornicia lor politică) regulamentul Congresului al II-lea, l-a trecut prin toate comitetele și, în cele din urmă, l-a aprobat, prevăzînd, printre altele, în § 18 : „Toate hotărîrile congresului și toate alegerile efectuate de el sînt hotărîri de partid, obligatorii pentru toate organizațiile partidului. Ele nu pot fi contestate de nimeni, sub nici un motiv, și pot fi revocate sau modificate numai de congresul următor al partidului“ ***. Cît de inofensive, nu-i așa, sînt în sine aceste cuvinte, care la timpul său au fost acceptate fără nici o obiecție, ca ceva de la sine înțeles, și cît de ciudat sună ele acum, asemenea unui verdict rostit împotriva „minorității“ ! Ce s-a urmărit prin întocmirea acestui paragraf ? Respectarea unei simple cerințe formale ? Firește că nu ! Această prevedere părea necesară și era într-adevăr necesară, căci partidul se alcătua dintr-o serie de grupuri fărîmițate și de sine stătătoare, de la care te puteai aștepta să nu recunoască congresul. Această prevedere exprima tocmai *adeziunea liber-consimțită* a tuturor revoluționarilor (adeziune despre care se vorbește acum atît de des și atît de ne-

* Vezi procesele-verbale ale Congresului al II-lea, pag. 20.

** Vezi V. I. Lenin, Opere complete, vol. 7, Editura politică, 1962, ediția a doua, pag. 90—92. — *Nota red.*

*** Vezi procesele-verbale ale Congresului al II-lea, pag. 22—23 și 380.

lalocul său, caracterizînd eufemistic prin termenul „liber“ ceva care merită mai curînd epitetul „capricios“). Această prevedere echivala cu un *cuvînt de onoare* pe care și l-au dat reciproc toți social-democrații ruși. Ea trebuia să constituie o garanție că imensele eforturi, riscuri și cheltuieli legate de congres nu vor fi zadarnice, că congresul nu se va transforma într-o comedie. Ea declara anticipat că orice nerecunoaștere a hotărîrilor congresului și a *alegerilor* efectuate de el va fi calificată drept *o călcare a cuvîntului dat*.

De cine rîde deci noua „Iskră“ atunci cînd face descoperirea că congresul nu este o divinitate și că hotărîrile lui nu sînt sacrosancte? Conține oare această descoperire „concepții organizatorice noi“ sau numai noi încercări de a șterge urme vechi?

b) SEMNIFICAȚIA GRUPĂRILOR DE LA CONGRES

Așadar, congresul a fost convocat în urma unei pregătiri cît se poate de minuțioasă, pe baza principiului reprezentării cît mai depline. Recunoașterea unanimă a justetei compoziției congresului și a obligativității *necondiționate* a hotărîrilor lui și-a găsit expresia și în declarația făcută de președinte (pag. 54 din procesele-verbale) după constituirea congresului.

Care era sarcina principală a congresului? Aceea de a crea un partid *real* pe bazele principiale și organizatorice formulate și elaborate de „Iskra“. Că tocmai în această direcție urmau să se desfășoare lucrările congresului, este un lucru care a fost dinainte hotărît prin cei trei ani de activitate a „Iskrei“ și prin recunoașterea ei de către majoritatea comitetelor. Programul și orientarea „Iskrei“ urmau să devină programul și orientarea partidului; planurile organizatorice ale „Iskrei“ urmau să fie consfințite prin statutul de organizare al partidului. Este însă de la sine înțeles că un asemenea rezultat nu putea fi obținut fără luptă: principiul reprezentării depline la congres a făcut posibil ca la lucrările lui să participe și organizații care duceau o luptă înverșunată împotriva „Iskrei“ (Bundul și „Rabocce Delo“), precum și organizații care, recunoscînd în vorbe „Iskra“ ca organ conducător, urmăreau în fapt planuri proprii și se caracterizau

prin nestatornicie în problemele de principiu (grupul „Iujnii rabocii“ și delegații unora dintre comitetele care i se alăturaseră). În asemenea condiții, congresul nu putea să nu devină o arenă de luptă pentru victoria orientării iskriste. Că în fapt congresul a și fost o asemenea arenă de luptă, de acest lucru se poate convinge ușor oricine ȳa citi cît de cît atent procesele-verbale ale congresului. Noi însă ne propunem acum să urmărim de aproape principalele grupări care s-au conturat în legătură cu diferite probleme la congres și să reconstituim, pe baza datelor precise ale proceselor-verbale, fizionomia politică a fiecăruia dintre principalele grupuri care au participat la congres. Ce anume reprezentau grupurile, curentele și nuanțele care urmau să fuzioneze la congres, sub conducerea „Iskrei“, într-un partid unic ? — iată ce ne propunem să arătăm prin analizarea dezbaterilor și a votărilor. Lămurirea acestei chestiuni este de o importanță capitală atît pentru cunoașterea a ceea ce sînt în realitate social-democrații noștri cît și pentru înțelegerea cauzelor dezbinării. Iată de ce în cuvîntarea mea la congresul Ligii și în scrisoarea mea către redacția noii „Iskra“ am pus pe primul plan tocmai analiza diferitelor grupări *. Oponenții mei din rîndurile reprezentanților „minorității“ (în frunte cu Martov) n-au înțeles de loc esența problemei. La congresul Ligii, ei s-au limitat să facă unele rectificări parțiale, „dezvinovățindu-se“ de acuzația că au făcut o cotitură spre oportunism și neîncercînd măcar să schițeze, în combaterea afirmațiilor mele, vreun alt tablou al grupărilor care s-au conturat la congres. Acum, în „Iskra“ (nr. 56), Martov caută să prezinte drept simplu „politicianism de cerc“ orice încercări de a delimita în mod precis diferitele grupuri politice care au participat la congres. Folișiți expresii tari, tovarășe Martov ! Dar expresiile tari ale noii „Iskra“ au o însușire originală : e destul să reproducem cu precizie toată evoluția divergențelor, începînd cu congresul, pentru ca toate aceste expresii tari să se întoarcă în întregime și în primul rînd împotriva actualei redacții. Aruncați-vă privirile în oglindă, domnilor așa-ziși redactori de partid care vorbiți despre politicianism de cerc !

* Vezi volumul de față, pag. 43—54, 99—105 — Nota red.

Faptele care oglindesc lupta noastră de la congres îi sînt azi atît de neplăcute lui Martov, încît caută să le mușamalizeze cu totul. „Iskrist – spune el – este acela care atît la congresul partidului cît și înainte de congres și-a exprimat deplina solidaritate cu «Iskra», i-a susținut programul și concepțiile organizatorice și i-a sprijinit politica organizatorică. La congres au fost peste patruzeci de iskriști de acest fel – atîtea voturi au fost date pentru programul «Iskrei» și pentru rezoluția prin care «Iskra» a fost recunoscută ca Organ Central al partidului“. Deschideți procesele-verbale ale congresului și veți vedea că pentru program au votat *toți* delegații (pag. 233), cu excepția lui Akimov, care s-a abținut. Tov. Martov vrea să ne convingă, așadar, că și bundiștii, și Bruker, și Martînov *și-au dovedit* „solidaritatea deplină“ cu „Iskra“ și *au susținut* concepțiile ei organizatorice ! E ceva ridicol. Transformarea *tuturor* participanților la congres în membri de partid egali în drepturi *după* congres (și nici măcar a tuturor participanților, căci bundiștii s-au retras) este confundată aici cu modul de grupare a delegațiilor care a provocat lupta *în cadrul* congresului. În loc de a se studia *din ce elemente* s-au format după congres „majoritatea“ și „minoritatea“, se rostește o frază oficială : au recunoscut programul !

Luați împărțirea voturilor în problema recunoașterii „Iskrei“ ca Organ Central. Veți vedea că tocmai Martînov, căruia tov. Martov, cu un curaj demn de o cauză mai bună, îi atribuie acum calitatea de apărător al concepțiilor organizatorice și al politicii organizatorice a „Iskrei“, insistă ca rezoluția să fie scindată în două : simpla recunoaștere a „Iskrei“ ca Organ Central și recunoașterea meritelor ei. La votarea primei părți a rezoluției (recunoașterea meritelor „Iskrei“, declarația de *solidaritate* cu ea) au fost *numai* 35 *de voturi* pentru, 2 voturi contra (Akimov și Bruker) și 11 abțineri (Martînov, 5 bundiști și cele 5 voturi ale redacției : două ale mele, două ale lui Martov și votul lui Plehanov). Prin urmare, grupul antiiskriștilor (5 bundiști și 3 rabocedelți) se conturează cît se poate de clar și aici, în acest exemplu, cel mai favorabil pentru actualele vederi ale lui Martov și ales de el însuși. Luați împărțirea voturilor în legătură cu partea a doua a rezoluției : recunoașterea „Iskrei“

ca Organ Central fără nici o motivare și fără declarație de solidaritate (pag. 147 din procesele-verbale) : *pentru* au fost 44 de voturi, pe care Martov cel de astăzi le atribuie iskriștilor. În total au fost 51 de voturi ; scăzând cele 5 voturi ale redactorilor care s-au abținut, rămân 46 ; 2 au votat *contru* (Akimov și Bruker) ; printre cele 44 de voturi rămase se numără deci *și voturile celor 5 bundiști*. Reiese, deci, că la congres bundiștii „s-au declarat întru totul solidari cu «Iskra»” – așa se scrie istoria oficială în coloanele „Iskrei” oficiale ! Anticipând, vom explica cititorului motivele adevărate ale acestui adevăr oficial : actuala redacție a „Iskrei” ar fi putut să fie și ar fi fost realmente o redacție de partid (și nu o pretinsă redacție de partid, ca acum) *dacă bundiștii și rabocedelșii n-ar fi plecat de la congres* ; iată de ce acești credincioși străjeri ai actualei redacții așa-zise de partid trebuiau ridicați la rangul de „iskriști” ! Dar despre aceasta vom vorbi mai amănunțit mai departe.

Se pune acum întrebarea : dacă congresul a fost o luptă între elementele iskriste și cele antiiskriste, n-au existat oare și elemente intermediare, nestatornice, care au oscilat între iskriști și antiiskriști ? Oricine cunoaște cât de cât partidul nostru și fizionomia obișnuită a diferitelor congrese va fi apriori înclinat să răspundă afirmativ la această întrebare. Acum tov. Martov nu prea vrea să-și amintească de aceste elemente nestatornice, și de aceea prezintă drept iskriști tipici pe cei din grupul „Lujnii rabocii” și pe delegații care gravitează în jurul acestui grup, pretinzând, totodată, că divergențele dintre noi și ei sînt infime și lipsite de orice importanță. Din fericire, avem acum în fața noastră textul complet al proceselor-verbale, așa încît această chestiune – care este, firește, o chestiune de fapt – poate fi rezolvată pe bază de date documentare. Cele spuse de noi mai sus despre gruparea generală a delegaților la congres nu au, desigur, pretenția de a oferi o rezolvare a acestei probleme, ci numai o justă formulare a ei.

Fără o analiză a grupărilor politice, fără o descriere a congresului ca luptă între diferite nuanțe nu putem înțelege nimic din divergențele noastre. Încercarea lui Martov de a șterge deosebirile de nuanțe, înglobîndu-i pînă și pe bundiști în grupul iskriștilor, înseamnă pur și simplu ocolirea problemei.

Apriori, pe baza istoriei social-democrației ruse în perioada dinainte de congres, deslușim (în vederea unei verificări ulterioare și a unei analize amănunțite) 3 grupuri principale: iskriștii, antiiskriștii și elementele nestatornice, șovăielnice, nestabile.

c) ÎNCEPUTUL CONGRESULUI. — INCIDENTUL CU COMITETUL DE ORGANIZARE

În analiza dezbaterilor și a votărilor care au avut loc la congres, ordinea cea mai potrivită este aceea a ședințelor congresului, care ne permite să înregistrăm succesiv nuanțele politice din ce în ce mai precis conturate. Numai atunci când va fi absolut necesar, ne vom abate de la ordinea cronologică, pentru a examina concomitent probleme strâns legate între ele sau grupări similare. Pentru a fi nepărtinitori, vom căuta să examinăm *toate* votările mai importante, lăsând la o parte, desigur, nenumăratele votări în chestiuni de amănunt, care au răpit congresului nostru mult prea mult timp (în parte, din cauza lipsei noastre de experiență și a nepriceperii noastre de a repartiza materialul între ședințele plenare și ședințele în comisii, iar în parte, din cauza tergiversărilor, care aduceau a obstrucție).

Prima chestiune care a stîrnit dezbateri în cadrul cărora a început să se manifeste deosebirea de nuanțe a fost aceea dacă pe primul loc (de pe „ordinea de zi“ a congresului) trebuie să figureze punctul: „Situația Bundului în partid“ (pag. 29–33 din procesele-verbale). Din punctul de vedere iskrist, susținut de Plehanov, de Martov, de Troțki și de mine, nu putea fi nici o îndoială în această privință. Plecarea Bundului din partid a arătat cât se poate de elocvent justetea considerentelor noastre: dacă Bundul nu voia să meargă împreună cu noi și să recunoască principiile organizatorice pe care, alături de „Iskra“, le împărtășea majoritatea partidului, era inutil și lipsit de sens să „ne prefacem“ că mergem împreună și să trăgăm doar lucrările congresului (cum le trăgănau bundiștii). Problema fusese complet elucidată în publicațiile noastre, și pentru fiecare membru de partid cât de cât lămurit era evident că nu mai rămînea decît să se

pună deschis problema și să se aleagă pe față și cinstit : autonomie (mergem împreună) sau federație (ne despărțim).

Evazivi în toată politica lor, bundiștii au vrut să se eschiveze și de data aceasta, trăgându-lucrurile. Lor li se alătură tov. Akimov, punând imediat pe tapet, probabil în numele tuturor partizanilor grupului „Rabocee Delo“, divergențele cu „Iskra“ în problemele organizatorice (pag. 31 din procesele-verbale). Tov. Mahov (având două voturi din partea Comitetului din Nikolaev, care își exprimase nu de mult solidaritatea cu „Iskra“ !) trece de partea Bundului și a grupului „Rabocee Delo“. Pentru tov. Mahov problema nu e de loc clară ; el consideră că „punctul nevralgic“ îl constituie „problema organizării democratice sau, invers (vă rog să rețineți acest lucru !), problema centralismului“, adică e de aceeași părere cu majoritatea actualei noastre redacții „de partid“, care la congres nu observase încă acest „punct nevralgic“ !

Așadar, împotriva iskriștilor iau atitudine Bundul, „Rabocee Delo“ și tov. Mahov, care reprezintă laolaltă tocmai cele 10 voturi care au fost date împotriva noastră (pag. 33). Pentru au fost 30 de voturi – cifră în jurul căreia, după cum vom vedea mai jos, oscilează adesea voturile iskriștilor. Unsprezece s-au abținut, nesituându-se, probabil, de partea nici unuia dintre „partidele“ în luptă. Este interesant de semnalat că, atunci când s-a pus la vot § 2 din statutul Bundului (respingerea acestui paragraf a provocat retragerea Bundului din partid), numărul celor care au votat pentru acest paragraf sau care s-au abținut de la vot a fost tot de 10 (pag. 289 din procesele-verbale), și s-au abținut tocmai cei trei rabocedeliți (Bruker, Martînov și Akimov), precum și tov. Mahov. Este evident că, pronunțându-se asupra *locului* pe care trebuie să-l ocupe problema Bundului, delegații s-au grupat într-un mod care nu era întimplător. Este evident că toți acești tovarăși erau în divergență cu „Iskra“ nu numai în problema tehnică a ordinii dezbaterilor, ci și în fond. În ceea ce privește grupul „Rabocee Delo“, această divergență de fond e limpede pentru oricine, iar tov. Mahov, în cuvîntarea rostită în legătură cu plecarea Bundului, și-a caracterizat admirabil atitudinea (pag. 289–290 din procesele-verbale). Merită să ne oprim asupra acestei cuvîntări. Tov. Mahov spune că, după adoptarea rezoluției prin care principiul federației a fost respins,

„problema situației Bundului în P.M.S.D.R. a devenit pentru el, dintr-o problemă principială, o problemă de politică realistă față de o organizație națională formată istoricește ; în acest caz – continuă oratorul – nu puteam să nu iau în considerație toate consecințele pe care le-ar putea avea votul nostru, și de aceea aș fi votat pentru punctul al doilea în ansamblu“. Tov. Mahov și-a însușit perfect spiritul „politicii realiste“ : în principiu el a respins *deja* federația, și *de aceea* în practică *ar fi votat* pentru un punct de statut care promovează această federație ! Și acest tovarăș „practic“ își explică astfel poziția profund principială : „Dar (faimosul „dar“ al lui Șcedrin !), deoarece votul meu într-un sens sau altul avea numai un caracter principial (! !) și nu putea să aibă un caracter practic, dat fiind votul aproape unanim al tuturor celorlalți delegați la congres, am preferat să mă abțin de la vot, ca să subliniez în principiu“... (ferește-ne, doamne, de asemenea principialitate !)... „deosebirea dintre poziția mea în cazul de față și poziția adoptată de delegații Bundului, care au votat pentru acest punct. Și invers, aș fi votat pentru acest punct dacă delegații Bundului s-ar fi abținut de la vot – așa cum își propuseseră inițial“. Înțelegeă cine poate ! Un om principial se abține să spună cu voce tare da pentru că, practic vorbind, asta este inutil atunci când toată lumea spune nu.

După votul dat asupra locului pe care urma să-l ocupe problema Bundului, s-a pus la congres problema grupului „Borba“, care a prilejuit și ea o extrem de interesantă grupare a delegaților și care era strâns legată de cea mai „spinoasă“ problemă a congresului – aceea a componenței centrelor. Comisia pentru stabilirea compoziției congresului se pronunță împotriva invitării grupului „Borba“, bazându-se pe cele două hotărâri adoptate în acest sens de către Comitetul de organizare (vezi pag. 383 și 375 din procesele-verbale) și pe raportul prezentat *de reprezentanții săi în comisie* (pag. 35).

Tov. Egorov, *membru în Comitetul de organizare*, declară că „problema grupului «Borba» (vă rog să rețineți că e vorba de grupul „Borba“, și nu de unul sau altul dintre membrii lui) este nouă pentru el“, și cere suspendarea ședinței. Cum e posibil ca o problemă de două ori dezbătută și rezolvată în Comitetul de organizare să fie totuși nouă pentru un membru al acestui comitet – iată ceva care rămâne învăluit în

negura misterului. În timpul pauzei are loc (pag. 40 din procesele-verbale) o ședință a membrilor Comitetului de organizare aflați întâmplător la congres (cîțiva membri ai Comitetului de organizare dintre vechii membri ai organizației „Iskrei“ nu erau prezenți la congres) *. Încep dezbaterile în legătură cu grupul „Borba“. Rabocedelții se declară pentru (Martinov, Akimov și Bruker, pag. 36-38). Iskriștii (Pavlovici, Sorokin, Lange, Troțki, Martov și alții) se declară contra. Congresul se împarte din nou în grupările pe care le cunoaștem. În jurul grupului „Borba“ se încinge o luptă aprinsă, iar tov. Martov rostește o amplă cuvîntare „combativă“ (pag. 38), în care relevă, pe bună dreptate, „neproporționalitatea reprezentării“ grupurilor din Rusia și a celor din străinătate și că n-ar fi tocmai „nimerit“ să se acorde „privilegii“ unui grup din străinătate (prețioase cuvinte, deosebit de instructive acum, în urma evenimentelor de după congres!), că nu trebuie încurajat „haosul organizatoric în partid, haos caracterizat printr-o fărîmițare care nu era dictată de nici un fel de considerente principiale“ (aceste cuvinte se potrivesc de minune... „minorității“ congresului partidului nostru!). În afară de partizanii grupului „Rabocce Delo“, pînă la închiderea listei oratorilor *nimeni* nu se pronunță deschis și motivat în favoarea acestui grup (pag. 40): trebuie să fim drepți cu tov. Akimov și cu prietenii lui și să recunoaștem că ei, cel puțin, n-au umblat cu tertipurii și nu s-au ascuns, ci au urmat fățiș linia lor, spunînd deschis ce vor.

După închiderea listei oratorilor, cînd nu se mai poate lua cuvîntul *în fond*, tov. Egorov „cere insistent cuvîntul pentru a da citire unei hotărîri pe care Comitetul de organizare a adoptat-o cu puțin în urmă“. Nu e de mirare că membrii congresului sînt indignați de acest procedeu, iar tov. Plehanov, care prezidează ședința, își exprimă „mirarea că tov. Egorov insistă asupra cererii sale“. Una din două: ori te pronunți deschis și categoric asupra fondului chestiunii în fața întregului congres, ori nu te pronunți de loc. Dar să aștepți închiderea listei oratorilor pentru ca, sub formă de „cuvînt de încheiere“,

* Cu privire la această ședință, vezi „Scrisoarea“ lui Pavlovici, membru al Comitetului de organizare, ales în *unanimitate* înainte de congres ca persoană de încredere a redacției, ca al șaptelea membru al ei (procesele-verbale ale Congresului Ligii, pag. 44).

să prezinți apoi congresului o *nouă* hotărîre a Comitetului de organizare chiar în problema care a fost dezbătută – asta echivalează cu o lovitură pe la spate !

Ședința este reluată după-amiază, iar biroul, continuînd să rămînă nedumerit, hotărăște să lase la o parte „formele” și să recurgă la ultimul mijloc, folosit la congrese numai în cazuri extreme, și anume la o „explicație tovărășească”. Popov, reprezentant al C.O., face cunoscut că, printr-o hotărîre adoptată de toți membrii acestui comitet, cu excepția lui Pavlovici (pag. 43), se propune congresului să-l invite pe Rezanov.

Pavlovici declară că el a contestat și continuă să conteste legalitatea ședinței Comitetului de organizare și că noua hotărîre a acestui comitet „e în contradicție cu hotărîrea lui anterioară”. Această declarație stîrnește o adevărată furtună. Tov. Egorov, care este și el membru în Comitetul de organizare și membru al grupului „Junii rabocii”, se eschivează să dea un răspuns în fond și încearcă să mute discuția pe alt teren, pe acela al disciplinei. El pretinde că tov. Pavlovici ar fi călcat disciplina de partid (!), deoarece Comitetul de organizare, după ce a examinat protestul lui Pavlovici, a hotărît „să nu aducă la cunoștința congresului opinia separată a lui Pavlovici”. Dezbaterile se mută pe terenul disciplinei de partid și, în aplauzele puternice ale congresului, Plehanov îi explică lui Egorov că „*la noi nu există mandate imperative*” (pag. 42, comp. pag. 379, regulamentul congresului, § 7 : „În împuternicirile lor, deputații nu trebuie să fie limitați prin mandate imperative. Ei sînt întru totul liberi și independenți în exercitarea mandatului lor”). „Congresul este instanța supremă a partidului” ; prin urmare, vinovat de călcarea disciplinei de partid și a regulamentului congresului este tocmai acela care într-un fel sau altul împiedică pe un delegat să se adreseze *direct* congresului în *orice* problemă a vieții de partid, fără nici o excepție. Problema litigioasă se reduce, așadar, la dilema : spirit de cerc sau spirit de partid ? Limitarea drepturilor delegaților la congres în numele imaginarelor drepturi sau statute ale diverselor organe și cercuri, sau dizolvarea *completă* înainte de congres, nu numai în vorbe, ci și în fapt, a *tuturor* instanțelor inferioare și vechilor grupuri, pînă în momentul cînd vor fi create adevărate instituții de partid. De aici cititorul își poate da seama cît de mare era

importanța principială a acestei controverse chiar la începutul congresului (în ședința a treia), care-și pusese ca scop refacerea efectivă a partidului. În această controversă s-a concentrat, ca să zicem așa, conflictul dintre vechile cercuri și grupulețe (de felul grupului „Iujnii rabocii“) și partidul în curs de refacere. Grupurile antiiskriste își arată îndată fața : și bundistul Abramson, și tov. Martînov, aliat zelos al actualei redacții a „Iskrei“, și tov. Mahov, pe care-l cunoaștem deja – toți se pronunță pentru Egorov și pentru grupul „Iujnii rabocii“, împotriva lui Pavlovici. Tov. Martînov, care în cor cu Martov și cu Akselrod se întrece acum în elogiul la adresa „democratismului“ organizatoric, își aduce aminte chiar și de... armată, unde te poți adresa instanței superioare numai prin intermediul celei inferioare !! Adevăratul obiectiv al acestei „compacte“ opoziții antiiskriste era cât se poate de clar pentru toți cei care participau la congres sau care urmăriseră cu atenție viața internă a partidului nostru înainte de congres. Obiectivul opoziției (pe care, poate, nu toți reprezentanții ei îl aveau întotdeauna prezent în minte, iar unora îl urmăreau în virtutea inerției) era acela de a apăra independența, particularismul și interesele înguste ale micilor grupuri împotriva absorbirii lor de către partidul larg care se crea pe bazele propagate de „Iskra“.

Tocmai din acest punct de vedere a abordat problema și tov. Martov, care pe atunci încă nu se unise cu Martînov. Tov. Martov se ridică cu hotărîre, și pe bună dreptate, împotriva aceluia a căror „idee despre disciplina de partid nu depășește sfera obligațiilor unui revoluționar față de grupul de ordin inferior din care face parte“. „Nici o grupare obligatorie (subliniat de Martov) nu este admisibilă în cadrul unui partid unic“, explică Martov campionilor spiritului de cerc, neștiind că prin aceste cuvinte își biciuiește propria sa atitudine politică de la sfîrșitul congresului și de după congres... Gruparea obligatorie este inadmisibilă pentru comitetul de organizare, dar întru totul admisibilă pentru redacție. Gruparea obligatorie este condamnată de Martov atunci cînd el privește lucrurile ca membru al unui centru de partid, dar este apărută de el îndată ce se dovedește a fi nemulțumit de componența centrului...

Este interesant de semnalat că, în cuvîntarea sa, tov. Martov a subliniat în mod deosebit nu numai „marea greșală“ a tov. Egorov, ci și inconsecvența politică de care a dat dovadă Comitetul de organizare. „În numele Comitetului de organizare – se revoltă pe bună dreptate Martov – ni se prezintă o propunere care este în contradicție cu raportul comisiei (bazat, adăugăm noi, pe raportul membrilor Comitetului de organizare : pag. 43, cuvintele îi aparțin lui Kolțov) și cu propunerile anterioare ale Comitetului de organizare“ (subliniat de mine). După cum vedeți, pe vremea aceea, înainte de „cotitura“ sa, Martov înțelegea limpede că înlocuirea grupului „Borba“ prin Reazanov nu înlătură nicidecum caracterul complet contradictoriu și nestatornicia acțiunilor Comitetului de organizare (din procesele-verbale ale congresului Ligii, pag. 57, membrii partidului pot afla cum a văzut Martov lucrurile după cotitura sa). Pe vremea aceea, Martov nu s-a mărginit să examineze problema disciplinei, ci a întreat pe față Comitetul de organizare : „ce elemente noi au intervenit, care fac să fie necesară această revenire asupra hotărîrii anterioare ?“ (subliniat de mine). Într-adevăr, prezentîndu-și propunerea, Comitetul de organizare nici n-a avut măcar curajul să-și susțină deschis părerea, așa cum au apărut-o Akimov și alții. Martov contestă acest lucru (procesele-verbale ale congresului Ligii, pag. 56), dar din lectura proceselor-verbale ale congresului se poate vedea că Martov se înșală. Popov, care a prezentat propunerea în numele Comitetului de organizare, nu a spus *nici un cuvînt* întru motivarea ei (pag. 41 din procesele-verbale ale congresului partidului). Egorov mută problema pe terenul disciplinei, iar în fond nu spune decît că „Comitetul de organizare putea să găsească că s-au ivit noi considerente“... (dar s-au ivit oare asemenea considerente și care anume ? – iată ce nu ni se spune)... „el putea să uite să treacă pe cineva etc.“ (Acest „etc.“ este singurul refugiu al oratorului, căci Comitetul de organizare nu putea să uite problema grupului „Borba“, pe care o discutase de două ori înainte de congres și o dată în cadrul comisiei.) „Comitetul de organizare a luat această hotărîre nu pentru că și-ar fi schimbat atitudinea față de grupul «Borba», ci pentru că vrea să înlătore pe cît posibil stîncile submarine din calea viitoare organizații centrale a partidu-

lui, la începuturile activității ei“. Aceasta nu este o motivare, ci o eschivare de la motivare. Orice social-democrat sincer (și nu ne îndoim cîtuși de puțin de sinceritatea oricăruia dintre participanții la congres) este preocupat de grija de a înlătura, prin mijloacele pe care el le găsește potrivite, tot ce consideră el că este o stîncă submarină. A motiva înseamnă a explica și a-ți formula precis părerea într-o chestiune sau alta, și nu a te eschiva prin truisme. Și motivarea era imposibilă fără „o schimbare de atitudine față de grupul «Borba»“, pentru că hotărîrile precedente, contrare, ale Comitetului de organizare urmăreau și ele înlăturarea unor stînci submarine, pe care însă le vedeau în ceva diametral opus. Tov. Martov a făcut acestui argument o critică foarte aspră și cit se poate de temeinică, calificîndu-l drept „îngust“ și izvorît din dorința „de a se eschiva“ și sfătuiind Comitetul de organizare „să nu se teamă de ce va spune lumea“. Prin aceste cuvinte tov. Martov a definit foarte bine esența și semnificația acelei nuanțe politice care a jucat un rol imens la congres și pe care o caracterizează tocmai lipsa unei linii proprii, îngustimea de vederi, teama de ce va spune lumea, veșnicele oscilări între cele două tabere bine precizate, frica de a-și exprima deschis *credo*-ul *, într-un cuvînt „spiritul de mlaștină“ **.

Acestei nestatornicii politice a grupului șovăielnic i se datorește, printre altele, faptul că *nimeni*, în afară de bundistul Iudin (pag. 53), n-a prezentat la congres o rezoluție cu privire la invitarea vreunuia dintre membrii grupului „Borba“. Rezoluția lui Iudin a întrunit 5 voturi — toate, probabil, bundiste; elementele șovăielnice își schimbaseră din nou atitudinea! Cit de mare era numărul de voturi al grupului intermediar s-a văzut cu aproximație atunci cînd au fost puse la vot rezoluțiile prezentate de Kolțov și de Iudin în legătură cu această

* — crez, program, expunere a concepției despre lume. — *Nota trad.*

** Există azi în partidul nostru oameni care la auzul acestui cuvînt se îngrozesc și țipă că se polemizează într-o manieră netovărășească. Ce stranie deformare a sensibilității sub influența unor considerente de ordin oficial... aplicate nelalocul lor! Nu cred ca vreun partid politic care cunoaște lupta internă să se poată lipsi de acest termen, întrebuițat întotdeauna pentru a desemna elementele șovăitoare, care oscilează între două tabere antagoniste. Nici germanii, care știu să păstreze în lupta internă un ton foarte moderat, nu se supără la auzul cuvîntului „versumpft“ (— „împotmolit în mlaștină“. — *Nota trad.*), nu se îngrozesc și nu manifestă această ridicolă prudență (— pudicitate afectată. — *Nota trad.*) oficială.

chestiune : rezoluția iskristului a întrunit 32 de voturi (pag. 47), cea a bundistului 16, adică celor opt voturi antiiskriste li s-au adăugat cele două voturi ale tov. Mahov (pag. 46), cele patru voturi ale membrilor grupului „Iujnii rabocii” și încă alte două voturi. Vom arăta imediat că această împărțire a voturilor nu poate fi în nici un caz considerată întâmplătoare, dar mai întâi trebuie să înfățișăm pe scurt *actuala* părere a lui Martov despre acest incident cu Comitetul de organizare. Martov a afirmat la congresul Ligii că „Pavlovici și alții au ațîțat patimile”. Este de ajuns să citim procesele-verbale ale congresului ca să ne convingem că cele mai ample, mai înflăcărâte și mai vehemente cuvîntări rostite împotriva grupului „Borba” și împotriva Comitetului de organizare îi aparțin chiar lui Martov. Încercînd să arunce „vina” pe Pavlovici, el nu face decît să-și dovedească inconsecvența : înainte de congres el era de părere că Pavlovici trebuie să fie ales al șaptelea membru în redacție, la congres a fost întru totul de partea lui Pavlovici (pag. 44) împotriva lui Egorov, iar pe urmă, după ce a fost înfrînt de Pavlovici, a început să-l acuze că „ațîță patimile”. Asta e pur și simplu ridicol.

În „Iskra” (nr. 56), Martov face ironii în legătură cu faptul că se dă o mare importanță invitării lui X sau Y. Aceste ironii se întorc împotriva lui Martov, deoarece tocmai incidentul cu Comitetul de organizare a declanșat controversese în jurul unei chestiuni atît de „importante” ca invitarea lui X sau Y în Comitetul Central sau în redacția Organului Central. Nu este bine să întrebuițezi două măsuri diferite, după cum e vorba de *propriul tău* „grup de ordin inferior” (în raport cu partidul) sau de un grup *străin*. Aceasta este o atitudine de filistin, atitudinea unui om care privește lucrurile prin prisma intereselor de cerc, și nu a intereselor de partid. O simplă confruntare a cuvîntării rostite de Martov la congresul Ligii (pag. 57) cu aceea pe care a rostit-o la congresul partidului (pag. 44) dovedește suficient acest lucru. „Nu pot înțelege – spunea Martov, printre altele, la congresul Ligii – cum se face că unii oameni se intitulează cu orice preț iskriști și în același timp le e rușine să fie iskriști”. Ciudată neînțe-

legere a deosebirii dintre „a se intitula“ și „a fi“, dintre vorbă și faptă. Însuși Martov *se intitula* la congres adversar al grupărilor obligatorii, iar după congres s-a dovedit *a fi* un partizan al lor...

d) DIZOLVAREA GRUPULUI „IUNII RABOCII“

Felul în care s-au împărțit delegații în problema Comitetului de organizare ar putea să pară întâmplător. Dar o astfel de părere ar fi greșită, și pentru a o înlătura ne vom abate de la ordinea cronologică și vom examina îndată un incident care, deși s-a produs la sfârșitul congresului, este totuși strâns legat de cel precedent. E vorba de incidentul în legătură cu dizolvarea grupului „Iunii rabocii“. În calea tendințelor organizatorice iskriste – unirea cât mai strânsă a forțelor partidului și lichidarea haosului care fărâmițează aceste forțe – s-au pus aici interesele *unui*a dintre grupuri, care a desfășurat o activitate folositoare atita timp cât n-a existat un partid adevărat, dar care a devenit de prisos în cadrul unei organizații centralizate a muncii. Dacă privim lucrurile prin prisma intereselor de cerc, grupul „Iunii rabocii“ nu era mai puțin îndreptățit decât redacția „Iskrei“ să pretindă menținerea „continuității“ și respectarea intangibilității sale. Dar dacă le privim prin prisma intereselor partidului, acest grup trebuia să accepte trecerea forțelor lui în „organizațiile de partid respective“ (pag. 313, partea finală a rezoluției adoptate de congres). Din punctul de vedere al intereselor de cerc și al „mentalității filistine“ era inevitabil ca dizolvarea unui grup folositor, care, ca și vechea redacție a „Iskrei“, ridica obiecții împotriva dizolvării, să pară „o chestiune delicată“ (după cum s-au exprimat tov. Rusov și tov. Deutsch). Din punctul de vedere al intereselor partidului era necesară această dizolvare, această „resorbire“ (cum a spus Gusev) în partid. Grupul „Iunii rabocii“ a declarat categoric că „nu socoate necesar“ să se declare dizolvat și a cerut congresului „să-și spună hotărât părerea“, și s-o spună „imediat : da sau nu“. Grupul „Iunii rabocii“ invoca de-a dreptul aceeași „continuitate“ pe care a invocat-o și vechea redacție a „Iskrei“... după dizolvarea ei ! „Cu toate că noi toți, luați în parte, formăm un partid

unic – a spus tov. Egorov –, acest partid se compune totuși dintr-o serie întreagă de organizații, de care trebuie să ținem seama *ca de niște entități istorice...* Dacă o organizație de felul acesta *nu este dăunătoare partidului, nu este cazul să fie dizolvată*“.

Așadar, o importantă problemă *principială* a fost pusă în modul cel mai categoric, și toți iskriștii – atâta timp cât nu răbufniseră încă propriile lor interese de cerc – s-au ridicat cu toată hotărîrea împotriva elementelor șovăielnice (în acel moment bundiștii și doi dintre rabocedeli nu se mai aflau la congres ; fără îndoială că ei ar fi susținut cu îndârjire necesitatea „de a se ține seama de entitățile istorice“). Când s-a trecut la vot, au fost *31 de voturi pentru*, cinci contra și cinci abțineri (patru voturi ale grupului „Iujnii rabocii“ și încă un vot, probabil al lui Belov, judecînd după declarațiile lui anterioare, pag. 308). Se conturează cît se poate de clar existența unui grup de *zece voturi* care are o atitudine net negativă față de planul organizatoric consecvent al „Iskrei“ și care apără interesele de cerc împotriva intereselor partidului. În cursul dezbaterilor, iskriștii pun această problemă într-o manieră strict principială (vezi cuvîntarea lui Lange, pag. 315), pronunțîndu-se împotriva metodelor primitive de muncă și împotriva fărîmițării, refuzînd să țină seama de „simpatiile“ cutărei sau cutărei organizații și declarînd pe față că, „dacă tovarășii din grupul «Iujnii rabocii» ar fi avut un punct de vedere strict principial mai înainte, cu un an sau cu doi ani în urmă, unificarea partidului și triumful principiilor programului pe care le-am sancționat aici ar fi fost obținute mai curînd“. În acest sens se pronunță și Orlov, și Gusev, și Leadov, și Muraviev, și Rusov, și Pavlovici, și Glebov, și Gorin. Iskriștii din „minoritate“ nu numai că nu se ridică împotriva acestor aprecieri categorice, de repetate ori făcute la congres, asupra insuficienței principialității a politicii și „liniei“ grupului „Iujnii rabocii“, a lui Mahov și a altora ; ei nu numai că nu fac nici o rezervă în această privință, ci, dimpotrivă, prin glasul lui Deutsch, li se alătură cu hotărîre, condamînd „haosul“ și declarînd că salută „modul deschis în care a fost pusă problema“ (pag. 315) de către același Rusov care *în aceeași ședință* a avut – ce oroare ! – cutezanța „să pună deschis“ pe un teren pur partinic și problema vechii redacții (pag. 325),

În rîndurile grupului „Iujnii rabocii“, problema dizolvării lui a stîrnit o indignare fără margini, ale cărei urme se văd și în procesele-verbale (nu trebuie să uităm că procesele-verbale nu ne dau decît o imagine palidă a dezbaterilor, deoarece, în locul textului integral al cuvîntărilor, ele cuprind numai extrase și rezumate cît se poate de concise). Tov. Egorov a calificat chiar drept „minciună“ simpla pomenire a numelui grupului „Rabociaia misl“⁹⁹ alături de acela al lui „Iujnii rabocii“, ceea ce arată deosebit de clar ce atitudine domnea la congres față de economismul consecvent. Chiar și mult mai tîrziu, în ședința a 37-a, Egorov vorbește pe un ton foarte iritat (pag. 356) despre dizolvarea grupului „Iujnii rabocii“, cerînd să se consemneze în procesul-verbal că, la discutarea problemei dizolvării acestui grup, membrii lui n-au fost întrebați nici asupra fondurilor pentru editare de publicații, nici asupra controlului din partea Organului Central și a Comitetului Central. În timpul dezbaterilor cu privire la grupul „Iujnii rabocii“, tov. Popov face aluzie la existența unei majorități compacte care ar fi hotărît dinainte soarta acestui grup. „Acum – spune el (pag. 316) –, după cele spuse de tovarășii Gusev și Orlov, totul este clar“. Sensul acestor cuvinte este limpede : acum, după ce iskriștii s-au pronunțat și au propus o rezoluție, totul este clar, adică este clar că grupul „Iujnii rabocii“ va fi dizolvat împotriva voinței lui. Însuși reprezentantul grupului „Iujnii rabocii“ face aici o distincție netă între iskriști (și chiar asemenea iskriști ca Gusev și Orlov) și partizanii săi, considerînd că ei reprezintă „linii“ diferite în politica organizatorică. Și cînd „Iskra“ de astăzi pretinde că grupul „Iujnii rabocii“ (împreună, probabil, cu Mahov ?) ar fi format din „iskriști tipici“, aceasta nu denotă decît că ea a uitat evenimentele cele mai importante care au avut loc la congres (în legătură cu acest grup) și că noua redacție dorește să șteargă orice urme care arată din ce elemente s-a format așa-zisa „minoritate“.

Din păcate, problema editării unui organ de presă popular nu a fost ridicată la congres. Toți iskriștii au discutat cu multă însuflețire această problemă atît înainte de congres cît și în timpul congresului, în afara ședințelor, și au căzut de acord că, în momentul actual al vieții de partid, ar fi cu totul nerațional să se întreprindă editarea unui asemenea organ

de presă sau transformarea unuia dintre organele existente într-un organ popular. Antiiskriștii s-au pronunțat la congres în sens contrar, la fel și grupul „Iujnii rabocii” în raportul său ; și faptul că nu a fost prezentată o rezoluție corespunzătoare, semnată de zece persoane, poate fi explicat numai printr-o întâmplare sau prin nedorința de a face o propunere „care nu avea sorți de izbândă” !

e) INCIDENTUL ÎN LEGĂTURĂ CU EGALITATEA LIMBILOR

Să revenim la expunerea noastră în ordinea ședințelor congresului.

Ne-am convins acum că, încă înainte de a se trece la discutarea fondului problemelor, a ieșit clar la iveală existența la congres nu numai a unui grup antiiskrist net conturat (8 voturi), ci și a unui grup de elemente intermediare nestatornice, gata să sprijine acest grup de 8 și să-l sporească pînă la aproximativ 16-18 voturi.

Problema locului pe care trebuie să-l ocupe Bundul în partid, care a fost discutată la congres extrem de amănunțit, mult prea amănunțit, s-a redus la rezolvarea unei probleme de principiu, iar rezolvarea practică a fost amînată pînă la discutarea relațiilor organizatorice. Dat fiind că în literatura dinainte de congres s-a acordat destul de multă atenție lămuririi diverselor aspecte ale acestei probleme, discutarea ei la congres a dat puține rezultate relativ noi. Trebuie să amintim doar că rabocedelții (Martinov, Akimov și Bruker) s-au declarat de acord cu rezoluția lui Martov, precizînd însă că o consideră insuficientă și că nu sînt de acord cu Martov în ceea ce privește concluziile care decurg din ea (pag. 69, 73, 83, 86).

De la problema locului Bundului în partid, congresul a trecut la discutarea programului. De data aceasta dezbaterile s-au învîrtit, în cea mai mare parte, în jurul unor amendamente de amănunt, care prezintă prea puțin interes. Din punct de vedere principal, opoziția antiiskristă s-a manifestat numai prin obiecțiile critice ale tov. Martinov împotriva faimoasei formulări a problemei spontaneității și conștiinței. De partea lui Martinov s-au situat, bineînțeles, toți bundiștii și rabocedelții, fără nici o excepție. Netemeinicia obiecțiilor lui a fost

demonstrată, printre alții, de Martov și de Plehanov. Este demn de relevat că acum redacția „Iskrei” (după o matură chibzuință, probabil) a trecut de partea lui Martînov și spune lucruri care se bat cap în cap cu ceea ce a spus la congres¹⁰⁰ ! Aceasta se încadrează, probabil, în faimosul principiu al „continuității”... Nu ne rămîne decît să așteptăm pînă ce redacția se va lămuri pe deplin și ne va explica și nouă în ce măsură, în ce privință și de cînd anume este ea de acord cu Martînov. În așteptarea acestor explicații, ne limităm să punem întrebarea dacă s-a mai pomenit vreodată ca redacția unui organ *de partid* să spună după congres lucruri care se bat cap în cap cu ceea ce a spus la congres.

. Lăsînd la o parte controversesele în jurul recunoașterii „Iskrei” ca Organ Central (ne-am mai ocupat de ele ceva mai sus) și prima parte a dezbaterilor în legătură cu statutul (este mai indicat s-o examinăm împreună cu partea a doua a acestor dezbateri), trecem acum la descrierea nuanțelor principiale care au ieșit la iveală cu prilejul discutării programului. Ținem să relevăm, în primul rînd, un amănunt foarte caracteristic : dezbaterile în legătură cu reprezentarea proporțională. Tov. Egorov de la „Iujnii rabocii” a pledat pentru introducerea acestui punct în program, și a pledat în așa fel încît și-a atras din partea lui Posadovski (iskrist din minoritate) observația justă că în această problemă există o „divergență serioasă”. „Este neîndoielnic – a spus tov. Posadovski – că noi răspundem în chip diferit la următoarea întrebare esențială : *este oare necesar ca politica noastră viitoare să fie subordonată diferitelor principii democratice fundamentale, atribuindu-li-se o valabilitate absolută*, sau toate principiile democratice trebuie să fie subordonate exclusiv intereselor partidului nostru ?” Eu mă pronunț categoric pentru soluția a doua”. Plehanov declară că „se realizează întru totul” la părerea lui Posadovski, ridicîndu-se în termeni și mai categorici, și mai preciși împotriva „valabilității absolute a principiilor democratice” și împotriva tendinței de a le considera „în mod abstract”. „Ipotetic – spunea el – ne putem imagina un caz în care noi, social-democrații, ne-am pronunța împotriva votului universal. Burghezia republicanilor italiene a privat cîndva de drepturi politice nobilimea. Proletariatul revoluționar ar putea să îngreiească drepturile politice ale claselor de sus, așa cum clasele de sus i le-au

îngrădit cîndva pe ale lui". Cuvintele lui Plehanov sînt primite cu aplauze și *vociferări*, și, cînd Plehanov protestează împotriva Zwischenruf*-ului, spunînd: „nu vociferati”, și roagă pe tovarăși să spună deschis ce au de spus, se ridică tov. Egorov și spune: „dacă asemenea cuvinte stîrnesc aplauze, eu sînt dator să vociferez”. Împreună cu tov. Goldblat (delegat al Bundului), tov. Egorov se pronunță împotriva părerilor lui Posadovski și Plehanov. Din păcate, dezbaterile au fost închise, și această problemă ivită în legătură cu ele a dispărut imediat de pe tapet. Zadarnic însă caută acum tov. Martov să-i micșoreze însemnătatea, ba chiar s-o reducă la zero, spunînd la congresul Ligii: „Aceste cuvinte (ale lui Plehanov) au stîrnit indignarea unora dintre delegați, ceea ce s-ar fi putut ușor evita dacă tov. Plehanov ar fi adăugat că, firește, nu ne putem închipui o situație atît de tragică încît, pentru a-și consolida victoria, proletariatul să fie nevoit să violeze astfel de drepturi politice ca libertatea presei... Plehanov: „merci!” (pag. 58 din procesele-verbale ale congresului Ligii). Această interpretare este în *directă* contradicție cu declarația categorică făcută de tov. Posadovski *la congres* în sensul că în această „problemă esențială” există o „divergență serioasă”. În această problemă esențială, toți iskriștii s-au declarat *la congres împotriva* reprezentanților „dreptei” antiiskriste (Goldblat) și ai grupului care reprezenta la congres „centrul” (Egorov). Acesta este un fapt incontestabil și se poate afirma cu certitudine că, dacă „centrul” (sper că acest cuvînt va șoca mai puțin decît oricare altul pe adepții „oficiali” ai limbajului delicat...), dacă „centrul” ar fi avut prilejul să se pronunțe nestingherit (prin tov. Egorov sau tov. Mahov) asupra acestei probleme sau asupra unor probleme similare, s-ar fi ivit imediat o divergență serioasă.

Divergențele au ieșit la iveală într-un mod și mai izbitor în problema „egalității limbilor” (pag. 171 și urm. din procesele-verbale). Grăitoare sînt în legătură cu această problemă nu atît dezbaterile, cît votările: numărîndu-le, obținem o cifră neverosimilă — *șaisprezece* ! De ce atîtea votări ? Pentru a se stabili dacă este suficient să se prevadă în program egalitatea în drepturi a tuturor cetățenilor, fără deosebire de sex

* — observație făcută din sală în cursul unei cuvîntări. — Nota trad.

etc. și de limbă, sau dacă trebuie adăugat : „libertatea limbilor“ sau „egalitatea limbilor“. La congresul Ligii, tov. Martov a caracterizat destul de just acest episod, spunând că „o controversă de minimă importanță în jurul redactării unui punct din program a căpătat o însemnătate principială, pentru că jumătate din congres era gata să răstoarne comisia însărcinată cu întocmirea programului“. Foarte adevărat *. Motivul conflictului era, într-adevăr, cu totul lipsit de importanță ; cu toate acestea însă, conflictul a căpătat un caracter esențialmente *principial* și, ca atare, forme extrem de ascuțite, ajungându-se chiar la încercări „de a răsturna“ comisia însărcinată cu întocmirea programului, la suspiciuni că s-ar urmări „*păcălire* congresului“ (de așa ceva l-a suspectat Egorov pe Martov !), la un schimb de observații cu caracter personal extrem de... injurios (pag. 178). Până și tov. Popov „și-a exprimat regretul că din cauza unor fleacuri se creează o asemenea *atmosferă*“ (subliniat de mine, pag. 182), atmosferă care a domnit la congres timp de trei ședințe (16, 17 și 18).

Toate aceste expresii vădese cît se poate de clar și de categoric faptul foarte important că atmosfera de „suspiciuni“ și de extrem de înverșunate forme de luptă („răsturnare“) – de a cărei creare a fost acuzată pe urmă, la congresul Ligii, majoritatea iskriștilor ! – s-a creat în realitate *cu mult înainte de a ne fi scindat în majoritate și minoritate*. Repet, acest fapt este extrem de important, este un fapt esențial, a cărui neînțelegere face ca mulți, foarte mulți să ajungă la părerea cît se poate de superficială că majoritatea cristalizată la sfîrșitul congresului ar avea un caracter artificial. Din

* Martov adaugă : „În cazul de față ne-a pricinuit un mare rău gluma cu măgarii a lui Plehanov“ (cînd s-a vorbit despre libertatea limbilor, un bundist, pare-se, a amintit printre instituții întreprinderile pentru creșterea cailor, iar Plehanov a lăsat să-i scape printre dinți : „caii nu vorbesc, în schimb vorbesc uneori măgarii“). Eu, desigur, nu pot vedea în această glumă o dovadă de prea multă delicateță, îngăduință, prudență sau suplețe. Dar mi se pare ciudat că Martov, recunoscînd *însemnătatea principială* a controversei, nici nu încearcă măcar să stabilească ce anume este principial aici și ce nuanțe s-au manifestat aici, ci se mărginește să arate „răul“ pe care-l pricinuiesc glumele. Este, într-adevăr, un punct de vedere pur birocratic și formalist ! Glumele tăioase au pricinuit, într-adevăr, „un mare rău la congres“, și nu numai glumele la adresa bundiștilor, ci și cele făcute la adresa delegaților pe care uneori îi sprijineau și chiar îi salvau de la înfrîngere bundiștii. Dar, o dată recunoscută însemnătatea principială a incidentului, nu mai este îngăduit nimănui să se limiteze la cîteva vorbe goale despre „inadmisibilitatea“ unor glume (pag. 58 din procesele-verbale ale Ligii).

punctul de vedere de astăzi al tov. Martov, care susține că 9/10 din delegații la congres au fost iskriști, apare absolut inexplicabil și absurd faptul că din cauza unor „fleacuri”, dintr-un motiv „cu totul lipsit de importanță” s-a ajuns la un conflict care a căpătat „un caracter principial” și care era cît pe aci să ducă la răsturnarea unei comisii a congresului. Ar fi nesperios să minimalizăm semnificația acestui *fapt* prin lamentări și regrete pe tema glumelor „care ne-au pricinuit atîta rău”. Nu glumele tăioase, oricare ar fi fost ele, puteau să imprime acestui conflict o semnificație *principială*, ci numai caracterul grupărilor politice care s-au conturat la congres. Expresiile tari și glumele nu puteau provoca un asemenea conflict; ele nu erau decît un *symptom* care arăta că însuși modul cum se grupau politicește delegații la congres conținea o „contradicție”, conținea toate elementele unui conflict, o anumită neomogenitate lăuntrică, care la fiecare prilej, *oricît de neînsemnat*, răbufnea cu o forță imanentă.

Dimpotrivă, din punctul de vedere din care privesc eu congresul și pe care mă consider dator să-l susțin ca pe un anumit mod de interpretare politică a evenimentelor, chiar dacă această interpretare ar părea cuiva jignitoare, — din acest punct de vedere este perfect explicabil și inevitabil ca un conflict extrem de acut cu caracter *principial* să izbucnească dintr-un motiv „cu totul lipsit de importanță”. Din moment ce la congresul nostru s-a dat *tot timpul* o luptă între iskriști și antiiskriști, din moment ce între unii și ceilalți se aflau elemente instabile, din moment ce aceste elemente instabile împreună cu antiiskriștii reprezentau o treime din voturi ($8+10=18$ din 51, după calculele mele, desigur aproximative), este cît se poate de clar și de firesc că *desprinderea de grupul iskrist a oricărui număr de delegați, fie chiar și a unei minorități neînsemnate*, crea posibilitatea unei victorii a curentului antiiskrist și, de aceea, provoca o luptă „furibundă”. Acesta nu era rezultatul unor atacuri și ieșiri peste măsură de violente, ci rezultatul unei combinații politice. Nu expresiile tari au provocat acest conflict politic, ci existența unui conflict politic în însuși modul cum se grupau delegații la congres a dus la atacuri și la folosirea unor expresii tari; în această antiteză rezidă principala divergență

principială dintre noi și Martov în aprecierea semnificației politice a congresului și a rezultatelor congresului.

În tot cursul congresului au fost trei cazuri mai importante în care un număr neînsemnat de iskriști s-au desprins de majoritatea iskristă – egalitatea limbilor, § 1 din statut și alegerile – și în toate aceste trei cazuri s-a iscat o luptă înverșunată, care a dus în cele din urmă la actuala criză gravă din partidul nostru. Pentru a putea înțelege semnificația politică a acestei crize și a acestei lupte trebuie să nu ne mărginim la condamnarea glumelor nepermise, ci să analizăm gruparea politică a nuanțelor care s-au ciocnit la congres. De aceea, incidentul în legătură cu „egalitatea limbilor” prezintă un dublu interes pentru lămurirea cauzelor dezbinării, căci pe vremea aceea Martov mai era (mai era !) iskrist și lupta, poate, mai mult ca oricine împotriva antiiskriștilor și împotriva „centrului”.

Lupta a început cu o controversă între tov. Martov și tov. Liber, lider al bundiștilor (pag. 171–172). Martov demonstrează că e suficient să se treacă în program revendicarea „egalității în drepturi a cetățenilor”. „Libertatea limbilor” este respinsă, dar imediat după aceea se propune „egalitatea limbilor”, și tov. Egorov intervine în luptă alături de Liber. Martov califică drept *fetișism* faptul că „oratorii insistă asupra egalității în drepturi a naționalităților și mută în domeniul limbii problema inegalității. În realitate, problema trebuie privită sub cu totul alt aspect : există inegalitatea în drepturi a naționalităților, exprimată, printre altele, în faptul că oamenii aparținând unei anumite națiuni sînt lipsiți de dreptul de a se folosi de limba lor maternă” (pag. 172). Martov avea atunci perfectă dreptate. Într-adevăr, Liber și Egorov dădeau dovadă de un fel de *fetișism* în încercarea lor, cu totul inconsistentă, de a demonstra justetea formulării lor și de a vedea în atitudinea noastră un indiciu că nu dorim sau că nu știm să promovăm principiul egalității în drepturi a naționalităților. În realitate, ei, ca „fetișiști”, apărau numai cuvîntul, și nu principiul, procedînd astfel nu pentru că se temeau să nu comită vreo greșeală principială, ci pentru că se temeau de ce va spune lumea. De aceeași mentalitate șovăielnică (dar dacă „alții” ne vor face din asta o vină ?) – pe care noi am semnalat-o în incidentul cu Comitetul de organizare – a dat

dovadă aici în modul cel mai limpede și întregul nostru „centru”. Un alt reprezentant al său, Lvov, delegatul Uniunii muncitorilor din industria minieră și siderurgică, situat pe poziții foarte apropiate de cele ale grupului „Iujnii rabocii”, „consideră că problema asupra limbilor, pusă de regiunile periferice, este foarte serioasă. Important este ca noi, introducând în programul nostru punctul referitor la limba maternă, să înlăturăm orice posibilitate ca social-democrații să fie suspectați de tendințe de rusificare”. Iată o remarcabilă motivare a „seriozității” problemei. Problema este foarte serioasă, *pentru că* trebuie să îndepărtăm eventualele suspiciuni din partea regiunilor periferice ! Oratorul nu spune în fond absolut nimic, nu răspunde la acuzațiile de fetișism, ci le confirmă în întregime, lăsând să se vadă că n-are nici un argument și referindu-se exclusiv la ceea ce vor spune regiunile periferice. Când i se argumentează că tot ce *ar putea* să spună ele *este nejust*, în loc să examineze temeinicia acestui argument, el răspunde : „*ar putea să ne suspecteze*”.

Acest mod de a pune problema, cu pretenția că este o problemă serioasă și importantă, capătă într-adevăr un caracter principal, însă unul cu totul diferit de acela pe care voiau să-l găsească aici Liberii, Egorovii și Lvovii. Principală devine întrebarea : trebuie oare să lăsăm la latitudinea organizațiilor și membrilor de partid să aplice la condițiile concrete principiile generale și fundamentale ale programului și să le dezvolte în vederea acestei aplicări, sau trebuie să ne împănăm programul cu detalii neînsemnate, cu indicații de amănunt, cu repetări și cazuistică numai de teama unor suspiciuni ? Principală devine întrebarea : cum este posibil ca niște social-democrați să vadă („să suspecteze”) în lupta împotriva cazuisticii încercări de a îngusta drepturile și libertățile democratice elementare ? Și când ne vom dezvăra, în sfârșit, de acest cult fetișist al cazuisticii ? – iată ce gânduri ne treceau prin minte la vederea luptei stîrnite de problema „limbilor”.

Gruparea delegaților în această luptă este cît se poate de clară datorită frecvenței votărilor nominale. Asemenea votări au fost nu mai puțin de trei. Împotriva nucleului iskrist fac tot timpul front comun toți antiiskristii (8 voturi) și, cu foarte mici oscilări, întregul centru (Mahov, Lvov, Egorov, Popov, Medvedev, Ivanov, Țarev și Belov ; numai ultimii

doi au oscilat la început, când abținându-se, când votând cu noi, și și-au precizat definitiv poziția abia la a treia votare). Din grupul iskriștilor se desprind oțiva, în special caucazienii (trei delegați cu șase voturi), fapt datorită cărui curentul „fetișist” devine pînă la urmă preponderent. La votarea a treia, după ce partizanii celor două tendințe și-au precizat limpede pozițiile, cei trei caucazieni cu șase voturi s-au desprins de iskriștii din majoritate, trecînd în tabăra adversă; de iskriștii din minoritate s-au desprins doi delegați cu două voturi – Posadovski și Kostici; la primele două votări au trecut în tabăra adversă sau s-au abținut: Lenski, Stepanov și Gorski din majoritatea iskristă și Deutsch din minoritate. *Desprinderea celor opt voturi iskriste (din totalul de 33) a dat preponderența coaliției antiiskriștilor și a elementelor șovăielnice. Acesta este faptul esențial privind gruparea delegaților la congres, fapt care s-a repetat (cu singura deosebire că s-au desprins alți iskriști) atît la votarea § 1 din statut cît și la alegerea centrelor conducătoare. Nu-i de mirare că cei înfrinți în alegeri se încăpăținează acum să nu vadă cauzele politice ale acestei înfrîngerii, punctele de plecare ale luptei dintre nuanțe care dezvăluia tot mai clar și demasca tot mai necruțător în fața partidului elementele șovăielnice și politicește inconsecvente. Incidentul în legătură cu egalitatea limbilor ne arată această luptă într-un mod cu atît mai pregnant, cu cît pe vremea aceea tov. Martov nu reușise încă să-și cîștige aprobarea și laudele lui Akimov și ale lui Mahov.*

f) PROGRAMUL AGRAR

Inconsecvența principială a antiiskriștilor și a „centrului” a ieșit în evidență și în cursul dezbaterilor pe marginea programului agrar, care au luat congresului destul de mult timp (vezi pag. 190–226 din procesele-verbale) și au pus în fața lui numeroase probleme extrem de interesante. Cum era și de așteptat, atacul împotriva programului este dezlănțuit de tov. Martînov (după cîteva observații de amănunt făcute de tov. Liber și Egorov). El aduce vechiul argument că, în dorința de a repara „o anumită nedreptate istorică”, indirect, chipurile, „consfințim alte nedreptăți istorice” etc. De partea

lui se situează și tov. Egorov, care declară chiar că „nu-i este clară semnificația acestui program. Este el oare un program pentru noi, adică fixează el revendicările pe care le formulăm noi, sau vrem să-l facem popular“ (!?!). Tov. Liber „ar vrea să facă aceleași observații ca și tov. Egorov“. Tov. Mahov intervine în maniera tranșantă care-l caracterizează, declarînd că „majoritatea (?) oratorilor nu înțeleg cîtuși de puțin ce reprezintă programul propus și ce scopuri urmărește“. Programul propus, vedeți dv., „cu greu ar putea fi considerat un program agrar social-democrat“; el... „amintește întrucîtva jocul de-a repararea nedreptăților istorice“ și are „o nuanță de demagogie și de aventurism“. Confirmarea teoretică a acestei arhiprofunde cugetări o constituie obișnuita exagerare și simplificare prin care se caracterizează marxismul vulgar: cîcă iskriștii „vor să vadă în țărănime un tot omogen; cum însă țărănimea e de mult (?) împărțită în clase, formularea unui program unic duce în mod inevitabil la rezultatul că programul în întregime devine demagogic, iar cînd va fi aplicat în practică va deveni o aventură“ (202). Tov. Mahov „divulgă fără să vrea“ adevărata cauză a atitudinii negative pe care o au față de programul nostru agrar mulți social-democrați, care sînt gata „să recunoască“ „Iskra“ (cum a recunoscut-o și el, Mahov), dar care nu și-au însușit temeinic orientarea ei, poziția ei teoretică și tactică. Ceea ce a dus și duce la neînțelegerea acestui program este tocmai vulgarizarea marxismului într-o problemă atît de complexă și multilaterală ca structura contemporană a gospodăriei țărănești din Rusia, și nicidecum divergențele în chestiuni de amănunt. În jurul unui asemenea punct de vedere vulgar-marxist s-au unit repede liderii elementelor antiiskriste (Liber și Martînov) și cei ai „centrului“ – Egorov și Mahov. Tov. Egorov a exprimat deschis și una dintre trăsăturile caracteristice ale grupului „Iujnii rabocii“ și ale grupurilor și oercurilor care gravitează în jurul acestuia din urmă, și anume neînțelegerea însemnătății mișcării țărănești, neînțelegerea faptului că ceea ce constituia punctul slab al social-democraților noștri în timpul primelor și binecunoscutele răscoale țărănești era nu supraaprecierea însemnătății acestei mișcări, ci, dimpotrivă, mai curînd subaprecierea ei (precum și lipsa unor forțe suficiente pentru a putea folosi această mișcare). „Sînt departe de a împărtăși iluziile redac-

ției în ceea ce privește mișcarea țărănească – spunea tov. Egorov –, iluzii pe care după tulburările țărănești le nutresc azi mulți social-democrați“. Din păcate însă, tov. Egorov nu și-a dat osteneala să arate congresului ceva mai precis în ce anume constau aceste iluzii ale *redacției*; el nu și-a dat osteneala să facă referiri concrete la materialul publicat de „Iskra“. El a uitat, de asemenea, că *toate* punctele esențiale ale programului nostru agrar au fost dezvoltate de „Iskra“ încă în cel de-al treilea număr al ei*, adică *cu mult* înainte de tulburările țărănești. Din partea unor oameni care „recunoșteau“ „Iskra“ nu numai în vorbe s-ar fi convenit ceva mai multă atenție pentru principiile ei teoretice și tactice!

„Nu, în rindurile țărănimii nu putem face mare lucru!“ – exclamă tov. Egorov, și în continuare explică această exclamație nu ca un protest împotriva uneia sau alteia dintre „iluziile“ noastre, ci ca o negare a întregii noastre poziții: „Aceasta înseamnă că lozinka noastră nu poate concura cu o lozincă aventuristă“. Pregnantă formulare a unei atitudini neprincipiale, care reduce totul la o „conurență“ între lozincile diferitelor partide! Și asta o spune oratorul după ce s-a declarat „satisfăcut“ de explicațiile teoretice în care se arăta că în domeniul agitației urmărim un succes trainic, fără a ne lăsa impresionați de insuccese vremelnice, și că un succes trainic (în pofida zarvei „conurenților“... de o clipă) nu este cu puțință dacă programul nu are o bază teoretică stabilă (pag. 196). Dând mai întâi asigurări în sensul că este „satisfăcut“ și repetând imediat după aceasta tezele vulgare moștenite de la vechiul economism, pentru care „conurența dintre lozinci“ rezolva toate problemele, adică nu numai problemele programului agrar, ci și cele ale întregului program și ale întregii tactici a luptei economice și politice, oratorul n-a făcut decât să arate cât de mare este confuzia care domnește în capul său. „Nu-l veți putea sili pe muncitorul agricol – spunea tov. Egorov – să lupte alături de țăranul bogat pentru pământurile rășluite, care în bună parte se află deja în mîinile acestui țăran bogat“.

Este mereu aceeași simplificare, înrudită, fără îndoială, cu economismul nostru oportunist, care susținea că nu-l poți „sili“

* Vezi V. I. Lenin, Opere complete, vol. 4, Editura politică, 1961, ediția a doua, pag. 421–429. — Nota red.

pe proletar să lupte pentru ceva care în bună parte se află deja în mâinile burghezii și care în viitor va încâpea pe mâinile ei într-o măsură și mai mare. Este aceeași vulgarizare care nu ține seama de particularitățile rusești ale relațiilor general-capitaliste dintre muncitorul agricol și țăranul bogat. Pământurile rășluite îl apasă acum efectiv și pe muncitorul agricol, pe care nu trebuie să-l „silești” să lupte pentru eliberarea de sub jugul aservirii. Dacă e vorba de „a sili” pe cineva, ar trebui siliți unii intelectuali să-și conceapă mai larg sarcinile, să renunțe la șabloane în discutarea problemelor concrete, să țină seama de conjunctura istorică, care complică și modifică țelurile noastre. Numai prejudecata că țăranul este prost – prejudecată care, după cum a observat pe bună dreptate tov. Martov, se face simțită în cuvântările tov. Mahov (pag. 202) și ale altor adversari ai programului agrar – poate explica faptul că acești adversari uită condițiile de trai reale ale muncitorului nostru agricol.

După ce au simplificat problema, reducând-o la opoziția goală : muncitor și capitalist, reprezentanții „centrului” nostru au încercat, ca de obicei, să atribuie țăranului propria lor îngustime. „Tocmai pentru că eu – spunea tov. Mahov – îl consider pe țăran inteligent în limitele punctului său de vedere de clasă îngust, cred că el va împărtăși idealul mic-burghez al ocupării și al împărțirii”. Este clar că aici se confundă două lucruri : caracterizarea punctului de vedere de clasă al țăranului, ca mic-burghez, și îngustarea acestui punct de vedere, reducerea lui în cadrul unor „limite înguste”. În această reducere constă greșeala Egorovilor și a Mahovilor (după cum greșeala Martinovilor și a Akimovilor consta în faptul că ei reduceau în cadrul unor „limite înguste” punctul de vedere al proletarului). În realitate însă, atît logica cît și istoria ne învață că punctul de vedere de clasă mic-burghez poate fi mai mult sau mai puțin îngust, mai mult sau mai puțin progresist tocmai din cauza dualității situației micului burghez. Iar pe noi nu trebuie să ne descurajeze nicidecum îngustimea („prostia”) țăranului sau faptul că e stăpînit de „prejudecăți” ; dimpotrivă, sarcina noastră este de a lărgi neîncetat punctul lui de vedere, de a contribui ca judecata să-i învingă prejudecata.

Punctul de vedere vulgar-„marxist“ în problema agrară din Rusia și-a găsit expresia cea mai deplină în cuvintele cu care și-a încheiat expunerea de principii Mahov, fidelul apărător al vechii redacții a ziarului „Iskra“. Nu degeaba au fost primite aceste cuvinte cu aplauze... ce-i drept, ironice. „Nu știi, într-adevăr, ce trebuie să numim o nenorocire“ – spunea tov. Mahov, indignat de afirmația lui Plehanov că pe noi nu ne sperie de loc o mișcare în favoarea împărțirii pământurilor și că nu ne-am opune unei asemenea mișcări progresiste (burghezo-progresiste). – „Dar această revoluție, dacă poate fi numită astfel, nu va fi revoluționară. Aș spune mai precis că aceasta nu va mai fi o revoluție, ci o reacțiune (il aritate), o revoluție care seamănă a rebeliune... O astfel de revoluție ne-ar da îndărăt, și va fi nevoie de un anumit timp pentru a reveni la situația pe care o avem în prezent. Or, în prezent avem mult mai mult decât în timpul revoluției franceze (aplauze ironice), avem un partid social-democrat (il aritate)“ ...Într-adevăr, un partid social-democrat care ar gândi în felul lui Mahov sau care ar avea instituții centrale sprijinite de oameni ca Mahov n-ar merita decât să fie luat în ris...

Vedem, așadar, că și în problemele pur principiale ridicate de programul agrar delegații s-au grupat imediat în felul pe care-l cunoaștem deja. Antiiskriștii (8 voturi) pornesc la atac în numele marxismului vulgar; în urma lor se tirăsc liderii „centrului“, Egorovii și Mahovii, poticnindu-se și alunecând neîncetat spre același punct de vedere îngust. Este deci cât se poate de firesc că, la votarea pe puncte a programului agrar, unele puncte au întrunit 30–35 de voturi pentru (pag. 225 și 226), adică aproximativ numărul de voturi pe care l-am văzut și în controversa asupra locului pe care trebuie să-l ocupe pe ordinea de zi problema Bundului, și în incidentul cu Comitetul de organizare, și în problema dizolvării grupului „Iujnii rabocii“. E de ajuns să se pună o problemă care să depășească cât de cât cadrul șablonului obișnuit, deja stabilit, o problemă care să necesite cât de cât o aplicare de sine stătătoare a teoriei lui Marx la relații social-economice specifice și noi (noi pentru germani), pentru ca imediat iskriștii care știu să fie la înălțimea sarcinilor să nu mai reprezinte decât $\frac{3}{5}$ din voturi și pentru ca imediat întregul „centru“ să por-

nească pe urmele lui Liber și ale lui Martînov. Iar tov. Martov se mai căznește să ascundă acest fapt evident, ocolind cu teamă votările în care au ieșit clar la iveală nuanțele !

Din dezbaterile asupra programului agrar reiese limpede lupta dusă de iskriști împotriva a $\frac{2}{5}$ din congres. Delegații caucazieni au avut aici o poziție întru totul justă, în bună parte, probabil, datorită faptului că ei cunoșteau de aproape formele locale ale numeroaselor rămășițe ale iobăgiei și erau deci la adăpost de opozițiile goale, școlăresc-abstracte care satisfăceau pe alde Mahov. Împotriva poziției adoptate de Martînov și de Liber, de Mahov și de Egorov au luat atitudine și Plehanov, și Gusev (care a confirmat că printre tovarășii care activează în Rusia i-a fost adesea dat să întilnească „o astfel de părere pesimistă asupra muncii noastre la sate“... ca aceea a tov. Egorov), și Kostrov, și Karski, și Troțki. Acesta din urmă arată, pe bună dreptate, că „sfaturile binevoitoare“ ale criticilor programului agrar „prea miroase a *filistinism*“. Trebuie să remarcăm doar, în legătură cu analiza grupărilor politice care s-au conturat la congres, că în acest pasaj al cuvîntării sale (pag. 208) el a greșit punînd pe tov. Lange alături de Egorov și de Mahov. Cei care vor citi cu atenție procesele-verbale vor vedea că Lange și Gorin au o poziție cu totul diferită de cea a lui Egorov și Mahov. Lange și Gorin declară că le displace formularea punctului referitor la pămînturile rășluite ; ei înțeleg foarte bine ideea programului nostru agrar, dar încearcă s-o aplice *altfel* ; ei depun eforturi pozitive pentru a găsi o formulare mai perfectă din punctul lor de vedere, prezentînd proiecte de rezoluții pentru a-i convinge pe autorii programului sau pentru a se situa de partea lor, împotriva tuturor neiskriștilor. E de ajuns să comparăm, de pildă, propunerile lui Mahov cu privire la respingerea întregului program (pag. 212, *nouă* voturi pentru, 38 contra) sau a unora dintre punctele lui (pag. 216 și altele) cu poziția lui Lange, *care propune* o altă formulare a punctului referitor la pămînturile rășluite (pag. 225), ca să ne convingem că între ei doi există o deosebire radicală *.

Vorbînd apoi despre argumentele care miroase a „*filistinism*“, tov. Troțki a arătat că „în perioada revoluționară care

* Vezi cuvîntarea lui Gorin, pag. 213.

se apropie trebuie să ne legăm cu țărănimea“... „În fața acestei sarcini, scepticismul și «clarviziunea» politică a lui Mahov și a lui Egorov sînt mai dăunătoare decît orice miopie“. Tov. Kostici, un alt iskrist din minoritate, a subliniat foarte just că tov. Mahov dă dovadă de „neîncredere în forțele proprii, în propria sa stabilitate principială“, – caracterizare care se potrivește de minune „centrului“ nostru. „În pesimismul său, tov. Mahov se întilnește cu tov. Egorov, deși între ei există deosebiri de nuanțe – continuă tov. Kostici. – El uită că social-democrații au și început să activeze în rîndurile țărâni-mii, că ei de pe acum conduc, în limita posibilităților, mișcarea acesteia. Iar cu acest pesimism al lor, Mahov și Egorov restrîng amploarea muncii noastre“ (pag. 210).

Pentru a termina cu dezbaterile care au avut loc la congres în legătură cu programul, trebuie să mai menționăm dezbaterile sumare în problema sprijinirii curentelor opoziționiste. În programul nostru se spune clar că partidul social-democrat sprijină „orice mișcare *opoziționistă* și revoluționară *îndreptată împotriva orînduirii sociale și politice existente în Rusia*“¹⁰¹. S-ar părea că această din urmă specificare arată destul de precis *care anume* curente opoziționiste înțelegem noi să sprijinim. Cu toate acestea, deosebirea dintre nuanțele de multă vreme cristalizate în partidul nostru a ieșit îndată la iveală și *aici*, oricît de greu era de presupus că ar mai fi posibile „nedumeriri și neînțelegeri“ într-o chestiune atît de mult rumegată ! Este evident că nu era vorba de neînțelegeri, ci de *nuanțe*. Mahov, Liber și Martînov au dat imediat alarma și au rămas într-o minoritate atît de „compactă“, încît, pentru a putea explica acest fenomen, tov. Martov ar trebui, desigur, să-l declare ca fiind și *aici* efectul unor intrigi, al unor lucrături și al celorlalte lucruri drăguțe (vezi cuvîntarea lui la congresul Ligii) pe care le invocă toți cei care nu sînt în stare să aprofundeze cauzele politice ale formării grupurilor „compacte“ ale minorității și majorității.

Mahov începe iarăși cu o simplificare vulgară a marxismului. „La noi singura clasă revoluționară este proletariatul – declară el, și din această teză justă trage imediat o concluzie greșită : – celelalte sînt așa și așa, un fel de a cincea roată la căruță (i l a r i t a t e g e n e r a l ă)... Da, sînt a cincea roată la căruță și nu vor decît să profite. Mă declar împotriva spri-

jinirii lor" (pag. 226). Această neasemuită formulare pe care Mahov a dat-o poziției sale a făcut ca mulți (dintre partizanii săi) să se simtă jenați, dar în fond s-au dovedit a fi de acord cu el atît Liber cît și Martînov, care au propus ca cuvîntul „opozitionistă” să fie înlăturat sau să fie limitat printr-o adăugire : „opozitionistă-democratică”. Împotriva acestui amendament al lui Martînov s-a ridicat, pe bună dreptate, Plehanov. „Noi trebuie să-i criticăm pe liberali – a spus el –, trebuie să demascăm inconsecvența lor. Asta-i adevărat... Dar, dezwăluind îngustimea și caracterul limitat al tuturor celorlalte mișcări, în afară de cea social-democrată, sîntem datori să explicăm proletariatului că, în comparație cu absolutismul, chiar și o constituție care nu acordă votul universal înseamnă un pas înainte și că de aceea el nu trebuie să prefere ordinea existentă unei constituții de acest fel”. Tovarășii Martînov, Liber și Mahov arată că nu împărtășesc această părere și insistă asupra propunerii lor, care este combătută de Akselrod, de Starover, de Troțki și încă o dată de Plehanov. Cu acest prilej tov. Mahov reușește să-și dea încă o dată singur la cap. Mai înainte el a spus că celelalte clase (în afară de proletariat) „sînt așa și așa” și că este „împotriva sprijinirii lor”. Acum însă s-a îndurat să recunoască că „burghezia, deși reacționară în fond, este adesea revoluționară, de pildă atunci cînd e vorba de lupta împotriva feudalismului și a rămășițelor lui”. „Există însă grupări – a continuat el, căzînd încă o dată din lac în puț – care sînt întotdeauna (?) reacționare, de pildă meseriașii”. Iată ce perle teoretice au ajuns să debiteze aceiași lideri ai „centrului” nostru care pe urmă au făcut spume la gură apărînd vechea redacție ! Se știe doar că pînă și în Europa occidentală, unde organizația corporativă era atît de puternică, tocmai meseriașii au avut, ca și ceilalți mic-burghezi de la orașe, o atitudine deosebit de revoluționară în epoca căderii absolutismului. În gura unui social-democrat rus, mai ales, este cu totul absurdă o apreciere prin care, fără a se gîndi, el repetă ceea ce spun tovarășii din Occident despre meseriașii de astăzi, acum, după un secol sau o jumătate de secol de la căderea absolutismului. În Rusia, afirmația că pe tărîm politic meseriașii sînt reacționari în comparație cu burghezia nu este altceva decît o frază șablon, învățată pe dinafară.

Din păcate, procesele-verbale nu conțin nici o indicație cu privire la numărul voturilor întrunite de amendamentele respinse pe care le-au propus în această chestiune Martinov, Mahov și Liber. Tot ce putem spune este că liderii elementelor antiiskriste și unul dintre liderii „centrului” * s-au unit și de astă dată împotriva iskriștilor, în cadrul grupării pe care o cunoaștem deja. Făcând bilanțul *tuturor* dezbaterilor care au avut loc pe marginea *programului*, ajungem la concluzia inevitabilă că printre dezbaterile cât de cât însuflețite și care au stîrnit interesul general n-a fost *nici una* care să nu fi scos la iveală deosebirea de nuanțe pe care astăzi o ignorează cu desăvîrșire tov. Martov și noua redacție a „Iskrei”.

g) STATUTUL PARTIDULUI. PROIECTUL TOV. MARTOV

De la program, congresul a trecut la statutul partidului (lăsăm la o parte problema Organului Central, pe care am atins-o mai înainte, precum și rapoartele delegaților, care, din păcate, în majoritatea cazurilor, n-au putut fi prezentate de aceștia într-o formă satisfăcătoare). Nu e nevoie să mai spunem că problema statutului avea o mare însemnătate pentru noi toți. Într-adevăr, „Iskra” s-a manifestat de la bun început nu numai ca organ de presă, ci și ca celulă *organizatorică*. În articolul de fond din numărul patru („Cu ce să începem?”), „Iskra” a prezentat un întreg plan organizatoric **, pe care l-a promovat sistematic, fără abatere timp de *trei ani*. Când Congresul al II-lea al partidului a recunoscut „Iskra” ca Organ

* Un alt lider al acestui grup, tov. Egorov, s-a pronunțat cu alt prilej în problema sprijinirii curentelor opoziționiste, și anume atunci cînd a fost dezbătută rezoluția lui Akselrod cu privire la socialiștii-revoluționari (pag. 359). Tov. Egorov găsește că există o „contradicție” între punctul din program care prevede *sprijinirea* oricărei mișcări revoluționare și opoziționiste și atitudinea *negativă* față de socialiștii-revoluționari și față de liberali. Abordînd sub altă formă și sub un aspect întrucîtva diferit această problemă, tov. Egorov a dovedit aici aceeași înțelegere îngustă a marxismului și aceeași atitudine nestatornică, pe jumătate ostilă, față de poziția „Iskrei” (poziție „recunoscută” de el) ca și tovarășii Mahov, Liber și Martinov.

** În cuvîntarea sa cu privire la recunoașterea „Iskrei” ca Organ Central, tov. Popov a spus printre altele: „Îmi amintesc de articolul «Cu ce să începem?», publicat în numărul 3 sau 4 al „Iskrei”. Mulți dintre tovarășii care activează în Rusia l-au găsit lipsit de tact; altora el li se părea fantozist, iar majoritatea (? probabil majoritatea persoanelor din anturajul tov. Popov) nu vedea în el decît rodul unor ambiții” (pag. 140). După cum își poate da seama și cititorul, eu sînt nevoit să mă obișnuiesc cu această explicare a vederilor mele politice ca rod al unor ambiții, explicare reluată acum de tov. Akselrod și de tov. Martov.

Central, două din cele trei puncte ale motivării rezoluției respective (pag. 147) au fost consacrate *tocmai acestui plan organizatoric și ideilor organizatorice ale „Iskrei“* : rolul ei în conducerea muncii *practice* a partidului și rolul ei conducător în munca de unificare. Este deci cât se poate de firesc că, fără o recunoaștere din partea întregului partid și fără consfințirea formală a unor anumite idei organizatorice, munca „Iskrei“ și întreaga activitate de organizare, de refacere *efectivă* a partidului *nu puteau fi* considerate ca fiind încheiate. Această sarcină trebuia s-o îndeplinească statutul de organizare al partidului.

Ideile fundamentale pe care „Iskra“ a căutat să le pună la baza organizării partidului se reduceau în esență la următoarele două. Prima, ideea centralismului, stabilea în principiu modul de rezolvare a întregului ansamblu de probleme organizatorice particulare și de amănunt. A doua – rolul aparte al ziarului, al organului de îndrumare ideologică – ținea seama de nevoile vremelnice și speciale ale mișcării muncitorești social-democrate ruse în condițiile robiei politice, care impuneau crearea în străinătate a unei baze *inițiale* de operații în vederea atacului revoluționar. Prima idee, singura principială, trebuia să stea la baza întregului statut ; a doua, ca idee de ordin particular, generată de împrejurările vremelnice ale locului și modului de acțiune, și-a găsit expresia într-o *aparentă* derogare de la principiul centralismului, în crearea a *două centre* : *Organul Central și Comitetul Central*. Aceste două idei fundamentale ale planului iskrist de organizare a partidului au fost dezvoltate de mine în articolul de fond al „Iskrei“ (nr. 4) „Cu ce să începem ?“ * și în „Ce-i de făcut ?“ ** și, în sfârșit, amănunțit explicate, aproape sub formă de statut, în „Scrisoare către un tovarăș“ ***. Nu mai rămânea, în fond, decât munca de redactare în vederea formulării paragrafelor statutului, care – dacă recunoașterea „Iskrei“ nu rămânea numai pe hîrtie, dacă nu era numai o frază convențională – urma să întruchipeze tocmai aceste idei. În prefața la noua

* Vezi V. I. Lenin, Opere complete, vol. 5, Editura politică, 1961, ediția a doua, pag. 1–13. — *Nota red.*

** Vezi V. I. Lenin, Opere complete, vol. 6, Editura politică, 1961, ediția a doua, pag. 1–190. — *Nota red.*

*** Vezi V. I. Lenin, Opere complete, vol. 7, Editura politică, 1962, ediția a doua, pag. 7–24. — *Nota red.*

ediție a „Scrisorii către un tovarăș” am arătat că e de ajuns o simplă confruntare a statutului partidului cu textul acestei broșuri ca să ne dăm seama că există o identitate perfectă între ideile organizatorice formulate în statut și cele expuse în broșură*.

În legătură cu munca de redactare în vederea formulării sub formă de statut a ideilor organizatorice iskriste trebuie să amintesc un incident provocat de tov. Martov. „...O simplă relatare a faptelor vă va arăta – a spus Martov la congresul Ligii (pag. 58) – cât de neașteptată a fost pentru Lenin alunecarea mea pe panta oportunismului în legătură cu acest paragraf (adică în legătură cu paragraful 1). Cu 1¹/₂–2 luni înainte de congres i-am arătat lui Lenin proiectul meu, în care § 1 era formulat întocmai așa cum l-am propus la congres. Lenin s-a declarat împotriva proiectului meu, ca fiind prea detaliat, și mi-a spus că-i place numai ideea cuprinsă în § 1 – definirea calității de membru, pe care o va adopta în statutul său cu unele modificări, deoarece găsește că formularea mea nu e reușită. Prin urmare, Lenin cunoștea de multă vreme formularea mea, cunoștea părerea mea în această chestiune. Vedeți, așadar, că am venit la congres cu viziura ridicată, fără să-mi ascund părerile. Am declarat dinainte că voi combate cooptarea reciprocă, principiul unanimității la cooptarea în Comitetul Central și în Organul Central etc.”.

Cît privește avertismentul că va combate cooptarea reciprocă, vom vedea mai încolo cum s-au petrecut lucrurile. Deocamdată ne vom ocupa mai îndeaproape de „viziura ridicată” a statutului lui Martov. Relatînd din memorie, la congresul Ligii, episodul cu proiectul său nereușit (pe care la congres Martov însuși l-a retras pentru că era nereușit, iar după congres, cu consecvența care-l caracterizează, l-a scos iar la lumina zilei), Martov, ca de obicei, a uitat multe și de aceea a încurcat iarăși lucrurile. Deși se părea că au fost destule cazuri care să ne pună în gardă împotriva referirii la convorbiri particulare și la datele memoriei noastre (fără să vrea, omul își amintește numai de ceea ce-i convine!), tov. Martov, neavînd alt material, se folosește totuși de unul de proastă

* *Op. cit.*, pag. 6. — *Nota red.*

calitate. Acum pînă și tov. Plehanov începe să-l imite ; se vede că exemplul prost este molipsitor.

„Idea“ cuprinsă în primul paragraf al proiectului lui Martov nu putea să-mi „placă“, căci proiectul său nu conținea *nici o idee* dintre cele formulate la congres. Memoria l-a trădat. Din fericire, am reușit să găsesc printre hîrtii proiectul lui Martov, în care „*primul paragraf este expus cu totul altfel decît l-a propus el la congres*“ ! Iată ce înseamnă „vizieră ridicată“ !

§ 1 din proiectul lui Martov : „E considerat ca făcînd parte din Partidul muncitoresc social-democrat din Rusia oricine recunoaște programul lui și lucrează activ pentru îndeplinirea sarcinilor lui sub controlul și conducerea organelor (sic !) de partid“.

§ 1 din proiectul meu : „E considerat membru al partidului oricine recunoaște programul lui și sprijină partidul atît prin mijloace materiale cît și prin participarea personală într-una din organizațiile partidului“.

§ 1 așa cum l-a formulat Martov la congres și cum a fost adoptat de acesta din urmă : „E considerat membru al Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia oricine recunoaște programul lui, sprijină partidul prin mijloace materiale și-i dă în mod regulat un concurs personal, sub conducerea unuia din organizațiile lui“.

Din această confruntare reiese clar că proiectul lui Martov nu conține nici o *idee*, ci numai o *frază goală*. Că membrii de partid lucrează sub controlul și conducerea *organelor* de partid, asta se înțelege de la sine, și *nici nu poate să fie altfel* ; despre așa ceva vorbesc numai oamenii cărora le place să vorbească pentru a nu spune nimic, cărora le place să scrie „statute“ pline de vorbe goale și de formule birocratice (adică inutile în fapt și, chipurile, necesare pentru fațadă). *Ideea* primului paragraf apare abia atunci cînd se pune întrebarea dacă *organele de partid* pot exercita *efectiv* conducerea unor membri de partid care *nu fac parte* din nici una dintre *organizațiile partidului*. În proiectul tov. Martov această idee lipsește cu desăvîrșire. Prin urmare, *nu puteam să cunosc* „părerile“ tov. Martov „în această problemă“, deoarece proiectul tov. Martov *nu conține nici un fel de păreri* în această

chestiune. Relatarea faptelor făcută de tov. Martov nu face decît să *încurce lucrurile*.

Dimpotrivă, tocmai despre tov. Martov se poate spune că din proiectul meu el „îmi cunoştea părerile în această problemă“ şi că nu le-a contestat, nu le-a combătut nici în colectivul de redacţie, deşi proiectul meu a fost prezentat tuturor cu 2-3 săptămîni înainte de congres, nici în faţa delegaţilor, care luaseră cunoştinţă *numai* de proiectul meu. Mai mult. Chiar *la congres*, atunci cînd am prezentat proiectul meu de statut * şi l-am susţinut înainte de alegerea *comisiei pentru redactarea statutului*, tov. Martov a declarat categoric : „Mă raliez la concluziile tov. Lenin. *Numai în două probleme nu sînt de acord cu el*“ (subliniat de mine) – în problema modului de alcătuire a Consiliului şi aceea a cooptării unanime (pag. 157). Aici încă *nu se spune nimic* despre o *divergenţă* în legătură cu § 1.

În broşura sa pe tema stării de asediu, tov. Martov a găsit de cuviinţă să amintească încă o dată şi foarte amănunţit despre statutul său. El ne asigură că statutul său, la care, cu excepţia cîtorva amănunte de importanţă secundară, ar fi gata să subscrie şi acum (în februarie 1904 – nu se ştie ce va fi peste 3 luni), „exprima destul de limpede atitudinea lui negativă faţă de hipertrofia centralismului“ (pag. IV). Neprezentarea acestui proiect la congres, tov. Martov o explică *acum*, în primul rînd, prin aceea că „educaţia iskristă i-a inspirat dispreţ faţă de statute“ (cînd îi convine, cuvîntul „iskrist“ nu mai înseamnă pentru tov. Martov spirit îngust de cerc, ci orientarea cea mai consecventă ! Păcat numai că educaţia iskristă pe care tov. Martov a primit-o timp de 3 ani nu i-a inspirat

* În treacăt aş vrea să relev că comisia pentru publicarea proceselor verbale a tipărit în anexa XI proiectul de statut „prezentat la congres de Lenin“ (pag. 393). Comisia pentru publicarea proceselor verbale a făcut şi aici o mică încurcătură. Ea a confundat proiectul meu *înştal* (vezi V. I. Lenin, Opere complete, vol. 7, Editura politică, 1962, ediţia a doua, pag. 251-252. — *Nota red.*), care a fost arătat tuturor delegaţilor (şi multora dintre ei înainte de congres), cu proiectul *prezentat de mine la congres* şi *l-a publicat pe cel dintîi*, dîndu-i drept cel de-al doilea. Nu am, fireşte, nimic de obiectat împotriva publicării proiectelor mele, *chiar şi în toate stadiile pregătirii lor*, dar aceasta nu înseamnă că trebuie să se creeze confuzie. Or, o confuzie s-a creat, căci Popov şi Martov (pag. 154 şi 157) critică, în proiectul prezentat de mine efectiv la congres, *formulări pe care nu le conţine proiectul* tipărit de comisia pentru publicarea proceselor verbale (comp. pag. 394, §§ 7 şi 11). Cu puţină atenţie, greşeala putea fi uşor observată dintr-o simplă confruntare a paginilor indicate de mine.

dispreț față de frazeologia anarhistă cu ajutorul căreia nestatornicia de intelectual este în stare să explice călcarea unui statut adoptat de comun acord). În al doilea rînd, ne spune tov. Martov, el a căutat „să evite orice disonanță în tactica aceluia nucleu organizatoric de bază care era «Iskra»“. Nu prea se leagă la el una cu alta! În problema *principială* a formulării oportuniste a § 1 sau în aceea a hipertrofiei centralismului, tov. Martov s-a temut atît de mult de o eventuală disonanță (care numai din punctul de vedere îngust al spiritului de cerc poate fi ceva de temut), încît nu și-a arătat divergențele nici măcar în fața unui nucleu cum este redacția! În schimb, în problema *practică* a componenței centrelor, tov. Martov a încercat să contracareze votul majorității membrilor organizației „Iskrei“ (acest adevărat *nucleu organizatoric de bază*), făcînd apel la ajutorul Bundului și al rabocedeliților. „Disonanța“ din propriile sale fraze, care strecoară spiritul de cerc pentru a apăra o vvasiredacție, dar resping „spiritul de cerc“ atunci cînd e vorba de examinarea unei probleme de către persoanele cele mai competente, — această disonanță tov. Martov n-o observă. Ca să-l pedepsim, vom cita *în întregime* proiectul său de statut, arătînd, la rîndul nostru, *ce păreri* conține el și de ce fel de *hipertrofie* suferă * :

„Proiect de statut al partidului. — I. Apartenența la partid. — 1) E considerat ca făcînd parte din Partidul muncitoresc social-democrat din Rusia oricine recunoaște programul lui și lucrează activ pentru înfăptuirea sarcinilor lui sub controlul și conducerea organelor de partid. — 2) Excluderea unui membru de partid pentru fapte incompatibile cu interesele partidului se hotărăște de către Comitetul Central. [Hotărîrea de excludere se păstrează la arhiva partidului și se comunică, la cerere, oricărui comitet de partid. Împotriva hotărîrii de excludere pronunțate de Comitetul Central se poate face apel la congres, printr-o cerere semnată de cel puțin două comitete]“... Voi pune în paranteză acele prevederi din proiectul lui Martov care sînt *vădit* lipsite de conținut, care nu numai că nu conțin nici o „idee“, dar nu exprimă nici măcar o condiție sau cerință determinată, cum este, de pildă, strania precizare în „statut“ a *locului* de păstrare a hotărîrii sau mențiunea că împotriva hotărîrilor de excludere pronunțate de Comitetul Central (și nu împotriva tuturor hotărîrilor lui în general?) se poate face apel la congres. Aceasta nu este altceva decît o hipertrofie a frazei sau un adevărat formalism birocratic, constînd în întocmirea

* Trebuie să arăt că, din păcate, nu am putut găsi prima variantă a proiectului lui Martov, care avea circa 48 de paragrafe și suferea de o și mai mare „hipertrofie“ a formalismului inutil.

unor puncte și paragrafe superflue, vădit inutile sau birocratice. „...II. Comitetele locale. — 3) Reprezentanții partidului în munca lui locală sînt comitetele de partid...” (idee pe cît de nouă pe atît de isteasă !)

„... 4) [Sînt considerate comitete de partid, în componența pe care au avut-o în momentul Congresului al II-lea, comitetele reprezentate la acest congres.] — 5) Comitete noi, în afară de cele arătate la § 4, se numesc de către Comitetul Central [care ori consideră drept comitet organizația locală respectivă în componența existentă, ori formează un comitet local, primenind componența organizației locale]. — 6) Comitetele se completează prin cooptare. — 7) Comitetul Central are dreptul de a completa un comitet local cu un număr de tovarăși (cunoscuți de el) care să reprezinte cel mult o treime din numărul total al membrilor comitetului...” O adevărată mostră de cancelarism : de ce cel mult o treime ? pentru care motiv ? ce sens are această limitare, care nu limitează nimic, din moment *ce completarea* poate fi repetată de mai multe ori ? „... 8) [În cazul cînd comitetul local s-a destrămat sau s-a dezmembrat” (adică nu a fost arestat în întregime ?) „în urmă persecuțiilor, Comitetul Central procedează la refacerea lui”]... (fără a se mai ține seama de prevederile § 7 ? Dar nu găsește oare tov. Martov că există o asemănare între § 8 și acele legi polițienești din Rusia care prescriu cetățenilor să lucreze în zilele lucrătoare și să se odihnească în zilele de sărbătoare ?) „... 9) [Congresul ordinar al partidului poate da Comitetului Central însărcinarea de a schimba componența unui comitet local dacă activitatea acestuia este considerată ca fiind incompatibilă cu interesele partidului. În acest din urmă caz, comitetul este declarat dizolvat, iar tovarășii din raza lui de activitate nu mai sînt obligați să i se subordoneze *.] ...Regula cuprinsă în acest paragraf este tot atît de arhiutilă ca și articolul care figurează și astăzi în legile rusești și care prevede că beția este interzisă pentru toată lumea. „... 10) [Comitetele locale ale partidului conduc întreaga activitate propagandistică, agitatorică și organizatorică locală a partidului și, în măsura puterilor lor, ajută Comitetul Central și Organul Central al partidului la îndeplinirea sarcinilor generale de partid care le revin.”]... Uf ! Ce rost au toate astea, pentru Dumnezeu ?... 11) [„Rînduiele interne ale organizației locale, relațiile dintre comitet și grupele din subordinea lui” (auzi, auzi, tovarășe Akselrod ?), „precum și limitele competenței și ale autonomiei” (parcă limitele competenței și limitele autonomiei nu sînt unul și același lucru ?) „acestor grupe se stabilesc chiar de către comitet și se aduc la cunoștința Comitetului Central și a redacției Organului Central”]... (O lacună : nu se indică unde trebuie păstrate aceste comunicări)... „12) [Toate grupele de partid și toți membrii de partid din subordinea comitetelor au dreptul să ceară ca părerea sau dezideratele lor în orice chestiune să fie comunicate Comitetului Central al partidului și organelor sale centrale]. — 13) Comitetele locale ale partidului sînt obligate să verse la casa Comitetului Central o parte din veniturile lor, fixată de Comitetul Central. —

* Atragem atenția tov. Akselrod asupra acestui cuvînt. E ceva îngrozitor ! Iată unde zace rădăcina „iacobinismului”, care nu se dă în lături nici chiar de la... o schimbare a componenței redacției...

III. Organizațiile pentru munca de agitație în alte limbi (decît cea rusă). — 14) [În vederea desfășurării muncii de agitație într-una din limbile neruse și a organizării muncitorilor în rîndurile cărora se duce această muncă de agitație, pot fi create organizații separate acolo unde se constată necesitatea specializării acestei agitații și a creării unor asemenea organizații.] — 15) Organul care hotărăște în ce măsură există o asemenea necesitate este Comitetul Central al partidului, iar în cazuri litigioase — congresul partidului... Prima parte a acestui paragraf este superfluă, dacă luăm în considerație prevederile ulterioare ale statutului, iar partea a doua, referitoare la cazurile litigioase, este pur și simplu ridicolă... „16) [Organizațiile locale indicate la § 14 sînt autonome în ceea ce privește treburile lor speciale, dar activează sub controlul comitetului local și îi sînt subordonate, stabilirea formelor acestui control și reglementarea relațiilor organizatorice dintre comitetul local și organizația specială fiind de competența comitetului local respectiv... (în sfîrșit ! acum se vede clar că nu era nevoie de tot acest potop de vorbe goale)... „În ceea ce privește sarcinile generale ale partidului, aceste organizații activează ca o parte din organizația de comitet.] — 17) [În vederea îndeplinirii cu succes a sarcinilor lor speciale, organizațiile locale menționate la § 14 pot forma o uniune autonomă. Uniunea autonomă poate avea organele ei publicistice și administrative speciale, care se află sub controlul nemijlocit al Comitetului Central al partidului. Elaborarea statutului uniunii este de competența acesteia, dar, pentru a fi valabil, el trebuie să fie aprobat de Comitetul Central al partidului.] — 18) [Din uniunea autonomă menționată la § 17 pot face parte și comitete locale de partid dacă, datorită condițiilor locale, ele se consacră mai ales agitației în limba respectivă. *Notă.* Un astfel de comitet, deși face parte dintr-o uniune autonomă, nu încetează de a fi un comitet de partid“]... (întregul paragraf este arhiutul și grozav de isteț, iar nota este și mai și)... „19) [Organizațiile locale care fac parte dintr-o uniune autonomă se află, în ceea ce privește relațiile lor cu organele ei centrale, sub controlul comitetelor locale.] — 20) [Organele centrale administrative și de presă ale uniunilor autonome au cu Comitetul Central al partidului aceleași relații ca și comitetele locale ale partidului.] — IV. Comitetul Central și organele de presă ale partidului. — 21) [Reprezentanții întregului partid sînt Comitetul lui Central și organele lui de presă — politic și științific.] — 22) Comitetului Central îi revine conducerea generală a întregii activități practice a partidului ; grija pentru justa folosire și repartizare a tuturor forțelor lui ; controlul activității tuturor părților partidului ; aprovizionarea cu publicații a organizațiilor locale ; organizarea aparatului tehnic al partidului ; convocarea congreselor partidului. — 23) Organelor de presă ale partidului le revine conducerea ideologică a vicții de partid ; propagarea programului partidului și elaborarea științifică și publicistică a concepțiilor social-democrației. — 24) Toate comitetele locale de partid și uniunile autonome au relații directe atît cu Comitetul Central al partidului cît și cu redacția organelor de presă ale partidului și le informează periodic asupra mersului mișcării și al muncii organizatorice pe teren. — 25) Redacția organelor de presă ale

partidului este numită de congresul partidului și funcționează pînă la congresul următor. — 26) [Redacția este autonomă în treburile ei interne], iar în intervalul dintre două congrese își poate completa sau modifica componența, comunicînd de fiecare dată Comitetului Central schimbările intervenite. — 27) Orice declarație emanată de la Comitetul Central sau sancționată de el se publică, la cererea lui, în organul partidului. — 28) Comitetul Central, de comun acord cu redacția organelor de presă ale partidului, creează grupe publicistice speciale pentru diferite genuri de muncă publicistică. — 29) Comitetul Central este numit de congresul partidului și funcționează pînă la congresul următor. Comitetul Central se completează prin cooptare, fără nici o restricție în ceea ce privește numărul cooptaților, comunicînd de fiecare dată redacției organelor centrale de presă ale partidului schimbările intervenite. — V. Organizația din străinătate a partidului. — 30) Organizația din străinătate a partidului are în atribuția sa propaganda printre rușii din străinătate și organizarea elementelor socialiste din rîndurile lor. În fruntea ei se află o administrație aleasă. — 31) Uniunile autonome care fac parte din partid pot avea în străinătate secții proprii care să le ajute la îndeplinirea sarcinilor lor speciale. Aceste secții fac parte, ca grupuri autonome, din organizația generală existentă în străinătate. — VI. Congresele partidului. — 32) Instanța supremă a partidului este congresul. — 33) [Congresul partidului stabilește programul, statutul și principiile călăuzitoare ale activității partidului; el controlează munca tuturor organelor de partid și rezolvă conflictele dintre ele.] — 34) Au dreptul de a fi reprezentate la congres: a) toate comitetele locale ale partidului; b) organele administrative centrale ale tuturor uniunilor autonome care fac parte din partid; c) Comitetul Central al partidului și redacțiile organelor lui de presă centrale; d) organizația din străinătate a partidului. — 35) Transmiterea mandatelor este admisă, cu condiția însă ca nici un delegat să nu reprezinte mai mult de 3 mandate valabile. Este admisă împărțirea unui mandat între doi delegați. Mandatele imperative nu sînt admise. — 36) Comitetul Central are dreptul de a invita la congres, cu drept de vot consultativ, tovarăși a căror prezență poate fi utilă. — 37) Pentru orice modificări în programul sau în statutul partidului este nevoie de o majoritate de 2/3 din voturile celor prezenți; celelalte chestiuni se hotărăsc prin majoritate simplă. — 38) Congresul se consideră valabil constituit dacă delegații prezenți reprezintă mai mult de jumătate din numărul total al comitetelor de partid existente în acel moment. — 39) Congresul se convoacă — în măsura posibilității — o dată la doi ani. [Dacă împrejurări independente de voința Comitetului Central împiedică convocarea congresului în limitele acestui termen, Comitetul Central hotărăște pe răspunderea sa amînarea convocării lui.]

Citorul care în mod excepțional a avut răbdare să citească pînă la capăt acest așa-zis statut nu ne va pretinde, desigur, o fundamentare amănunțită a următoarelor concluzii. Prima concluzie: statutul suferă de o dropică greu de lecuit. A doua

concluzie : este imposibil să descoperi în acest statut vreo nuanță specială de concepție organizatorică care să denote o atitudine negativă față de hipertrofia centralismului. A treia concluzie : tov. Martov a procedat oit se poate de înțelept ferind de văzul lumii (și de dezbateri la congres) peste 38/39 din statutul său. Original este aici însă faptul că aceasta nu-l împiedică să vorbească de vizieră ridicată.

h) DEZBATERILE ASUPRA CENTRALISMULUI ÎNAINTE DE SCIZIUNEA DIN RINDURILE ISKRIȘTILOR

Înainte de a trece la problema într-adevăr interesantă a formulării paragrafului 1 din statut, problemă care dă incontestabil la iveală diferitele nuanțe de concepții, ne vom mai opri puțin asupra scurtelor dezbateri generale în jurul statutului care au ocupat ședința a 14-a a congresului și o parte din ședința a 15-a. Aceste dezbateri prezintă o anumită importanță, pentru că *au precedat* divergența profundă din rindurile organizației „Iskrei” în problema componenței centrelor. Dimpotrivă, dezbaterile ulterioare asupra statutului, în general, și asupra cooptării, în special, au avut loc *după* ce s-a produs divergența dintre noi în cadrul organizației „Iskrei”. Firește că, *înainte* de ivirea acestei divergențe, noi ne puteam exprima părerile cu mai multă obiectivitate, în sensul că considerentele noastre erau mai puțin influențate de problema componenței Comitetului Central, problemă care ne frământa pe toți. Tov. Martov, după cum am mai spus, *s-a raliat* (pag. 157) la părerile mele în probleme organizatorice, precizând că nu este de acord doar în două chestiuni de *amănunt*. Spre deosebire de el, atât antiiskriștii cât și „centrul” au pornit imediat atacul împotriva ambelor idei *fundamentale* ale întregului plan organizatoric al „Iskrei” (și, deci, ale întregului statut) : și împotriva centralismului, și împotriva creării celor „două centre”. Tov. Liber a calificat statutul meu drept „neîncredere organizată”, considerînd (ca și tovarășii Popov și Egorov) că existența a două centre înseamnă *descentralizare*. Tov. Akimov și-a exprimat dorința ca sfera de competență a comitetelor locale să fie lărgită, acordîndu-li-se, printre altele, „dreptul de a-și modifica componența”. „Trebuie să le acordăm o mai mare libertate de acțiune... Comitetele locale

trebuie să fie alese de către militanții activi din localitatea respectivă, tot așa cum Comitetul Central este ales de reprezentanții tuturor organizațiilor active din Rusia. Dacă însă nici acest lucru nu poate fi admis, este necesar ca statutul să limiteze numărul membrilor pe care Comitetul Central îi poate numi în comitelele locale..." (158). Tov. Akimov sugerează, după cum vedeți, un argument împotriva „hipertrofiei centralismului“, dar tov. Martov rămîne surd la aceste sugestii competente cît timp înfrîngerea suferită în problema componenței centrelor nu-l determină să calce pe urmele lui Akimov. El rămîne surd chiar și atunci cînd tov. Akimov îi sugerează o „*idee*“ din propriul său statut (§ 7 – limitarea dreptului Comitetului Central de a numi în comitete persoane desemnate de el) ! Pe vremea aceea, tov. Martov nu dorea încă să fie în „disonanță“ cu noi și de aceea suporta să fie în disonanță atît cu tov. Akimov cît și cu sine însuși... Pe vremea aceea, „monstruosul centralism“ era combătut numai de cei cărora centralismul „Iskrei“ le era vădit *dezavantajos*, adică de Akimov, de Liber și de Goldblat, pe care îi *urmasu* cu multă prudență și băgare de seamă (astfel ca să poată face oricînd cale-ntoarsă) Egorov (vezi pag. 156 și 276) și alții. Pe vremea aceea, majoritatea covârșitoare a partidului își dădea încă bine seama că numai interesele de bisericuță, de cerc ale Bundului, ale grupului „Iujnii rabocii“ etc. erau acelea care generau protestul împotriva centralismului. De altfel, majoritatea partidului își dă și astăzi seama că numai interesele de cerc ale vechii redacții a „Iskrei“ o determină pe aceasta din urmă să protesteze împotriva centralismului...

Să luăm, de pildă, cuvîntarea tov. Goldblat (160–161). El se ridică împotriva „monstruosului“ meu centralism, care ar duce la „nimicirea“ organizațiilor de jos și ar fi „pe de-a-n-tregul pătruns de tendința de a acorda centrului o putere nelimitată, dreptul nelimitat de a se amesteca în toate“, în timp ce organizațiile nu ar avea „decît dreptul de a se supune fără cîrtire ordinelor de sus“ etc. „Centrul prevăzut de acest proiect se va trezi într-un vid ; el nu va avea în jurul său nici o periferie, ci numai o masă amorfă în care vor acționa agenții lui“. Este cuvînt cu cuvînt aceeași *falsă frazeologie* pe care au început să ne-o servească alde Martov și Akselrod după înfrîngerea lor la congres. S-a ris de Bund, care, luptînd îm-

potriva centralismului *nostru*, acordă *propriului* său centru drepturi nelimitate încă și mai *precis* formulate (ca, de pildă, dreptul de a introduce și de a exclude membri și chiar de a nu admite pe unii delegați la congres). După ce se vor lămurii lucrurile, se va rîde și de văicărelile *minorității*, care țipă împotriva centralismului și împotriva statutului atunci cînd e în minoritate, dar se sprijină pe prevederile statutului de îndată ce reușește să devină majoritate.

În problema celor două centre, modul de grupare a delegaților s-a conturat din nou cît se poate de clar : împotriva *tuturor* iskriștilor stau și Liber, și Akimov (primul care a început să cînte refrenul, astăzi agreat de Akselrod și de Martov, cum că în cadrul Consiliului Organul Central precumpănește asupra Comitetului Central), și Popov, și Egorov. Planul celor două centre decurgea de la sine din ideile organizatorice pe care le preconiza întotdeauna *vechea* „Iskră“ (și pe care le aprobau în *vorbe* Popovii și Egorovii !). Politica *vechii* „Iskre“ era diametral opusă planurilor grupului „Iujnii rabocii“, planurilor de creare a unui organ popular paralel, cu scopul de a-l transforma în fapt într-un organ precumpănitor. Iată unde stă rădăcina contradicției, stranie la prima vedere, că toți antiiskriștii și toată mlaștina se declară pentru un centru unic, adică *pentru un și mai mare pretins centralism*. Au fost, desigur (mai ales în rîndurile mlaștinei), și delegați care nu prea își dădeau clar seama unde aveau să ducă și, prin forța lucrurilor, trebuiau să ducă planurile organizatorice ale grupului „Iujnii rabocii“, dar pe ei îi împingea în tabăra antiiskristă însăși firea lor nehotărîtă și lipsită de siguranță de sine.

Dintre cuvîntările rostite de iskriști în cadrul *acestor* debateri asupra statutului (care au precedat sciziunea din rîndurile iskriștilor), cele mai remarcabile sînt cuvîntările tovarășilor Martov („ralierea“ la ideile mele organizatorice) și Troțki. Acesta din urmă a răspuns tovarășilor Akimov și Liber în așa fel, încît fiecare cuvînt din răspunsul său demască astăzi toată falsitatea comportării și a teoriilor de după congres ale „minorității“. „Statutul – zicea tov. Akimov – nu stabilește cu destulă precizie sfera de competență a Comitetului Central. Eu nu pot fi de acord cu dînsul. Dimpotrivă, această definiție este precisă și înseamnă că, întrucît partidul este un tot întreg,

e necesar să-i asigurăm controlul asupra comitetelor locale. Tov. Liber a spus că statutul înseamnă – folosind o expresie de-a mea – «neîncredere organizată». Foarte adevărat. Dar eu am întrebuițat această expresie pentru a califica statutul propus de reprezentanții Bundului, statut care exprima neîncrederea organizată a unei părți din partid față de întregul partid. Statutul nostru însă“ (înainte de înfrângerea în problema componenței centrelor, statutul acesta era „al nostru“) „exprimă neîncrederea organizată a partidului față de toate părțile lui, adică controlul asupra tuturor organizațiilor locale, regionale, naționale etc.“ (158). Da, statutul nostru este caracterizat aici într-un mod just, iar pe toți aceia care, cu conștiința împăcată, ne asigură astăzi că perfida majoritate este aceea care a conceput și a introdus sistemul „neîncrederii organizate“ sau, ceea ce e tot una, al „stării de asediu“, i-am sfătui să-și amintească mai des de această caracterizare. Este de ajuns să confruntăm cuvintele citate cu cele rostite la congresul Ligii din străinătate pentru a căpăta o mostră de nestatornicie politică, o mostră de felul în care părerile lui Martov & Co. se schimbau după cum era vorba de propriul lor colegiu sau de un alt colegiu de grad inferior.

i) PARAGRAFUL 1 DIN STATUT

Am reprodus mai sus diferitele formulări în jurul cărora s-au încins dezbateri interesante la congres. Aceste dezbateri au ocupat aproape două ședințe și s-au încheiat cu două votări nominale (în tot cursul congresului au fost, dacă nu mă înșel, numai opt votări nominale, la care nu se recurgea decât în cazuri deosebit de importante, deoarece implicau mari pierderi de timp). Problema în discuție avea, fără îndoială, un caracter principal. Congresul a manifestat un interes enorm pentru aceste dezbateri. La vot au participat toți delegații – fenomen rar la congresul nostru (ca la orice congres mare) și care dovedește, de asemenea, interesul participanților la discuție.

Care era deci fondul problemei în discuție? Eu am declarat la congres și am repetat apoi de multe ori că, „după părerea mea, divergența dintre noi (asupra §1) nu este nicidecum atât

de esențială încît de ea să depindă viața sau moartea partidului. Nu vom pieri din cauză că unul din punctele statutului nu e bun ; nici vorbă nu poate fi de așa ceva !” (250) *. Privită în sine, această divergență, deși denotă existența unor nuanțe principiale, nu putea nicidecum să provoace o dezbinare (de fapt, dacă e să vorbim fără ocolișuri, ar trebui să spunem : o sciziune) ca aceea care s-a produs după congres. Dar orice divergență *mică* poate să devină *mare* dacă insiști asupra ei, dacă o pui pe primul plan, dacă *te apuci* să-i cauți toate rădăcinile și toate ramificațiile. Orice divergență *mică* poate căpăta o însemnătate *enormă* dacă servește ca punct de plecare pentru *o cotitură* spre anumite concepții greșite și dacă, datorită ivirii unor divergențe noi, suplimentare, aceste concepții greșite se îmbină cu acțiuni *anarhice* care duc partidul la sciziune.

Tocmai așa stăteau lucrurile în cazul de față. Divergența relativ mică în legătură cu paragraful 1 a căpătat acum o însemnătate deosebit de mare, pentru că ea și numai ea a servit ca punct de cotitură spre platitudinile oportuniste ale minorității și spre frazeologia ei anarhistă (în special la congresul Ligii, iar apoi și în coloanele noii „Iskre”). Ea și numai ea a marcat începutul coaliției minorității iskriștilor cu antiiskriștii și cu mlaștina, coaliție care s-a conturat definitiv și a luat forme precise în timpul alegerilor și fără înțelegerea căreia *nu poate fi înțeleasă* nici divergența principală, fundamentală în problema componenței centrelor. Mica greșeală a lui Martov și a lui Akselrod în legătură cu § 1 nu era decît o mică fisură în vasul nostru (cum am mai spus la congresul Ligii). Există posibilitatea de a lega cît mai strîns acest vas, de a-l lega cu ajutorul unui *nod* puternic (și nu al unui laț, cum i s-a năzărit lui Martov, care la congresul Ligii era într-o stare vecină cu isteria). Dar există, de asemenea, posibilitatea de a depune *toate* eforturile pentru a lărgi fisura, pentru a sparge definitiv vasul. Datorită boicotului și altor acțiuni anarhiste ale zeloșilor martoviști a devenit realitate tocmai această din urmă posibilitate. Divergența în legătură cu paragraful 1 a avut un rol destul de mare în problema alegerii centrelor, iar înfrîngerea lui Martov în aceste alegeri l-a determinat să ducă

* Vezi V. I. Lenin, Opere complete, vol. 7, Editura politică, 1962, ediția a doua, pag. 280. — *Nota red.*

o „luptă principială“ prin mijloace pur mecanice și chiar scandaloase (cuvântările rostite la congresul „Ligii din străinătate a social-democrației revoluționare ruse“).

Acum, după toate aceste evenimente, problema paragrafului 1 a căpătat, așadar, o *însemnătate deosebit de mare*, și noi trebuie să ne lămurim cu precizie atit caracterul grupărilor care s-au format la congres cu prilejul votării acestui paragraf cit și – ceea ce este mult mai important – caracterul real al *nuanțelor și concepțiilor* care s-au conturat sau au început să se contureze în legătură cu paragraful 1. Acum, după evenimentele pe care cititorii le cunosc, problema *se pune* astfel : s-au răsfrînt oare asupra formulării lui Martov, care a fost susținută de Akselrod, nestatornicia, șovăiala și ambiguitatea lui (sau a lor) politică, cum am spus eu la congresul partidului (333), devierea lui (sau a lor) spre jaurèsism și anarhism, cum a declarat Plehanov la congresul Ligii (pag. 102 și altele din procesele-verbale ale congresului Ligii) ? Sau s-a răsfrînt asupra formulării mele, care a fost susținută de Plehanov, o înțelegere greșită, birocratică, formalistă, arbitrară, nesocial-democrată a centralismului ? *Oportunism și anarhism sau birocratism și formalism ?* – astfel *se pune* problema acum, cînd mica divergență a devenit o divergență mare. Și tocmai *acesta* este modul – impus nouă tuturor prin forța lucrurilor, istoricește dat, aș spune chiar, dacă n-ar suna prea pretențios – de a pune problema pe care trebuie *să-l avem în vedere* atunci cînd discutăm *în fond* argumentele care pledează în favoarea sau împotriva formulării mele.

Să începem examinarea acestor argumente cu o analiză a dezbaterilor desfășurate la congres. Prima cuvîntare, aceea a tov. Egorov, prezintă interes numai prin faptul că atitudinea lui (non liquet, încă nu mi-e clar, nu știu încă unde-i adevărul) caracterizează foarte bine atitudinea multor delegați care nu prea se descurcau în această problemă într-adevăr nouă, destul de complexă și de subtilă. Cuvîntarea următoare, aceea a tov. Akselrod, pune din capul locului problema în mod principial. Aceasta este prima cuvîntare principială, sau, mai bine zis chiar, prima cuvîntare rostită în genere de tov. Akselrod la congres, și nu se poate considera că debutul său cu faimosul „profesor“ ar fi fost deosebit de reușit. „Cred – spunea tov. Akselrod – că trebuie să delimităm noțiunile de partid și de

organizație. Aici însă aceste două noțiuni se confundă. Această confuzie este periculoasă.“ Acesta este primul argument împotriva formulării mele. Să-l examinăm mai îndeaproape. Când spun că partidul trebuie să fie o *sumă* (nu o simplă sumă aritmetică, ci un complex) *de organizații* *, înseamnă oare aceasta că eu „confund“ noțiunea de partid cu aceea de organizație ? Desigur că nu. Prin aceasta eu îmi exprim cât se poate de limpede și de precis dorința, cerința ca partidul, acest detașament de avangardă al clasei, să fie o colectivitate cât mai *organizată* și să nu primească în rândurile sale decât elemente care *admit măcar un minim de organizare*. Oponentul meu, dimpotrivă, *amestecă laolaltă* în cadrul partidului elementele organizate cu cele neorganizate, elementele care se lasă conduse cu cele care nu se lasă conduse, elementele înaintate cu elementele incorigibil înapoiate, căci cele corigibil înapoiate pot face parte din organizație. Ei bine, *această tendință de a amesteca laolaltă* asemenea elemente este într-adevăr *periculoasă*. Tov. Akselrod se referă apoi la „organizațiile strict conspirative și centraliste din trecut“ („Zemlea i volea“¹⁰² și „Narodnaia volea“¹⁰³) : în jurul lor, spune el, „se grupau o serie întreagă de persoane care nu făceau parte din organizație, dar care o ajutau într-un fel sau altul și erau considerate membri de partid... Acest principiu trebuie să fie și mai riguros aplicat în organizația social-democrată“. Iată-ne puși acum în fața unuia dintre *aspectele esențiale* ale problemei : se poate spune oare că „acest principiu“, în virtutea căruia își pot aroga titlul de membru de partid niște oameni care, fără a face parte din vreuna dintre organizațiile partidului, se limitează „să-l ajute într-un fel sau altul“, este într-adevăr un principiu social-de-

* Cuvîntul „organizație“ se întrebuițează de obicei în două sensuri : unul larg și unul îngust. În sensul îngust, el înseamnă o celulă distinctă a unei colectivități umane cu contururi cât de cât precizate. În sensul larg, el înseamnă o sumă de astfel de celule reunite într-un singur tot. De pildă, flota, armata, statul reprezintă în același timp o sumă de organizații (în sensul îngust al cuvîntului), precum și o varietate de organizație socială (în sensul larg al cuvîntului). Departamentul învățămîntului este o organizație (în sensul larg al cuvîntului) și se compune dintr-o serie de organizații (în sensul îngust al cuvîntului). Tot așa și partidul este o organizație, trebuie să fie o organizație (în sensul larg al cuvîntului); în același timp partidul trebuie să se compună dintr-o serie de organizații diferite (în sensul îngust al cuvîntului). De aceea tov. Akselrod, care vorbește de delimitarea noțiunilor de partid și de organizație, în primul rînd n-a făcut seama de această deosebire dintre sensul larg și sensul îngust al cuvîntului organizație, iar în al doilea rînd n-a observat că el însuși a pus în aceeași oală elementele organizate și cele neorganizate.

mocrat ? Și Plehanov a dat singurul răspuns posibil la această întrebare : „Referirea lui Akselrod la exemplul deceniului al 8-lea al secolului trecut nu este concludentă. Atunci exista un centru bine organizat și perfect disciplinat ; în jurul lui existau organizații de diferite categorii, create de el, iar ceea ce se afla în afara acestor organizații era haos și anarhie. Elementele componente ale acestui haos își arogau titlul de membru de partid, dar de pe urma acestui lucru cauza nu se alegea cu nici un fel de foloase, ci numai cu ponoase. Nu trebuie să imităm anarhia aceluia deceniu, ci s-o evităm“. Rezultă, așadar, că „acest principiu“, pe care tov. Akselrod a vrut să-l prezinte drept principiu social-democrat, este în realitate *un principiu anarhist*. Pentru a putea răsturna această concluzie trebuie să dovedești *posibilitatea* controlului, a conducerii și a disciplinei în afara organizației, trebuie să dovedești *necesitatea* de a se recunoaște „elementelor haosului“ calitatea de membru de partid. Apărătorii formulării tov. Martov n-au dovedit și nu puteau dovedi *nici una, nici alta*. Pentru a-și ilustra teza, tov. Akselrod a luat cazul „unui profesor care se consideră social-democrat și care se declară ca atare“. Pentru a dezvolta pînă la capăt ideea cuprinsă în acest exemplu, tov. Akselrod ar fi trebuit să se întrebe în continuare : recunosc oare acestui profesor social-democrației organizați calitatea de social-democrat ? Nepunînd această întrebare, tov. Akselrod a abandonat argumentarea la jumătatea drumului. Într-adevăr, una din două : sau social-democrației organizați îi recunosc acestui profesor calitatea de social-democrat, – și atunci de ce să nu fie încadrat într-una din organizațiile social-democrate ? Numai în urma unei asemenea încadrări „declarațiile“ profesorului vor corespunde faptelor lui și nu vor rămîne fraze goale (cum sînt de foarte multe ori declarațiile făcute de profesori). Sau social-democrației organizați *nu-i* recunosc acestui profesor calitatea de social-democrat, – și atunci n-are nici un sens și este chiar *dăunător* să i se dea dreptul de a purta titlul de membru de partid, titlu de onoare și plin de răspundere. Totul se reduce, așadar, la aplicarea consecventă a principiului organizării sau la consacrarea haosului și anarhiei. Construim noi oare un partid pornind de la nucleul de *social-democrați* deja constituit și încheșat care a organizat, de pildă, congresul partidului și care trebuie să lărgească și să

înmulțescă diferitele organizații de partid, sau ne mulțumim cu *fraza* liniștitoare că toți cei care ne ajută sînt membri de partid ? „Dacă acceptăm formula lui Lenin – a continuat tov. Akselrod –, va trebui să aruncăm peste bord o parte din oamenii care, deși nu pot fi primiți direct în organizație, sînt totuși membri de partid“. Confuzia de noțiuni de care voia să mă acuze tov. Akselrod apare aici cît se poate de clar la el însuși. El consideră admisă ideea că toți cei care ne ajută *sînt* membri de partid, în timp ce tocmai ea constituie obiectul controversei, iar oponenții abia trebuie să *dovedească* necesitatea și utilitatea unei asemenea interpretări. Care este conținutul acestei expresii, înspăimîntătoare la prima vedere : a arunca peste bord ? Dacă sînt considerați membri de partid numai membrii organizațiilor recunoscute ca organizații de partid, înseamnă că persoanele care nu pot intra „direct“ în nici o organizație de partid au posibilitatea de a activa într-o organizație care nu face parte din partid, dar care îl sprijină. Prin urmare, nici vorbă nu poate fi de a arunca pe cineva peste bord, în sensul de a-l înlătura de la muncă, de la participarea la mișcare. Dimpotrivă, cu cît vor fi mai puternice organizațiile noastre de partid formate din social-democrați *adevărați*, cu cît mai puține șovăieli și oscilări vor exista *înăuntrul* partidului, cu atît mai largă, mai variată, mai bogată și mai fecundă va fi influența exercitată de partid asupra elementelor din *masa* muncitorească care-l înconjură și pe care el le conduce. Ar fi, într-adevăr, o mare greșeală să confundăm partidul, detașamentul de avangardă al clasei muncitoare, cu întreaga clasă. Or, tocmai o astfel de confuzie (care la noi caracterizează economismul oportunist în general) face tov. Akselrod atunci cînd spune : „Noi creăm, desigur, în primul rînd o organizație formată din elementele cele mai active ale partidului, o organizație de revoluționari ; dar, din moment ce sîntem un partid de clasă, trebuie să avem grijă să nu lăsăm în afara partidului pe cei care i se alătură în mod conștient, deși, poate, nu prea activ“. În primul rînd, printre elementele active ale partidului muncitoresc social-democrat se vor număra nu numai organizațiile de revoluționari, ci și *o serie întreagă* de organizații muncitorești recunoscute ca organizații de partid. În al doilea rînd, în baza cărui motiv și în virtutea cărei logici s-a putut conchide că, din moment ce sîntem un

partid de clasă, nu trebuie să facem deosebire între cei care *fac parte* din partid și cei care *i se alătură*? Dimpotrivă, tocmai pentru că există deosebiri în ceea ce privește nivelul de conștiință și gradul de activitate, trebuie să facem o deosebire în ce privește gradul de apropiere de partid. Noi sîntem partidul clasei, și de aceea *aproape întreaga clasă* (iar în timp de război, într-o perioadă de război civil, absolut întreaga clasă) trebuie să acționeze sub conducerea partidului nostru, trebuie să *i se alătore* cît mai strîns; dar ar însemna să dăm dovadă de manilovism și de „codism“ dacă ne-am închipui că în condițiile capitalismului ar fi posibil ca aproape întreaga clasă sau chiar întreaga clasă să fie vreodată în stare să se ridice la nivelul de conștiință și la gradul de activitate al detașamentului ei de avangardă, al partidului ei social-democrat. Nici un social-democrat rezonabil nu s-a îndoit vreodată că în condițiile capitalismului nici măcar organizația sindicală (mai primitivă, mai accesibilă conștiinței păturilor neevoluate) nu e în stare să cuprindă aproape întreaga sau chiar întreaga clasă muncitoare. Dacă am uita deosebirea dintre detașamentul de avangardă și toate masele care se simt atrase spre el, dacă am uita datoria permanentă a detașamentului de avangardă de a *ridica* la acest nivel înaintat pături din ce în ce mai largi, n-am face decît să ne înșelăm pe noi înșine, să închidem ochii asupra imensității sarcinilor noastre, să îngustăm aceste sarcini. Și tocmai în felul acesta procedează aceia care șterg deosebirea dintre elementele alăturate partidului și cele care fac parte din el, dintre elementele active, conștiente, și cele care ne ajută.

A *justifica* dezlinarea organizatorică, confundarea organizării cu dezorganizarea, invocînd faptul că sîntem partidul clasei înseamnă a repeta greșeala lui Nadejdin, care confunda „problema filozofică și social-istorică a «rădăcinilor» mișcării în «adîncuri» cu problema tehnică-organizatorică“ („Ce-i de făcut?“, pag. 91) *. Și această confuzie, care a pornit de la tov. Akselrod, a fost apoi de zeci de ori repetată de oratorii care au apărut formularea tov. Martov. „Cu cît titlul de membru de partid va fi mai răspîndit, cu atît va fi mai bine“, spune tov. Martov, fără a explica însă ce foloase poate că aducă

* Vezi V. I. Lenin. Opere complete, vol. 6, Editura politică, 1961, ediția a doua, pag. 117. — *Nota red.*

răspîndirea largă a unui *titlu* care nu corespunde conținutului. Se poate contesta oare că controlul asupra unor membri care nu fac parte dintr-o organizație de partid este o simplă ficțiune? Răspîndirea largă a unei ficțiuni este dăunătoare, și nu folositoare. „Pe noi nu poate decît să ne bucure dacă fiecare grevist, fiecare demonstrant trimis în judecată pentru acțiunile sale se va putea declara membru de partid“ (pag. 239). Așa să fie oare? *Fiecare grevist* trebuie să aibă dreptul *de a se declara membru de partid*? Prin această teză, tov. Martov își duce dintr-o dată la absurd greșeala, *coborînd* social-democratismul la nivelul grevismului și repetînd elucubrațiile Akimovilor. Pe noi nu poate decît să ne bucure dacă social-democrația reușește să conducă fiecare grevă, căci social-democrația are datoria directă și absolută de a conduce toate manifestările luptei de clasă a proletariatului, iar greva este una dintre cele mai adînci și mai puternice manifestări ale acestei lupte. Dar am fi codiști dacă am admite ca această formă primară de luptă, care ipso facto nu este decît o formă trade-unionistă, să fie identificată cu lupta multilaterală și conștientă a social-democrației. *Am legitimă* în chip oportunist *o minciună vădită* dacă am acorda fiecărui grevist dreptul „de a se declara membru de partid“, căci *într-o mulțime de cazuri* o asemenea „declarație“ va fi pur și simplu *falsă*. Ar însemna să ne legănăm cu visuri maniloviste dacă am căuta să ne convingem pe noi înșine și să convingem și pe alții că, în condițiile de extremă fărîmîțare, asuprire și îndobitocire care în societatea capitalistă va continua în mod inevitabil să apese asupra unor foarte largi pături de muncitori „neinstruiți“, necalificați, *fiecare grevist* poate fi social-democrat și membru al partidului social-democrat. Tocmai exemplul „*grevistului*“ ne arată deosebit de limpede deosebirea dintre *tendința revoluționară* de a conduce în spirit social-democrat fiecare grevă și *frazologia oportunistă* care recunoaște *fiecărui* grevist calitatea de membru de partid. Sîntem partidul clasei în măsura în care conducem *efectiv* în spirit social-democrat aproape întreaga sau chiar întreaga clasă proletară, dar numai niște Akimovi pot conchide de aici că trebuie să identificăm *în vorbe* partidul și clasa.

„Nu mi-e frică de organizația conspirativă“, spunea în aceeași cuvîntare tov. Martov, dar, adăuga el, „pentru mine or-

ganizația conspirativă are sens numai în măsura în care e înconjurată de un larg partid muncitoresc social-democrat“ (pag. 239). Pentru a fi precis, el ar fi trebuit să spună : în măsura în care e înconjurată de o largă *mișcare* muncitorească social-democrată. Dar sub această formă, teza tov. Martov este nu numai incontestabilă, ci chiar de-a dreptul un truism. Mă opresc asupra acestui punct numai pentru că din truismul tov. Martov oratorii care au luat cuvîntul după el au făcut un argument foarte *uzitat și foarte vulgar*, și anume că Lenin vrea „să limiteze numărul membrilor de partid la numărul conspiratorilor“. La această concluzie, care nu poate stîrni decît zîmbete, au ajuns și tov. Posadovski, și tov. Popov, iar atunci cînd și-au însușit-o Martînov și Akimov, a ieșit pe deplin la iveală adevărul ei caracter, și anume caracterul de frază oportunistă. În prezent același argument este dezvoltat în noua „Iskră“ de tov. Akselrod, care vrea să împărtășească publicului cititor noile concepții organizatorice ale noii redacții. Încă la congres, chiar în prima ședință la care s-a discutat problema paragrafului 1, observînd că adversarii mei vor să facă uz de această armă ieftină, am căutat să previn pe delegați, arătînd (pag. 240) că „nu trebuie să se creadă că organizațiile de partid trebuie să fie alcătuite numai din revoluționari de profesie. Noi avem nevoie de cele mai variate organizații de toate felurile, rangurile și nuanțele, începînd de la cele mai înguste și mai conspirative și terminînd cu cele mai largi și mai libere, lose Organisationen“*. E un adevăr atît de evident și de la sine înțeles, încît am socotit că este de prisos să mă opresc asupra lui. Dar în ziua de azi, cînd am fost trași înapoi în multe, foarte multe privințe, sînt nevoit „să repet“ și aici „lucruri de mult cunoscute“. În acest scop voi cita cîteva pasaje din „Ce-i de făcut?“ și din „Scrisoare către un tovarăș“ :

„...Unui cerc de corifei cum sînt Alekseev și Mișkin, Hal-turin și Jeleabov, sarcinile politice, în sensul cel mai real, în sensul cel mai practic al acestui cuvînt, îi sînt accesibile și îi sînt accesibile tocmai pentru că și în măsura în care propaganda lor fierbinte găsește ecou în masa care se deșteaptă spontan, în măsura în care energia lor clocotitoare este însu-

* Vezi V. I. Lenin, Opere complete, vol. 7, Editura politică, 1962, ediția a doua, pag. 280. — *Nota red.*

șită de clasa revoluționară și este sprijinită de energia acesteia”*. Pentru a fi un *partid* social-democrat trebuie să obținem *sprijinul clasei*. Nu partidul trebuie să înconjure organizația conspirativă, cum credea tov. Martov, ci clasa revoluționară, proletariatul, trebuie să înconjure partidul, care cuprinde atît organizații conspirative cît și organizații neconspirative.

...,Organizațiile muncitorilor pentru lupta economică trebuie să fie organizații sindicale. Orice muncitor social-democrat trebuie să sprijine în măsura posibilului aceste organizații și să acționeze intens în cadrul lor... Dar nu este cîtuși de puțin în interesul nostru să cerem ca membri ai uniunilor de breaslă să poată fi numai social-democrații : aceasta ar îngusta influența noastră asupra masei. Din uniunile de breaslă trebuie să facă parte orice muncitor care înțelege necesitatea unirii în vederea luptei împotriva patronilor și a guvernului. Nici chiar scopul uniunilor de breaslă nu ar putea fi atins dacă ele nu ar cuprinde pe toți cei ce sînt în stare să se ridice fie și numai pînă la această treaptă elementară de înțelegere, dacă aceste uniuni de breaslă n-ar fi organizații foarte *largi*. Și cu cît aceste organizații vor fi mai largi, cu atît mai largă va fi și influența noastră asupra lor, influență care se exercită nu numai prin dezvoltarea «spontană» a luptei economice, ci și prin înfrîurirea directă, conștientă a membrilor socialiști ai uniunii asupra tovarășilor lor“ (pag. 86)**. În treacăt fie zis, exemplul sindicatelor este deosebit de concludent pentru aprecierea controversatei probleme a paragrafului I. Că sindicatele *trebuie* să activeze „sub controlul și conducerea“ organizațiilor social-democrate, — în această privință nu pot exista două păreri în rîndurile social-democraților. Dar a recunoaște *pe această bază* tuturor membrilor sindicatelor dreptul de „a se declara“ membri ai partidului social-democrat ar fi o absurditate vădită și ar însemna să ne expunem unei duble amenințări : pe de o parte, aceasta ar amenința să *îngusteze* amploarea mișcării sindicale și să slăbească solidaritatea muncitorilor pe acest teren, iar pe de altă parte ar deschide porțile partidului social-democrat în fața dezlinării

* Vezi V. I. Lenin, Opere complete, vol. 8, Editura politică, 1981, ediția a doua, pag. 103. — *Nota red.*

** Op. cit., pag. 110—111. — *Nota red.*

și a șovăielii. Social-democrația germană a avut prilejul să rezolve în practică o asemenea chestiune atunci când s-a produs cunoscutul incident în legătură cu comportarea zidarilor din Hamburg care lucrau în acord ¹⁰⁴. Social-democrația n-a ezitat nici o clipă să declare că a fi spărgător de grevă este ceva necinstit din punctul de vedere al unui social-democrat, proclamînd implicit că conducerea și sprijinirea grevelor este o sarcină primordială a ei, dar în același timp ea a respins tot atît de categoric cererea de a identifica interesele partidului cu interesele sindicatelor, *de a arunca pe umerii partidului răspunderea* pentru cutare sau cutare acțiuni ale diferitelor sindicate. Partidul trebuie să tindă și va tinde să imprime sindicatelor spiritul său, să le supună influenței sale, dar tocmai în interesul acestei influențe el trebuie să facă o deosebire între elementele pe deplin social-democrate (care fac parte din partidul social-democrat) ale sindicatelor și elementele mai puțin conștiente și mai puțin active politicește, și nu să le amestece laolaltă, cum vrea tov. Akselrod.

....„Centralizarea funcțiilor celor mai conspirative de către organizația de revoluționari nu va slăbi, ci va face să crească amploarea și va îmbogăți conținutul activității unei serii întregi de alte organizații, destinate să cuprindă un public cît mai larg, și de aceea trebuie să fie cît mai puțin formal constituite cu puțință și cît mai puțin conspirative cu puțință : sindicatele muncitorești, cercurile muncitorești pentru învățămîntul de cultură generală și pentru citire de literatură ilegală, cercurile socialiste, precum și cercurile democratice din toate celelalte pături ale populației etc. etc. Asemenea cercuri, sindicate și organizații trebuie să existe pretutindeni în număr *cît mai mare* și să aibă funcțiile cele mai felurite, dar este absurd și dăunător ca ele să fie confundate cu organizația de revoluționari, să se șteargă linia de demarcație dintre ele...” (pag. 96) *. Din aceste citate se vede cît de puțin îndreptățit era tov. Martov să-mi atragă atenția că organizația de revoluționari trebuie să fie *înconjurată* de largi organizații muncitorești. Acest lucru a fost relevat de mine încă în „Ce-i de făcut ?”, iar în „Scrisoare către un tovarăș” am dezvoltat această idee într-un mod mai concret. Cercurile de uzină -

* Op. cit., pag. 123.

scriam eu acolo - „sînt foarte importante pentru noi, căci forța principală a mișcării stă în organizarea muncitorilor de la uzinele *mari*, dat fiind că uzinele (și fabricile) mari înglobează acea parte a clasei muncitoare care nu numai că precumpănește numericeste, dar precumpănește și mai mult prin influența ei, prin nivelul ei de dezvoltare și prin combativitatea ei. Fiecare uzină trebuie să fie un bastion al nostru... Subcomitetul de uzină trebuie să se străduiască să cuprindă toată uzina, un număr cît mai mare de muncitori într-o rețea de cercuri (sau agenți) de tot felul... Toate grupurile, cercurile, subcomitetele etc. trebuie să funcționeze ca instituții sau filiale ale comitetului. Unele dintre ele își vor exprima direct dorința de a intra în Partidul muncitoresc social-democrat din Rusia și, *cu condiția aprobării* comitetului, vor intra în partid, își vor asuma (din însărcinarea comitetului sau de acord cu el) anumite funcții, se vor obliga să se supună dispozițiilor organelor de partid; membrii tuturor acestor organizații *se vor bucura de aceleași drepturi* ca și *toți membrii de partid*, din rindurile lor vor fi cooptați membri în comitet etc. Altele *nu vor intra* în P.M.S.D.R., ci vor funcționa ca cercuri organizate de membri de partid sau alăturate cutărui sau cutărui grup al partidului etc.“ (pag. 17-18)*. Din cuvintele subliniate de mine se vede foarte limpede că *ideea* paragrafului 1 în formularea pe care i-am dat-o eu este pe deplin exprimată în „Scrisoare către un tovarăș“. Condițiile de admitere în partid sînt indicate aici în mod explicit: 1) un anumit grad de organizare și 2) aprobarea comitetului de partid. O pagină mai departe arăt, aproximativ, care grupuri și organizații trebuie (sau nu trebuie) să facă parte din partid și pentru care considerente: „Grupul de difuzare trebuie să aparțină Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia și să cunoască un anumit număr de membri de partid și de persoane cu funcții în partid. Un grup care studiază condițiile profesionale de muncă și care elaborează diferitele categorii de revendicări profesionale nu trebuie să aparțină neapărat Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia. Un grup compus din studenți, ofițeri, funcționari care se ocupă cu studiul individual *cu participarea* unui membru sau a doi mem-

* Vezi V. I. Lentin, Opere complete, vol. 7, Editura politică, 1962, ediția a doua, pag. 15, 17-18. — Nota red.

bri de partid uneori nici nu trebuie să știe că aceștia din urmă fac parte din partid etc.“ (pag. 18-19) *.

Iată deci încă un material de natură să illustreze chestiunea „vizierii ridicate“ ! În timp ce formula din proiectul tov. Martov nici nu se ocupă de relațiile dintre partid și organizații, eu am arătat cu aproape un an înainte de congres că unele organizații trebuie să facă parte din partid, iar altele nu. În „Scrisoare către un tovarăș“ apare deja clar ideea pe care eu am susținut-o la congres. În mod concret, lucrurile ar putea fi înfățișate în felul următor. După gradul de organizare în general și după gradul de conspirativitate al organizației în special se pot distinge aproximativ următoarele categorii : 1) organizații de revoluționari ; 2) organizații muncitorești cât mai largi și mai variate (mă limitez numai la clasa muncitoare, presupunând ca ceva de la sine înțeles că, în anumite condiții, vor intra aici și anumite elemente din alte clase). Aceste două categorii alcătuiesc partidul. Apoi 3) organizații muncitorești care se alătură partidului ; 4) organizații muncitorești care nu se alătură partidului, dar care în fapt se supun controlului și conducerii lui ; 5) elementele neorganizate ale clasei muncitoare, care în parte se supun și ele conducerii social-democrate, cel puțin ori de câte ori au loc manifestări mai importante ale luptei de clasă. Iată aproximativ cum se prezintă lucrurile din punctul meu de vedere. Dimpotrivă, din punctul de vedere al tov. Martov, limitele partidului rămân complet neprecizate, căci „orice grevist“ se poate „declara membru de partid“. Care este folosul acestei situații confuze ? Larga răspîndire a „titlului“ de membru de partid. Dezavantajul ei este că introduce ideea *dezorganizatoare* a confundării clasei cu partidul.

Pentru a ilustra tezele generale formulate de noi este necesar să mai aruncăm o privire fugară asupra dezbatărilor care au urmat la congres în legătură cu § 1. Tov. Bruker (spre marea satisfacție a tov. Martov) se pronunță pentru formula mea ; dar alianța *sa* cu mine, spre deosebire de aceea a tov. Akimov cu Martov, se dovedește a fi bazată pe o neînțelegere. Tov. Bruker „nu este de acord cu întregul statut și cu întregul lui spirit“ (pag. 239) și apără formula mea *ca bază*

* Op. cit., pag. 19.

a *democratismului* dorit de partizanii lui „Rabocece Delo“. Tov. Bruker nu s-a ridicat încă la ideea că lupta politică te obligă uneori să alegi *răul cel mai mic*; tov. Bruker n-a observat că la un congres ca al nostru este inutil să aperi democratismul. Tov. Akimov s-a arătat mai perspicace. El a pus foarte just chestiunea, declarînd că „tovarășii Martov și Lenin discută în contradictoriu: care (dintre formulări) va contribui mai bine la atingerea țelului lor comun“ (pag. 252). „Bruker și cu mine – continuă el – vrem s-o alegem pe aceea care va contribui mai puțin la atingerea acestui țel. De aceea aleg formularea propusă de Martov“. Și tov. Akimov a explicat sincer că, după părerea sa, „însuși țelul lor“ (adică țelul urmărit de Plehanov, de Martov și de mine: crearea unei organizații conducătoare formate din revoluționari) este „irealizabil și dăunător“; el susține, ca și tov. Martînov*, ideea economiștilor că nu este nevoie de o „organizație de revoluționari“. El este „ferm convins că viața va irupe totuși în organizația noastră de partid, indiferent dacă îi veți bara drumul cu formula lui Martov sau cu aceea a lui Lenin“. N-ar merita să ne oprim asupra acestei concepții „codiste“ despre „viață“ dacă n-am fi întîlnit-o și la tov. Martov. A doua cuvîntare a tov. Martov (pag. 245) este în general atît de interesantă, încît merită să fie analizată amănunțit.

Primul argument al tov. Martov: controlul organizațiilor de partid asupra membrilor de partid neîncadrați în organizații „este realizabil în măsura în care comitetul, încredințînd cuiva o anumită funcție, are posibilitatea de a supraveghea îndeplinirea ei“ (pag. 245). Această teză este cît se poate de caracteristică, deoarece ea „trădează“, dacă ne putem exprima astfel, *cui* îi este necesară și *cui* îi va servi *în realitate* formularea lui Martov: unor intelectuali izolați sau grupurilor muncitorești și maselor muncitorești? Adevărul e că formula

* Tov. Martînov, de altfel, vrea să se deosebească de tov. Akimov, vrea să demonstreze că „complotist“ n-ar avea înțelesul de „conspirativ“, că deosebirea dintre aceste cuvinte ar ascunde o deosebire de noțiuni. Dar nici tov. Martînov, nici tov. Akselrod, care calcă acuma pe urmele lui, n-au explicat în ce constă aceasta deosebire. Tov. Martînov „se face“ că nu știe că în „Ce-i de făcut?“, de pildă (ca și în „Sarcini“ (vezi *V. I. Lenin*, Opere complete, vol. 2, Editura politică, 1960, ediția a doua, pag. 427—463. — *Nota red.*), m-am exprimat categoric împotriva „restringerii luptei politice la limitele unui complot“. Tov. Martînov vrea să determine pe ascultătorii săi *să uite* că aceia pe care îi combăteam *nu vedeau* necesitatea unei *organizații de revoluționari*, așa cum tov. Akimov nu o vede nici astăzi.

lui Martov poate fi interpretată în două feluri : 1) are dreptul de „*a se declara*“ (sînt chiar cuvintele tov. Martov) membru de partid oricine dă partidului în mod regulat un concurs personal, sub conducerea uneia dintre organizațiile lui ; 2) orice organizație de partid are dreptul de a recunoaște calitatea de membru de partid oricui îi dă în mod regulat un concurs personal, sub conducerea ei. Numai prima interpretare dă, într-adevăr, „fiecărui grevist“ posibilitatea de a se intitula membru de partid și, de aceea, numai această interpretare a cucerit dintr-o dată inimile Liberilor, Akimovilor și Martînovilor. Dar această interpretare nu este, evident, decît o frază goală, deoarece înglobează toată clasa muncitoare, făcînd să dispară deosebirea dintre partid și clasă ; a controla și a conduce pe „fiecăru grevist“ – despre așa ceva se poate vorbi numai „simbolic“. Iată de ce, în a doua sa cuvîntare, tov. Martov a alunecat imediat spre interpretarea a doua (deși, în paranteză fie zis, ea a fost de-a dreptul dezaprobată de congres, care a respins rezoluția lui Kostici¹⁰⁵, pag. 255) : comitetul va încredința funcții și va supraveghea îndeplinirea lor. Desigur, asemenea sarcini speciale nu vor fi niciodată încredințate masei muncitorilor, miilor de proletari (despre care vorbesc tov. Akselrod și tov. Martînov) ; ele vor fi de cele mai multe ori încredințate tocmai profesorilor de care amintea tov. Akselrod, liceenilor care îi preocupau pe tov. Liber și pe tov. Popov (pag. 241), tineretului revoluționar la care se referea tov. Akselrod în a doua sa cuvîntare (pag. 242). Într-un cuvînt, formula tov. Martov ori va rămîne literă moartă, o frază goală, ori va folosi mai ales și aproape exclusiv „intelectualilor pe de-a-ntregul pătrunși de individualism burghez“ și care nu doresc să intre în organizație. În vorbe, formula lui Martov apără interesele păturilor largi ale proletariatului ; în fapt, ea va servi interesele intelectualilor burghezi, care detestă disciplina și organizarea proletară. Nimeni nu se va încumeta să nege că, privită în ansamblu, intelectualitatea, ca pătură deosebită a societății capitaliste contemporane, se caracterizează tocmai prin individualismul ei și prin incapacitatea de a se supune disciplinei și organizării (comp., de pildă, cunoscutele articole ale lui Kautsky despre intelectualitate) ; aceasta este, între altele, ceea ce deosebește în rău această pătură socială în comparație cu proletariatul ;

aceasta este una dintre cauzele prin care se explică nestatornicia și moliciunea de intelectual, care au asupra proletariatului repercusiuni atât de frecvente ; și această particularitate a intelectualilor este strâns legată de condițiile lor de viață, de condițiile în care-și câștigă existența, condiții care în multe, foarte multe privințe se apropie de *condițiile de trai ale micii burghezii* (munca de unul singur sau în colective foarte mici etc.). În sfârșit, nu este întâmplător nici faptul că tocmai apărătorii formulei lui Martov au trebuit să folosească exemplul cu profesorii și licenții ! În controversele asupra paragrafului 1 nu partizanii unei largi lupte proletare s-au ridicat împotriva partizanilor unei organizații radicale conspirative, cum își închipuiau tovarășii Martinov și Akselrod, ci adepții *individualismului intelectualist burghez* s-au ciocnit cu partizanii *organizării și disciplinei proletare*.

Tov. Popov a spus : „Pretutindeni, la Petersburg, ca și la Nikolaev sau la Odesa, după mărturia reprezentanților acestor orașe, sînt zeci de muncitori care răspîndesc publicațiile noastre, care fac agitație prin viu grai, dar care nu pot fi membri ai organizației. Ei pot figura în organizație, dar nu pot fi considerați membri“ (pag. 241). De ce nu pot fi membri ai organizației ? Acesta e secretul tov. Popov. Am citat mai sus un pasaj din „Scrisoare către un tovarăș“ în care se arată că tocmai includerea în organizație a tuturor acestor muncitori (nu cu zecile, ci cu sutele) este posibilă și necesară și că multe, foarte multe dintre aceste organizații pot și trebuie să facă parte din partid.

Al doilea argument al tov. Martov : „Pentru Lenin nu există în partid alte organizații decît cele de partid“... Foarte just !... „Dimpotrivă, în ce mă privește, cred că trebuie să existe asemenea organizații. Viața creează și înmulțește organizațiile mai repede decît reușim noi să le includem în ierarhia organizației noastre combative de revoluționari de profesie“... Această afirmație este greșită din două puncte de vedere : 1) „viața“ creează mult mai puține organizații eficiente de revoluționari decît ne trebuie nouă, decît are nevoie mișcarea muncitorească ; 2) partidul nostru trebuie să fie o ierarhie care să cuprindă nu numai organizații de re-

voluționari, ci și o masă de organizații muncitorești... „Lenin crede că Comitetul Central va confirma ca organizații de partid numai pe acelea care vor fi absolut sigure din punct de vedere principial. Dar tov. Bruker înțelege foarte bine că viața (sic !) își va impune cerințele și că, pentru a nu lăsa în afara partidului o mulțime de organizații, Comitetul Central va trebui să le confirme, în pofida caracterului lor nu în totul sigur ; tocmai de aceea se radiază tov. Bruker la punctul de vedere al lui Lenin“... Iată, într-adevăr, o mostră de concepție codistă despre „viață“ ! Desigur, dacă Comitetul Central ar fi *necesarmente* compus din oameni care nu se călăuzesc după propria lor părere, ci după ceea ce vor spune alții (vezi incidentul cu Comitetul de organizare), atunci „viața“ și-ar „impune cerințele“ în sensul că elementele cele mai înapoiate ale partidului ar ajunge să precumpănească (*cum s-a și întâmplat acum, când elementele înapoiate au format „minoritatea“ partidului*). Dar nu se poate aduce nici un motiv rațional care să oblige un Comitet Central *intelligent* să introducă în partid elemente „nesigure“. Referindu-se la „viața“ care „generează“ elemente nesigure, tov. Martov nu face decît să arate cît se poate de clar caracterul oportunist al planului său de organizare !... „Eu însă cred – continuă el – că, dacă o asemenea organizație (nu într-unu totul sigură) se declară gata să accepte programul și controlul partidului, noi putem s-o introducem în partid, fără ca prin aceasta să facem din ea o organizație de partid. Aș considera ca un mare triumf al partidului nostru dacă, de pildă, o uniune de «independenți» ar declara că adoptă punctul de vedere al social-democrației și programul ei, și că intră în partid, ceea ce nu înseamnă însă că noi includem această uniune în organizația de partid“... Iată cîtă confuzie creează formula lui Martov : organizații fără partid care fac parte din partid ! Imaginați-vă o clipă schema lui : partidul = 1) organizații de revoluționari + 2) organizații muncitorești recunoscute ca organizații de partid + 3) organizații muncitorești nerecunoscute ca organizații de partid (compuse mai ales din „independenți“) + 4) persoane izolate care îndeplinesc diferite funcții: profesori, liceeni etc. + 5) „fiecare grevist“. Alături de acest

plan admirabil nu am putea pune decât cuvintele tov. Liber : „Sarcina noastră nu este numai să organizăm o organizație (!) ; noi putem și trebuie să organizăm un partid“ (pag. 241). Da, desigur, noi avem posibilitatea și datoria să facem acest lucru, dar pentru a-l putea face nu trebuie să rostim cuvinte lipsite de sens despre „organizarea de organizații“, ci trebuie să *cerem expres* membrilor de partid să lucreze efectiv pentru *organizare*. Să vorbești despre „organizarea partidului“ și să aperi camuflarea dezorganizării și a haosului sub paravanul cuvîntului partid înseamnă să îndruși vorbe goale.

„Formularea noastră – spune tov. Martov – exprimă tendința ca între organizația de revoluționari și masă să existe o serie de organizații“. Ba tocmai că nu. Formula lui Martov *nu exprimă* această tendință cu adevărat obligatorie, deoarece ea *nu stimulează organizarea*, nu conține cerința organizării, nu face deosebire între ceea ce este organizat și ceea ce este neorganizat. Ea nu dă decât un *titlu* *, și în legătură cu aceasta, fără să vrem, ne aducem aminte de cuvintele tov. Akselrod : „Prin nici un fel de decrete nu li se poate interzice lor (cercurilor tineretului revoluționar etc.) și nici unor persoane

* La congresul Ligii, tov. Martov a invocat în sprijinul formulării propuse de el încă un argument, care nu merită decât să fie luat în ris. „Am putea să arătăm că — spunea el —, interpretată literal, formula lui Lenin exclude posibilitatea ca *agenții Comitetului Central* să facă parte din partid, deoarece ei nu formează o organizație“ (pag. 59). Acest argument a fost întîmpinat cu *risete* și la congresul Ligii, după cum menționează procesele-verbale. Tov. Martov crede că „dificultatea“ semnalată de el poate fi rezolvată numai prin aceea ca *agenții Comitetului Central* să facă parte din „organizația Comitetului Central“. Dar nu despre asta e vorba. E vorba de faptul că, prin exemplul său, tov. Martov a arătat cât se poate de clar că *nu înțelege cîtusî de puțin ideea paragrafului 1* și ne-a dat o mostră de critică bucherască, care într-adevăr nu merită decât să fie luată în ris. Din punct de vedere *formal* ar fi suficient să se creeze „o organizație a agenților Comitetului Central“, să se întocmească o *hotărîre* cu privire la includerea ei în partid, pentru ca „dificultatea“ care i-a pricinuit tov. Martov atîta bătaie de cap să dispară imediat. Dar *ideea* paragrafului 1 în formularea propusă de mine constă tocmai în *îmboldul* : „organizați-vă !“, în *asigurarea* unui control *real* și a unei conduceri *reale*. În *fond* este ridicolă însăși întrebarea dacă *agenții Comitetului Central* fac sau nu fac parte din partid, deoarece controlul *real* asupra activității lor este pe deplin și fără doar și poate asigurat *prin însuși faptul că sînt numiți în funcții de agenți*, prin însuși faptul că sînt menținuți în aceste funcții. Aici, așadar, nici vorbă nu poate fi de vreo confuzie între organizat și neorganizat (rădăcina greșelii din formularea propusă de tov. Martov). Formula tov. Martov nu este bună pentru că ea permite oricărui oportunist, oricărui palavrăgiu, oricărui „profesor“ și oricărui „liceean“ să se declare membru de partid. În zadar încearcă tov. Martov să ne *abată atenția* de la acest *calcîl al lui Achile* al formulării sale, invocînd exemple în care ni l nu poate fi vorba ca cineva să-și aroge singur calitatea de membru de partid, să se declare singur membru de partid.

izolate să-și zică social-democrați" (un adevăr incontestabil !)
 „și chiar să se considere ca făcînd parte din partid"... asta
nu mai e de loc adevărat ! Nu putem interzice și nici *nu are*
vreun rost să interzicem cuiva să-și zică social-democrat, de-
 oarece *în mod nemijlocit* acest cuvînt nu exprimă decît un sis-
 tem de convingeri, iar nu și anumite relații organizatorice.
 Dar putem interzice și trebuie să interzicem unor cercuri și
 persoane „să se considere ca făcînd parte din partid" atunci
 cînd aceste cercuri și persoane dăunează cauzei partidului, îl
 demoralizează sau îl dezorganizează. Ar fi ridicol să vorbim
 despre *partid* ca un tot întreg, ca unitate politică, dacă el n-ar
 avea posibilitatea „să interzică prin decret" unui cerc „să se
 considere parte a întregului" ! Ce rost ar avea atunci să sta-
 bilim modalitatea și condițiile excluderii din partid ? Tov.
 Akselrod a dus în mod vădit la absurd greșeala fundamen-
 tală a tov. Martov ; el a transformat chiar această greșeală
 într-o *teorie oportunistă* cînd a adăugat : „în formularea lui
 Lenin, § 1 este în directă contradicție principială cu însăși
 esența (!), cu sarcinile partidului social-democrat al prole-
 tariatului" (pag. 243). Aceasta înseamnă nici mai mult nici
 mai puțin că a avea față de partid cerințe mai înalte decît
 față de clasă înseamnă să fii în contradicție principială cu
 însăși esența sarcinilor proletariatului. Nu-i de mirare că Aki-
 mov a apărat din răsuputeri o asemenea *teorie*.

Ca să fim drepecți, trebuie să relevăm că tov. Akselrod, care
acum dorește să facă din această formulare greșită și vădit
 înclinată spre oportunism germenul unor concepții *noi*, la
 congres s-a declarat, dimpotrivă, gata „să cadă la învoială",
 spunînd : „Dar observ că bat într-o ușă deschisă"... (eu ob-
 serv acest lucru și în noua „Iskră")... „deoarece cu cercurile
 sale periferice, considerate ca părți ale organizației de partid,
 tov. Lenin vine în întîmpinarea cerințelor mele"... (și nu nu-
 mai cu cercurile periferice, ci și cu uniunile mîncitorești de
 tot felul : vezi pag. 242 din procesele-verbale, cuvîntarea tov.
 Strahov, precum și sus-citatele pasaje din „Ce-i de făcut ?"
 și din „Scrisoare către un tovarăș")... „Mai rămîn persoanele
 izolate, dar și aici am putea cădea la învoială". Am răspuns
 tov. Akselrod că, în general vorbind, n-aș avea nimic împo-

trivă să cădem la învoială *, și trebuie să explic acum ce sens au avut aceste cuvinte. În privința persoanelor izolate, a tuturor acestor profesori, liceeni etc., aș fi cel mai puțin dispus să consimt la concesiile ; dar dacă s-a ivit vreo îndoială în privința organizațiilor muncitorești, aș consimți (deși, după cum am dovedit mai sus, aceste îndoieli sînt complet lipsite de temei) să adaug la § 1 în formularea mea o notă care să aibă cam următorul conținut : „Organizațiile muncitorești care recunosc programul și statutul Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia trebuie să fie permise în număr cît mai mare printre organizațiile de partid“. Desigur, strict vorbind, un asemenea deziderat nu-și are locul într-un statut, care trebuie să se limiteze la definiții juridice, ci în comentarii explicative, în broșuri (și am arătat deja că, cu mult înainte de statut, eu am dat asemenea explicații în broșurile mele) ; dar o astfel de notă n-ar conține cel puțin nici urmă de idei greșite în stare să ducă la dezorganizare, nici urmă de raționamente oportuniste ** și de „concepții anarhiste“ de felul celor cuprinse, fără îndoială, în formularea propusă de tov. Martov.

* Vezi V. I. Lenin, Opere complete, vol. 7, Editura politică, 1962, ediția a doua, pag. 280. — *Nota red.*

** Printre aceste raționamente, care apar în mod inevitabil atunci cînd se fac încercări de a motiva formula lui Martov, se numără îndeosebi fraza tov. Troțki (pag. 248 și 346) cum că „oportunismul este generat de cauze mai complexe (sau : este determinat de cauze mai profunde) decît un punct sau altul din statut ; el este generat de nivelul relativ de dezvoltare al democrației burghize și al proletariatului“... Aici nu interesează dacă anumite puncte din statut ar putea genera manifestări de oportunism ; ceea ce importă aici e să făurim cu ajutorul lor o armă, mai mult sau mai puțin ascuțită, împotriva oportunismului. Cu cît cauzele lui sînt mai adînci, cu atît această armă trebuie să fie mai ascuțită. De aceea, a justifica prin „cauzele adînci“ ale oportunismului o formulare care-i deschide porțile înseamnă a da dovadă de codism de cea mai pură speță. Cînd tov. Troțki era împotriva tov. Liber, el înțelegea că statutul exprimă „neîncrederea organizată“ a întregului față de parte, a detașamentului de avangardă față de detașamentul înapoiat ; dar cînd tov. Troțki a trecut de partea lui Liber, el a uitat acest lucru și a început chiar să justifice prin „cauze complexe“, prin „nivelul de dezvoltare al proletariatului“ etc. slăbiciunea și inconsecvența proprie felului în care noi organizăm această neîncredere (față de oportunism). Un alt argument al tov. Troțki : „Tineretului intelectual organizat într-un fel sau altul îi este mai ușor să se înscrie (subliniat de mine) în listele partidului“. Exact. Tocmai de aceea păcătuiește prin ambiguitate intelectualistă formularea care permite chiar și elementelor neorganizate să se declare membri de partid, iar nu formulara mea, care exclude dreptul de a „se înscrie“ în liste. Tov. Troțki spune că, dacă Comitetul Central „nu recunoaște“ organizațiile de oportuniști, aceasta se explică numai prin caracterul persoanelor care le compun, și că din moment ce aceste persoane, ca individualități politice, sînt cunoscute, înseamnă că nu sînt periculoase, deoarece pot fi îndepărtate printr-un boicot general al partidului. Acest lucru e adevărat numai în cazurile cînd cineva trebuie să fie îndepărtat din partid (și nici atunci nu e decît pe jumătate

Expresia din urmă, pe care am reprodus-o în ghilimele, aparține tov. Pavlovici, care pe bună dreptate a calificat drept *anarhism* recunoașterea unor membri „care nu sînt răspunzători și care se consideră singuri membri de partid”. „Tradusă în limbajul curent” – explica tov. Pavlovici tovarășului Liber formularea mea –, ea înseamnă : „dacă vrei să fii membru de partid, trebuie să recunoști de asemenea, și nu numai în mod platonice, relațiile organizatorice”. Oricît de simplă ar fi această „traducere”, ea s-a dovedit a nu fi de prisos (cum au arătat evenimentele de după congres) nîu numai pentru diferiții profesori și liceeni dubioși, ci și pentru membri de partid dintre cei mai autentici, pentru oameni care stau în fruntea partidului... Nu mai puțin just a relevat tov. Pavlovici contradicția dintre formula tov. Martov și teza incontestabilă a socialismului științific pe care a citat-o într-un chip atît de nepotrivit același tov. Martov. „Partidul nostru este exponentul conștient al unui proces inconștient”. Exact. Tocmai de aceea este greșit să tindem ca „fiecare grevist” să se poată intitula membru de partid ; căci dacă „fiecare grevă” n-ar fi numai expresia spontană a puternicului instinct de clasă și a luptei de clasă care duce inevitabil la revoluția socială, ci *expresia conștientă* a acestui proces, atunci... atunci greva generală n-ar fi o frază anarhistă, atunci partidul nostru *ar cuprinde* imediat, dintr-o dată, întreaga clasă muncitoare și, în consecință, ar termina dintr-o dată și cu *întreaga societate burgheză*. Pentru a fi *în fapt* un exponent conștient, partidul trebuie să elaboreze relații organizatorice care să *asigure un anumit nivel* de conștiință și care să ridice în mod sistematic

adevărat, deoarece un partid organizat *îndepărtează* prin vot, și nu prin boicot). Dar e întru totul neadevărat în cazurile, mult mai frecvente, în care e lipsit de sens să se ia măsuri de *îndepărtare* și e de ajuns să se ia măsuri de control. În vederea controlului, în anumite condiții Comitetul Central poate în *mod deliberat* să includă în partid o organizație care nu e întru totul sigură, dar care e capabilă să activeze, pentru a o pune astfel la încercare, pentru a încerca s-o *îndrumeze pe calea adevărului*, pentru a paraliza prin conducerea lui devierile ei parțiale etc. O asemenea includere nu este periculoasă *dacă* în genere „*înscrierea*” în listele partidului nu este admisă. O asemenea includere va fi adesea folositoare pentru exprimarea (și discutarea) deschisă, controlată, *făcută cu simț de răspundere*, a unor concepții greșite și a unei tactici greșite. „Dar dacă definițiile juridice trebuie să corespundă relațiilor reale, formula tov. Lenin trebuie să fie respinsă”, spune tov. Troțki, vorbind din nou ca un oportunist. Relațiile reale nu sînt moarte, ci trăiesc și se dezvoltă. Definițiile juridice pot corespunde dezvoltării progresive a acestor relații, dar (dacă nu sînt bune) pot „corespunde”, de asemenea, unui regres sau unei stagnări. Acesta din urmă este tocmai „cazul” tov. Martov.

acest nivel. „Dacă e vorba să mergem pe calea lui Martov – spunea tov. Pavlovici –, trebuie, în primul rînd, să scoatem punctul referitor la recunoașterea *programului*, căci pentru a recunoaște programul trebuie să ți-l însușești și să-l înțelegi... Recunoașterea programului implică un destul de înalt nivel de conștiință politică“. Nu vom admite niciodată ca *sprijinirea* social-democrației, *participarea* la lupta condusă de ea să fie în mod artificial *limitată* prin cerințe de un fel sau altul (însușire, înțelegere etc.), deoarece, prin simplul fapt al manifestării sale, însăși această *participare* ridică și nivelul de conștiință și instinctele organizatorice; dar din moment ce *ne-am unit într-un partid* pentru a duce o muncă metodică, trebuie să ne preocupăm de asigurarea acestui caracter metodic.

Că avertismentul tov. Pavlovici în ceea ce privește programul n-a fost de prisos, este un lucru care a ieșit la iveală *imediat*, în cursul *aceleiași* ședințe. Tovarășii Akimov și Liber, cu al căror sprijin a fost adoptată formularea lui Martov *, și-au dat *imediat* arama pe față, cerînd (pag. 254-255) să se prevadă că (pentru dobîndirea „calității de membru“ al partidului) nici programul nu trebuie să fie recunoscut decît în mod platonice, în „principiile lui fundamentale“. „Propunerea tov. Akimov este perfect logică din punctul de vedere al tov. Martov“, a observat tov. Pavlovici. Din păcate, procesele-verbale nu ne arată *cîte* voturi a întrunit această propunere a lui Akimov. După toate probabilitățile, nu mai puțin de șapte voturi (cei cinci bundiști, Akimov și Bruker). Și tocmai plecarea de la congres a unui număr de *șapte* delegați a făcut ca „majoritatea compactă“ (antiiskriștii, „centrul“ și martoviștii) care începuse să se alcătuiască în legătură cu § 1 al statutului să se transforme într-o minoritate compactă! Tocmai plecarea acestor *șapte* delegați a dus la respingerea propunerii privind confirmarea vechii redacții,

* Această formulare a întrunit 28 de voturi pentru, față de 22 contra. Din cei opt antiiskriști, șapte au fost pentru Martov și unul pentru mine. Fără sprijinul oportuniștilor, tov. Martov n-ar fi putut obține adoptarea formulării sale oportuniste. (La congresul Ligii, tov. Martov a încercat, într-o manieră cît se poate de nefericită, să conteste acest fapt neîndoișos, limitîndu-se în mod inexplicabil numai la voturile bundiștilor și uitînd de Akimov și de prietenii lui, sau, mai bine zis, aducîndu-și aminte de ei *numai* atunci cînd acest lucru putea să-i servească împotriva mea, de exemplu faptul că tov. Bruker a fost de acord cu mine.)

la această așa-zisă revoltătoare încălcare a „continuității“ în conducerea „Iskrei“ ! Acest original *grup de șapte* era singura salvare și chezășie a „continuității“ „Iskrei“ ; el era alcătuit din toți bundiștii plus Akimov și Bruker, adică tocmai din delegații care au votat împotriva *motivelor* recunoașterii „Iskrei“ ca Organ Central, tocmai din delegații al căror oportunism a fost de zeci de ori relevat de congres, și în special de Martov și de Plehanov, în problema *atenuării* cerințelor paragrafului 1 în ceea ce privește recunoașterea programului. „Continuitatea“ „Iskrei“ păzită de antiiskriști ! – ne apropiem de *inceputul* tragicomediei la care am asistat după congres.

Gruparea voturilor în problema paragrafului 1 din statut a dat la iveală un fenomen întru totul analog cu acela care a avut loc în incidentul cu egalitatea limbilor : de majoritatea iskristă se desprinde o pătrime (aproximativ) din numărul membrilor ei, ceea ce face posibilă victoria antiiskriștilor, urmați de „centru“. Există, firește, și în cazul de față voturi izolate care strică armonia perfectă a tabloului : la o adunare atât de mare cum a fost congresul nostru era inevitabil să se găsească „elemente răzlețe“ care nimeresc când într-o tabără, când într-alta, mai ales într-o problemă ca aceea a paragrafului 1, în care adevăratul caracter al divergenței abia începuse să se contureze și mulți *nu reușeau pur și simplu să-și dea seama despre ce anume este vorba* (dat fiind că această problemă nu fusese prelucrată în prealabil în literatura de partid). De majoritatea iskristă s-au desprins 5 voturi (Rusov și Karski cu câte două voturi și Lenski cu un vot) ; în același timp i s-au alăturat un antiiskrist (Bruker) și trei delegați din rîndurile centrului (Medvedev, Egorov și Țarev), ceea ce a făcut ca ea să aibă în total 23 de voturi (24-5+4), cu un vot mai puțin decît la gruparea finală a voturilor cu prilejul alegerii instituțiilor centrale. *Majoritatea de voturi i-au asigurat-o lui Martov antiiskriștii*, dintre care 7 s-au pronunțat în favoarea lui și unul în favoarea mea (și dintre delegații „centrului“ șapte au fost pentru formularea lui Martov și trei pentru formularea mea). În felul acesta a *inceput să*

se formeze coaliția minorității iskriștilor cu antiiskriștii și cu „centrul“, coaliție care a constituit minoritatea compactă de la sfârșitul congresului și din perioada de după el. Greșeala politică a lui Martov și a lui Akselrod – care, în formularea paragrafului 1 și îndeosebi în apărarea acestei formulări, au făcut, *fără îndoială, un pas spre oportunism și spre individualismul anarhic* – a ieșit îndată la iveală și cât se poate de pregnant datorită arenei libere și deschise a congresului, manifestându-se în faptul că elementele cele mai nestatornice și cele mai puțin consecvente pe plan principial și-au folosit imediat toate forțele pentru a lărgi fisura, spărtura care se ivise în concepțiile social-democrației revoluționare. Faptul că la congres lucrau laolaltă oameni care în domeniul organizatoric urmăreau deschis *scopuri diferite* (vezi cuvîntarea lui Akimov) a determinat îndată pe adversarii *principiali* ai planului nostru organizatoric și ai statutului nostru să sprijine greșeala tov. Martov și tov. Akselrod. Iskriștii care și în această problemă au rămas credincioși concepțiilor social-democrației revoluționare s-au văzut puși *în minoritate*. Aceasta este o împrejurare extrem de *importantă*, căci fără lămurirea ei nu poate fi cituși de puțin înțeleasă nici lupta purtată în jurul diferitelor prevederi ale statutului, nici lupta purtată în jurul componenței Organului Central și a Comitetului Central.

j) NEVINOVATELE VICTIME ALE FALSEI ACUZAȚII DE OPORTUNISM

Înainte de a trece la dezbaterile următoare în legătură cu statutul este necesar ca, pentru clarificarea divergenței noastre în problema componenței instituțiilor centrale, să ne ocupăm de ședințele *neoficiale* ținute de organizația „Iskrei“ în timpul congresului. Ultima și cea mai importantă dintre aceste patru ședințe a avut loc *imediat după* votarea § 1 al statutului; în felul acesta, scindarea organizației „Iskrei“, care s-a produs la această ședință, a fost și în ordine cronologică și pe plan logic condiția preliminară a luptei care a urmat.

Ședințele neoficiale ale organizației „Iskrei” * au început să se țină curînd după incidentul cu Comitetul de organizare, incident care a prilejuit o luare în discuție a eventualelor candidaturi pentru Comitetul Central. Se înțelege de la sine că, dată fiind desființarea mandatelor imperative, aceste ședințe aveau un caracter pur consultativ și nu obligau pe nimeni ; cu toate acestea însă, ele au avut un rol enorm. Alegerea Comitetului Central prezenta mari dificultăți pentru delegații care nu cunoșteau nici numele conspirative, nici activitatea internă a organizației „Iskrei” – organizație care a făurit unitatea de fapt a partidului și a exercitat acea conducere a mișcării practice care a constituit unul dintre motivele recunoașterii oficiale a „Iskrei”. Am văzut mai înainte că, atîta timp cît au fost uniți, iskriștii au avut pe deplin asigurată la congres o majoritate impunătoare de aproximativ $\frac{3}{5}$ din voturi, lucru pe care toți delegații îl înțelegeau cît se poate de clar. Toți iskriștii se așteptau ca organizația „Iskrei” să recomande o anumită componență a Comitetului Central, și nimeni dintre membrii acestei organizații n-a făcut vreo obiecție împotriva discutării prealabile, în cadrul ei, a componenței Comitetului Central, nimeni n-a pomenit vreodată de o confirmare a întregului Comitet de organizare, adică de transformarea lui în Comitet Central, nimeni n-a propus *nici măcar o eventuală consfătuire* cu întregul Comitet de organizare în vederea desemnării candidaților pentru Comitetul Central. Această împrejurare este de asemenea cît se poate de caracteristică și e foarte important s-o avem în vedere, deoarece *acum, post factum*, martoviștii apără cu zel Comitetul de organizare, dovedindu-și astfel, pentru a nu știu cîta oară, nestatornicia lor politică **. Cît timp sciziunea în problema componenței centrelor nu-l unise încă pe Martov

* Încă la congresul Ligii, în dorința de a evita controverse insolubile, m-am străduit să redau în limite cît mai înguste felul cum au decurs ședințele neoficiale. Faptele principale sînt expuse și în a mea „Scrisoare către redacția „Iskrei”” (pag. 4). În „Răspunsul” sau, tov. Martov nu le-a contestat.

** Inchipuiți-vă numai următorul „tablou de moravuri”: un *delegat* al organizației „Iskrei” se sfătuiește, la congres, numai cu ea și nici nu pomeneste despre o eventuală consfătuire cu Comitetul de organizare. Iar după ce este înfrînt atît în această organizație cît și la congres, el începe să *regrete* că Comitetul de organizare n-a fost confirmat, să-l ridice retroactiv în slavă și să ignoreze cu un dispreț suveran organizația care i-a dat lui mandatul ! Se poate afirma cu toată certitudinea că ceva asemănător nu s-a întimplat în istoria nici unuia dintre partidele cu adevărat social-democrate și cu adevărat muncitorești.

cu Akimovii, toți participanții la congres erau de acord asupra unui lucru, de care orice om nepărtinitor se poate convinge ușor din procesele-verbale ale congresului și din toată istoria „Iskrei“, și anume că Comitetul de organizare era *mai ales* o comisie pentru convocarea congresului, o comisie anume compusă din reprezentanți ai diferitelor nuanțe, inclusiv cea bundistă, în timp ce munca efectivă de *creare* a unității organizatorice a partidului a fost în întregime îndeplinită de organizația „Iskrei“ (nu trebuie să uităm de asemenea că, în mod cu totul întâmplător, fie din cauza arestărilor, fie din alte cauze „independente“ de voința lor, *cîțiva* dintre membrii iskriști ai Comitetului de organizare nu erau prezenți la congres). Care anume membri ai organizației „Iskrei“ erau prezenți la congres se poate vedea din broșura tov. Pavlovici (vezi a sa „Scrisoare despre Congresul al II-lea“, pag. 13) ¹⁰⁰.

Rezultatul definitiv al dezbaterilor aprinse care au avut loc în cadrul organizației „Iskrei“ s-a concretizat în două hotărîri, despre care am mai vorbit în „Scrisoare către redacție“. Prima hotărîre : „se respinge cu nouă voturi contra patru și trei abțineri una din candidaturile susținute de Martov“. S-ar părea că nimic nu poate fi mai simplu și mai firesc decît faptul că, cu consimțămîntul unanim al celor 16 membri ai organizației „Iskrei“ care erau prezenți la congres, este pusă în discuție problema eventualelor candidaturi, iar una din candidaturile susținute de tov. Martov (și anume candidatura tov. Ștein, după cum a mărturisit acum, în focul discuției, chiar tov. Martov în broșura sa „Starea de asediu“, pag. 69) este respinsă cu majoritate de voturi. Tocmai de aceea ne-am adunat noi la congresul partidului, pentru ca, printre alte probleme, să discutăm și să hotărîm cui să încredințăm „bagheta de dirijor“. Și ca membri de partid eram cu toții datori să acordăm acestui punct de pe ordinea de zi toată atenția cuvenită, să rezolvăm această problemă prin prisma *intereselor cauzei*, și nu a „amabilităților de filistin“, cum a spus foarte bine mai tîrziu tov. Rusov. Evident, cu prilejul discuției candidaturilor, era imposibil să nu se vorbească *la congres* și de anumite însușiri personale, să nu se rostească

cuvinte de aprobare sau de dezaprobare *, mai ales într-o adunare restrinsă și neoficială. *Încă la congresul Ligii am pre-venit* că este absurd să se considere că neaprobarea unei candidaturi ar avea în ea ceva „infamant” (pag. 49 din procesele-verbale ale congresului Ligii), că este absurd să se facă „scene” și crize de isterie în legătură cu lucruri care țin de îndeplinirea obligației directe a membrilor de partid de a alege în mod conștient și cu toată precauția persoanele care vor deține funcții în partid. Or, tocmai de aici a pornit toată zarva stîrnită de minoritatea noastră; ea a început să vorbească *după congres* despre „distrugerea reputației” (pag. 70 din procesele-verbale ale congresului Ligii), să asigure *în presă publicul larg* că tov. Ștein era „figura centrală” a fostului Comitet de organizare și că fără nici un temei a fost acuzat „de planuri infernale” (vezi „Starea de asediu”, pag. 69). Ei bine, nu înseamnă oare să faci scene de isterie atunci cînd, în legătură cu aprobarea sau dezaprobarea unor candidați, te apuci să țipi că li „se distruge reputația”? Nu înseamnă oare să te dedai la intrigi atunci cînd, după ce ai fost înfrînt atît în adunarea neoficială a organizației „Iskrei” cît și în adunarea oficială supremă a partidului, la congres, te duci să te plîngi străzii și recomanzi onoratum public drept „figuri centrale” pe candidații respinși? cînd după aceea cauți, prin sciziune și prin revendicarea *cooptării*, să impui partidului pe candidații tăi? În atmosfera mucegăită a emigrației, noțiunile politice au devenit la noi atît de confuze, încît tov. Martov nu mai știe să facă deosebire între datoria de partid și spiritul de cerc și de cumetrie! Este probabil o dovadă de birocratism și de formalism să crezi că problema candidaților

* La congresul Ligii, tov. Martov s-a plîns amarnic de vehemența dezaprobării mele, fără a observa că din lamentările sale decurge o concluzie care se întoarce împotriva lui însuși. Lenin s-a purtat — ca să întrebăm chiar expresia lui Martov — ca un turbat (pag. 63 din procesele-verbale ale congresului Ligii). Just. El trîntea ușile. Adevărat. Prin purtarea lui (la cea de-a doua sau a treia ședință a organizației „Iskrei”), el a stîrnit indignarea tuturor membrilor rămași la adunare. Adevărat. — Dar ce rezultă de aici? Rezultă doar că, în ceea ce privește fondul problemelor litigioase, argumentele mele erau convingătoare și că desfășurarea lucrărilor congresului le-a confirmat. Într-adevăr, dacă pînă la urmă au fost totuși de partea mea 9 din cei 16 membri ai organizației „Iskrei”, este clar că aceasta s-a întîmplat *independent* de nefastele mele vehemențe și chiar *în pofida lor*. Înseamnă că, dacă n-ar fi fost „vehemențele”, poate că aș fi avut de partea mea mai mult decît nouă. Înseamnă că argumentele și faptele au fost cu atît mai convingătoare, cu cît mai mare era „indignarea” pe care au trebuit s-o învingă.

trebuie discutată și decisă *numai* la congrese, unde delegații se adună pentru a discuta înainte de toate importante probleme principiale, unde se adună reprezentanți ai mișcării care sînt capabili să discute fără părtinire problema persoanelor și sînt capabili (și datori) să *ceară* și să strîngă în privința candidaților toate informațiile necesare pentru a-și putea da votul în cunoștință de cauză, unde este necesar și firesc să se acorde un anumit loc controverselor în jurul baghetei de dirijor. În locul acestei concepții birocratice și formaliste s-au introdus acum la noi alte obiceiuri: după congres vom vorbi la toate răscrucile despre înmormîntarea politică a lui Ivan Ivanovici și despre distrugerea reputației lui Ivan Nikiforovici; candidații vor fi recomandați în broșuri de cutare sau cutare publicist, care ne va asigura fari-seic, bătîndu-se cu pumnul în piept, că vorbește nu în numele unui cerc, ci în numele partidului... Publicul cititor, îndeosebi publicul amator de scandaluri, se va delecta nespus cu nou-tatea senzațională că cutare a fost, după cum declară chiar Martov, figura centrală a Comitetului de organizare *. Acest public cititor este mult mai în măsură să discute și să rezolve această problemă decît instituțiile formaliste de felul congreselor, cu hotărîrile lor pur mecanice luate cu majoritate de voturi... Da, mari sînt grajdurile augiene¹⁰⁷ ale ciorovăielilor din emigrație pe care vor mai trebui să le curețe adevărații noștri activiști de partid!

Cealaltă hotărîre a organizației „Iskrei“: „se acceptă cu zece voturi contra două și patru abțineri o listă de cinci (pentru Comitetul Central), în care, la propunerea mea, au fost introduși un lider al elementelor neiskriste și un lider al minorității iskriștilor“ **. Acest vot are o importanță deosebit de mare pentru că dovedește clar și fără putîntă de

* Ca și Martov, am propus și eu în organizația „Iskrei“, și tot fara succes, un candidat pentru Comitetul Central, candidat în privința căruia și eu aș putea să spun că are o reputație excelentă, dovedită prin fapte excepționale atît înainte de congres cît și la începutul acestuia. Dar nici nu-mi trece prin minte așa ceva. Acest tovarăș *se respectă îndeajuns* pentru a nu permite nimănui să-i susțină în presă candidatura după congres sau să se plîngă de înmormîntarea lui politică, de distrugerea reputației lui etc.

** Vezi volumul de față, pag. 101. — *Nota red.*

tăgadă toată falsitatea născocirilor apărute mai târziu, în atmosfera de ciorovăială, cum că noi am fi vrut să azvârlim afară din partid sau să înlăturăm pe neiskriști, că majoritatea alegea, numai cu voturile uneia dintre cele două jumătăți ale congresului, candidați din rîndurile aceleiași jumătăți etc. Toate acestea sînt minciuni gogonate. Votul despre care am vorbit arată că noi n-am căutat să-i înlăturăm pe neiskriști din partid și nici măcar din Comitetul Central, ci am acordat adversarilor noștri o *minoritate* destul de însemnată. Adevărul este că ei *voiau să aibă majoritatea* și că, văzînd că această modestă dorință nu s-a realizat, au făcut *scandal*, refuzînd în genere să facă parte din instituțiile centrale. Că lucrurile s-au petrecut tocmai așa, contrar afirmațiilor făcute de tov. Martov la congresul Ligii, se vede din următoarea *scrisoare* pe care minoritatea organizației „Iskrei“ ne-a trimis-o nouă, majorității iskriste (și majorității congresului, după plecarea celor șapte), curînd după ce congresul a adoptat § 1 din statut (trebuie să notăm că ședința organizației „Iskrei“ despre care am vorbit a fost *cea din urmă*: după această ședință, organizația s-a destrămat *în fapt*, iar fiecare din cele două părți a căutat să convingă restul delegaților la congres că dreptatea este de partea ei).

Iată textul scrisorii :

„Ascultînd explicațiile date de delegații Sorokin și Sablina în legătură cu dorința majorității redacției și a grupului «Eliberarea muncii» de a participa la ședința (de la cutare dată *) și stabiînd, cu ajutorul acestor delegați, că în ședința precedentă s-a dat citire unei liste de candidați pentru Comitetul Central, presupunîndu-se că ar emana de la noi și, ca atare, folosînd-o pentru o nejustă caracterizare a întregii noastre poziții *politice*; avînd în vedere că, în primul rînd, această listă ne-a fost atribuită nouă fără a se fi încercat să i se stabilească proveniența; că în al doilea rînd, există o legătură neîndoielnică între această împrejurare și acuzația de oportunism adusă față de majorității

* După scoateala mea (vezi volumul de față, pag. 484. — *Nota red.*), data arătată în scrisoare cade într-o zi de marți. Ședința a avut loc marți seara, adică *după* cea de-a 28-a ședință a congresului. Această indicație cronologică este foarte importantă. Ea *înfirmă pe bază de documente* părerea tov. Martov că divergența dintre noi s-a produs în problema organizării centrelor, și nu în aceea a componenței lor. Ea *dovedește pe bază de documente* justetea expunerii făcute de mine la congresul Ligii și în „Scrisoare către redacție“. *După cea de-a 28-a ședință a congresului*, tovarășii Martov și Starover au început să vorbească foarte insistent despre o falsă acuzație de oportunism, *fără a sufla o vorbă măcar* despre divergența în problema componenței Consiliului sau în problema cooptării în instituțiile centrale (probleme care au fost discutate în ședința a 25-a, a 26-a și a 27-a).

redacției «Iskrei» și a grupului «Eliberarea muncii»; și că, în al treilea rând, pentru noi este evidentă legătura dintre această acuzație și planul concret de a schimba componența redacției ziarului «Iskra», — considerăm nesatisfăcătoare explicațiile ce ni s-au dat în legătură cu motivele pentru care n-am fost admiși la ședință, iar refuzul de a ne admite la ședință constituie pentru noi o dovadă că se refuză să ni se dea posibilitatea de a spulbera falsele acuzații amintite mai sus.

Cît despre posibilitatea unui acord între noi cu privire la o listă comună de candidați pentru Comitetul Central, declarăm că singura listă pe care o putem accepta ca bază a unui acord este următoarea: Popov, Troțki, Glebov, subliniind totodată că aceasta este o listă de *compromis*, deoarece includerea tov. Glebov în această listă nu înseamnă altceva decît o concesie făcută dorinței majorității, întrucît, după ce ne-am lămurit asupra rolului pe care tov. Glebov l-a avut la congres, considerăm că *dinsul* nu satisface cerințele pe care trebuie să le îndeplinească un candidat pentru postul de membru al Comitetului Central.

Totodată subliniem că, acceptînd să ducem tratative în problema candidaturilor pentru Comitetul Central, înțelegem s-o facem fără nici o legătură cu problema componenței redacției Organului Central, deoarece în această problemă (a componenței redacției) nu sîntem dispuși să ducem nici un fel de tratative.

În numele unor tovarăși: Martov și Starover^{ca}.

Această scrisoare, care oglindește exact starea de spirit a părților în litigiu și stadiul în care a ajuns litigiul, ne introduce direct în „miezul“ sciziunii care începe să se contureze și ne arată adevăratele ei cauze. Minoritatea organizației „Iskrei“, nedorind să ajungă la un acord cu majoritatea și preferînd să desfășoare la congres o agitație liberă (avînd, desigur, tot dreptul s-o facă), vrea totuși ca „delegații“ majorității să admită participarea ei la ședința lor separată! E de la sine înțeles că la ședința noastră această cerere amuzantă a fost primită doar cu zîmbete și cu ridicări din umeri (scrisoarea a fost, bineînțeles, citită în ședință), iar țipetele pe tema „falsei acuzații de oportunism“, care la un moment dat au căpătat o nuanță isterică, au stîrnit pur și simplu rîsetele asistenței. Dar să examinăm mai întîi, punct cu punct, tînguirile amare ale lui Martov și ale lui Starover.

Li s-a atribuit pe nedrept paternitatea listei; poziția lor politică a fost nejust caracterizată. Dar, după cum recunoaște chiar Martov (pag. 64 din procesele-verbale ale congresului Ligii), eu nici nu m-am gîndit să-i pun la îndoială declarația că nu el este autorul listei. Chestiunea paternității listei este

aici complet lipsită de interes, și puțin importă dacă lista a fost întocmită de vreunul dintre iskriști sau de vreun reprezentant al „centrului“ etc. Important este că această listă, pe care figurau exclusiv membri ai actualei minorități, a circulat la congres, fie și numai cu titlu de simplă supoziție sau sugestie. În fine, *mai important ca orice* este faptul că la congres Martov a fost nevoit să se scuture în modul cel mai categoric de o listă pe care acum *ar trebui* s-o întâmpine cu entuziasm. Nimic nu evidențiază mai bine lipsa de statornicie în aprecierea oamenilor și a nuanțelor decât acest salt, făcut în decurs de câteva luni, de la zarva pe tema „zvoului infamant“ la încercarea de a impune partidului, în instituțiile sale centrale, chiar pe candidații care figurează pe lista pretins infamantă !*

Această listă – spunea tov. Martov la congresul Ligii – „înseamnă pe plan politic o coaliție între noi, grupul «Iujnii rabocii» și Bund, o coaliție în sensul unui *acord expres*“ (pag. 64). Este inexact, deoarece, în primul rînd, Bundul n-ar fi acceptat niciodată „un acord asupra unei liste în care nu figura nici un bundist ; iar în al doilea rînd, nu era și *nici nu putea fi vorba* de un acord expres (care lui Martov i se părea infamant) nu numai cu Bundul, dar nici cu grupul „Iujnii rabocii“. Era vorba nu de un acord, ci de o coaliție, era vorba nu de încheierea unei tranzacții de către tov. Martov, ci de faptul că pe el *trebuiau în mod inevitabil să-l sprijine* aceleași elemente antiiskriste și nestatornice pe care le-a combătut în cursul primei jumătăți a congresului și care s-au agățat de greșeala lui în legătură cu § 1 al statutului. Scrisoarea pe care am reprodus-o dovedește fără putință de tăgadă că *pricina* „jignirii“ o constituie *acuzarea publică, și încă falsă, de oportunism*. Aceste „acuzări“, de la care a pornit toată zarva și pe care tov. Martov le ocolește *acum* cu atîta grijă, deși i le-am amintit în „Scrisoare către redacție“, erau de două feluri : în primul rînd, în timpul dezbaterilor în legătură cu § 1 din statut, Plehanov a spus deschis că problema § 1 este aceea a „separării diverșilor reprezentanți ai oportu-

* Rîndurile de mai sus erau deja culse atunci cînd am aflat despre incidentul dintre tov. Gusev și tov. Deutsch. Acest incident va fi examinat de noi aparte, într-o *anexă* la lucrarea de față. (Vezi volumul de față, pag. 405–414. — *Nota red.*)

nismului“ de noi și că pentru proiectul meu, care este un zid de apărare împotriva pătrunderii lor în partid, „trebuie să-și dea votul, chiar și numai pentru acest motiv, toți adversarii oportunistului“ (pag. 246 din procesele-verbale ale congresului). Aceste cuvinte energice, deși întrucitva atenuate de mine (pag. 250) *, au stîrnit o adevărată senzație, care și-a găsit o expresie cît se poate de clară în cuvîntările tovarășilor Rusov (pag. 247), Troțki (pag. 248) și Akimov (pag. 253). Pe „culoarele“ „parlamentului“ nostru, teza lui Plehanov a fost viu comentată și repetată în mii de variante în cursul nesfîrșitelor controverse în jurul § 1. Și iată că, în loc să se apere în fond, scumpii noștri tovarăși s-au apucat să facă pe ofensații, mergînd pînă acolo încît să se plîngă în scris împotriva „falsei acuzații de oportunism“ !

Mentalitatea de cerc, cu uimitoarea ei lipsă de maturitate partinică, mentalitate care nu e în stare să suporte adierea proaspătă a discuțiilor deschise, publice, s-a manifestat aici cît se poate de vizibil. Este mentalitatea, bine cunoscută rușilor, care își găsește expresia în vechea zicală : ori te faci frate cu mine, ori te snopesc în bătaie ! Oamenii s-au obișnuit în așa măsură cu clopotul de sticlă al grupurilor restrînse și intime, încît au leșinat de îndată ce au apărut pentru prima oară, pe propria lor răspundere, la o tribună liberă și deschisă. Să acuzi de oportunism, pe cine ? Pe niște membri ai grupului „Eliberarea muncii“, și încă majoritatea lor, închipuiți-vă ce oroare ! Ori scindarea partidului din cauza acestei ireparabile ofense, ori mușamalizarea acestei „certe în familie“ prin restabilirea „continuității“ clopotului de sticlă, — această dilemă se conturează destul de precis în scrisoarea de care ne ocupăm. Mentalitatea proprie vieții de cerc și individualismului de intelectual s-a lovit de necesitatea de a adopta în fața partidului o atitudine deschisă. V-ați putea imagina în partidul german un lucru atît de absurd, atît de meschin, ca o plîngere împotriva unei „false acuzații de oportunism“ ? Acolo, datorită organizării și disciplinei proletare, membrii partidului s-au dezbărat de mult de aceste mofturi de intelectual. Toată lumea are cel mai mare respect, să zicem, față de Liebknecht ; dar el ar fi fost luat în ris dacă

* Vezi V. I. Lenin. Opere complete, vol. 7, Editura politică, 1962, ediția a doua, pag. 281. — Nota red.

s-ar fi plîns că (împreună cu Bebel) „a fost fățiș acuzat de oportunism“ la congresul din 1895¹⁰⁸, atunci cînd, în problema agrară, el s-a aflat în proasta companie a oportunistului notoriu Vollmar și a prietenilor lui. Numele lui Liebknecht este indisolubil legat de istoria mișcării muncitorești germane, desigur, nu pentru că Liebknecht a alunecat întîmplător pe panta oportunismului într-o chestiune de ordin particular și de importanță relativ redusă, ci în pofida acestui fapt. La fel, indiferent de orice iritare inerentă luptei, numele tov. Akselrod, de pildă, inspiră și va inspira întotdeauna respect oricărui social-democrat rus, dar nu pentru că la Congresul al II-lea al partidului nostru tovarășului Akselrod i s-a întîmplat să apere o idee oportunistă, iar la Congresul al II-lea al Ligii să dezgroape vechi tertipuri anarhiste, ci în pofida acestui fapt. Numai cea mai ruginită mentalitate de cerc cu logica ei – ori te faci frate cu mine, ori te snopesc în bătaie – a putut să ducă la isterie și ciorovăieli, la o sciziune în partid din cauza unei „false acuzații de oportunism adusă majorității grupului «Eliberarea muncii»“.

Un alt temei al acestei îngrozitoare acuzații este cît se poate de strîns legat de cel precedent (zadarnic a încercat tov. Martov la congresul Ligii (pag. 63) să ocolească și să estompeze *una* din laturile acestui incident). Acest temei are în vedere *coaliția* elementelor antiiskriste și a celor șovăielnice cu tov. Martov, *conturată* în legătură cu § 1 din statut. Firește, între Martov și antiiskriști n-a existat și nici nu putea să existe vreo înțelegere directă sau indirectă, și nimeni nu l-a bănuțit de așa ceva ; numai de frică i s-a năzărit că asupra lui planează o astfel de bănuială. Dar greșeala lui și-a găsit o expresie *politică* tocmai în faptul că delegații vădit înclinați spre oportunism au început să formeze în jurul lui o majoritate „compactă“ din ce în ce mai strîns unită (care a devenit acum o minoritate *numai* din cauză că „întîmplător“ au plecat șapte delegați). Asupra acestei „coaliții“ noi am atras atenția, desigur tot *în mod deschis*, imediat după discutarea § 1, atît la congres (vezi observația menționată mai sus a tov. Pavlovici, pag. 255 din procesele-verbale ale congresului) cît și în organizația „Iskrei“ (mai ales Plehanov, după cît îmi amintesc, a atras atenția asupra acestei coaliții). Este exact același reproș și aceeași ironie cu care au fost

tratați Bebel și Liebknecht în 1895, când Zetkin le-a spus : „Es tut mir in der Seele weh, dass ich dich in der Gesellschaft seh“ (mă doare sufletul când te văd pe tine – adică pe Bebel – în această companie, adică în compania lui Volmar & Co) ¹⁰⁹. Este straniu, într-adevăr, că Bebel și Liebknecht n-au trimis lui Kautsky și Zetkin nici o misivă isterică în care să se plîngă de o falsă acuzație de oportunism...

Cît privește lista de candidați pentru Comitetul Central, această scrisoare denotă eroarea tov. Martov, care la congresul Ligii a afirmat că refuzul de a ajunge la un acord cu noi nu era încă definitiv ; aceasta dovedește o dată în plus că într-o luptă politică este cît se poate de imprudent să încerci să reproduci din memorie diverse *discuții*, în loc să citezi documente. În realitate, „minoritatea“ a fost atît de modestă, încît a găsit de cuviință să dea „majorității“ un ultimatum : doi candidați să fie luați din rîndurile „minorității“ și unul (cu titlu de compromis și la drept vorbind *numai* ca o concesie !) din rîndurile „majorității“. E de necrezut, dar asta-i realitatea. Și acest fapt arată clar cît de absurde sînt palavrele de astăzi pe tema că, cu voturile unei jumătăți a congresului, „majoritatea“ alegea numai reprezentanți ai aceleiași jumătăți. *Lucrurile s-au petrecut tocmai invers* : numai cu titlu de concesie ne-au propus martoviștii ca unul din trei să fie al nostru, dorind, prin urmare, ca, în cazul că vom respinge această originală ofertă de „concesie“, să treacă pe listă *numai* candidați de-ai lor ! La adunarea noastră separată, noi am rîs de modestia martoviștilor și am întocmit următoarea listă : Glebov – Travinski (ales pe urmă în Comitetul Central) – *Popov*. Pe acesta din urmă l-am înlocuit (tot în adunarea separată a celor 24) cu tov. Vasiliev (ales pe urmă în Comitetul Central) *numai pentru că* el, tov. Popov, a refuzat să figureze pe lista noastră, exprimîndu-și refuzul mai întii într-o convorbire particulară, iar apoi în mod public, la congres (pag. 338).

Iată cum s-au petrecut lucrurile.

Modesta „minoritate“ avea modesta dorință de a fi în majoritate. Văzînd că modesta ei dorință nu a fost satisfăcută, „minoritatea“ a binevoit să adopte în genere o atitudine de refuz și să facă un mic scandal. Iar acum se mai

găsesc oameni care cu o superioară condescendență vorbesc despre „îndărătnicia“ „majorității“ !

Cînd a tras sabia pentru agitație liberă la congres, „minoritatea“ adresa „majorității“ ultimatumuri ridicole. După ce au fost înfrinți, *eroii noștri au început să plîngă și să țipe că în partid domnește o stare de asediu. Voilà tout **.

Tot cu zîmbete am întîmpinat noi (adunarea separată a celor 24) și teribila acuzație că am intenționa să schimbăm componența redacției : toți cunoșteau foarte bine, chiar de la începutul congresului și încă dinainte de congres, planul *de înnoire* a redacției prin alegerea unui grup inițial de trei (mai amănunțit voi vorbi despre aceasta acolo unde mă voi ocupa de alegerea redacției la congres). Că „minoritatea“ s-a speriat de acest plan, *după ce* a văzut că coaliția „minorității“ cu antiiskriștii confirma întru totul justetea lui, — este un lucru care nu ne-a mirat cîtuși de puțin și care era cît se poate de firesc. Noi, firește, nu puteam lua în serios propunerea de a ne transforma în minoritate de bunăvoie, înainte de a da lupta la congres ; noi nu puteam lua în serios toată această scrisoare, ai cărei autori ajunseseră în așa hal de iritare, încît vorbeau de „false acuzații de oportunism“. Noi aveam speranța fermă că datoria de partid va învinge repede dorința firească de „a-și vărsa veninul“.

k) CONTINUAREA DEZBATERILOR ASUPRA STATUTULUI. COMPONENȚA CONSILIULUI

Punctele următoare au stîrnit mult mai multe controverse în jurul amănunțelilor decît în jurul principiilor de organizare. Ședința a 24-a a congresului a fost în întregime consacrată problemei reprezentării la congresele partidului, cu care prilej planurile comune tuturor iskriștilor au fost energic și categoric combătute iarăși numai de bundiști (Goldblat și Liber, pag. 258—259) și de tov. Akimov, care, cu o francheță demnă de toată lauda, și-a recunoscut rolul său la congres : „De fiecare dată vorbesc pe deplin conștient de faptul că prin argumentele mele nu voi reuși să-i influențez pe tovarăși, ci, dimpotrivă, voi prejudicia punctul pe care-l apăr“

* — Asta-i tot. — *Nota trad.*

(pag. 261). Această observație justă era cât se poate de nimerită imediat după discutarea § 1 din statut ; doar expresia „dimpotrivă“ nu este tocmai bine întrebuintată aici, deoarece tov. Akimov a știut nu numai să prejudicieze anumite puncte, dar în același timp, și chiar prin aceasta, a știut să-i și „influențeze pe tovarășii“... din rîndurile iskriștilor foarte inconsecvenți, înclinați spre frazeologie oportunistă.

În linii generale, § 3 din statut, care stabilește condițiile de reprezentare la congres, a fost adoptat cu majoritate de voturi și 7 abțineri (pag. 263), evident din partea unor anti-iskriști.

În discuția asupra componenței Consiliului, care a absorbit cea mai mare parte din ședința a 25-a a congresului, s-a produs o extraordinară fracționare a grupărilor în jurul unui număr enorm de proiecte de tot felul. Abramson și Tarev declară că resping în întregime planul creării unui Consiliu. Panin vrea cu tot dinadinsul să facă din Consiliu exclusiv o instanță de arbitraj, și de aceea propune cât se poate de consecvent să se scoată precizarea că Consiliul este forul superior al partidului și că poate fi convocat de oricare doi dintre membrii săi *. Gherț și Rusov preconizează modalități diferite de alcătuire a Consiliului, în completarea celor trei modalități propuse de cei cinci membri ai comisiei pentru redactarea statutului.

Problemele controversate se reduceau în primul rînd la definirea sarcinilor Consiliului : instanță de arbitraj sau for superior al partidului ? Prima formulă a fost consecvent susținută, după cum am mai spus, de tov. Panin. Dar el a rămas izolat. Tov. Martov s-a declarat categoric împotriva acestei formule : „Sînt de părere că trebuie respinsă propunerea de a se scoate cuvintele : «Consiliul este forul superior» ; formularea noastră“ (adică formularea sarcinilor Consiliului asupra căreia am căzut de acord în comisia pentru redactarea statutului) „lasă înadins Consiliului posibilitatea de a se transforma într-un for superior al partidului. Pentru

* Tov. Starover înclina și el, pe cât se vede, spre punctul de vedere al tov. Panin, cu singura deosebire că acesta din urmă știa ce vrea și, pe deplin consecvent, propunea rezoluții care transformau Consiliul într-o instanță de arbitraj, de conciliere, pe cînd tov. Starover nu știa ce vrea atunci cînd spunea că, potrivit prevederilor proiectului de statut, Consiliul se întrunește „numai la dorința părților“ (pag. 266). Este ceva pur și simplu greșit.

noi, Consiliul nu este numai o instanță de conciliere“. În realitate însă, potrivit proiectului tov. Martov, componența Consiliului corespundea pe de-a-ntregul și exclusiv menirii de „instanță de conciliere“ sau de comisie de arbitraj : câte doi membri din partea fiecărui centru și un al cincilea invitat de acești patru. Nu numai această componență a Consiliului, ci și cea adoptată de congres la propunerea tov. Rusov și tov. Gherț (al cincilea membru este numit de congres) corespunde exclusiv unor scopuri de conciliere sau de arbitraj. Între o asemenea componență a Consiliului și menirea lui de a deveni forul superior al partidului există o contradicție ireductibilă. Forul superior al partidului trebuie să aibă o componență constantă și să nu depindă de schimbările întâmplătoare care survin în componența centrelor (uneori din cauza căderilor). Forul superior al partidului trebuie să fie direct legat de congresul partidului, să-și primească împuternicirile de la acesta din urmă, iar nu de la celelalte două instituții ale partidului, subordonate congresului. Forul superior trebuie să fie alcătuit din persoane pe care congresul partidului le cunoaște. În sfârșit, forul *superior* nu poate fi *organizat* în așa fel încât *însăși existența lui* să fie lăsată la voia întâmplării : dacă cele două colegii nu vor cădea de acord asupra alegerii celui de-al cincilea membru, partidul va rămâne fără for superior ! Împotriva acestei argumentări s-a obiectat : 1) în cazul când unul din cei cinci membri ai Consiliului se abține, iar interesele celorlalți se împart pe din două, de asemenea se poate crea o situație fără ieșire (Egorov). Această obiecție este lipsită de temei, deoarece imposibilitatea de *a lua o hotărîre* este uneori inevitabilă pentru *orice* colegiu, dar aceasta este cu totul altceva decât imposibilitatea de *a alcătui* un colegiu. A doua obiecție : „dacă un for cum este Consiliul nu va fi în stare să aleagă pe un al cincilea membru, aceasta înseamnă că forul în cauză este în genere incapabil de muncă“ (Zasulici). Dar aici nu e vorba de incapacitate de muncă, ci de inexistența acestui for *superior* : fără al cincilea membru *nu va exista* nici un Consiliu, nu va exista *nici un „for“*, și în acest caz nici nu va mai putea fi vorba de capacitate de muncă. În sfârșit, răul acesta ar mai putea fi îndreptat dacă ar fi vorba de cazuri când nu poate fi alcătuit un organ de partid care este sub-

ordonat unui alt organ, superior, pentru că în asemenea cazuri acest organ superior ar putea, la nevoie, să remedieze într-un fel sau altul situația creată. Dar în afară de congres *nu există* nici un alt organ mai presus de Consiliu, și de aceea este evident nelogic să se lase în statut *posibilitatea* ca acest Consiliu să nu se poată nici măcar alcătui.

Cele două scurte intervenții ale mele la congres în legătură cu această chestiune au fost consacrate *exclusiv* analizei (pag. 267 și 269) * *acestor două* obiecții greșite, cu ajutorul cărora proiectul lui Martov a fost apărat de el însuși și de alți tovarăși. Cît privește problema precumpănirii în Consiliu a Organului Central sau a Comitetului Central, ea *nici n-a fost atinsă de mine*. Această problemă a fost ridicată *pentru prima oară de tov. Akimov* în ședința a 14-a a congresului (pag. 157), în care el a atras atenția asupra pericolului precumpănirii Organului Central, și dacă tovarășii Martov, Akselrod și alții au creat *după congres* legenda absurdă și demagogică cum că „majoritatea“ ar vrea să facă din Comitetul Central un instrument al redacției, ei n-au făcut altceva *decît* să-l urmeze pe Akimov. Vorbind de această chestiune în broșura sa „Starea de asediu“, tov. Martov a trecut discret sub tăcere numele adevăratului ei inițiator !

Acela care va dori să-și facă o idee *completă* despre modul în care s-a pus la congresul partidului chestiunea precumpănirii Organului Central asupra Comitetului Central și nu se va limita la citate izolate, smulse din context, se va convinge ușor că tov. Martov a denaturat faptele. Încă în ședința a 14-a *nimeni altul decît tov. Popov* începe o polemică *împotriva punctului de vedere al tov. Akimov*, care vrea „să înstaureze la vârful partidului «cea mai strictă centralizare», *cu scopul de a slăbi influența Organului Central*“ (pag. 154, subliniat de mine), „ceea ce și constituie de fapt tot sensul acestui sistem (al lui Akimov)“. „Eu nu numai că nu sînt pentru o asemenea centralizare – adaugă tov. Popov –, dar sînt gata s-o combat pe toate căile, pentru că ea este *steagul oportunistului*“. Iată unde trebuie căutată *rădăcina* faimoasei probleme a precumpănirii Organului Central asupra Comitetului Central, și nu-i de mirare că tov. Martov *este nevoit* acum să treacă sub tă-

* Vezi V. I. Lenin. Opere complete, vol. 7, Editura politică, 1962, ediția a doua, pag. 285. — Nota red.

cere adevărată origine a problemei. *Nici chiar* tov. Popov n-a putut să nu vadă caracterul *oportunist* al acestor considerații akimoviste pe tema precumpănirii Organului Central *, și, pentru a delimita net punctul său de vedere de cel al tov. Akimov, tov. Popov a declarat *categoric* : „N-am nimic împotriva ca în acest for (în Consiliu) să fie trei membri din partea redacției și doi din partea Comitetului Central. *Aceasta este o chestiune secundară* (subliniat de mine) ; important este ca conducerea, conducerea supremă a partidului, să emane de la o singură sursă“ (pag. 155). Tov. Akimov obiectează : „Proiectul asigură Organului Central o situație precumpănitoare în Consiliu, chiar și numai în virtutea faptului că redacția are o componență constantă, pe când cea a Comitetului Central este variabilă“ (pag. 157) – argument care privește numai „caracterul constant“ al conducerii *principiale* (fenomen normal și de dorit), și nicidecum „precumpănirea“ în sensul de amestec sau de încălcare a autonomiei. Iar tov. Popov, care pe atunci încă nu făcea parte din „minoritate“ – din această „minoritate“ care, pentru a ascunde faptul că e nemulțumită de componența centrelor, recurge la birfeli pe tema pretensei lipse de autonomie a Comitetului Central –, răspunde foarte just tovarășului Akimov : „Eu propun să-l considerăm (adică să considerăm Consiliul) drept for conducător al partidului, și atunci *este cu totul indiferent dacă el va cuprinde un număr mai mare de reprezentanți din partea Organului Central sau din partea Comitetului Central*“ (pag. 157–158. Subliniat de mine).

Cînd dezbaterile asupra componenței Consiliului au fost re-luate în ședința a 25-a, tov. Pavlovici, continuînd vechea polemică, s-a pronunțat pentru precumpănirea Organului Central asupra Comitetului Central, „dată fiind stabilitatea celui din-

* Pe tov. Akimov, nici tov. Popov și nici tov. Martov nu s-au jecat să-l numească oportunist; ei au început să se simtă ofențați și să se declare indignați abia atunci cînd acest epitet le-a fost aplicat lor înșiși, și pe bună dreptate, în legătură cu „egalitatea limbilor“ sau cu § 1. Tov. Akimov, pe urmele căruia a calcat tov. Martov, a știut totuși să se comporte la congresul partidului cu mai multă demnitate și curaj decît tov. Martov & Co. la congresul Ligii. „Mi se aruncă aici epitetul de oportunist — spunea tov. Akimov la congresul partidului ; — personal, consider că acesta e un cuvînt de ocară, jignitor, și cred că nu-l merit cituși de puțin ; cu toate acestea însă nu protestez împotriva acestui lucru“ (pag. 296). Poate că tovarășii Martov și Starover i-au propus tov. Akimov să semneze protestul lor împotriva falsei acuzații de oportunism, dar tov. Akimov a refuzat ?

tii" (264), referindu-se la stabilitatea lui *principială*, așa cum a și înțeles tov. Martov, care, vorbind imediat după tov. Pavlovici, a găsit că este inutil „să se fixeze precumpănirea unei instituții asupra celeilalte” și a arătat că unul dintre membrii Comitetului Central ar putea să stea în străinătate : „în felul acesta se păstrează, într-o anumită măsură, stabilitatea principială a Comitetului Central” (264). Aici nu găsim încă nici umbră de *confundare* demagogică a problemei stabilității *principiale* și a ocrotirii acestei stabilități cu aceea a ocrotirii autonomiei și independenței Comitetului Central. În această confuzie, care *după congres* a devenit aproape principalul atu al tov. Martov, a perseverat cu încăpăținare *la congres numai tov. Akimov* ; el *încă pe atunci* vorbea despre „spiritul arakceevist al statutului” (268) și afirma că, „*dacă în Consiliul partidului vor fi trei membri ai redacției Organului Central, Comitetul Central va deveni un simplu executant al voinței redacției* (subliniat de mine). Trei persoane care stau în străinătate vor căpăta dreptul de a dispune nelimitat (!) de activitatea întregului (!) partid. Fiind la adăpost de orice pericol, puterea lor ar fi o putere pe viață” (268). Împotriva acestor fraze demagogice și cu totul absurde, care substituie *conducerii ideologice amestecul în activitatea întregului partid* (și care după congres au furnizat tov. Akselrod, cu elucubrațiile sale despre „teocrație”¹¹⁰, o lozincă cât se poate de iefțină), – *împotriva acestor fraze s-a ridicat din nou tov. Pavlovici*, subliniind că este „pentru trăinicia și puritatea principiilor reprezentate de «Iskra». Dînd precumpănire redacției Organului Central, eu implicit întăresc aceste principii” (268).

Iată cum se prezintă în realitate problema faimoasei precumpăniri a Organului Central asupra Comitetului Central. Această faimoasă „divergență principială” a tovarășilor Akselrod și Martov nu este altceva decît *o repetare a frazelor oportuniste și demagogice ale tov. Akimov*, al căror caracter adevărat l-a văzut clar pînă și tov. Popov pe vremea cînd nu fusese încă înfrînt în problema componenței centrelor !

*

* *

Bilanțul discuției asupra componenței Consiliului : în pofida încercărilor tov. Martov de a dovedi, în broșura sa „Starea de asediu“, că expunerea făcută de mine în „Scrisoare către redacție“ ar conține contradicții și inexactități, procesele-verbale ale congresului arată clar că, *în comparație* cu § 1, problema componenței Consiliului este într-adevăr numai o problemă de *amănunt* și că afirmația făcută în articolul „Congresul nostru“ („Iskra“ nr. 53), potrivit căreia în centrul controverselor noastre ar fi stat „aproape exclusiv“ probleme legate de organizarea instituțiilor centrale ale partidului, constituie o *denaturare flagrantă*. Această denaturare este cu atât mai gravă cu cât autorul articolului a *ocolit cu desăvîrșire controversele purtate în jurul § 1*. Procesele-verbale confirmă de asemenea că n-a existat o grupare precis conturată a iskriștilor în problema componenței Consiliului ; votări nominale n-au fost, Martov e în divergență cu Panin, alături de mine se află Popov, Egorov și Gusev au o poziție aparte etc. În sfârșit, ultima mea afirmație (făcută la congresul „Ligii din străinătate a social-democrației revoluționare ruse“) că coaliția dintre martoviști și antiiskriști se întărește *este de asemenea confirmată* de cotitura, azi vizibilă pentru toți, pe care tov. Martov și tov. Akselrod au făcut-o și în această problemă în direcția poziției tov. Akimov.

1) SFIRȘITUL DEZBATERILOR ASUPRA STATUTULUI.
COOPTAREA ÎN INSTITUȚIILE CENTRALE. PLECAREA
DELEGAȚILOR GRUPULUI „RABOCEE DELO“

Din dezbaterile ulterioare în legătură cu statutul (în ședința a 26-a a congresului) merită să fie relevată numai problema limitării puterii Comitetului Central, problemă care pune în lumină caracterul *actualelor* atacuri ale martoviștilor împotriva hipercentralismului. În tendința lor de a limita centralismul, tovarășii Egorov și Popov au dat dovadă de ceva mai multă consecvență, indiferent dacă era vorba de propria lor candidatură sau de cea pe care o susțineau. Încă în comisia pentru întocmirea statutului au propus ei ca dreptul Comitetului Central de a dizolva comitetele locale să fie îngăduit, în sensul că poate fi exercitat numai cu asentimentul

Consiliului și numai în cazurile anume specificate (pag. 272, nota 1). Trei membri ai comisiei pentru redactarea statutului (Glebov, Martov și cu mine) ne-am pronunțat împotriva acestor propuneri, iar la congres tov. Martov a apărat punctul nostru de vedere (pag. 273), obiectînd lui Egorov și lui Popov că „și fără o astfel de prevedere Comitetul Central va chibzui cu grijă lucrurile înainte de a se hotărî să ia o măsură atît de gravă ca dizolvarea unei organizații“. După cum vedeți, *pe vremea aceea* tov. Martov mai rămînea surd la *orice fel* de tirade anticentraliste, și congresul a respins propunerea lui Egorov și a lui Popov ; din păcate, procesele-verbale nu arată cu cîte voturi.

La congresul partidului, tov. Martov s-a declarat de asemenea „împotriva înlocuirii cuvîntului «organizează» (Comitetul Central organizează comitete etc. ; § 6 din statut) prin cuvîntul «confirmă». Trebuie să-i dăm și dreptul de a organiza“, spunea *pe atunci* tov. Martov, care nu ajunsese încă la remarcabila idee, descoperită abia la congresul Ligii, că în sfera noțiunii „a organiza“ nu intră și confirmarea.

În afară de aceste două puncte, nu cred ca restul dezbaterilor, purtate asupra unor chestiuni extrem de mărunte în legătură cu prevederile de detaliu ale §§ 5-II din statut (pag. 273-276 din procesele-verbale), să prezinte vreun interes. Paragraful 12 reglementează cooptarea în toate organele de partid în general și în instituțiile centrale în special. Comisia propune ca majoritatea calificată necesară pentru cooptare să fie majorată de la $\frac{2}{3}$ la $\frac{4}{5}$. Raportorul (Glebov) propune ca în Comitetul Central cooptarea să se facă *cu unanimitate* de voturi. Tov. Egorov, considerînd că trebuie evitate orice *surse de fricțiuni*, se pronunță pentru majoritate simplă atunci cînd nu există un veto motivat. Tov. Popov nu este de acord nici cu comisia, nici cu tov. Egorov și cere : ori majoritate simplă (fără drept de veto), ori unanimitate. Tov. Martov nu este de acord nici cu comisia, nici cu Glebov, nici cu Egorov sau cu Popov, declarîndu-se împotriva unanimității, împotriva majorității de $\frac{4}{5}$ (pentru $\frac{2}{3}$), *împotriva „cooptării reciproce“*, adică *împotriva dreptului redacției Organului Central de a contesta cooptarea în Comitetul Central, și viceversa* („dreptul de control reciproc asupra cooptării“).

După cum vede cititorul, se formează un mozaic de păreri pestrițe, și divergențele se fracționează în așa măsură, încît se ajunge la situația că aproape fiecare delegat susține un alt punct de vedere !

Tov. Martov spune : „Recunosc că este o imposibilitate psihologică să lucrezi cu persoane dezagreabile. Dar pentru noi este important, de asemenea, ca organizația noastră să fie viabilă și capabilă să lucreze... Nu este necesar ca Comitetul Central și redacția Organului Central să aibă un drept de control reciproc asupra cooptării. Eu sînt împotriva acestui control nu pentru că aş socoti că Comitetul Central și redacția Organului Central nu sînt competente unul în domeniul celuilalt. Nicidecum ! Redacția Organului Central, de pildă, ar putea da Comitetului Central un sfat bun în problema dacă domnul Nadejdin, de pildă, trebuie sau nu să fie primit în Comitetul Central. Mă declar împotriva acestui control pentru că nu vreau să creez o procedură birocratică, sîciitoare pentru ambele părți“.

Eu îi obiectez : „Aici sînt două probleme. Prima este problema unei majorități calificate, și declar că sînt împotriva propunerii de a o reduce de la $\frac{4}{5}$ la $\frac{2}{3}$. Nu are rost să se prevadă în statut un protest motivat, și eu sînt împotriva acestei propuneri. Mult mai importantă este a doua problemă, aceea a dreptului de control reciproc al Comitetului Central și al Organului Central asupra cooptării. Acordul reciproc între cele două centre este condiția necesară a armoniei. Aici e vorba de o ruptură între aceste două centre. Cine nu vrea o sciziune trebuie să aibă grijă să domnească armonia. Din viața partidului se știe că au existat oameni care provocau sciziuni. Aceasta este o problemă principială, o problemă importantă, de care poate să depindă în întregime viitoarea soartă a partidului“ (276-277) *. Acesta este textul complet al conspectului intervenției mele, înregistrat la congres, intervenție căreia tov. Martov îi acordă o importanță deosebit de mare. Din păcate, acordîndu-i o importanță atît de mare, el nu și-a dat totodată osteneala de a o pune în legătură cu toate celelalte dezbateri și cu întreaga situație politică ce se crease la congres pe vremea cînd această cuvîntare a fost rostită.

* Vezi V. I. Lenin, Opere complete, vol. 7, Editura politică, 1962, ediția a doua, pag. 286. — Nota red.

Înainte de toate se pune întrebarea : de ce în proiectul meu inițial (vezi pag. 394, § II) * m-am limitat la $\frac{2}{3}$ și n-am cerut un control reciproc asupra cooptării în instituțiile centrale ? Tov. Troțki, care a luat cuvîntul după mine (pag. 277), a pus imediat această întrebare.

Răspunsul la această întrebare poate fi găsit în cuvîntările rostite de mine la congresul Ligii și în scrisoarea tov. Pavlovici cu privire la Congresul al II-lea. § I din statut „a spart vasul“, și trebuia să-l legăm cu „un nod dublu“, am spus eu la congresul Ligii. Aceasta însemna, în primul rînd, că într-o problemă pur teoretică Martov s-a dovedit a fi oportunist și că greșeala lui a fost *apărată* de Liber și de Akimov. Aceasta însemna, în al doilea rînd, că coaliția martoviștilor (adică a unei infime minorități a iskriștilor) cu antiiskriștii le dădea *la congres majoritatea* în problema componenței centrelor. Or, aici eu vorbeam tocmai despre *componența* centrelor, subliniind necesitatea armoniei și *punînd în gardă împotriva „oamenilor care provocau sciziuni“*. Acest avertisment a căpătat într-adevăr o mare însemnătate principială, căci organizația „Iskrei“ (incontestabil mai competentă în problema componenței centrelor, deoarece cunoștea mai îndeaproape toată activitatea practică și pe toți candidații) își dăduse deja votul consultativ în această problemă și adoptase rezoluția pe care o cunoaștem relativ la candidaturile care-i inspirau temeri. Atît moralmente cît și în fond (adică sub aspectul competenței forului care ia hotărîrea), organizația „Iskrei“ trebuia să aibă un rol hotărîtor în această problemă gîngășă. *Formal* însă, tov. Martov avea, bineînțeles, tot dreptul să apeleze la alde Liber și Akimov *împotriva* majorității organizației „Iskrei“. Iar tov. Akimov, în strălucita sa cuvîntare pe marginea § I, a spus remarcabil de clar și de inteligent că, ori de cîte ori vede printre iskriști o divergență asupra mijloacelor menite să asigure atingerea scopului lor iskrist comun, el *votază* în mod conștient, deliberat, *pentru mijlocul cel mai slab*, deoarece scopurile sale, ale lui Akimov, sînt diametral opuse scopurilor urmărite de iskriști. Era deci în afară de *orice îndoială* că, independent chiar de voința și de conștiința tov. Martov, *tocmai cea mai proastă componență a centrelor* va obține

* Vezi op. cit., pag. 252.

sprejiniul Liberilor și al Akimovilor. Ei *pot vota*, ei trebuie să voteze (dacă judecăm nu după vorbele lor, ci după *faptele* lor, după felul cum au votat în problema § 1) tocmai acea listă care poate promite prezența „persoanelor ce provocau sciziuni“, să voteze tocmai cu *scopul* de „a provoca sciziune“. Este oare de mirare că într-o asemenea situație eu am vorbit despre o importantă chestiune principială (armonia dintre cele două centre) de care poate să depindă toată soarta viitoare a partidului ?

Nici un social-democrat care cunoaște cât de cât ideile, planurile iskriste și istoria mișcării, care împărtășește cât de cât sincer aceste idei nu se putea îndoi nici o clipă că soluția impusă de alde Liber și Akimov în litigiul ivit în cadrul organizației „Iskrei“ în problema componenței centrelor era din punct de vedere formal inatacabilă, dar asigură *cele mai rele* rezultate posibile. Împotriva acestor rezultate, cele mai rele cu putință, eram datori să *luptăm*.

Se pune întrebarea : cum să luptăm ? Noi am luptat, firește, fără isterie și fără mici scandaluri, cu mijloace *perfect leale și perfect statutare* : simțind că sîntem în minoritate (ca și la votarea § 1), *am pus în fața congresului problema ocrotirii drepturilor minorității*. Condiții mai riguroase în ceea ce privește majoritatea calificată necesară la primirea de membri ($\frac{4}{5}$ în loc de $\frac{2}{3}$), unanimitatea de voturi la cooptare și controlul reciproc asupra cooptării în instituțiile centrale, — asupra tuturor acestor lucruri am început să insistăm *atunci cînd ne-am văzut puși în minoritate în problema componenței centrelor*. Acest fapt este mereu ignorat de cei care înclină să judece superficial congresul, după vreo două-trei convorbiri amicale, fără o serioasă studiere a tuturor proceselor-verbale și a tuturor „mărturiilor“ părților interesate. Și oricine își va da osteneala să studieze conștiincios aceste procese-verbale și aceste mărturii va ajunge în mod inevitabil la concluzia mea : *rădăcina controverselor în acel moment al congresului o constituia exclusiv problema componenței centrelor*, iar noi căutam să obținem condiții de control mai riguroase tocmai pentru că, fiind în minoritate, voiam „să legăm cu un nod dublu vasul“ pe care Martov îl spărsese spre marea bucurie a Liberilor și a Akimovilor și cu concursul lor entuziast.

„Dacă nu ar fi așa – spune tov. Pavlovici vorbind despre acest moment al congresului –, ar trebui să presupunem că, formulînd punctul referitor la unanimitatea în materie de cooptări, noi purtăm grija adversarilor noștri, deoarece părții care precumpănește într-o instituție sau alta unanimitatea nu numai că nu-i este necesară, dar îi este chiar dezavantajoasă“ („Scrisoare despre Congresul al II-lea“, pag. 14). În momentul de față însă, unii uită mult prea des cronologia evenimentelor, uită că în decursul unei întregi perioade a congresului minoritatea de astăzi a fost majoritate (datorită concursului Liberilor și al Akimovilor) și că tocmai în acea perioadă s-a produs controversa în jurul cooptării în instituțiile centrale, controversă al cărei substrat îl constituia divergența ivită în organizația „Iskrei“ în problema componenței centrelor. Acela care-și va lămurii semnificația acestei împrejurări va înțelege de ce au fost atît de pasionate dezbaterile noastre și nu se va mira de contradicția *aparentă* că niște divergențe neînsemnate, de amănunt au pus pe tapet probleme într-adevăr importante, principiale.

Tov. Deutsch, care a luat cuvîntul în aceeași ședință (pag. 277), avea în bună parte dreptate atunci cînd spunea : „Este neîndoielnic că această propunere are în vedere momentul actual“. Într-adevăr, numai dacă înțelegi *momentul respectiv* în toată complexitatea lui, poți pricepe adevărata semnificație a litigiului. Și este cît se poate de important să nu se uite că, atunci cînd noi am fost în minoritate, am apărut drepturile minorității cu *metode* pe care orice social-democrat din Europa le va considera legitime și admisibile, și anume am cerut congresului să instituie un control mai riguros asupra componenței centrelor. Tot astfel avea în bună parte dreptate și tov. Egorov atunci cînd spunea, tot la congres, dar într-o altă ședință : „Mă miră foarte mult că aud din nou în dezbateri invocîndu-se principiile“... (Aceste cuvinte au fost rostite cu prilejul alegerii Comitetului Central, în ședința a 31-a a congresului, adică, dacă nu mă înșel, joi dimineața, iar ședința a 26-a, despre care e vorba acum, a avut loc luni seara)... „E limpede, cred, pentru toată lumea că, în ultimele zile, în centrul dezbaterilor nu a stat o formulare principială sau alta a problemei, ci exclusiv preocuparea de a asigura sau de a împiedica intrarea cutărei sau cutărei persoane în instituțiile cen-

trale. Să recunoaştem că la acest congres principiile au fost de mult date uitării şi să spunem lucrurilor pe nume. (I l a r i t a t e g e n e r a l ă. M u r a v i e v : „Rog să se consemneze în procesul-verbal că tov. Martov a zîmbit“.) (Pag. 337). Nu-i de mirare că tov. Martov şi noi toţi rîdem de plîngerile tov. Egorov, care erau într-adevăr ridicole. Da, „în ultimele zile“ discuţiile *s-au învîrtit* în foarte mare măsură în jurul problemei componenţei centrelor. Asta-i adevărat. La congres, acest lucru era într-adevăr cît se poate de *clar pentru toţi* (şi numai *acum* minoritatea caută să pună în umbră această împrejurare evidentă). În sfîrşit, este adevărat, de asemenea, că trebuie să spunem lucrurilor pe nume. Dar, pentru Dumnezeu, ce are a face *aici* „uitarea principiilor“ ?? Pentru asta doar ne-am adunat noi la congres (vezi pag. 10, ordinea de zi a congresului) ca să discutăm *în primele zile* programul, tactica, statutul şi să rezolvăm problemele legate de ele, iar *în ultimele zile* (punctele 18-19 de pe ordinea de zi) să discutăm componenţa centrelor şi să rezolvăm *aceste* probleme. Faptul că *ultimele zile* ale congreselor sînt consacrate de obicei luptei pentru bagheta de dirijor este ceva cît se poate de firesc şi întru totul, dar întru totul legitim. (Atunci însă cînd încăierarea pentru bagheta de dirijor se produce *după congres*, ea nu mai e decît o ciorovăială.) Cînd cineva este înfrînt *la congres* în problema componenţei centrelor (cum a fost înfrînt tov. Egorov), el se face *pur şi simplu de rîs* cînd *după aceea* vorbeşte de „uitarea principiilor“. Este deci cît se poate de explicabil că toţi delegaţii au rîs de tov. Egorov. Este explicabil, de asemenea, de ce a cerut tov. Muraviev să se consemneze în procesul-verbal că tov. Martov a participat la aceste rîsete : *rîzînd de tov. Egorov, tov. Martov rîdea de el însuşi...*

În completarea ironiei tov. Muraviev n-ar fi poate de prisos să relatăm următorul fapt. Precum se ştie, *după congres*, tov. Martov a căutat să asigure pe toată lumea că ceea ce a avut în divergenţele noastre un rol cardinal a fost tocmai problema cooptării în instituţiile centrale, că „majoritatea vechii redacţii“ era categoric împotriva controlului reciproc asupra cooptării în instituţiile centrale. *Înainte de congres*, acceptînd proiectul meu care prevedea alegerea a două grupuri de trei, precum şi cooptarea reciprocă cu o majoritate de $\frac{2}{3}$, tov. Martov *îmi scria în legătură cu aceasta* : „Acceptînd această formă de

cooptare reciprocă, trebuie să subliniez că după congres completarea fiecărui centru se va face pe baze întrucîtva diferite (*eu aş propune așa* : fiecare centru cooptează membri noi, comunicînd celui alt hotărîrea sa ; *acesta din urmă are dreptul de a face contestație, și atunci litigiul este soluționat de Consiliu*. Pentru a se evita tărăgănelile, această procedură va fi aplicată *unor candidați desemnați dinainte, cel puțin pentru Comitetul Central*, astfel încît din rîndurile acestora completarea se va putea face mai rapid). Pentru a se sublinia că ulterior cooptarea se va face potrivit normelor care vor fi prevăzute de statutul partidului, este necesar ca la § 22* să se adauge : „... care și confirmă hotărîrile luate” (subliniat de mine).

Comentariile sînt de prisos.

După ce am explicat semnificația momentului în care au avut loc controversese asupra cooptării în instituțiile centrale, trebuie să ne oprim puțin asupra *votărilor* referitoare la această problemă ; asupra *dezbatelor* nu este cazul să ne oprim, pentru că, după ce tov. Martov și cu mine am rostit cuvîntările reproduse mai sus, au urmat numai cîteva scurte replici, la care au luat parte un număr infim de delegați (vezi pag. 277-280 din procesele-verbale). În legătură cu votările, tov. Martov a afirmat la congresul Ligii că, în expunerea mea, am comis „o denaturare grosolană” (pag. 60 din procesele-verbale ale congresului Ligii) atunci cînd am descris „lupta desfășurată pe marginea statutului”... (fără să vrea, tov. Martov a spus un mare adevăr : după dezbaterile asupra § 1, discuții aprinse au fost purtate numai *pe marginea statutului*)... „ca o luptă a «Iskrei» împotriva martoviștilor, care se coalizaseră cu Bundul”.

Să examinăm mai îndeaproape această interesantă problemă „a denaturării grosolane”. Tov. Martov pune laolaltă votările

* Este vorba de proiectul meu inițial de ordine de zi a congresului și de comentariul la acest proiect, care fusese adus la cunoștința tuturor delegaților. § 22 al acestui proiect prevedea în mod expres alegerea a două grupuri de trei pentru Organul Central și pentru Comitetul Central, „cooptări reciproce” făcute de acești șase cu o majoritate de $\frac{2}{3}$, confirmarea acestor cooptări de către congres și cooptări ulterioare, făcute în mod de sine stătător, în redacția Organului Central și în Comitetul Central.

privitoare la componența Consiliului și cele privitoare la cooptare, și reproduce rezultatele obținute în *opt* votări : 1) alegerea în Consiliu a câte doi reprezentanți din partea Organului Central și a Comitetului Central : pentru 27 (M), contra 16 (L), abțineri 7*. (Notăm în paranteză că în procesele-verbale, pag. 270, se arată că au fost 8 abțineri, dar acesta e un lucru de mică importanță.) – 2) alegerea de către congres a celui de-al cincilea membru al Consiliului : pentru 23 (L), contra 18 (M), abțineri 7. – 3) dreptul Consiliului de a-și completa singur locurile rămase vacante : contra 23 (M), pentru 16 (L), abțineri 12. – 4) unanimitate la cooptarea în Comitetul Central : pentru 25 (L), contra 19 (M), abțineri 7. – 5) cerința potrivit căreia pentru respingerea unui membru e necesar să existe cel puțin *un* protest motivat : pentru 21 (L), contra 19 (M), abțineri 11. – 6) unanimitate la cooptarea în Organul Central : pentru 23 (L), contra 21 (M), abțineri 7. – 7) admisibilitatea punerii la vot a dreptului Consiliului de a anula hotărârile prin care Organul Central și Comitetul Central resping un nou membru : pentru 25 (M), contra 19 (L), abțineri 7. – 8) votarea propunerii însăși : pentru 24 (M), contra 23 (L), abțineri 4. „*Este evident* – conchide tov. Martov (pag. 61 din procesele-verbale ale congresului Ligii) – *că în cazul de față un delegat al Bundului a votat pentru propunere, iar ceilalți s-au abținut*“. (Subliniat de mine.)

Se pune întrebarea : de ce socoate tov. Martov că este *evident* că un bundist a votat *pentru el*, adică *pentru Martov*, atunci când votul n-a fost nominal ?

Pentru că el ia în considerație *numărul votanților*, și atunci când acest număr denotă *participarea* la vot a Bundului, el, tov. Martov, este sigur că *această participare* a fost în favoarea lui.

Unde este deci aici „denaturarea grosolană“ comisă de mine ?

În total au fost 51 de voturi, iar fără voturile bundiste – 46, fără voturile rabocedelților – 43. La *șapte* votări din cele opt citate de tov. Martov au participat respectiv 43, 41, 39, 44, 40, 44 și 44 de delegați, la *una* dintre ele au participat 47 de dele-

* Literele M și L, luate în paranteză, arată de care parte eram eu (L) și de care parte Martov (M).

gați (sau, mai exact, voturi), și însuși tov. Martov recunoaște că în acest caz l-a susținut unul dintre bundiști. Reiese, așadar, că tabloul schițat de Martov (și, precum vom vedea îndată, schițat incomplet) *nu face decît să confirme și să întărească felul* în care am descris eu lupta ! Reiese, de asemenea, că în foarte multe cazuri numărul abținerilor a fost *foarte mare*, ceea ce denotă din partea întregului congres un interes *relativ* redus pentru anumite *amănunte*, precum și inexistența unei grupări precis conturate a iskriștilor în aceste chestiuni. Cuvintele lui Martov că „prin abținerile lor“ bundiștii „îl sprijină evident pe Lenin“ (pag. 62 din procesele-verbale ale congresului Ligii) *se întorc chiar împotriva lui Martov*, fiindcă aceasta înseamnă că *numai* în absența bundiștilor sau atunci cînd ei se abțineau puteam eu să contez uneori pe victorie. Dar ori de cîte ori bundiștii *consideră că le convine* să intervină în luptă, ei îl sprijină pe tov. Martov ; și aceasta s-a întîmplat *nu numai* în cazul, citat mai sus, al votării la care au participat 47 de delegați. Cine își va da osteneala să consulte procesele-verbale ale congresului va constata *o foarte stranie omisiune* în tabloul schițat de tov. Martov. Tov. Martov *a omis pur și simplu nu mai puțin de trei cazuri* în care Bundul *a participat la vot*, și *în toate aceste cazuri* tov. Martov a ieșit, *bineînțeles*, învingător. Iată aceste cazuri : 1) Se acceptă amendamentul tov. Fomin, care reduce majoritatea calificată de la $\frac{4}{5}$ la $\frac{2}{3}$. Pentru 27 de voturi, contra 21 (pag. 278) ; au participat deci 48 de voturi. 2) Se acceptă propunerea tov. Martov cu privire la înlăturarea cooptării reciproce. Pentru 26, contra 24 (pag. 279) ; au participat deci 50 de voturi. În sfîrșit, 3) este respinsă propunerea mea în sensul că cooptarea în Organul Central și în Comitetul Central este admisibilă numai cu asentimentul tuturor membrilor Consiliului (pag. 280). Contra 27, pentru 22 (a fost chiar o votare nominală, care, din păcate, n-a fost consemnată în procesele-verbale) ; au participat deci 49 de voturi.

Concluzia : în problemele referitoare la cooptarea în instituțiile centrale, bundiștii au participat *numai la patru votări* (trei citate acum de mine, cu respectiv 48, 50 și 49 de participanți, și *una* citată de tov. Martov, cu 47 de participanți). *La toate aceste votări* a ieșit învingător tov. Martov. *Expunerea mea se dovedește a fi justă în toate punctele ei*, și anume în

sublinierea coaliției cu Bundul, în constatarea caracterului relativ secundar al problemelor (numeroase cazuri cu multe abțineri), în constatarea că n-a existat o grupare precis conturată a iskriștilor (nici o votare nominală ; puțini participanți la dezbateri).

Tentativa tov. Martov de a găsi în expunerea mea o contradicție se dovedește a fi o tentativă neizbutită, deoarece tov. Martov a scos din context cuvinte izolate, fără a-și da osteneala să reconstituie tabloul în ansamblu.

Ultimul paragraf al statutului, consacrat problemei organizației din străinătate, a prilejuit iarăși discuții și votări foarte caracteristice din punctul de vedere al grupării delegaților la congres. Era vorba de recunoașterea Ligii drept organizație din străinătate a partidului. Bineînțeles, tov. Akimov a protestat imediat, amintind de Uniunea din străinătate, care a fost confirmată de primul congres, și relevând însemnătatea principială a acestei probleme. „Înainte de toate țin să precizez – a declarat el – că nu dau prea multă importanță practică rezolvării de un fel sau altul a acestei probleme. Lupta ideologică care s-a desfășurat pînă acum în partidul nostru este, fără îndoială, departe de a fi încheiată ; dar ea va continua pe alte planuri și în cadrul unei alte grupări a forțelor... În § 13 din statut s-a reflectat încă o dată, și foarte puternic, tendința de a transforma congresul nostru, care este al întregului partid, în congres al unei fracțiuni. În loc de a face pe toți social-democrații din Rusia să se supună hotărîrilor congresului partidului în numele unității partidului și să unifice toate organizațiile de partid, se propune congresului să desființeze organizația minorității, să constrîngă minoritatea să dispară” (281). După cum vede cititorul, „continuitatea”, care i-a devenit atît de scumpă tov. Martov după ce a fost înfrînt în problema componenței centrelor, îi era la fel de scumpă și tov. Akimov. La congres însă oamenii care folosesc măsuri diferite după cum e vorba de ei înșiși sau de alții s-au ridicat cu vehemență împotriva tov. Akimov. Cu toate că programul fusese adoptat, „Iskra” recunoscută și statutul votat aproape în întregime, este pus pe tapet tocmai „principiul” care des-

părtea „în principiu“ Liga de Uniune. „Dacă tov. Akimov vrea să pună pe plan principial această problemă – exclamă tov. Martov –, nu avem nimic împotriva, mai ales că el a vorbit de eventuale combinații în lupta dintre cele două curente. *Sanționarea victoriei unuia dintre curente* nu trebuie făcută (vă rog să rețineți că asta se spune în ședința a 27-a a congresului!) în sensul de a ne închina o dată în plus în fața «Iskrei», ci în acela de a ne lua definitiv rămas bun de la toate combinațiile posibile despre care a adus vorba tov. Akimov“ (pag. 282. Subliniat de mine).

Ce privește! După încheierea tuturor dezbaterilor care au avut loc la congres în legătură cu programul, tov. Martov continuă să-și ia definitiv rămas bun de la toate combinațiile eventuale... cât timp nu a fost învins încă în problema componentei centrelor! La congres, tov. Martov „își ia definitiv rămas bun“ de la „combinația“ *eventuală* pe care o realizează cu succes a doua zi după congres. Dar încă de pe atunci tov. Akimov s-a dovedit a fi mult mai perspicace decât tov. Martov; tov. Akimov s-a referit la cei cinci ani de activitate a „vechii organizații de partid care prin voința primului congres poartă numele de comitet“, și a încheiat cu o prea veninoasă întepătură *providențială*: „Cît despre părerea tov. Martov că zadarnic îmi pun speranța în apariția unui alt curent în partidul nostru, trebuie să spun că *el însuși îmi dă motive de speranță* în acest sens“ (pag. 283. Subliniat de mine).

Da, trebuie să recunoaștem că tov. Martov a justificat în mod strălucit speranțele tov. Akimov!

Tov. Martov l-a urmat pe tov. Akimov, convingându-se de dreptatea lui după ce a fost ruptă „continuitatea“ unui vechi for de partid care timp de trei ani a fost considerat ca fiind activ. Ieftină victorie a repurtat tov. Akimov.

La congres însă s-au situat de partea tov. Akimov – și s-au situat în mod consecvent – numai tovarășii Martinov și Bruker, precum și bundiștii (8 voturi). Tov. Egorov, ca un adevărat conducător al „centrului“, adoptă o poziție de mijloc: el, vedeți dv., este de acord cu iskriștii, „simpatiile“ lui sînt de partea lor (pag. 282), iar în *dovedirea* acestor simpatii el *propune* (pag. 283) congresului să ocolească cu desăvîrșire problema principială ridicată, să nu pomenească nimic nici despre Ligă, nici despre Uniune. Propunerea lui este respinsă cu

27 de voturi contra 15. Se vede că, pe lângă antiiskriști (8), aproape tot „centrul” (10) a votat cu tov. Egorov (în total au fost 42 de votanți, ceea ce denotă că mulți delegați s-au abținut sau au absentat de la vot, cum se întâmpla adesea la votările lipsite de interes și *neîndoielnice* din punctul de vedere al rezultatului). *De îndată ce se pune chestiunea de a aplica în fapt principiile iskriste*, iese la iveală că „simpatia” „centrului” este pur *verbală*, iar propunerile noastre nu întrunesc decât treizeci sau treizeci și ceva de voturi. Dezbaterile și votările în legătură cu propunerea lui Rusov (ca Liga să fie recunoscută drept *unica* organizație din străinătate) demonstrează în chip și mai evident acest lucru. Antiiskriștii și „mlaștina” adoptă de-a dreptul un punct de vedere *principlal*, și acest punct de vedere este susținut de tovarășii Liber și Egorov, care declară că propunerea tov. Rusov nu poate fi pusă la vot, deoarece este contrară statutului : „Ea distruge toate celelalte organizații din străinătate” (Egorov). Și oratorul, care nu vrea să fie părtaș la „distrugerea acestor organizații”, nu numai că refuză să participe la vot, dar părăsește chiar sala. Să fim însă drepți cu liderul „centrului” : el a dat dovadă de mult mai multă consecvență (în principiile sale greșite) și de mult mai mult curaj politic decât tov. Martov & Co., deoarece lua apărarea organizației „supuse distrugerii” *nu numai atunci când era vorba de propriul său cerc*, care a fost înfrânt în luptă deschisă.

Cu 27 de voturi contra 15 se admite ca propunerea tov. Rusov să fie pusă la vot ; apoi ea este adoptată cu 25 de voturi contra 17. Dacă adăugăm la acești 17 pe tov. Egorov, care lipsește, obținem *numărul total (18) al antiiskriștilor și al „centrului”*.

Paragraful 13 din statut, referitor la organizația din străinătate, este adoptat în întregime numai cu 31 de voturi contra 12 și 6 abțineri. Această cifră, 31, care ne arată numărul aproximativ al iskriștilor prezenți la congres, adică al acelor care apără în mod consecvent și aplică *în fapt* concepțiile „Iskrei”, o întâlnim pentru a șasea oară în analiza votărilor care au avut loc la congres (locul pe care urma să-l ocupe pe ordinea de zi problema „Bundului”, incidentul cu Comitetul de organizare, dizolvarea grupului „Lujnii rabocii” și două votări în legătură cu programul agrar). Iar tov. Martov vrea cu tot

dinadinsul să ne încredințeze că nu există nici un motiv pentru a considera ca grup aparte un grup atît de „restrîns” ca cel al iskriștilor !

Trebuie să relevăm, de asemenea, că problema adoptării § 13 din statut a provocat discuții extrem de caracteristice în legătură cu declarația tovarășilor Akimov și Martînov că „refuză să participe la vot” (pag. 288). Biroul congresului a examinat această declarație și a spus – pe bună dreptate – că nici chiar desființarea formală a Uniunii n-ar da delegaților ei dreptul de a refuza să participe la lucrările congresului. A refuza să participe la vot este ceva cu totul anormal și inadmisibil, – iată punctul de vedere pe care, împreună cu biroul, l-a adoptat întregul congres, inclusiv iskriștii din minoritate, care în ședința a 28-a *au condamnat cu asprime ceea ce au făcut ei înșiși în ședința a 31-a !* Cînd tov. Martînov a început să-și apere punctul de vedere (pag. 291), împotriva lui s-au ridicat și Pavlovici, și Troțki, și Karski, și Martov. Tov. Martov știa foarte bine care sînt obligațiile unei minorități nemulțumite (cît timp el însuși nu rămăsese în minoritate !) și perora pe un ton moralizator : „Ori sînteți participanți la congres – a exclamat el, adresîndu-se tovarășilor Akimov și Martînov –, și atunci *trebuie* să participați la *toate* lucrările lui” (subliniat de mine ; pe atunci tov. Martov nu era încă de părere că a cere minorității să se supună majorității înseamnă a da dovadă de formalism și de birocratism !) ; „ori nu sînteți participanți la congres, și atunci nu puteți rămîne în ședință... Prin declarația lor, delegații Uniunii mă obligă să pun două întrebări : Sînt ei membri ai partidului ? Sînt ei participanți la congres ?” (pag. 292).

Tov. Martov îl învață pe tov. Akimov care sînt îndatoririle unui membru de partid ! Dar nu degeaba spusese tov. Akimov că-și pune anumite speranțe în tov. Martov... Acestor speranțe le-a fost dat să se realizeze însă abia *după* ce tov. Martov a fost înfrînt în alegeri. Atîta timp cît nu era vorba de el însuși, ci de alții, tov. Martov rămînea surd chiar și la îngrozitoarea expresie „lege excepțională”, *care a fost pusă în circulație pentru prima oară* (dacă nu mă înșel) *de tov. Martînov.* „Lămuririle care ni s-au dat – răspunde tov. Martînov celor care căutau să-l convingă să-și retragă declarația – n-au arătat dacă e vorba de o hotărîre de principiu sau de

o măsură excepțională împotriva Uniunii. În acest caz, considerăm că Uniunii i-a fost adusă o ofensă. Tov. Egorov, ca și mine, a rămas cu impresia că aceasta este o *lege excepțională* (subliniat de mine) împotriva Uniunii, și de aceea chiar a părăsit sala de ședință" (295). Atît tov. Martov cît și tov. Troțki, iar împreună cu ei și Plehanov se ridică cu energie împotriva ideii *într-adevăr absurde* de a vedea o *ofensă* într-un vot al congresului. Iar tov. Troțki, vorbind în apărarea rezoluției care, la propunerea lui, a fost adoptată de congres (în sensul că tovarășii Akimov și Martînov se pot considera pe deplin satisfăcuți), declară că „rezoluția are un caracter principial, și nu unul filistin, și *nu ne interesează dacă cineva găsește că ea constituie o ofensă la adresa lui*” (pag. 296). Foarte curînd însă s-a văzut că spiritul de cerc și mentalitatea filistină sînt încă prea puternice în partidul nostru, iar cuvintele pline de mîndrie, subliniate de mine, s-au dovedit a nu fi decît o frază pompoasă.

Tovarășii Akimov și Martînov au refuzat să-și retragă declarația și au părăsit congresul, în mijlocul exclamațiilor generale ale delegaților : „Rău faceți că plecați !”.

m) ALEGERILE. SFIRȘITUL CONGRESULUI

După ce a fost votat statutul, congresul a adoptat o rezoluție privitoare la organizațiile regionale, o serie de rezoluții cu privire la diferite organizații ale partidului și, după extrem de instructivele dezbateri cu privire la grupul „Iujnii rabocii” analizate de noi mai sus, a trecut la problema alegerilor pentru instituțiile centrale ale partidului.

Știm că organizația „Iskrei”, de la care întregul congres aștepta o recomandare competentă, s-a scindat din cauza divergențelor ivite în această problemă, deoarece *minoritatea* organizației a vrut să-și încerce la congres, într-o luptă deschisă și liberă, șansele de a cuceri de partea ei *majoritatea*. Știm de asemenea că, cu mult înainte de congres și la congres, toți delegații cunoșteau planul de a *înnoi* redacția prin alegerea a două grupuri de trei în redacția Organului Central și în Comitetul Central. Să examinăm mai îndeaproape acest plan, pentru a putea elucida dezbaterile care au avut loc la congres.

Iată textul exact al comentariului meu la proiectul de Tagesordnung a congresului, în care era expus acest plan * : „Congresul alege trei persoane în redacția Organului Central și trei persoane în Comitetul Central. Aceste șase persoane împreună, cu o majoritate de $\frac{2}{3}$, completează, dacă este nevoie, redacția Organului Central și Comitetul Central prin cooptare și prezintă congresului raportul respectiv. După aprobarea acestui raport de către congres, cooptarea ulterioară se va face separat de către redacția Organului Central și de către Comitetul Central“.

Din cuprinsul acestui text, planul se desprinde cât se poate de clar și fără echivoc : el prevede o *înnoire* a redacției cu *participarea* celor mai influenți conducători ai muncii practice. Oricine își va da osteneala să citească cât de cât atent textul reprodus mai sus va sesiza îndată ambele trăsături aici arătate ale acestui plan. Dar în ziua de azi ești nevoit să explici pînă și lucrurile cele mai elementare. Acest plan prevede în mod expres o *înnoire* a redacției, și nu neapărat o sporire sau neapărat o reducere a numărului membrilor ei, deoarece problema unei eventuale sporiri sau reduceri a rămas *deschisă* : cooptarea este prevăzută numai în cazul *cînd ar fi necesară*. Printre ipotezele enunțate de diferite persoane în legătură cu această înnoire au fost și planuri care preconizau o eventuală reducere a numărului membrilor redacției sau o eventuală sporire a acestui număr la șapte (personal, am socotit întotdeauna că un grup de șapte ar fi incomparabil mai potrivit decît un grup de șase) și chiar la unsprezece (consideram că acest lucru ar fi posibil în cazul unei uniri prin bună înțelegere cu toate organizațiile social-democrate în general, cu Bundul și cu social-democrația poloneză în special). Dar ceea ce-i mai important și ceea ce pierd de obicei din vedere tovarășii care vorbesc despre „grupul de trei“ este *cerința ca membrii Comitetului Central să participe la orice cooptări ulterioare în redacția Organului Central*. Nici unul dintre membrii organizației și dintre delegații la congres din rîndurile „minorității“ care cunoșteau acest plan și care l-au aprobat (fie în mod expres, declarîndu-se de acord cu el, fie în mod tacit)

* Vezi a mea „Scrisoare către redacția «Iskret»“, pag. 5, și procesele verbale ale congresului Ligii, pag. 53.

nu și-a dat osteneala să explice semnificația acestei cerințe. În primul rînd, de ce s-a considerat că punctul de plecare pentru înnoirea redacției trebuie să fie tocmai un grup de trei și numai unul de trei? Este evident că ar fi fost *complet lipsit de sens* să se procedeze astfel dacă s-ar fi avut în vedere *exclusiv* sau, cel puțin, în primul rînd o *lărgire* a colectivului, dacă acest colectiv ar fi fost considerat ca fiind într-adevăr „armonios“. Ar fi fost straniu ca pentru lărgirea unui colectiv „armonios“ să se ia ca punct de plecare nu întregul colectiv, ci numai o parte a lui. Este evident că nu toți membrii colectivului erau considerați ca fiind pe deplin indicați să discute și să rezolve problema înnoirii componenței lui, problema transformării vechiului cerc redacțional într-o instituție de partid. Este evident că chiar și aceia care personal doreau o înnoire sub formă de lărgire considerau că vechiul colegiu nu este armonios și nu corespunde idealului de instituție de partid, căci altminteri nu avea rost ca în vederea lărgirii grupului de șase să-l reduci mai întâi la un grup de trei. Repet : acest lucru este de la sine înțeles, și a putut fi uitat numai din cauză că temporar această problemă a fost complicată cu „chestiuni personale“.

În al doilea rînd, din textul citat mai sus reiese că pentru o lărgire a grupului de trei nu era suficient nici chiar ca toți cei trei membri ai redacției Organului Central să fie de acord. Și acest lucru se pierde întotdeauna din vedere. Pentru cooptare este nevoie de $\frac{2}{3}$ din șase, adică de patru voturi ; era de ajuns, așadar, ca cei trei membri aleși ai Comitetului Central să spună „veto“ pentru ca să fie imposibilă lărgirea grupului de trei. Și invers, chiar dacă doi din cei trei membri ai redacției Organului Central ar fi fost împotriva unei cooptări ulterioare, cooptarea putea fi făcută totuși dacă toți cei trei membri ai Comitetului Central se pronunțau pentru ea. Este evident deci că, la transformarea vechiului cerc într-o instituție de partid, se urmărea ca votul *decisiv* să fie rezervat conducătorilor muncii practice aleși de congres. Care erau, aproximativ, tovarășii la care ne gîndeam făcînd asemenea planuri se vede din faptul că, înainte de congres, redacția a ales în unanimitate ca al șaptelea membru al ei pe tov. Pavlovici, pentru cazul cînd la congres ar fi trebuit să se ia poziție

în numele întregului colectiv ; în afară de tov. Pavlovici, pentru locul acesta exista și candidatura unui vechi membru al organizației „Iskrei“ și membru al Comitetului de organizare care pe urmă a fost ales membru în Comitetul Central ¹¹¹.

Rezultă, așadar, că planul pentru alegerea a două grupuri de trei urmărea în chip vădit : 1) să asigure înnoirea redacției, 2) să înlătore din redacție anumite trăsături proprii vechiului spirit de cerc, care nu are ce căuta într-o instituție de partid (dacă n-ar fi fost nimic de înlăturat, ce rost ar mai fi avut să se propună crearea unui grup inițial de trei ?), și, în sfârșit, 3) să înlătore trăsăturile „teocratice“ ale colegiului de publiciști (prin asigurarea participării unor practicieni de frunte la luarea de hotărâri în problema lărgirii grupului de trei). Acest plan, pe care îl cunoșteau toți redactorii, se baza, evident, pe *experiența a trei ani* de muncă și corespundea în totul principiilor de organizare revoluționară consecvent promovate de noi : în perioada de *destrămare* când a apărut „Iskra“, unele grupuri se formau adesea în mod întâmplător și spontan, suferind inevitabil de anumite manifestări dăunătoare ale spiritului de cerc. Crearea partidului presupunea și implica înlăturarea acestor trăsături ; participarea practicienilor de frunte la această înlăturare era *necesară*, deoarece unii membri ai redacției au avut *întotdeauna* și atribuții organizatorice, iar sistemul instituțiilor de partid urma să cuprindă nu numai un colegiu de publiciști, ci și un colegiu de conducători politici. Din punctul de vedere al politicii pe care a promovat-o întotdeauna „Iskra“, era la fel de firesc să se acorde congresului dreptul de a alege grupul inițial de trei ; în pregătirea congresului, noi am dat dovadă de foarte multă *prudență*, așteptând ca problemele principiale controversate ale programului, tacticii și organizării să fie *pe deplin* clarificate ; noi *nu ne-am îndoit* că congresul va avea o orientare *iskristă* în sensul că marea lui majoritate va fi solidară cu „Iskra“ în aceste probleme fundamentale (o dovadă în această privință erau și rezoluțiile privitoare la recunoașterea „Iskrei“ ca organ conducător) ; de aceea *trebuia* să rezervăm tovarășilor care au dus pe umerii lor tot greul muncii de răspîndire a ideilor „Iskrei“ și de pregătire a transformării ei într-un partid dreptul de a decide *ei înșiși* care sînt candidații cei mai potriviți pentru noua instituție de partid. *Numai* acest caracter

firesc al planului de a se alege „două grupuri de trei“, *numai deplina lui concordanță* cu toată politica „Iskrei“ și cu tot ce știau despre „Iskra“ persoanele cât de cât apropiate de cauză *pot explica* aprobarea generală de care s-a bucurat acest plan și inexistența unui plan care să-l concureze.

De aceea la congres tov. Rusov a și propus, mai întâi de toate, să se aleagă *două grupuri de trei*. Aderenții lui Martov, care *ne înștiințase în scris că există o legătură între acest plan și falsa acuzație de oportunism, nici nu s-au gândit* însă să arate că polemica – grup de șase sau de trei – se reduce la problema temeiniciei sau netemeiniciei acestei acuzații. *Nimeni dintre ei n-a suflat o vorbă măcar despre acest lucru ! Nimeni dintre ei nu s-a încumetat să pomenească măcar* despre deosebirea principială existentă între nuanțele conturate în problema grupului de șase sau de trei. Ei au preferat un procedeu mai curent și mai ieftin – acela de a face apel la *compătimire*, de a vorbi despre o *eventuală ofensă*, de a se preface că socot *problema redacției deja rezolvată* prin confirmarea „Iskrei“ ca Organ Central. Acest ultim argument, pe care tov. Kolțov l-a folosit împotriva tov. Rusov, este *un neadevăr sfruntat*. Pe ordinea de zi a congresului au fost înscrise – desigur nu întâmplător – două puncte diferite (vezi pag. 10 din procesele-verbale) : punctul 4 – „Organul Central al partidului“ și punctul 18 – „Alegerea Comitetului Central și a redacției Organului Central“. Aceasta în primul rând. În al doilea rând, cu prilejul desemnării Organului Central, *toți* delegații au declarat în mod categoric că prin aceasta *nu se confirmă redacția*, ci numai orientarea *, și împotriva acestor declarații nu s-a formulat *nici un protest*.

* Vezi pag. 140 din procesele-verbale, cuvîntarea lui Akimov : „...mi se spune că despre alegerile pentru Organul Central vom vorbi la urmă“ ; cuvîntarea lui Muraciev împotriva lui Akimov, „care prea pune la inimă problema viitoarei redacții a Organului Central“ (pag. 141) ; cuvîntarea lui Pavlovici, care a declarat că, desemnînd Organul Central, noi am căpătat „materialul concret asupra căruia putem efectua operațiile care îl preocupă atîta pe tov. Akimov“ și că nu poate fi nici umbră de îndoială că „Iskra“ „se va supune“ „hotărîrilor partidului“ (pag. 142) ; cuvîntarea lui Trofki : „din moment ce nu confirmăm redacția, ce confirmăm noi în «Iskra» ? ... Nu denumirea, ci orientarea... nu denunțarea, ci steagul“ (pag. 142) ; cuvîntarea lui Martinov : „...Ca și mulți alți tovarăși, sînt de părere că, discutînd problema recunoașterii «Iskrei», ca ziar cu o anumită orientare, drept Organul nostru Central, nu trebuie să ne ocupăm acum de modalitatea alegerii sau confirmării redacției ei ; despre aceasta vom vorbi mai tîrziu, la punctul respectiv de pe ordinea de zi“ ... (pag. 143).

Prin urmare, afirmația că, confirmînd un anumit organ, în fond congresul a confirmat implicit și redacția – afirmație pe care partizanii minorității au repetat-o de multe ori (Kolțov, pag. 321 ; Posadovski, *ibid.* ; Popov, pag. 322, și mulți alții) – era pur și simplu o falsificare a faptelor. Era o manevră vădită, menită să disimuleze părăsirea poziției pe care se situau ei pe vremea cînd în problema componenței centrelor toți delegații mai puteau avea o atitudine într-adevăr obiectivă. Părăsirea acestei poziții nu putea fi justificată nici prin motive principiale (căci prea ar fi fost în dezavantajul minorității să ridice la congres problema „falsei acuzații de oportunism“, și de aceea nici n-a pomenit-o măcar), nici prin date concrete referitoare la capacitatea de muncă reală a grupului de șase sau a grupului de trei (căci o simplă înșirare a acestor date ar fi oferit o sumedenie de argumente împotriva minorității). Minoritatea s-a văzut nevoită să recurgă la fraze despre „acest tot încheșat“, despre „colectivul armonios“, despre „acest tot încheșat și unitar“ etc. Nu-i de mirare că aceste argumente și-au primit imediat calificativul meritat : „cuvinte jalnice“ (pag. 328). Însuși planul pentru alegerea unui grup de trei denotă cît se poate de clar insuficiența de „armonie“, iar impresiile culese de delegați în cursul lucrărilor comune timp de o lună și mai bine au furnizat, desigur, delegaților un vast material pentru formarea unei păreri proprii. Cînd tov. Posadovski a făcut aluzie la acest material (ceea ce era, din punctul său de vedere, o imprudență și o nechibzuință : vezi pag. 321 și 325 cu privire la sensul „convențional“ în care întrebuintează el expresia „surse de fricțiuni“), tov. Muraviev a declarat deschis : „După părerea mea, pentru majoritatea congresului este în momentul de față cît se poate de clar că asemenea * surse de fricțiuni există“ (321). Minoritatea a preferat să înțeleagă expresia „surse de fricțiuni“ (pusă în circulație de Posadovski, și nu de Muraviev) exclusiv în sensul de ceva cu caracter personal, și nu s-a încumetat să ridice mînușa

* La care anume „surse de fricțiuni“ se referea tov. Posadovski, n-am reușit să aflăm la congres. Tov. Muraviev însă a contestat în aceeași ședință (pag. 322) exactitatea redării ideii lui, iar cu prilejul aprobării proceselor-verbale a declarat categoric că „a vorbit de sursele de fricțiuni care au apărut în cursul dezbaterilor care au avut loc la congres în legătură cu diferite chestiuni, surse cu caracter principal, a căror existență în momentul de față este, din păcate, un fapt care nu mai poate fi contestat de nimeni“ (pag. 353).

aruncată de tov. Muraviev, nu s-a încumetat să aducă măcar *un singur* argument *de fond* în sprijinul ideii de a se alege un grup de șase. De aici a rezultat o discuție extrem de comică prin sterilitatea ei : majoritatea (prin gura tov. Muraviev) declară că vede *cît se poate de limpede* adevărata semnificație a grupului de șase și a grupului de trei, pe cînd minoritatea se încapăținează să nu audă aceste cuvinte și susține că „*nu avem posibilitatea să intrăm în examinarea problemei*“. Majoritatea nu numai că găsește cu puțință să intre în examinarea acestei probleme, dar a și intrat „în examinarea ei“ și vorbește de rezultatele, *pe deplin evidente* pentru ea, ale acestei examinări, pe cînd minoritatea *se teme, probabil*, de o astfel de examinare și se ascunde în dosul unor „cuvinte jalnice“. Majoritatea recomandă „să se aibă în vedere că redacția Organului nostru Central nu este numai un grup de publiciști“, majoritatea „vrea ca în fruntea Organului Central să se afle *persoane bine determinate, cunoscute de congres, persoane care să satisfacă cerințele* despre care am vorbit eu“ (adică nu numai cerințele de ordin publicistic, pag. 327, cuvîntarea tov. Lange). Nici de data aceasta minoritatea nu se hotărăște să ridice mînușa și nu spune nici un cuvînt din care să se vadă care sînt, după părerea ei, persoanele indicate să facă parte dintr-un colegiu care să nu fie numai publicistic, care persoane reprezintă figuri „bine determinate, cunoscute de congres“. Minoritatea continuă să se ascundă sub paravanul faimoasei „armonii“. Mai mult, în argumentarea ei, minoritatea folosește chiar considerente care sînt cu totul greșite din punct de vedere principial și de aceea provoacă, pe bună dreptate, o ripostă drastică. „Congresul – vedeți dv. – nu are nici dreptul moral, nici dreptul politic de a restructura redacția“ (Troțki, pag. 326), „*aceasta este o chestiune prea delicată (sic !)*“ (același) ; „*cum trebuie să privească membrii nealeși ai redacției faptul că congresul nu dorește să-i mai vadă în colegiul redacției ?*“ (Țarev, pag. 324) *.

* Comp. cuvîntarea tov. Posadovski : „...Dacă dintre cei șase membri ai vechii redacții veți alege numai trei, înseamnă că pe ceilalți trei îi declarați inutili, de prisos. Or, nu aveți nici dreptul și nici vreun temel să faceți acest lucru“.

Aceste argumente mutau în întregime problema pe terenul *compătimirii și al ofensei*, constituind o recunoaștere fățișă a falimentului suferit în domeniul argumentelor cu adevărat principale, cu adevărat politice. Și majoritatea a calificat imediat acest mod de a pune problema, spunându-i pe *adevăratul* lui nume : *filistinism* (tov. Rusov). „Din gura unor revoluționari – a spus, pe bună dreptate, tov. Rusov – auzim cuvinte foarte ciudate, care sînt în vădită disonanță cu ideea de muncă de partid, de etică de partid. Principalul argument de care s-au agățat adversarii alegerii grupurilor de trei se reduce la o concepție pur filistină asupra problemelor de partid“ (peste tot subliniat de mine)... „Dacă am adopta acest punct de vedere, care nu e partinic, ci *filistin*, este cert că la fiecare alegere ne-am vedea puși în fața întrebării : dar nu cumva se va supăra Petrov că a fost ales Ivanov, și nu el ? Nu cumva se va supăra cutare membru al Comitetului de organizare că nu el, ci altcineva a fost ales în Comitetul Central ? Unde vom ajunge atunci, tovarăși ? Dacă ne-am adunat aici *nu pentru a ne spune unul altuia vorbe plăcute și nici pentru un schimb de amabilități filistine*, ci pentru a crea partidul, nu putem admite nicidecum o asemenea concepție. În fața noastră stă problema *alegerii unor persoane pentru anumite funcții în partid*, și aici nu poate fi vorba de neîncredere în cutare sau cutare persoană care n-a fost aleasă, ci *numai de interesul cauzei și de măsura în care cutare persoană corespunde funcției pentru care urmează să fie aleasă*“ (pag. 325).

Pe toți aceia care ar dori să-și facă o părere proprie despre cauzele sciziunii din partid și să descopere *rădăcinile* ei la congres i-am sfătuit să citească și să recitească cuvîntarea tov. Rusov, ale cărui argumente minoritatea nu numai că nu le-a răsturnat, dar nici măcar nu le-a contestat. De altfel, nici nu pot fi contestate asemenea adevăruri elementare, a căror uitare tov. Rusov însuși a explicat-o, pe bună dreptate, numai printr-o „*stare de excitare nervoasă*“. Și aceasta este pentru minoritate într-adevăr cea mai puțin neplăcută explicație a faptului că ea a putut să alunece de la punctul de ve-

dere partinic la punctul de vedere al filistinismului și al spiritului de cerc*.

Dar minoritatea era în așa măsură lipsită de posibilitatea de a găsi argumente raționale și concludente împotriva alegerilor, încît, pe lângă faptul că a introdus filistinismul într-o chestiune de partid, nu s-a dat în lături nici de la folosirea unor *procedee* de-a dreptul *scandaloase*. Într-adevăr, cum am putea califica altfel procedeul tov. Popov, care l-a sfătuit pe tov. Muraviev „să nu-și asume *misiuni delicate*“ (pag. 322)? Ce altceva înseamnă asta decît „să te bagi în sufletul altuia“, cum bine a spus tov. Sorokin (pag. 328)? Ce altceva înseamnă asta decît să speculezi „*chestiuni personale*“ atunci cînd nu ai

* În broșura sa intitulată „Starea de asediu“, tov. Martov a tratat această problemă la fel cum a tratat și celălalte probleme atinse de el. El nu și-a dat osteneala să prezinte un tablou complet al polemicii. El a ocolit cu discreție singura chestiune într-adevăr *principală* care a apărut în cursul acestei polemici: *amabilități filistine sau alegerea unor activiști de partid?* Punct de vedere partinic sau teama de a nu supăra pe alde Ivan Ivanovici? Și în cazul de față tov. Martov s-a mărginit să smulgă din șirul întîmplărilor unele fragmente izolate și fără legătură între ele, presărîndu-le cu tot felul de vorbe de ocară la adresa mea. Cam puțin, tov. Martov!

Tov. Martov *îmi pune* meru întrebarea: *de ce* nu s-a propus la congres alegerea tovarășilor Akselrod, Zasulici și Starover? Punctul de vedere filistin pe care s-a situat îl împiedică să vadă *cît de contrare bunei-cuviințe* sînt aceste întrebări (de ce nu pune el această întrebare colegului său de redacție, tov. Plehanov?). El vede o contradicție în faptul că, pe de o parte, eu consider „lipsită de tact“ comportarea minorității la congres în problema grupului de șase, iar pe de altă parte cer publicitate de partid. Nu e nici o contradicție aici, cum ușor ar fi putut să constate Martov însuși dacă și-ar fi dat osteneala să prezinte o expunere încheată a *tuturor* fazelor problemei, și nu fragmente izolate. A fost o lipsă de tact să se pună problema dintr-un punct de vedere filistin, să se facă apel la compătimire și să se vorbească de ofensă; interesele publicității de partid ar fi cerut o examinare *de fond* a avantajelor confirmării grupului de șase în loc de a alege un grup de trei, o apreciere a însușirilor pe care le posedă candidații propuși pentru funcțiile respective, o apreciere a nuanțelor: *despre toate acestea minoritatea n-a suflat nici un cuvînt la congres*.

Dacă tov. Martov ar fi studiat cu atenție procesele-verbale, ar fi găsit în cuvîntările delegaților *o serie întreagă* de argumente împotriva confirmării grupului de șase. Iată ce argumente spicuim din aceste cuvîntări: în primul rînd, în vechiul grup de șase existau vădit anumite fricțiuni, datorate unor deosebiri de nuanțe de ordin principal; în al doilea rînd, este de dorit o simplificare tehnică a muncii redacționale; în al treilea rînd, interesul cauzei este mai presus de orice amabilități filistine; numai alegerile oferă posibilitatea de a desemna persoane care să corespundă funcțiilor respective; în al patrulea rînd, nu poate fi limitată libertatea de alegere a congresului; în al cincilea rînd, în prezent partidul are nevoie ca redacția Organului Central să nu fie numai un grup de publiciști; redacția Organului Central trebuie să fie formată nu numai din publiciști, ci și din administratori; în al șaselea rînd, redacția Organului Central trebuie să cuprindă persoane bine determinate, cunoscute de congres; în al șaptelea rînd, un colegiu de șase este adesea incapabil de a lucra, și el își îndeplinește munca *nu datorită* existenței unui statut anormal, ci în *pofta* lui; în al optulea rînd, conducerea ziarului este o sarcină de partid (și nu de cerc) etc. — Îl invit pe tov. Martov, dacă se interesează atît de mult de cauzele nealegerii, să încerce să *aprofundeze* toate aceste considerente și să răstoarne *măcar unul* dintre ele.

argumente *politice*? A spus sau nu a spus adevărul tov. Sorokin atunci cînd a afirmat că „noi am protestat întotdeauna împotriva unor asemenea procedee”? „Este oare admisibilă atitudinea tov. Deutsch, care a încercat în mod demonstrativ să țintuiască la stîlpul infamiei pe tovarășii care nu sînt de acord cu el?” * (pag. 328).

Să facem un bilanț al dezbaterilor în problema redacției. Minoritatea nu a răsturnat (și nici n-a încercat să răstoarne) numeroasele afirmații făcute de majoritate în sensul că proiectul alegerii unui grup de trei le era cunoscut *delegaților* încă de la începutul congresului și chiar *dinainte de congres*, ceea ce dovedește că acest proiect pornea de la *considerente și date care nu aveau nici o legătură cu evenimentele și cu controversele survenite la congres*. Militînd pentru confirmarea grupului de șase, minoritatea s-a situat pe poziția considerentelor *filistine*, poziție principial greșită și inadmisibilă. Minoritatea a dat dovadă de o uitare totală a punctului de vedere *partinic* asupra alegerii *activiștilor de partid*, neîncercînd măcar să *aprecieze* pe fiecare candidat și să vadă dacă este sau nu potrivit pentru funcția respectivă. Minoritatea s-a *eschivat* de la discutarea în fond a acestor probleme, invocînd faimoasa armonie, „vărsînd lacrimi” și „vorbind cu patos” (pag. 327, cuvîntarea lui Lange), ca și cum ar fi fost vorba de „*asasinarea*” cuiva. Sub influența unei „*stări de excitare nervoasă*” (pag. 325), minoritatea a ajuns chiar pînă acolo încît „*se băga în sufletul altuia*”, țipa că alegerea este o „*crimă*” și recurgea și la alte procedee *inadmisibile* de același soi.

* Așa a înțeles în aceeași ședință tov. Sorokin cuvintele tov. Deutsch (vezi pag. 324, „un dialog vehement cu Orlov”). Tov. Deutsch declară (pag. 351) că el „n-a spus nimic asemănător”, dar recunoaște singur *imediat* că a spus ceva *foarte, foarte* „*asemănător*”. „Eu n-am spus: cine se va încumeta — explică tov. Deutsch —, ci am spus: aș vrea să văd cine sînt aceia care se vor încumeta (sic!) tov. Deutsch rectifică, nimerînd din lac în puț!) să susțină o propunere atît de criminală (sic!) ca aceea a alegerii unui grup de trei” (pag. 351). În loc de a infirma spusele tov. Sorokin, tov. Deutsch n-a făcut decît sa le confirme. Tov. Deutsch a confirmat reproșul făcut de tov. Sorokin, în sensul că „nici s-au incurcat toate noțiunile” (în argumentele minorității în favoarea grupului de șase). Prin atitudinea sa, tov. Deutsch a confirmat cît de binevenită a fost remarca tov. Sorokin, care i-a amintit adevărul *elementar* că „noi sîntem membri de partid și de aceea în toate acțiunile noastre trebuie să fim călăuziți exclusiv de considerente politice”. A face zarvă pe tema că alegerea este o *crimă* înseamnă a te înjosi nu numai pînă la o atitudine de filistin, ci pînă la *provocarea unui mic scandal!*

O luptă între *filistinism* și *partinitate*, între „*chestiuni personale*“ de cea mai rea speță și *considerente politice*, între *vorbe lamentabile* și noțiunea elementară a *datoriei de revoluționar* – iată ce a fost lupta dusă în jurul grupului de șase sau de trei în ședința a 30-a a congresului nostru.

În ședința a 31-a, când congresul, cu o majoritate de 19 voturi contra 17 și trei abțineri, a respins propunerea de a se confirma în întregime vechea redacție (vezi pag. 330 și *era-tele*) și când *foștii redactori* s-au întors în sala de ședință, tov. Martov, în a sa „*declarație în numele majorității fostei redacții*“ (pag. 330–331), a dat dovadă într-o măsură și mai mare de aceeași șovăială și nestatornicie în ceea ce privește poziția sa politică și *concepțiile sale politice*. Să examinăm mai amănunțit, punct cu punct, această *declarație* colectivă și răspunsul meu (pag. 332–333) la ea.

„De aici înainte – a spus tov. Martov după ce vechea redacție n-a fost confirmată – vechea «Iskră» nu mai există, și ar fi mai consecvent să-i schimbăm denumirea. În orice caz, socotim că noua hotărîre a congresului constituie o restrîngere esențială a votului de încredere dat «Iskrei» într-una din primele ședințe ale congresului.“

Tov. Martov și colegii săi ridică o problemă într-adevăr interesantă și instructivă în multe privințe, și anume problema *consecvenței politice*, la care eu am dat deja un răspuns, referindu-mă la cele spuse de *toți* cu prilejul confirmării „Iskrei“ (pag. 349 din procesele-verbale, vezi mai sus, pag. 82) *. Avem în fața noastră, fără îndoială, unul dintre cele mai flagrante cazuri de inconsecvență politică; din partea cui însă – din partea majorității congresului, sau din partea majorității vechii redacții –, aceasta este o întrebare pe care o lăsăm la aprecierea cititorului. Tot la aprecierea lui lăsăm și răspunsul la alte două întrebări, foarte nimerit puse de tov. Martov și de colegii săi: 1) este oare *filistin* sau *partinic* punctul de vedere ce se manifestă în dorința de a vedea în această hotărîre a congresului – de a proceda la *alegerea membrilor redacției Organului Central* – o „restrîngere a votului de încredere dat «Iskrei»“? 2) începînd de cînd *nu mai*

* Vezi volumul de față, pag. 298. — *Nota red.*

există realmente *vechea „Iskră“* : de la nr. 46, când conducerea ei a rămas numai în seama mea și a lui Plehanov, sau de la nr. 53, când conducerea ei a trecut în mâna majorității vechii redacții ? Dacă prima este o foarte interesantă *chestiune de principiu*, a doua este o foarte interesantă *chestiune de fapt*.

„Deoarece acum – spunea în continuare tov. Martov – s-a hotărît să se aleagă o redacție formată din trei persoane, declar în numele meu și al celorlalți trei tovarăși că nici unul dintre noi nu va intra într-o asemenea redacție nouă. În ce mă privește, țin să adaug că, dacă este adevărat că unii tovarăși vor să mă treacă și pe mine printre candidații pentru acest «grup de trei», nu pot să văd în aceasta decît o ofensă pe care n-am meritat-o (sic !). Spun aceste cuvinte ținînd seama de împrejurările în care a fost hotărîtă modificarea componenței redacției. Hotărîrea de modificare se datorește unor așa-zise «fricțiuni» *, pretinsei incapacități de muncă a fostei redacții, iar congresul a rezolvat această chestiune într-un anumit fel, fără a cere redacției informații asupra acestor fricțiuni și fără a numi cel puțin o comisie care să cerceteze ce-i cu această incapacitate de muncă a redacției“... (Este curios că nimeni din rîndurile minorității nu s-a gîndit să propună congresului „să ceară redacției informații“ sau să numească o comisie ! Nu se datorește oare aceasta faptului că, după scindarea organizației „Iskrei“ și după eșuarea tratativelor la care se refereau tovarășii Martov și Starover, acest lucru ar fi fost inutil ?)... „În asemenea împrejurări sînt nevoit să consider că presupunerea unor tovarăși că voi con-

* Tov. Martov are în vedere, probabil, expresia „surse de fricțiuni“, folosită de tov. Posadovski. Repet că tov. Posadovski n-a explicat congresului ce anume a vrut el să spună prin această expresie, iar tov. Muraviev, care a folosit-o și el, a explicat că a avut în vedere sursele de fricțiuni cu caracter *principal* *totu* în cursul *dezbat*erilor de la congres. Reamintesc cititorilor că *unicul* *caz* de *dezbat*eri cu *adev*ărat *prin*ci-piale la care au participat patru redactori (Plehanov, Martov, Akselrod și cu mine) a fost acela al § 1 din statut și că tovarășii Martov și Starover s-au plîns în *scri*s în impotriva „falsei acuzații de oportunism“, ca unul dintre argumentele în favoarea „modificării“ componenței redacției. În *această scri*soare, tov. Martov arăta că există o *leg*ătură *v*ădită între „oportunism“ și planul de modificare a componenței redacției, pe cînd la congres s-a mulțumit să facă o aluzie *v*ăgă la „așa zise *fricțiuni*“. „Falsa acuzație de oportunism“ fusese deja uitată !

simți să lucrez într-o redacție astfel modificată lovește în reputația mea politică... *

Înadinis am reprodus în întregime acest raționament, pentru a arăta cititorului o mostră și, totodată, începutul a ceea ce a înflorit atât de îmbelșugat *după congres* și care nu poate fi numit decât *ciorovăială*. Am mai folosit acest termen în „Scrisoare către redacția «Iskrei»” și, cu toată nemulțumirea redacției, sînt nevoit să-l folosesc din nou, deoarece justetea lui este incontestabilă. Greșit se crede că ciorovăiala presupune „motive josnice” (cum a dedus redacția noii „Iskre”): orice revoluționar care cunoaște cît de cît coloniile noastre de deportați și de emigranți a văzut, probabil, zeci de cazuri de ciorovăială, cînd, din cauza „stării de excitare nervoasă” și a condițiilor de viață anormale, sufocante, se formulau și se repetau la nesfîrșit cele mai absurde acuzații, bănuieli, auto-acuzații, „chestiuni personale” etc. Nici un om rezonabil nu se va apuca să caute neapărat *motive josnice* în aceste ciorovăieli, *oricît de josnice ar fi manifestările* acestora din urmă. Numai „starea de excitare nervoasă” poate explica acest încilcit ghem de absurdități, de chestiuni personale, grozăvii fanteziste, încercări de a se băga în sufletul altuia, pretinse injurii și ofense pe care îl constituie pasajul citat de mine din cuvîntarea tov. Martov. Sufocantele condiții de viață generează la noi sute de ciorovăieli de acest fel, și un partid politic n-ar fi demn de stimă dacă n-ar avea curajul să-i spună pe nume bolii de care suferă, să-i stabilească fără menaja-

* Tov. Martov a mai adăugat: „Un asemenea rol i-ar conveni, poate unul om ca Reazanov, dar nu lui Martov, aceluși Martov pe care-l cunoașteți, cred, din activitatea sa”. În măsura în care aceste cuvinte înseamnă un atac *personal* îndreptat împotriva lui Reazanov, tov. Martov le-a retractat. Dar dacă Reazanov a figurat la congres ca un nume generic, aceasta nu se datora nicidecum unora sau altora dintre însușirile sale personale (despre care nu avea rost să se vorbească), ci *fizionomiei politice* a grupului „Borba”, *greșelilor politice* ale acestui grup. Foarte bine procedează tov. Martov atunci cînd retractează ofense personale presupuse sau reale, dar aceasta nu trebuie să ne facă să uităm *greșelile politice*, din care partidul trebuie să tragă *învățăminte*. La congresul nostru, grupul „Borba” a fost acuzat de introducerea „haosului organizatoric” și „a unei fărîmișări care nu este justificată prin nici un fel de considerente de ordin principal” (pag. 38, cuvîntarea tov. Martov). O asemenea conduită politică merită, indiscutabil, să fie blamată nu numai atunci cînd o vedem la un grup mic, înainte de congresul partidului, într-o perioadă de haos *general*, ci și atunci cînd o vedem *după congresul partidului*, într-o perioadă de lichidare a haosului, cînd o vedem, de pildă, la „majoritatea redacției «Iskrei» și la majoritatea grupului «Eliberarea muncii»”.

mente diagnosticul și să găsească mijloacele necesare pentru leuirea ei.

În măsura în care putem degaja din acest ghem ceva principial, ajungem *în mod necesar* la concluzia că „alegerile n-au nimic comun cu pătarea reputației politice“, că „a nega dreptul congresului de a fixa noi alegeri, de a proceda la orice schimbare în rîndurile activiștilor cu munci de răspundere, de a schimba componența colegiilor împuternicite de el“ înseamnă a *încurca* problema, și că „părerea tov. Martov referitoare la admisibilitatea alegerii unei părți din vechiul colegiu denotă o *nemaipomenită confuzie de noțiuni politice*“ (cum m-am exprimat eu la congres, pag. 332) *.

Trec peste remarca „de ordin personal“ a tov. Martov cu privire la paternitatea planului alegerii unui grup de trei și trec la pasajul în care dinsul caracterizează „sub aspect politic“ semnificația neconfirmării vechii redacții : „...Ceea ce s-a întîmplat acum este ultimul act al luptei desfășurate în a doua jumătate a congresului“... (Just ! și această a doua jumătate începe exact atunci cînd, în problema § 1 din statut, tov. Martov a căzut în brațele vînjoase ale tov. Akimov)... „Nu este un secret pentru nimeni că în această reformă nu e vorba de «capacitate de muncă», ci de o luptă pentru influență asupra Comitetului Central“... (În primul rînd, nu este un secret pentru nimeni că aici era vorba și de capacitate de muncă, și de divergența asupra *componenței* Comitetului Central, căci planul de „reformă“ fusese propus într-un moment cînd *nici vorbă nu putea să fie* de cea de-a doua divergență, într-un moment cînd, de acord cu tov. Martov, îl alegeam pe tov. Pavlovici ca al șaptelea membru al colegiului de redacție ! În al doilea rînd, noi am mai arătat pe bază de *documente* că era vorba de *componența* Comitetului Central, că totul se reducea à la fin des fins ** la o deosebire de liste : Glebov-Travinski-Popov și Glebov-Troțki-Popov.)... „Majoritatea redacției a demonstrat că nu dorește transformarea Comitetului Central într-un instrument al redacției“... (Începe refrenul lui Akimov : problema influenței – pentru care luptă întotdeauna și pretutindeni orice majoritate, la orice congres de partid,

* Vezi V. I. Lenin, Opere complete, vol. 7, Editura politică, 1962, ediția a doua, pag. 298. — *Nota red.*

** — la urma urmelor. — *Nota trad.*

pentru *a consolida* această influență prin intermediul unei *majorități* în instituțiile centrale – este mutată în domeniul *birfelii oportuniste* pe tema că se urmărește transformarea Comitetului Central într-un „instrument“ al *redacției*, într-o „simplă *anexă*“ a *redacției*, cum a spus același tov. Martov ceva mai târziu, pag. 334.)... „Iată de ce trebuia redus numărul membrilor *redacției* (!!). De aceea nu pot accepta să fac parte dintr-o asemenea *redacție*“... (Examinați ceva mai atent acest „de aceea“ : „*cum ar fi putut* *redacția* să transforme Comitetul Central într-o *anexă* sau într-un instrument? *Numai* prin *aceea* și *numai* în cazul că ar fi avut în Consiliu trei voturi și ar fi *abuzat* de această precumpănire ? Nu este oare clar acest lucru ? Și nu este oare de asemenea cît se poate de clar că tov. Martov, ales ca al treilea, ar fi putut oricînd să împiedice orice *abuz* și să desființeze chiar și *numai prin votul său* orice precumpănire a *redacției* în cadrul Consiliului ? Totul se reduce, așadar, la componența Comitetului Central, iar vorbăria despre instrument și *anexă* se dovedește a fi o simplă *birfeală*.)... „Împreună cu majoritatea vechii *redacții*, credeam că congresul va pune capăt «stării de asediu» dinăuntrul partidului și va întrona în partid o ordine normală. În realitate, această stare de asediu, cu legile ei excepționale împotriva anumitor grupuri, este menținută și chiar înăsprită. Numai în cazul cînd vechea *redacție* va fi menținută în întregime putem garanta că drepturile pe care statutul le acordă *redacției* nu vor fi folosite în dauna partidului“...

Acesta este, reproduș în întregime, pasajul din cuvîntarea tov. Martov în care a fost lansată pentru prima oară faimoasa formulă a „stării de asediu“. Iată acum și răspunsul pe care i l-am dat :

„...Corectînd declarația lui Martov cu privire la caracterul neoficial al proiectului de alegere a «două grupuri de trei», nici nu-mi trece prin gînd să contest prin aceasta afirmația aceluiași Martov cu privire la «însemnătatea politică» a pasului pe care l-am făcut prin faptul că nu am confirmat vechea *redacție*. Dimpotrivă, sînt întru totul și absolut de acord cu tov. Martov asupra faptului că acest pas are o mare însemnătate politică – numai că nu *aceea* pe care i-o atribuie Martov. El a spus că *acesta* este un act în cadrul luptei pentru influență asupra Comitetului Central din Rusia. Eu voi merge

mai departe decît Martov. Întreaga activitate a «Iskrei» ca grup neoficial a fost pînă acum o luptă pentru influență, dar acum e vorba de mai mult, e vorba de consolidarea organizatorică a influenței, și nu numai de lupta pentru influență. Cît de profunde sînt divergențele de ordin politic existente între mine și tov. Martov în această chestiune se vede din faptul că el consideră ca o vină a mea dorința de a se exercita influență asupra Comitetului Central, pe cîtă vreme eu consider ca un merit al meu faptul că am căutat și caut să consolidez această influență pe cale organizatorică. Reiese deci că vorbim limbi diferite. Ce rost ar mai fi avut toată munca noastră, toate eforturile noastre dacă încununarea lor ar fi fost aceeași veche luptă pentru influență, și nu dobîndirea și consolidarea influenței? Da, tov. Martov are perfectă dreptate : pasul pe care l-am făcut este, fără îndoială, un important pas politic, care dovedește că una dintre orientările care s-au conturat acum a fost aleasă pentru activitatea viitoare a partidului nostru. *Iar cuvintele teribile despre «starea de asediu în partid», despre «legi excepționale împotriva unor persoane și grupuri» etc. nu mă sperie cîtuși de puțin.* Față de elementele nestatornice și șovăitoare nu numai că putem, dar sîntem chiar obligați să creăm «starea de asediu»; întregul nostru statut al partidului, întregul nostru centralism sancționat de prezentul congres nu este altceva decît «stare de asediu» pentru atît de numeroasele izvoare de ambiguitate politică. Tocmai împotriva acestei ambiguități este nevoie de legi speciale, fie chiar excepționale, iar pasul făcut de congres a trasat în mod just orientarea politică, creînd o bază trainică pentru asemenea legi și asemenea măsuri**.

În acest conspect al cuvîntării rostite de mine la congres am subliniat *fraza pe care în lucrarea sa „Starea de asediu” (pag. 16) tov. Martov a preferat s-o omită.* Nu-i de mirare că această frază nu i-a plăcut și că el n-a vrut să-i înțeleagă sensul cît se poate de clar.

Ce înseamnă expresia : „cuvinte teribile”, tovarășe Martov ?

* Vezi V. I. Lenin, Opere complete, vol. 7 Editura politică, 1962, ediția a doua. pag. 300—301. — Nota red.

Ea înseamnă *o ironie*, o ironie la adresa aceluia care folosește vorbe mari pentru lucruri neînsemnate, care încurcă o problemă simplă printr-o frazeologie pretențioasă.

Unicul fapt simplu și neînsemnat care putea să provoace și a provocat „starea de excitare nervoasă” a tov. Martov consta *exclusiv* în aceea că tov. Martov *a suferit la congres o înfrângere* în problema *componentei centrelor*. Semnificația politică a acestui fapt simplu consta în aceea că majoritatea congresului partidului, după ce a învins, și-a consolidat influența, asigurându-și o majoritate și în conducerea partidului, creînd o bază organizatorică pentru a putea lupta, cu ajutorul statutului, împotriva a ceea ce această majoritate considera drept șovăială, nestatornicie și ambiguitate *. Cei care în legătură cu aceasta vorbesc îngroziți despre o „luptă pentru influență” și se plîng de „stare de asediu” nu fac decît să debiteze *fraze pretențioase*, cuvinte teribile.

Tov. Martov e de altă părere? Atunci poate că va încerca să ne arate că a existat vreodată în lume un congres de partid, că în genere ar putea fi conceput un congres de partid în care majoritatea să nu-și consolideze influența cucerită: 1) asigurându-și o majoritate și în instituțiile centrale, 2) dînd acestei majorități puterea necesară pentru a paraliza șovăiala, nestatornicia și ambiguitatea?

Înainte de alegeri, congresul nostru trebuia să decidă cui să se atribuie *o treime* din voturi în redacția Organului Central și în Comitetul Central: majorității partidului sau minorității partidului? Dacă se opta pentru un grup de șase și pentru lista tov. Martov, însemna să ni se dea nouă o treime, iar partizanilor tov. Martov două treimi. Dacă se opta pentru un grup de trei în Organul Central și pentru lista noastră, însemna să ni se dea nouă două treimi, iar partizanilor tov. Martov o treime. Tov. Martov n-a vrut să cadă la învoială cu noi sau să cedeze și ne-a provocat, *în scris*, la o luptă în

* În ce anume s-a manifestat la congres nestatornicia, șovăiala și ambiguitatea minorității iskriștilor? În primul rînd, în frazele oportuniste în legătură cu § 1 din statut; în al doilea rînd, în coaliția cu tovarășii Akimov și Liber, care s-a întărit cu rezeziune în cursul celei de-a doua jumătăți a congresului; în al treilea rînd, în faptul că minoritatea a fost în stare să coboare la nivelul platitudinii filistine, al cuvintelor jalnice și chiar al insinuării în sufletul altuia, o problemă ca aceea a alegerii membrilor redacției Organului Central. Iar după congres toate aceste frumoase calități au înflorit din plin și au dat roade îmbelșugate.

fața congresului ; fiind înfrînt în fața congresului, el a început să se tînguiască și să se plîngă de „stare de asediu“ ! Nu este oare aceasta o ciorovăială ordinară ? Nu este oare aceasta o nouă manifestare a moliciunii de intelectual ?

În legătură cu aceasta nu putem să nu amintim strălucita caracterizare social-psihologică pe care K. Kautsky a făcut-o nu demult acestei însușiri. În prezent, partidele social-democrate din diferite țări suferă adesea de boli similare, și ne-ar fi de mare folos să învățăm de la tovarăși mai experimentați cum să punem diagnosticul just și cum să găsim tratamentul corespunzător. De aceea, caracterizarea pe care o face Karl Kautsky anumitor intelectuali va fi numai în aparență o digresiune de la subiectul nostru.

„...În momentul de față ne interesează iarăși foarte mult problema *antagonismului dintre intelectualitate * și proletariat*. Colegii mei“ (Kautsky este el însuși intelectual, publicist și redactor) „vor fi în majoritatea lor foarte indignați de faptul că eu recunosc acest antagonism. Dar el există în fapt, și ar fi o tactică cu totul nepotrivită (aici, ca și în alte cazuri) să-l ocolim, negîndu-i existența. Acest antagonism este un antagonism social, care se referă la clase, și nu la indivizi. Un intelectual izolat, ca și un capitalist izolat, se poate alătura luptei de clasă a proletariatului. Cînd procedează în felul acesta, intelectualul își schimbă și caracterul. În cele ce urmează va fi vorba, mai ales, nu de intelectuali de *acest tip*, care mai constituie și astăzi o excepție în rîndurile clasei lor. Acolo unde nu fac o precizare expresă în sens contrar, prin «intelectual» eu înțeleg pe *intelectualul obișnuit care se situează pe terenul societății burgheze și care este reprezentantul caracteristic al clasei intelectualilor*. Această clasă se află într-un anumit *antagonism* față de proletariat.

Acest antagonism este de altă natură decît acela dintre muncă și capital. Intelectualul nu este capitalist. E adevărat că nivelul său de trai este burghez și că el este nevoit să mențină acest nivel atîta timp cît nu devine un deklasat, dar în același timp el este nevoit să vîndă produsul muncii sale, iar adeseori și forța sa de muncă ; el este adesea exploatat de capitalist și îndură o anumită înjosire socială. Prin urmare, între intelectual și proletar nu există nici un antagonism economic. Dar condițiile lui de trai și de muncă nu sînt identice cu cele ale proletarului, și de aici rezultă un anumit antagonism în ceea ce privește starea de spirit și felul de a gîndi.

Proletarul nu reprezintă nimic atîta timp cît rămîne un individ izolat. Toată puterea sa și toată capacitatea sa de progres, toate spe-

* Prin „intelectual“, „intelectualitate“ traduc cuvintele germane „Literat“, „Literatentum“, care cuprind în sfera lor nu numai pe literați, ci și pe toți oamenii culți, pe toți liberii-profesioniști, în genere, pe toți oamenii muncii intelectuale (brain worker, cum spun englezii), spre deosebire de oamenii muncii fizice.

ranțele și aspirațiile sale, proletarul le soarbe din *organizare*, din activitatea sistematică dusă împreună cu tovarășii săi. El se simte mare și puternic atunci când reprezintă o părticică dintr-un organism mare și puternic. Acest organism este pentru el totul ; individul izolat înseamnă foarte puțin în comparație cu acest organism. Proletarul luptă cu cea mai mare abnegație, ca o părticică din masa anonimă, fără să urmărească avantaje personale sau glorie personală ; el își face datoria în orice post în care este pus, supunându-se de bunăvoie disciplinei, de care este pătrunsă întreaga lui simțire, întreaga lui gândire.

Cu totul altfel stau lucrurile cu intelectualul. El își duce lupta nu prin folosirea forței, ci cu ajutorul argumentelor. Drept armă îi servesc cunoștințele sale personale, aptitudinile sale personale, convingerea sa personală. El poate dobîndi o anumită însemnătate numai grație calităților sale personale. De aceea deplina libertate de afirmare a personalității sale i se pare a fi prima condiție a succesului în muncă. Cu greu se supune el unui tot, ca parte auxiliară a acestui tot ; se supune de nevoie, și nu din propriul său imbold. Necesitatea disciplinei el o recunoaște numai pentru masă, nu și pentru spiritele alese. Pe sine însuși, bineînțeles, el se consideră că face parte din categoria spiritelor alese...

...Filozofia lui Nietzsche, cu al ei cult al supraomului, pentru care totul se reduce la asigurarea dezvoltării depline a propriei sale personalități și căruia orice subordonare a persoanei sale vreunui mare scop social i se pare ceva vulgar și demn de dispreț, — această filozofie este adevărata concepție despre lume a intelectualului ; ea îl face complet inapt de a participa la lupta de clasă a proletariatului.

Alături de Nietzsche, un alt reprezentant de seamă al concepției despre lume a intelectualității, concepție corespunzătoare stării ei de spirit, este Ibsen. Unul dintre eroii săi, doctorul Stockmann (în drama «Un dușman al poporului»), nu este un socialist, cum au crezut mulți, ci tipul intelectualului care în mod inevitabil trebuie să intre în conflict cu mișcarea proletară și, în general, cu orice mișcare populară de îndată ce încearcă să activeze în cadrul ei. Aceasta se datorește faptului că la baza mișcării proletare, ca și a oricărei mișcări democratice *, stă respectul față de majoritatea tovarășilor. Un intelectual tipic la Stockmann vede în «majoritatea compactă» un monstru care trebuie doborât.

...Un model ideal de intelectual pe de-a-ntregul pătruns de starea de spirit proletară, care, deși publicist strălucit, s-a debarasat de trăsăturile psihice specifice intelectualului și fără murmur pășea în rînd alături de ceilalți, lucrînd în orice post în care era pus, supunându-se în totul mării noastre cauze și disprețuind văicărelile neputincioase (*weichliches Gewinsel*) pe tema înăbușirii personalității proprii, văicăreli pe care le auzim adeseori la intelectualii educați în spiritul lui

* Extrem de caracteristic pentru confuzia pe care au introdus-o în toate problemele organizatorice martoviștii noștri este faptul că, cotînd spre poziția lui Akimov și spre un democratism *deplasat*, ei sînt în același timp *furtoși din cauza alegerii pe baze democratice a redacției*, alegere făcută la *congres* și dinainte prevăzută de toți tovarășii ! Poate că și acesta este un principiu al dv., domnilor ?

Ibsen și Nietzsche când li se întâmplă să rămână în minoritate, — un model ideal de intelectual dintre aceia de care are nevoie mișcarea socialistă a fost Liebknecht. L-am putea numi aici și pe Marx, care nu se îngheșuia niciodată să ocupe primul loc și se supunea în chip exemplar disciplinei de partid în cadrul Internaționalei, unde nu o dată a rămas în minoritate*.

Nimic altceva decât o astfel de neputincioasă văicăreală de intelectual rămas în minoritate au fost: neacceptarea funcției de către Martov și colegii săi numai din cauză că vechiul cerc nu a fost confirmat, plîngerile lor pe tema stării de asediu și a legilor excepționale îndreptate „împotriva unora dintre grupuri“, care nu-l interesau de loc pe Martov atunci cînd a fost vorba de dizolvarea grupurilor „Lujnii rabocii“ și „Rabocce Delo“, dar care au început să-l intereseze cînd a fost dizolvat colegiul său.

Nimic altceva decât o astfel de neputincioasă văicăreală de intelectuali rămași în minoritate au fost nesfîrșitele plîngeri, reproșuri, aluzii, birfeli și insinuări pe tema „majorității compacte“ cu care, datorită lui Martov, ni s-au împuiat urechile la congresul partidului nostru**, iar într-o măsură și mai mare după congres.

Minoritatea se plîngea amarnic că majoritatea compactă a ținut adunări separate: minoritatea era într-adevăr nevoită să disimuleze într-un fel oarecare faptul, neplăcut pentru ea, că delegații pe care îi invita la adunările ei separate refuzau să vină, în timp ce delegații care ar fi venit bucuroși (Egorovii, Mahovii, Brukerii) nu puteau fi invitați de minoritate după lupta care s-a dat la congres între unii și ceilalți.

Ei se plîngeau amarnic de „falsa acuzație de oportunism“: ei erau într-adevăr nevoiți să disimuleze într-un fel oarecare faptul neplăcut că *tocmai oportuniștii* — care de cele mai multe ori i-au urmat pe antiiskriști — și, în parte, chiar acești antiiskriști au alcătuit o minoritate compactă și au sprijinit din răspuțeri spiritul de cerc în instituțiile partidului, oportunismul în felul de a gândi, filistinismul în viața de partid, inconsecvența și moliciunea de intelectual.

* Karl Kautsky: „Franz Mehring“ „Neue Zeit“, XXII, I, S. 99—101, 1903, nr. 4.

** Vezi pag. 337, 338, 340, 352 și altele din procesele-verbale ale congresului.

În paragraful următor vom arăta cum se explică *faptul politic* extrem de interesant că la sfârșitul congresului s-a format o „majoritate compactă” și de ce minoritatea, cu toate că a fost de repetate ori somată să-și spună cuvîntul, *ocolește* cu atîta grijă *cauzele și istoria* formării acestei majorități. Dar să terminăm mai întii analiza dezbaterilor care au avut loc la congres.

Cu prilejul alegerilor pentru Comitetul Central, tov. Martov a prezentat o rezoluție (pag. 336) extrem de caracteristică, ale cărei trăsături fundamentale le-am numit o dată „mat în trei mișcări”. Iată care sînt aceste trăsături : 1) se votează *liste de candidați* pentru Comitetul Central, și nu candidați individuali ; 2) după ce listele vor fi aduse la cunoștința delegaților, trebuie lăsate să treacă două ședințe (probabil, pentru discuții) ; 3) în caz că nu există o majoritate absolută, rezultatul celei de-a doua votări este considerat definitiv. Această rezoluție este expresia unei strategii admirabil concepute (trebuie să fim drepiți și cu adversarul !), cu care tov. Egorov nu este de acord (pag. 337), dar care i-ar fi asigurat lui Martov, *fără doar și poate*, o victorie deplină *dacă cei șapte bundiști și rabocedelți n-ar fi părăsit congresul*. Această strategie se explică tocmai prin faptul că minoritatea iskriștilor *n-a avut și nu putea să aibă* un „acord expres” (ca acela care exista în rîndurile majorității iskriștilor) nu numai cu Bundul și cu Bruker, *dar nici cu tovarăși ca Egorov și Mahov*.

Amintiți-vă că la congresul Ligii tov. Martov se plîngea că „falsa acuzație de oportunism” presupunea existența unui acord expres între el și Bund. Repet : numai groaza l-a făcut pe tov. Martov să-și închipuie așa ceva, și *tocmai refuzul tov. Egorov de a accepta votarea pe liste* (tov. Egorov „nu-și uitase încă principiile”, probabil aceleași principii care l-au obligat să se alătore lui Goldblat în aprecierea valorii absolute a garanțiilor democratice) vădește *cît se poate de clar* faptul extrem de important că *nici măcar cu Egorov nu putea el să aibă un „acord expres”*. Dar o *coaliție* atît cu Egorov cît și cu Bruker putea să existe și a existat, în sensul că martoviștii *aveau asigurat* sprijinul acestora ori de cîte ori intrau într-un conflict serios cu noi, iar Akimov și prietenii săi aveau de ales *răul cel mai mic*. Era și este în afară de orice îndoială

că, pentru a alege *răul cel mai mic*, adică *ceea ce convenea mai puțin scopurilor iskriste* (vezi cuvîntarea lui Akimov în legătură cu § 1 și „speranțele” pe care și le punea în Martov), *tovarășii Akimov și Liber ar fi acceptat, fără doar și poate, atît grupul de șase pentru Organul Central cît și lista propusă de Martov pentru Comitetul Central*. Votarea pe liste, intervalul de două ședințe și balotajul nu aveau altă menire decît să asigure atingerea acestui rezultat într-un mod aproape automat, fără nici un acord expres.

Intrucît însă majoritatea noastră compactă continua să rămînă o majoritate compactă, calea ocolită propusă de tov. Martov nu era decît un prilej de tărăgăneală, și noi nu puteam să n-o respingem. Minoritatea s-a plîns în scris (într-o declarație, pag. 341) împotriva acestui lucru și, *urmînd exemplul lui Martinov și al lui Akimov, a refuzat să participe la votări și la alegerile pentru Comitetul Central*, „date fiind condițiile în care se efectuau ele”. După congres, aceste plîngerii împotriva caracterului anormal al condițiilor în care s-au efectuat alegerile (vezi „Starea de asediu”, pag. 31) au răsunit la toate răscrucile, în auzul sutelor de cumetre de partid. Dar în ce consta aici *anomalia*? În faptul că alegerile s-au efectuat prin vot secret, lucru care fusese dinainte prevăzut de regulamentul congresului și în care era ridicol să vezi vreo „ipocrizie” sau „nedreptate”? (§ 6, pag. 11 din procesele-verbale). În formarea unei majorități compacte, această „monstruozitate” pentru intelectualii plîngăreți? Sau în dorința *anormală* a acestor onorați intelectuali de *a-și călca cuvîntul* dat înainte de congres că vor recunoaște toate alegerile făcute de el (pag. 380, § 18 din regulamentul congresului)?

Tov. Popov a făcut o aluzie *fină* la această dorință, punînd deschis la congres, în ziua alegerilor, următoarea întrebare: „Este oare convins biroul că hotărîrea congresului este valabilă și legală dacă jumătate din participanți au refuzat să participe la vot?” * Biroul a răspuns, bineînțeles, că este convins de acest lucru și a reamintit incidentul cu tovarășii Akimov și Martinov. Tov. Martov s-a raliat la părerea biroului și a declarat răspicat că tov. Popov greșește și că „*botările congre-*

* Pag. 342. E vorba de alegerea celui de-al cincilea membru în Consiliu. S-au depus 24 de buletine (din totalul de 44 de voturi), printre care două albe.

sului sint valabile" (pag. 343). Lăsăm la aprecierea cititorului această – probabil, foarte normală – consecvență politică care reiese din compararea *sus-citatei declarații făcute în fața partidului* cu comportarea de după congres și cu fraza din broșura „Starea de asediu” în care se vorbește despre „*răscoala unei jumătăți din partid, începută încă la congres*” (pag. 20). Speranțele pe care tov. Akimov și le pusese în tov. Martov au precumpănit efemerele bune intenții ale lui Martov însuși.

„*Ai învins*”, tov. Akimov !

În ce măsură faimoasa expresie „stare de asediu”, care acum a căpătat pentru totdeauna un sens tragicomic, n-a fost altceva decât un „cuvânt teribil” se poate vedea din unele trăsături, în aparență neînsemnate, dar în fond foarte importante ale *sfirșitului* congresului, ale aceluși sfirșit care a avut loc *după* alegeri. Acum tov. Martov face multă zarvă în jurul acestei tragicomice „stări de asediu”, vrînd cu tot dinadinsul să se convingă pe sine însuși și să-i convingă și pe cititori că această gogoriță scornită de el însemna o anormală persecutare, prigoană și hărțuire a „minorității” de către „majoritate”. Vom arăta imediat cum s-au petrecut lucrurile în realitate *după* congres. Dar luați chiar sfirșitul congresului și veți vedea că, *după* alegeri, „majoritatea compactă” nu numai că nu persecută pe bieții martoviști, pe acești bieți oameni nedreptățiți, hărțuiți și duși la supremul supliciu, ci, dimpotrivă, *ea însăși le oferă* (prin gura lui Leadov) *două locuri din trei* în comisia pentru publicarea proceselor-verbale (pag. 354). Citiți rezoluțiile referitoare la problemele de tactică și la alte probleme (pag. 355 și urm.) și veți găsi acolo o tratare concretă a fondului problemelor, iar printre semnăturile tovarășilor care au prezentat rezoluții veți găsi adesea, amestecate laolaltă, numele unor reprezentanți ai monstruoasei „majorități” compacte și cele ale unor partizani ai „minorității” „umilite și nedreptățite” (pag. 355, 357, 363, 365 și 367 din procesele-verbale). Nu-i așa că toate acestea nu prea seamănă cu o „înlăturare de la muncă” sau cu vreo altă „hărțuială” de orice natură ?

Singura discuție de fond, interesantă, dar, din păcate, prea scurtă, a avut loc pe marginea rezoluției propuse de Starover în problema atitudinii față de liberali. După cum se poate vedea din semnăturile puse sub această rezoluție (pag. 357 și 358), adoptarea ei de către congres se datorește faptului că trei partizani ai „majorității” (Braun, Orlov și Osipov) au votat și pentru ea și pentru rezoluția lui Plehanov, fără a vedea între ele o contradicție ireductibilă. La prima vedere s-ar părea că între ele nu există o contradicție ireductibilă, deoarece rezoluția lui Plehanov stabilește un principiu general, exprimă o anumită atitudine principială și tactică față de *liberalismul burghez din Rusia*, în timp ce rezoluția lui Starover încearcă să definească *condițiile concrete în care sînt admisibile „acorduri vremelnice”* cu „curente liberale sau liberal-democratice”. Temele celor două rezoluții sînt diferite. Dar rezoluția lui Starover păcătuiește prin *ambiguitate politică*, fiind din această cauză superficială și mărginită. Ea nu definește conținutul de clasă al *liberalismului rus*, nu indică curente politice concrete care-l exprimă, nu explică proletariatului care sînt, în domeniul propagandei și al agitației, sarcinile lui *fundamentale* în raport cu aceste curente concrete; ea confundă (din cauza ambiguității sale) lucruri atît de diferite ca mișcarea studentească și gruparea „Osvojojenie”; ea indică, prea superficial și într-o manieră cazuistică, *trei* condiții concrete în care sînt admisibile „acorduri vremelnice”. Și în cazul de față, ca și în multe altele, ambiguitatea politică duce la cazuistică. Lipsa unui principiu general și încercarea de a enumera „condițiile” duc la o indicare superficială și, strict vorbind, *greșită* a acestor condiții. Într-adevăr, examinați aceste trei condiții ale lui Starover: 1) „curente liberale sau liberal-democratice” trebuie „să declare clar și fără echivoc că, în lupta lor împotriva cîrmuirii absolutiste, ele se situează în mod hotărît de partea social-democrației ruse”. Care este deosebirea dintre curente liberale și cele liberal-democratice? Rezoluția nu oferă nici un material care să ne permită să răspundem la această întrebare. Constă ea oare în aceea că curente liberale exprimă poziția păturilor politicește mai puțin progresiste ale burgheziei, pe cînd cele liberal-democratice exprimă poziția păturilor mai progresiste ale burgheziei și ale micii burghezii? Dacă

este așa, cum își închipuie oare tov. Starover că păturile mai puțin progresiste (dar totuși progresiste, căci altfel nu s-ar putea vorbi de liberalism) ale burgheziei ar putea „să se situeze în mod hotărît de partea social-democrației“ ?? Este o absurditate, și chiar dacă reprezentanții unui asemenea curent s-ar decide „să declare clar și fără echivoc“ un asemenea lucru (ipoteză cu totul imposibilă), atunci noi, partidul proletariatului, *am fi obligați să nu dăm crezare* declarațiilor lor. A fi liberal și a te situa în mod hotărît de partea social-democrației sînt două lucruri care se exclud reciproc.

Mai departe. Să admitem că „curente liberale sau liberal-democratice“ declară clar și fără echivoc că, în lupta lor împotriva absolutismului, ele se situează în mod hotărît de partea *sociaștilor-revoluționari*. Această ipoteză este mult mai puțin neverosimilă (dată fiind esența burghezo-democratică a curentului socialist-revoluționar) decît ipoteza tov. Starover. Din sensul rezoluției sale și date fiind ambiguitatea și cazuistica ei, reiese că *în acest caz acordurile vremelnice* cu astfel de liberali *nu sînt admisibile*. În realitate însă, această concluzie, care decurge în mod necesar din rezoluția tov. Starover, duce la o teză *de-a dreptul greșită*. Acordurile vremelnice pot fi încheiate și cu sociaștii-revoluționari (vezi rezoluția adoptată de congres în privința lor) ; *în consecință*, ele pot fi încheiate și cu liberalii care s-ar situa de partea sociaștilor-revoluționari.

A doua condiție : aceste curente „să nu formuleze în programele lor revendicări care să fie în contradicție cu interesele clasei muncitoare și ale democrației în general sau care să întunece conștiința lor“. Și aici găsim aceeași greșeală : n-au existat și nu pot exista curente liberal-democratice care să nu formuleze în programele lor revendicări care sînt în contradicție cu interesele clasei muncitoare și care întunecă conștiința ei. Pînă și una dintre cele mai democratice fracțiuni ale curentului liberal-democratic de la noi, fracțiunea sociaștilor-revoluționari, formulează în programul ei, confuz ca toate programele liberale, revendicări care sînt în contradicție cu interesele clasei muncitoare și îi întunecă conștiința. Din acest fapt trebuie dedusă *necesitatea* „de a demasca caracterul limitat și

insuficient al mișcării burgheze de eliberare", și nicidecum inadmisibilitatea unor acorduri vremelnice.

În sfârșit, în formularea generală ce i se dă, cea de-a treia „conștiință” a tov. Starover (ca liberalii-democrați să adopte lozinca luptei pentru dreptul de vot universal, egal, secret și direct) este și ea *greșită* : *n-ar fi rezonabil să se declare că în nici un caz nu sînt admisibile acorduri vremelnice cu acele curente liberal-democratice care ar adopta lozinca luptei pentru o constituție censitară sau, în genere, pentru o constituție „ciuntită”*. La drept vorbind, tocmai în această categorie ar putea fi înglobat „curentul” pe care-l reprezintă domnii grupați în jurul revistei „Osvobodjenie” ; dar ar însemna să dăm dovadă de miopie politică, care este incompatibilă cu principiile marxismului, dacă ne-am lega mîinile, interzicînd dinainte orice „acorduri vremelnice” fie și cu cei mai timizi dintre liberali.

În rezumat : rezoluția tov. Starover, care poartă și semnăturile tovarășilor Martov și Akselrod, este *greșită*, și Congresul al III-lea va proceda foarte cuminte dacă o va anula. Ea păcătuiește prin *ambiguitatea politică* a poziției sale teoretice și tactice, prin cazuistică în ceea ce privește „conștiințele” practice cerute de ea. Această rezoluție *confundă două probleme* : 1) demascarea trăsăturilor „antirevoluționare și antiproletare” *ale oricărui* curent liberal-democratic și datoria *de a lupta* împotriva acestor trăsături, și 2) *conștiințele* în care se pot încheia *acorduri* vremelnice și parțiale cu oricare dintre aceste curente. Ea nu conține ceea ce este necesar (analiza conținutului de clasă al liberalismului) și conține ceea ce este superfluu (prescrierea unor „conștiințe”). Este în genere lipsit de sens să elaborezi la un congres al partidului „conștiințele” concrete ale unor acorduri vremelnice cînd nici nu se știe cine va fi cealaltă parte contractantă – subiectul acestor eventuale acorduri ; și chiar dacă s-ar fi știut cine este acest „subiect”, ar fi fost de o sută de ori mai rezonabil ca stabilirea „conștiințelor” unui acord vremelnic să fie lăsată pe seama instituțiilor centrale ale partidului, așa cum a și procedat congresul în ceea ce privește „curentul” pe care-l reprezintă domnii socialiști-revoluționari (vezi modificările aduse de Plehanov părții finale a rezoluției lui Akselrod, pag. 362 și 15 din procesele-verbale).

Cît despre obiecțiile formulate de „minoritate“ împotriva rezoluției lui Plehanov, singurul argument adus de tov. Martov era următorul : rezoluția lui Plehanov „se încheie cu o concluzie meschină : trebuie să demascăm un anumit publicist. Nu înseamnă aceasta oare «să dai cu toporul într-o muscă» ?“ (pag. 358). Argumentul acesta, în care lipsa de idei este camuflată printr-o expresie sarcastică – „concluzie meschină“ –, ne oferă o nouă mostră de frază pretențioasă. În primul rînd, rezoluția lui Plehanov vorbește de necesitatea de „a demasca în fața proletariatului caracterul limitat și insuficient al mișcării burgheze de eliberare, oriunde s-ar manifesta el“. De aceea este cu totul neserioasă afirmația făcută de tov. Martov (la congresul Ligii, pag. 88 din procesele-verbale) că această rezoluție recomandă „să ne îndreptăm toată atenția numai asupra lui Struve, asupra unui singur liberal“. În al doilea rînd, a compara pe d-l Struve cu o „muscă“ atunci cînd este vorba de posibilitatea unor acorduri vremelnice cu liberalii ruși înseamnă să sacrifici de dragul sarcasmului un fapt politic elementar și evident. Nu, d-l Struve nu e o muscă, ci un factor politic, și aceasta nu pentru că el însuși ar fi o personalitate de prim rang. Însemnătatea sa ca factor politic se datorește poziției sale de reprezentant unic al liberalismului rus, al liberalismului, cît de cît capabil de acțiune și cît de cît organizat, în lumea mișcării ilegale. De aceea, a vorbi despre liberalii ruși și despre atitudinea partidului nostru față de ei fără a te gîndi, totodată, la d-l Struve, la „Osvobojdienie“ înseamnă a vorbi pentru a nu spune nimic. Sau poate că tov. Martov va încerca să ne arate *măcar un singur* „curent liberal sau liberal-democratic“ din Rusia care să se poată compara în prezent, măcar pe departe, cu curentul pe care-l reprezintă „Osvobojdienie“ ? Ar fi interesant să vedem o asemenea încercare !*

* La congresul Ligii, tov. Martov a adus încă un argument împotriva rezoluției tov. Plehanov : „Principala obiecție ce i se poate aduce, principalul ei cusur este că ignorează cu desăvîrșire faptul că, în lupta împotriva absolutismului, sîntem obligați să nu ne eschivăm de la o alianță cu elementele liberal-democratice. Tov. Lenin ar spune despre o asemenea tendință că este martinovistă. Aceasta tendință a și început să se manifeste în noua «Iskră»“ (pag. 88).

Acest pasaj este o colecție de „perle“ rară prin bogăția ei. 1) Cuvintele referitoare la o alianță cu liberalii denotă o confuzie totală. Nimeni n-a vorbit de alianță, tovarășe Martov, ci numai de acorduri vremelnice sau parțiale. Este o mare deosebire. 2) Dacă în rezoluția sa Plehanov ignorează neverosimila „alianță“ și vorbește, în genere, numai de „sprijinire“, acesta nu este un cusur, ci un merit al rezoluției sale. 3) N-ar

„Numele lui Struve nu spune nimic muncitorilor“, a declarat tov. Kostrov în sprijinul tov. Martov. Acesta este – să nu vă fie cu supărare, tov. Kostrov și tov. Martov – un argument à la Akimov. E ceva în genul proletariatului la cazul genitiv ¹¹².

Căror muncitori „nu le spune nimic numele lui Struve“ (și denumirea „Osvobojdienie“, care în rezoluția tov. Plehanov figurează alături de numele d-lui Struve)? Acelora care cunosc extrem de puțin sau care nu cunosc de loc „curențele liberale și liberal-democratice“ din Rusia. Se pune întrebarea : care trebuie să fie atitudinea congresului partidului nostru față de acești muncitori ? Trebuie el oare să traseze membrilor de partid sarcina de a explica acestor muncitori care este singurul curent liberal bine precizat din Rusia ? Sau să le recomande să se treacă sub tăcere un nume pe care muncitorii îl cunosc prea puțin tocmai pentru că au slabe cunoștințe în domeniul politicii ? Dacă tov. Kostrov, după ce a făcut primul pas pe urmele tov. Akimov, nu va voi să-l facă și pe al doilea, el va da la această întrebare un răspuns în primul sens. Și dacă va da un răspuns în primul sens, el va vedea cât de neîntemeiat a fost argumentul său. În orice caz, cuvintele „Struve“ și „Osvobojdienie“ din rezoluția lui Plehanov pot da muncitorilor incomparabil mai mult decât cuvintele „curentul liberal și liberal-democratic“ din rezoluția lui Starover.

În momentul de față, muncitorul rus nu poate să cunoască în practică tendințele politice cât de cât fățișe ale liberalismului nostru altfel decât din „Osvobojdienie“. Publicațiile legale ale liberalilor nu pot da nimic în această privință tocmai din cauza nebulozității lor. De aceea trebuie să îndreptăm cât mai energic (și în fața unor cât mai largi mase de muncitori) arma criticii noastre împotriva celor de la „Osvobojdienie“, pentru ca în cursul revoluției viitoare proletariatul rus să poată pa-

binevoi oare tov. Martov să ne explice prin ce se caracterizează, în general, „tendențele martinoviste“ ? N-ar vrea el să ne vorbească despre raportul care există între aceste tendințe și oportunism ? N-ar vrea el să analizeze raportul care există între aceste tendințe și paragraful I din statut ?
4) Ard pur și simplu de nerăbdare să aud de la tov. Martov prin ce nume s-au manifestat „tendențele martinoviste“ în „noua“ „Iskră“ ! Fii bun, tovarășe Martov, izbăvește-mă mai repede de chinurile așteptării !

raliza prin adevărata critică a armelor încercările inevitabile ale domnilor de la „Osvobojdienie“ de a ciunti caracterul democratic al revoluției.

În afară de sus-menționata „nedumerire“ a tov. Egorov în problema „sprijinirii“ de către noi a mișcării opoziționiste și revoluționare, dezbaterile pe marginea rezoluțiilor n-au oferit nici un alt material interesant și, în genere, aproape că n-au avut loc dezbateri.

Congresul s-a încheiat cu o scurtă cuvîntare a președintelui, care a reamintit că hotărîrile congresului sînt obligatorii pentru toți membrii partidului.

n) TABLOUL GENERAL
AL LUPTEI DESFĂȘURATE LA CONGRES.
ARIPA REVOLUȚIONARĂ ȘI ARIPIA OPORTUNISTĂ
A PARTIDULUI

Terminînd analiza dezbaterilor și a rezultatelor diferitelor votări care au avut loc la congres, trebuie să facem acum un bilanț, pentru ca, pe baza *tuturor* materialelor congresului, să putem răspunde la întrebarea : din ce elemente, grupuri și nuanțe s-au format definitiv majoritatea și minoritatea pe care le-am văzut la alegeri și cărora le-a fost dat să devină pentru un timp oarecare principala împărțire existentă în partidul nostru ? Trebuie să facem bilanțul întregului material referitor la nuanțele principiale, teoretice și tactice pe care ni-l oferă din abundență procesele-verbale ale congresului. Fără o „sinteză“ generală, fără un tablou general al întregului congres și al tuturor grupărilor principale care s-au conturat la diferite votări, acest material rămîne prea fărîmițat, prea risipit, așa încît la prima vedere unele moduri de grupare a delegaților par întimplătoare, mai ales aceleia care nu-și dă osteneala unei *studieri* de sine stătătoare și multilaterale a proceselor-verbale ale congresului (și sînt oare numeroși cititorii care și-au dat această osteneală ?).

În dările de seamă asupra dezbaterilor parlamentare din Anglia se întâlnește adesea cuvîntul caracteristic *division* – împărțire. Camera „s-a împărțit“ în cutare sau cutare majoritate și minoritate, se spune despre votul ei în legătură cu o problemă sau alta. „Împărțirea“ camerei noastre social-democrate în legătură cu diferitele probleme discutate la congres ne oferă un tablou *unic în felul lui*, care oglindește cu o *inegalabilă plenitudine și exactitate* lupta dinăuntru partidului nostru, nuanțele și grupurile existente în cadrul lui. Pentru ca acest tablou să fie cît mai concret, pentru a obține un adevărat *tablou*, și nu o îngrămădire de fapte incoerente, fracționate, izolate, pentru a pune capăt nesfîrșitelor și sterilelor controverse în jurul rezultatelor diferitelor votări (cine pentru cine a votat, cine pe cine a sprijinit ?), m-am hotărît să încerc a înfățișa într-o *diagramă toate tipurile principale* de „împărțiri“ care au avut loc la congresul nostru. Mulți, foarte mulți vor găsi, probabil, stranie folosirea unui asemenea procedeu, dar mă îndoiesc că s-ar putea găsi o altă metodă de expunere care să fie cu adevărat sintetică și generalizatoare, cît mai completă și mai exactă. Dacă un delegat sau altul a votat pentru sau contra cutărei propuneri, este un lucru care se poate stabili cu o precizie absolută în cazul votărilor nominale ; iar în unele cazuri de importante votări nenominale, acest lucru poate fi stabilit, pe baza proceselor-verbale, cu un grad înalt de probabilitate și cu o aproximație foarte apropiată de adevăr. Și dacă vom lua în considerație *toate* votările nominale, precum și toate votările nenominale în care s-au atins probleme cît de cît importante (judecînd, de pildă, după amploarea dezbaterilor și după pasiunea de care erau animați participanții la ele), vom căpăta despre lupta dinăuntru partidului nostru cea mai obiectivă imagine pe care o putem obține pe baza materialului existent. Totodată, în loc de a da o imagine fotografică – adică o imagine a fiecărei votări în parte –, vom căuta să înfățișăm un tablou care să cuprindă toate *tipurile* principale de votări, lăsînd la o parte derogările și variantele relativ puțin importante, care n-ar putea decît să încurce lucrurile. În orice caz, pe baza proceselor-verbale, oricine va putea să verifice fiecare trăsătură din tabloul nostru, să-l completeze cu rezultatele oricărei alte votări, într-un cuvînt să-l critice nu numai prin formulări de

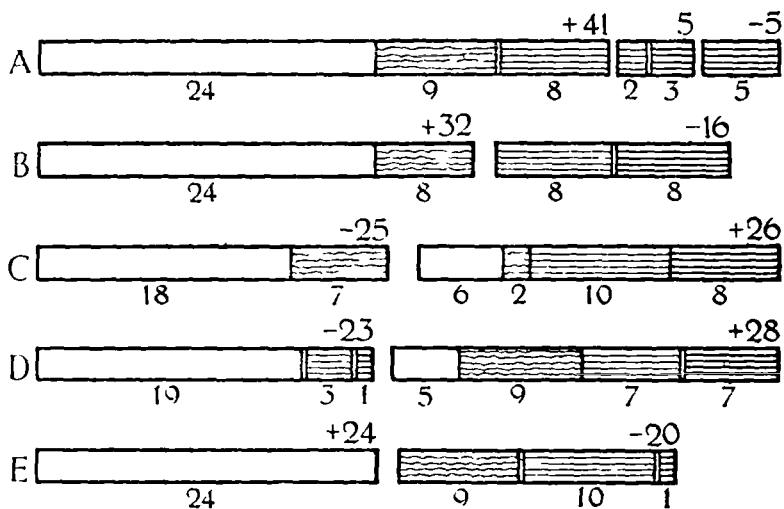
considerente și îndoieli sau prin referiri la cazuri izolate, ci și prin alcătuirea unui *alt tablou* pe baza aceluiași material.

Introducând în diagramă pe fiecare delegat care a luat parte la vot, vom indica prin hașurări diferite cele patru grupuri principale pe care le-am urmărit îndeaproape în tot cursul dezbaterilor la congres, și anume : 1) iskriștii majorității ; 2) iskriștii minorității ; 3) „centrul“ și 4) antiiskriștii. Deosebirea de nuanțe principiale existentă între aceste grupuri, noi am văzut-o *dintr-o mulțime de exemple*, și dacă unora le displac *denumirile* grupurilor, care prea amintesc amatorilor de zigzaguri organizația „Iskrei“ și orientarea „Iskrei“, le vom spune că nu denumirile importă aici. Acum, după ce nuanțele au fost urmărite de noi de-a lungul *tuturor* dezbaterilor congresului, denumirile deja statornicite și uzuale în cadrul partidului (dar care zgîrie urechea unora) ar putea fi ușor înlocuite printr-o *caracterizare a esenței nuanțelor prin care se deosebesc între ele diferitele grupuri*. Dacă am proceda la o asemenea înlocuire, am obține pentru aceleași patru grupuri următoarele denumiri : 1) social-democrați revoluționari consecvenți ; 2) mici oportuniști ; 3) oportuniști mijlocii și 4) mari oportuniști (mari pe scară rusă). Să sperăm că aceste denumiri vor fi mai puțin șocante pentru aceia care de la un timp au început să se încredințeze pe ei înșiși și să încredințeze și pe alții că denumirea de „iskrist“ îmbrățișează numai un „cerc“, și nu o *orientare*.

Să trecem la descrierea amănunțită a tipurilor de votări „fotografiate“ în diagrama alăturată (vezi diagrama : „Tabloul general al luptei desfășurate la congres“).

Primul tip de votări (A) înglobează cazurile în care „centrul“ a votat alături de iskriști, împotriva antiiskriștilor sau împotriva unei părți a lor. Așa s-a întâmplat la votarea programului în ansamblu (numai tov. Akimov s-a abținut, ceilalți au fost pentru), la votarea rezoluției de principiu împotriva federației (toți au fost pentru, cu excepția celor cinci bundiști), la votarea în legătură cu § 2 din statutul Bundului (împotriva noastră au fost cei cinci bundiști, s-au abținut cinci : Martinov, Akimov, Bruker și Mahov cu două voturi ; ceilalți au fost alături de noi) ; *tocmai această votare este reprezentată în diagrama A*. Apoi, de același tip au fost cele trei votări în legătură cu confirmarea „Iskrei“ ca Organ Cen-

TABLEAU GENERAL
AL LUPTEI DESFĂȘURATE LA CONGRES

Cifrele cu + și cu - indică respectiv numărul total al voturilor date *pentru* sau *contra* în anumite chestiuni. Cifrele de dedesubt indică numărul voturilor fiecăruia dintre cele patru grupuri. În text se arată care anume votări sînt cuprinse în tipurile A-E.

Desemnarea grupurilor:

	- ISKRȘTII MAJORITAȚII
	- ISKRȘTII MINORITAȚII
	- CENTRUL
	- ANTISKRȘTII

tral al partidului ; redacția (cinci voturi) s-a abținut, împotriva au fost, la toate cele trei votări, doi delegați (Akimov și Bruker) și, în afară de aceasta, la votarea *motivelor* confirmării „Iskrei“ s-au abținut cei cinci bundiști și tov. Martinov*.

Tipul de votări de care ne ocupăm dă răspuns la o întrebare extrem de interesantă și de importantă : când anume a mers alături de iskriști „centrul“ congresului ? El a mers alături de noi fie atunci când, cu mici excepții, *au fost alături de noi și antiiskriștii* (adoptarea programului, confirmarea „Iskrei“ independent de motive), fie atunci când a fost vorba de *declarații* care nu implicau încă în mod nemijlocit adoptarea unei poziții politice precise (recunoașterea activității organizatorice a „Iskrei“ nu implică încă neapărat aplicarea în fapt a politicii ei organizatorice față de grupuri aparte ; respingerea ideii de federație nu exclude încă o atitudine de abținere în problema unui proiect concret de federație, cum ne-a arătat exemplul tov. Mahov). Am văzut mai sus, când am vorbit despre semnificația grupărilor la congres în general, cât de fals este prezentată această chestiune în expunerea oficială a „Iskrei“ oficiale, care (prin gura tov. Martov) *cocoloșește și escamotează* deosebirea dintre iskriști și „centru“, dintre social-democrații revoluționari consecvenți și social-democrații oportuniști, invocând *cazurile în care și antiiskriștii au votat alături de noi !* Nici chiar cei mai „de dreapta“ dintre oportuniștii germani și francezi din rândurile partidelor social-democrate nu votează contra când e vorba de asemenea puncte ca *recunoașterea programului în ansamblu*.

Al doilea tip de votări (B) cuprinde cazurile în care iskriștii consecvenți și cei inconsecvenți au mers împreună împotriva tuturor antiiskriștilor și împotriva întregului „centru“. Printre aceste cazuri se numără în special acelea în care era vorba de înlăptuirea efectivă a planurilor concret precizate ale politicii iskriste, de *recunoașterea în fapt, și nu numai în vorbe,*

*De ce am ales pentru diagramă tocmai votarea în legătură cu § 2 din statutul Bundului ? Pentru că votările în legătură cu recunoașterea „Iskrei“ sînt mai puțin complete, iar votările asupra programului și asupra federației privesc hotăriri concret-politice mai puțin precis determinate. În general, alegerea unei anumite votări dintr-o serie de votări de *același* tip nu schimbă cîtuși de puțin trăsăturile fundamentale ale tabloului, lucru de care se poate ușor convinge oricine făcînd schimbările corespunzătoare.

a „Iskrei“. Aici intră *incidentul cu Comitetul de organizare**, punerea pe primul loc a problemei situației Bundului în partid, dizolvarea grupului „Iujnii rabocii“, două votări în legătură cu programul agrar și, în sfârșit, în al șaselea rînd, votul *împotriva* Uniunii social-democraților ruși din străinătate („Rabocee Delo“), adică recunoașterea Ligii ca unica organizație din străinătate a partidului. Vechiul spirit de cerc din perioada dinainte de crearea partidului, interesele organizațiilor sau grupulețelor oportuniste, înțelegerea îngustă a marxismului se luptau aici cu politica strict principială și consecventă a social-democrației revoluționare; iskriștii minorității au mai mers încă alături de noi într-o serie întreagă de cazuri, într-o serie întreagă de votări extrem de importante (din punctul de vedere al Comitetului de organizare, al grupului „Iujnii rabocii“, al grupului „Rabocee Delo“)... atîta vreme cît n-a fost vorba de *propriul lor* spirit de cerc, de propria lor inconsecvență. „Împărțirile“ de acest tip arată limpede că, într-o serie de probleme referitoare la înfăptuirea principiilor noastre, *centrul a mers cu antiiskriștii*, a fost mult mai aproape de ei decît de noi, a înclinat *în fapt* mult mai mult spre aripa *oportunistă* decît spre aripa *revoluționară* a social-democrației. „Iskriștii“ *cu numele*, cărora le era rușine să fie iskriști, și-au dat arama pe față, iar lupta inevitabilă a provocat destul de multă iritare, ceea ce a făcut ca persoanelor mai impresionabile și mai puțin obișnuite să aprofundeze lucrurile să le rămînă ascunsă semnificația nuanțelor principiale care se vedeau în această luptă. Dar acum, cînd focul luptei s-a mai potolit și cînd procesele-verbale au rămas ca extras obiectiv al unei serii de bătălii aprige, acum numai aceia care închid cu tot dinadinsul ochii pot să nu vadă că unirea Mahovilor și Egorovilor cu Akimovii și cu Liberii n-a fost de loc întîm-

*Rezultatul acestei votări este reprezentat în diagrama B: iskriștii au obținut 33 de voturi, rezoluția bundistă — 16. Semnalăm că printre votările de acest tip nu există *nici una care să fi fost nominală*. Felul cum s-au împărțit delegații reiese cu foarte multă verosimilitate numai din următoarele date: 1) în cadrul dezbaterilor, vorbitorii din partea ambelor grupuri de iskriști s-au pronunțat pentru, iar vorbitorii din partea antiiskriștilor și a centrului s-au pronunțat contra; 2) numărul voturilor „*pentru*“ e întotdeauna foarte aproape de 33. Nu trebuie să uităm de asemenea că, analizînd dezbaterile de la congres, am relevat, pe lângă votări, o *serie întreagă* de cazuri în care „centrul“ a mers cu antiiskriștii (cu oportuniștii) *împotriva* noastră. De pildă, în problema valabilității absolute a revendicărilor democratice, în aceea a sprijinirii elementelor opoziționiste, a limitării centralismului etc.

plătoare și nici nu putea fi întâmplătoare. Lui Martov și lui Akselrod nu le mai rămâne decât să se eschiveze de la o analiză riguroasă și multilaterală a proceselor-verbale sau să încerce post factum să dea o altă semnificație comportării lor la congres, exprimându-și în fel și chip *regretul*. Ca și cum regretele ar putea înlătura deosebiri de vederi, deosebiri de linie politică ! Ca și cum actuala alianță a lui Martov și Akselrod cu Akimov, cu Bruker și cu Martînov ar putea face ca partidul nostru, refăcut la Congresul al II-lea, să uite lupta pe care au dus-o iskriștii împotriva antiiskriștilor aproape în tot cursul congresului !

Al treilea tip de votări care au avut loc la congres, care cuprinde ultimele trei din cele cinci părți ale diagramei (și anume părțile C, D și E), se caracterizează prin faptul că o mică parte din iskriști se desprinde și trece de partea antiiskriștilor, care tocmai de aceea capătă preponderență (atita timp cât rămân la congres). Pentru a putea urmări cât mai minuțios evoluția acestei faimoase *coaliții* a minorității iskriste cu antiiskriștii, a cărei simplă pomenire îl irita pe Martov în așa măsură încât a ajuns să scrie la congres misive isterice, reproducem în diagramă toate cele trei tipuri principale de votări *nominale* de acest fel. C reprezintă rezultatul votării în problema egalității limbilor (am luat ultima din cele trei votări nominale în legătură cu acest punct, deoarece e cea mai cuprinzătoare). Toți antiiskriștii și întregul centru fac front comun împotriva noastră, iar din rândurile iskriștilor se desprinde o parte din majoritate și o parte din minoritate. *Nu se vede deocamdată care anume iskriști sînt în stare să formeze o alianță definitivă și trainică cu „dreapta” oportunistă a congresului.* Urmează apoi votarea de tipul D — în legătură cu paragraful 1 din statut (din cele două votări am luat-o pe cea cu semnificație mai precisă, adică pe aceea la care nu s-a abținut nimeni). *Coaliția se conturează mai net și se încheagă mai trainic* * : acum iskriștii din minoritate se

* După toate aparențele, de același tip au fost și alte patru votări în legătură cu statutul : pag. 278 — 27 pentru Fomin contra 21 ale noastre ; pag. 279 — 26 pentru Martov față de 24 pentru noi ; pag. 280 — 27 contra mea, 22 pentru ; și tot acolo 24 pentru Martov față de 23 pentru noi. Acestea sînt votările — menționate de mine mai sus — în problema cooptării în instituțiile centrale. Votări nominale lipsesc (a fost una, dar datele respective s-au pierdut). După cum se vede, bundiștii (toți sau o parte) îl salvează pe Martov. Afirmațiile greșite ale lui Martov (la Ligă) cu privire la votările de acest tip au fost corectate mai sus.

află *cu toții* de partea lui Akimov și a lui Liber ; dintre iskriștii din majoritate se află de partea acestora din urmă numai un mic număr de delegați, care înlocuiesc pe antiiskriștul și pe cei trei delegați ai „centrului“ care trecuseră de partea noastră. E destul să arunci o privire fugitivă asupra diagramei, ca să-ți dai seama care elemente treceau întâmplător și vremelnic când de o parte, când de cealaltă și care *elemente se îndreptau irezistibil spre o coaliție trainică cu Akimovii*. Ultima votare (E – alegerea Organului Central, a Comitetului Central și a Consiliului partidului), *care reprezintă tocmai împărțirea definitivă în majoritate și minoritate*, ne arată limpede contopirea totală a minorității iskriștilor cu întregul „centru“ și cu *rămășițele* antiiskriștilor. Din cei opt antiiskriști nu mai rămăsese atunci la congres decât *unul singur* : tov. Bruker (căreia tov. Akimov îi explicase între timp greșeala făcută de ea și care își ocupase locul ce-i revenea de drept în rîndurile *martoviștilor*). Plecarea celor șapte *oportuniști*, situați pe pozițiile *cele mai de „dreapta“*, a făcut ca soarta alegerilor să fie decisă în defavoarea lui Martov*.

Și acum să facem bilanțul congresului, sprijinindu-ne pe datele obiective referitoare la *toate tipurile* de votări.

S-a vorbit foarte mult de caracterul „*întimplător*“ al majorității care s-a format la congresul nostru. E singurul argument cu care a căutat să se consoleze tov. Martov în broșura sa „*Încă o dată în minoritate*“. Diagrama arată limpede că *într-un singur* sens, dar numai într-unul singur, majoritatea poate fi numită întâmplătoare, și anume în sensul că plecarea de la congres a celor șapte elemente ultraoportuniste ale „*dreptei*“ ar fi, după cum se pretinde, *întimplătoare*. În măsura în care această plecare este întâmplătoare, *în aceeași măsură* (și nu mai mult) este întâmplătoare și majoritatea noastră. O examinare sumară a diagramei ne arată mai bine decât orice raționamente lungi de partea cui ar fi fost, de

* Cei șapte oportuniști care au părăsit Congresul al II-lea au fost : cei cinci bundiști (Bundul s-a retras din partid la Congresul al II-lea, după respingerea principiului federativ) și doi „*rabocedelți*“ — tov. Martinov și tov. Akimov. Aceștia din urmă au părăsit congresul după ce Liga iskriștă a fost recunoscută ca *unica* organizație din străinătate a partidului, adică după dizolvarea „*Uniunii social-democraților ruși*“ din străinătate, grupată în jurul revistei „*Rabocce Delo*“. (Nota autorului la ediția din 1907. — *Nota red.*)

partea cui *ar fi trebuit să fie* acești șapte *. Se pune însă întrebarea : în ce măsură se poate spune într-adevăr că a fost întâmplătoare plecarea celor șapte ? Iată o întrebare pe care evită să și-o pună cei care vorbesc mereu despre caracterul „întâmplător“ al majorității. E o întrebare prea puțin plăcută pentru ei. Este oare întâmplător faptul că au plecat cei mai zeloși reprezentanți ai aripii *drepte* a partidului nostru, și nu ai celei *stingi* ? Este oare întâmplător faptul că au plecat *oportuniștii*, și nu *social-democrații revoluționari* consecvenți ? Nu există oare vreo legătură între această plecare „întâmplătoare“ și lupta desfășurată în tot cursul congresului împotriva aripii oportuniste, luptă care se oglindește atât de clar în diagrama noastră ?

E destul să punem aceste întrebări, atât de neplăcute pentru minoritate, ca să ne dăm seama care anume este faptul pe care unii tind *să-l camufleze* sub paravanul pâlăvrăgelii pe tema caracterului întâmplător al majorității. Este faptul cert și incontestabil că *minoritatea s-a format din membrii de partid care înclină cel mai mult spre oportunism*. Minoritatea s-a format din elementele din partid care sînt *cele mai puțin statornice* pe plan teoretic, *cele mai puțin consecvente pe plan principial*. Minoritatea s-a format tocmai din *aripa dreaptă* a partidului. Împărțirea în majoritate și minoritate este o continuare directă și inevitabilă a împărțirii social-democrației în aripă revoluționară și aripă oportunistă, în Munte și Girondă¹¹³, care nu de ieri-alaltăieri a apărut nu numai în partidul muncitoresc din Rusia și care de bună seamă că nu va dispărea de la o zi la alta.

Acest fapt este de o importanță capitală pentru lămurirea cauzelor și evoluției divergențelor. A încerca *să ocolești* acest fapt, tăgăduind sau cocoloșind lupta care a avut loc la congres și nuanțele principiale care s-au manifestat în cadrul ei, înseamnă a-ți da singur un certificat de totală paupertate intelectuală și politică. Pentru *a infirma* acest fapt trebuie, *în primul rînd*, să dovedești că tabloul general al votărilor și al „împărțirilor“ care au avut loc la congresul partidului nostru arată altfel decît l-am înfățișat eu ; *în al doilea rînd*, tre-

* Mai încolo vom vedea că, *după* congres, atât tov. Akimov cît și Comitetul din Voronej, situat pe poziții care *se apropie* cel mai mult de pozițiile tov. Akimov, și-au exprimat de-a dreptul simpatiile pentru „*minoritate*“.

buie să dovedești că, *în ceea ce privește fondul* tuturor problemelor din cauza cărora „s-a împărțit“ congresul, *dreptatea nu era* de partea celor mai consecvenți social-democrați revoluționari, care în Rusia nu pot fi despărțiți de numele de iskriști *. Încercați să faceți această dovadă, domnilor.

Faptul că minoritatea a fost alcătuită de elementele cele mai oportuniste, cele mai puțin statornice și mai puțin consecvente ale partidului indică, de altfel, răspunsul la numeroasele nedumeriri și obiecții cu care se adresează majorității diferite persoane care nu cunosc bine chestiunea sau care n-au aprofundat-o îndeajuns. Nu este oare prea superficial, ni se spune, să explicați *dezbinarea* printr-o mică greșeală a tovarășilor Martov și Akselrod? Da, domnilor, greșeala tov. Martov n-a fost mare (și eu am spus-o încă la congres, în toiul luptei), dar această mică greșeală *putea* să pricinuiască (și a pricinuit) mult rău, fiindcă tov. Martov s-a lăsat atras de partea unor delegați care au comis o serie *întreagă de greșeli* și care într-o serie întreagă de probleme au dat dovadă de tendințe oportuniste și de inconsecvență în domeniul principiilor. Faptul că tov. Martov și Akselrod au dat dovadă de nestatornicie are o semnificație individuală și e lipsit de importanță; dar faptul că s-a format o foarte însemnată minoritate, care cuprindea *toate elementele* cele mai puțin statornice, care cuprindea pe *toți aceia* care ori nu recunoșteau de loc orientarea „Iskrei“ și o combăteau fățiș, ori o recunoșteau în vorbe, iar în fapt mergeau aproape întotdeauna cu antiiskriștii, faptul acesta nu are o semnificație individuală, ci *privește partidul și este departe de a fi cu totul lipsit de importanță*.

* Notă pentru tov. Martov. Dacă tov. Martov a uitat acum că *iskrist* înseamnă *adept al unei orientări*, și nu *membru al unui cerc*, îl sfătuim să citească în cuprinsul proceselor-verbale ale congresului lămuririle pe care tov. Troțki le-a dat tov. Akimov în aceasta chestiune. La congres au fost (în raport cu partidul) trei *cercuri* iskriste: grupul „Eliberarea muncii“, redacția „Iskrei“ și organizația „Iskrei“. Două din aceste trei cercuri au fost destul de rezonabile ca să se dizolve singure; al treilea nu a dat dovadă de suficientă partinitate pentru a face acest lucru și a fost dizolvat de congres. Cel mai larg cerc iskrist, organizația „Iskrei“ (care cuprindea și redacția, și grupul „Eliberarea muncii“), a avut la congres în total 16 delegați, dintre care numai *unsprezece* cu vot deliberativ. Dar delegați *cu orientare* iskristă care nu făceau parte din nici un „cerc“ iskrist au fost la congres, după calculul meu, în total 27 cu 33 de voturi. Înseamnă deci că *mai puțin de jumătate* din iskriști făceau parte din *cercuri* iskriste.

Nu-i oare ridicol să *explici* dezbinarea prin dominația închistatului spirit de cerc și a filistinismului revoluționar în cadrul micului cerc al vechii redacții a „Iskrei”? Nu, nu-i ridicol, pentru că în sprijinul *acestui individual* spirit de cerc *s-au ridicat toate acele elemente din partidul nostru* care în tot cursul congresului au luptat *pentru orice fel de spirit de cerc*, toți cei care în genere nu s-au putut ridica deasupra filistinismului revoluționar, toți cei care invocau caracterul „istoric” al răului pe care-l reprezintă filistinismul și spiritul de cerc, pentru a justifica și a menține acest rău. Ar mai putea fi considerat întâmplător, dacă vrei, faptul că interesele strâmte de cerc au precumpănit asupra spiritului de partid în micul cerc al redacției „Iskrei”. Dar nu a fost de loc întâmplător faptul că în sprijinul acestui spirit de cerc s-au ridicat ca un singur om Akimovii și Brukerii, care țineau nu mai puțin (dacă nu chiar mai mult) la „continuitatea istorică” a faimosului Comitet din Voronej și a faimoasei „Organizații muncitorești”¹¹⁴ din Petersburg, s-au ridicat Egorovii, care deplîngeau tot atât de amarnic (dacă nu și mai amarnic) „distrugerea” grupului „Rabocce Delo”, ca și pe aceea a vechii redacții, s-au ridicat Mahovii etc. etc. Spune-mi cu cine te întâlnești și ți-oi spune cine ești, glăsuiește proverbul. Spune-mi cine-i aliatul tău politic, cine votează pentru tine și ți-oi spune care este *fizionomia* ta *politică*.

Greșeala mărunță a tovarășilor Martov și Akselrod rămîne și putea să rămînă *mărunță* atîta vreme cît nu servea ca punct de plecare pentru o *alianță trainică* între ei și întreaga aripă oportunistă a partidului nostru, atîta vreme cît nu ducea, datorită acestei alianțe, la o *răbufnire* a oportunismului, la o *revanșă* din partea tuturor acelorora împotriva cărora luptase „Iskra” și care acum erau foarte bucuroși să-și *verse necazul* pe adepții consecvenți ai social-democrației revoluționare. Evenimentele de după congres au evoluat de așa manieră, încît în virtutea lor noua „Iskră” ne oferă priveliștea unei răbufniri a oportunismului, a unei revanșe din partea Akimovilor și Brukerilor (vezi foaia Comitetului din Voronej *), priveliștea jubilariei Martinovilor, cărora în sfîrșit (în sfîrșit !) li s-a dat în odioasa „Iskră” posibilitatea de a da

* Vezi volumul de față, pag. 396—398. — *Nota red.*

cu copita în odiosul „dușman“, pentru a răzbuna toate nedreptățile îndurate în trecut. Aceasta ne arată deosebit de sugestiv cât de necesară era „restabilirea vechii redacții a «Iskrei»“ (din ultimatumul de la 3 noiembrie 1903 al tov. Starover) pentru asigurarea „continuității“ iskriste...

Privit în sine, faptul că congresul (și partidul) s-a împărțit în aripă stângă și aripă dreaptă, în aripă revoluționară și aripă oportunistă, nu numai că nu avea în el nimic critic sau de temut, dar nu era nici măcar ceva anormal... Dimpotrivă, ultimul deceniu al istoriei social-democrației ruse (și nu numai ruse) duce în mod necesar și inevitabil la o astfel de împărțire. Că această împărțire a fost provocată de o serie de greșeli destul de *mărunte* ale aripii drepte, de divergențe (relativ) destul de lipsite de importanță, — acest fapt (care unui observator superficial și unui spirit filistin i se pare șocant) a însemnat *un mare pas înainte al întregului nostru partid*. Înainte vreme se iveau între noi divergențe asupra unor probleme mari, care puteau justifica uneori chiar și o sciziune; acum am căzut de acord asupra tuturor problemelor mari și importante, acum ne despart doar *nuanțe*, care pot și *trebuie* să genereze controverse, dar ar fi absurd și copilăros să ne despărțim din cauza lor (cum a și spus, pe bună dreptate, tov. Plehanov în interesantul său articol „Ce nu trebuie făcut“, articol asupra căruia vom mai reveni). *Acum, când comportarea anarhică a minorității — după congres — a adus partidul în pragul sciziunii, poți întâlni adesea așa-zii înțelepți care spun: merita oare în genere să se ducă la congres o luptă pentru asemenea nimicuri ca incidentul cu Comitetul de organizare, dizolvarea grupului „Iujnii rabocii“ sau „Rabocce Delo“, § 1 din statut, dizolvarea vechii redacții etc. ? Cine judecă astfel* nu face decât să introducă spiritul*

* Aceasta îmi amintește, fără să vreau, o convorbire avută la congres cu unul dintre delegații „centrului“: „Ce atmosferă grea domnește la congresul nostru! — mi se plîngea el. — Această luptă înverșunată, această agitație a unora împotriva altora, această polemică vehementă, această atitudine netovarășească!...“ „Ce lucru minunat este congresul nostru — i-am răspuns eu. — O luptă deschisă, liberă. Părerile au fost rostite. Nuanțele s-au conturat. Grupurile s-au precizat. Mîinile s-au ridicat. Hotărîrea a fost luată. O etapă a fost străbătută. Înainte! — Uite, așa mai înțeleg și eu. E viață. E cu totul altceva decât nesfîrșitele și plicticoasele logomahii de intelectual, care iau sfîrșit nu pentru că problema a fost rezolvată, ci pentru că oamenii au obosit vorbind...“

Tovarășul din „centru“ m-a privit cu ochii plini de nedumerire și a ridicat din umeri. Vorbeam limbi diferite.

de cerc în treburile de partid : lupta *dintre nuanțe* în cadrul *partidului este inevitabilă și necesară* atîta timp cît nu duce la anarhie și sciziune, atîta timp cît se desfășoară *în limitele* aprobate de comun acord de către toți tovarășii și membrii de partid. Și *lupta noastră la congres* împotriva aripii drepte a partidului, împotriva lui Akimov și a lui Akselrod, împotriva lui Martinov și a lui Martov, *n-a depășit cîtuși de puțin aceste limite*. E de ajuns să amintim două fapte care demonstrează în modul cel mai incontestabil adevărul spuselor mele : 1) cînd tovarășii Martinov și Akimov au declarat că părăsesc congresul, *am fost cu toții gata să facem totul* pentru a înlătura din mintea lor ideea unei „ofense“, *cu toții am adoptat* (cu 32 de voturi) rezoluția tov. Troțki prin care acești tovarăși erau invitați să se declare satisfăcuți cu explicațiile date și să-și retragă declarația ; 2) cînd s-a ajuns la alegerea instituțiilor centrale, am oferit minorității (sau aripii oportuniste) a congresului *minoritatea în ambele instituții centrale* : Martov să fie ales în redacția Organului Central, iar Popov în Comitetul Central. Din punctul de vedere al partidului *nu puteam* proceda altfel, din moment ce se hotărîse încă înainte de congres să fie alese două grupuri de trei. *Dacă deosebirea dintre nuanțele manifestate la congres era de minimă importanță, înseamnă că de minimă importanță era și concluzia practică* pe care am tras-o din lupta dintre aceste nuanțe ; această concluzie se reducea *exclusiv* la ideea că *majoritatea* congresului partidului trebuie să capete *două treimi* din locuri în ambele grupuri de trei.

Numai împrejurarea că minoritatea congresului partidului *n-a fost de acord să fie în minoritate în instituțiile centrale* a dus mai întîi la „văicăreala neputincioasă“ a intelectualilor care fuseseră înfrinți, iar apoi la *frazologie anarhistă și la acțiuni anarhice*.

Să aruncăm, în încheiere, încă o privire asupra diagramei, din punctul de vedere al componenței instituțiilor centrale. Este cît se poate de firesc că în aceste alegeri delegații trebuiau să țină seama *nu numai* de problema nuanțelor, ci și de aceea a *aptitudinii*, a capacității de muncă etc. a diferiților *candidați*. Acum minoritatea vrea cu tot dinadinsul să confunde aceste probleme. Că e vorba însă de două probleme diferite, este un lucru care se înțelege de la sine și care reiese

fie și numai din simplul fapt că alegerea grupului *inițial* de trei pentru Organul Central fusese plănuită încă *înainte de congres*, când nimeni nu putea să prevadă alianța lui Martov și a lui Akselrod cu Martînov și cu Akimov. La probleme diferite și răspunsul trebuie obținut pe căi diferite: la problema nuanțelor răspunsul trebuie căutat în *procesele-verbale ale congresului*, în discutarea *deschisă* și în punerea la vot a tuturor punctelor de orice fel. Printr-o hotărîre unanimă, delegații au stabilit să decidă *prin vot secret care candidați* corespund funcției pentru care sînt propuși. Cum se explică faptul că *întregul congres a adoptat în unanimitate* o astfel de hotărîre? — aceasta este o întrebare atît de elementară, încît ar fi pueril să ne mai oprim asupra ei. Dar (după ce a fost înfrîntă în alegeri) minoritatea a început să uite pînă și lucrurile elementare. Am ascultat, în apărarea vechii redacții, un potop de cuvîntări înflăcărate, pătimașe, atingînd o exaltare vecină cu iresponsabilitatea, dar n-am auzit *absolut nimic* despre nuanțele conturate *la congres* în legătură cu lupta pentru grupul de șase sau grupul de trei. Din toate colțurile auzim tot felul de comentarii și discuții pe tema că persoanele alese în Comitetul Central ar fi incapabile de muncă, inapte, rău intenționate etc., dar nu auzim *absolut nimic* despre nuanțele care s-au înfruntat *la congres* în lupta pentru preponderență în Comitetul Central. Găsesc că este ceva nedemn și lipsit de bună-cuviință să comentezi și să discuți *în afara congresului* însușirile și acțiunile unor persoane (pentru că în 99% din cazuri aceste acțiuni reprezintă un secret organizatoric, care poate fi dezvăluit numai în fața instanței supreme a partidului). A lupta *în afara congresului* cu ajutorul unor *astfel de mijloace* înseamnă, cred eu, a recurge la *birfeală*. Și singurul mod în care aș putea da publicului un răspuns la aceste comentarii ar fi acela de a invoca lupta desfășurată la congres: voi afirmați că C.C. a fost ales cu o mică majoritate. Așa e. Dar această mică majoritate cuprindea pe toți aceia care au luptat în modul cel mai consecvent, nu în vorbe, ci în fapte, pentru înfăptuirea planurilor iskriste. De aceea, pentru toți tovarășii care pun continuitatea *orientării* „Iskrei“ mai presus de continuitatea cutărui sau cutărui *cerc* al „Iskrei“, autoritatea *morală* a acestei majorități trebuie să fie incomparabil mai mare

decît autoritatea ei *formală*. Cine era *mai competent să aprecieze* dacă o persoană sau alta este sau nu aptă să promoveze politica „Iskrei“ : cei care au promovat această politică la congres, sau cei care într-o serie întreagă de cazuri au combătut-o, apărînd în schimb tot ce era înapoiat, tot felul de vechituri, tot felul de manifestări ale spiritului de cerc ?

o) DUPĂ CONGRES. DOUĂ METODE DE LUPTĂ

Analiza dezbaterilor și a rezultatelor diferitelor votări care au avut loc la congres, încheiată în paragraful precedent, explică propriu-zis în nuce (în germene) *tot ce s-a întîmplat după congres*, și de aceea putem fi concisi în descrierea etapelor următoare ale crizei din partidul nostru.

Refuzul lui Martov și al lui Popov de a candida în alegeri a creat îndată o atmosferă de *ciorovăială* în lupta partinică dintre nuanțele existente în partid. Tov. Glebov, considerînd neverosimilă presupunerea că redactorii nealeși au hotărît într-adevăr să facă o *cotitură* spre pozițiile lui Akimov și Martinov și explicînd lucrurile, în primul rînd, prin starea de iritare nervoasă ce se crease chiar a doua zi după congres, ne-a propus lui Plehanov și mie să ajungem la o împăcare, „să-i cooptăm“ pe toți patru, cu condiția să se asigure reprezentarea redacției în Consiliu (adică din cei doi reprezentanți unul să aparțină neapărat majorității *partidului*). Lui Plehanov și mie această condiție ni s-a părut rezonabilă, deoarece acceptarea ei însemna o *recunoaștere tactică a greșelii comise la congres*, o dorință de pace, și nu de război, dorința de a fi mai aproape de Plehanov și de mine decît de Akimov și de Martinov, de Egorov și de Mahov. Concesia în ceea ce privește „cooptarea“ căpăta astfel un caracter *personal*, și nu făcea să refuzăm o concesie de ordin personal, care era menită să înlătore starea de iritare și să restabilească pacea. De aceea Plehanov și cu mine am declarat că sîntem de acord. Majoritatea redacției a respins însă condiția pusă. *Glebov a plecat*. Noi am rămas în expectativă, să vedem ce va urma : se va menține oare Martov pe terenul lealității pe care se situase la congres (*împotriva* tov. Popov,

reprezentantul centrului), sau vor învinge elementele nestatornice și înclinate spre sciziune pe urmele cărora pornise el ?

Ne aflăm în fața următoarei dileme : va hotărî oare tov. Martov să vadă în „coaliția“ sa de la congres un act politic izolat (cum a fost, de pildă, coaliția lui Bebel cu Vollmar în 1895 – *si licet parva componere magnis* *), sau va hotărî să consolideze această coaliție, va depune toate eforturile pentru a demonstra că *Plehanov și cu mine* am greșit la congres și va deveni adevăratul lider al aripii oportuniste a partidului nostru ? Cu alte cuvinte, această dilemă putea fi formulată astfel : ciorovăială sau luptă politică de partid ? Dintre noi trei, care a doua zi după congres am fost singurii membri prezenți ai instituțiilor centrale, Glebov era acela care înclina cel mai mult spre prima soluție a dilemei și care se străduia cel mai mult să împace copiii certați. Spre soluția a doua înclina cel mai mult tov. Plehanov, de care, cum s-ar zice, nu era chip să te apropii. Eu eram de data aceasta „centrul“, sau „mlaștina“, și căutam să folosesc metoda convingerii. A încerca să reconstitui în momentul de față tentativele mele orale de a folosi metoda convingerii ar însemna să mă apuc de o treabă extrem de dificilă și chiar zadarnică, și nu voi urma exemplul prost al tovarășilor Martov și Plehanov. Dar găsesc că e necesar să reproduc unele pasaje dintr-o scrisoare pe care am trimis-o în acest scop unui iskrist din „minoritate“.

...,Faptul că Martov a refuzat să facă parte din redacție, că el și alți publiciști ai partidului au refuzat să colaboreze, că o serie întregă de persoane au refuzat să lucreze pentru C.C., faptul că a propagat ideea boicotului sau a rezistenței pasive, toate acestea vor duce în mod inevitabil, vor duce chiar împotriva voinței lui Martov și a prietenilor lui, la scindarea partidului. Chiar dacă Martov va rămîne pe poziția leală (pe care s-a situat cu atîta hotărîre la congres), ceilalți nu vor rămîne, și rezultatul prevăzut de mine va fi inevitabil...

Și atunci mă întreb : ce motiv am avea, la drept vorbind, să ne despărțim ?... Trec în revistă toate evenimentele și toate impresiile de la congres și recunosc că, sub imperiul

* — dacă e îngăduit să comparăm ceva mic cu ceva mare. — *Nota trad.*

unei enervări groaznice, adescori m-am comportat și am acționat ca un «turbat» și sînt gata să recunosc în fața oricui această vină a mea, dacă se poate numi vină ceea ce a fost provocat în mod firesc de atmosferă, de diferite reacțiuni și replici, de luptă etc. Dar acum, cînd privesc fără nici un fel de enervare rezultatele obținute și ceea ce s-a realizat printr-o luptă aprigă, nu pot să văd în aceste rezultate nimic, absolut nimic dăunător pentru partid și absolut nimic supărător sau jignitor pentru minoritate.

Desigur, nu putea să nu fie supărător însuși faptul de a rămîne în minoritate, dar protestez categoric împotriva ideii că noi am fi «defăimat» pe cineva, că *am vrut* să jignim sau să înjosim pe cineva. Nici pomeneală de așa ceva. Și nu este admisibil ca divergențele politice să ducă la o interpretare a evenimentelor bazată pe învinuiri aduse părții opuse că e de rea-credință, incorectă, intrigantă și alte lucruri drăguțe, despre care auzi vorbindu-se tot mai des în atmosfera sciziunii care se apropie. Acest lucru nu este admisibil, deoarece, în cazul cel mai bun, ar fi ceva extrem de nechibzuit.

Am ajuns să fim în divergență cu Martov pe plan politic (și organizatoric), așa cum am mai fost cu el în divergență de zeci de ori. Fiind învins în problema paragrafului 1 din statut, eu nu puteam să nu mă străduiesc cu toată energia să-mi iau revanșa în ceea ce-mi mai rămînea mie (și congresului). Nu puteam să nu tind, pe de o parte, spre un C.C. strict iskrist, iar pe de altă parte spre o redacție compusă din trei membri... Eu consider că acest grup de trei este *singurul* în stare să formeze o instituție de partid, iar nu un colegiu în care să domnească familiarismul și neglijența, și că este singurul în stare să formeze un centru adevărat, în care fiecare să-și formuleze și să-și susțină întotdeauna punctul de vedere de partid, și nimic altceva, irrespective * de tot ce este personal, de orice considerente de jignire, retragere etc.

Fără îndoială că după evenimentele de la congres acest grup de trei a sancționat o linie politică și organizatorică îndreptată, dintr-un anumit punct de vedere, împotriva lui Martov. Asupra acestui lucru nu încapă nici o îndoială. Și pentru acest motiv să ajungem la o ruptură? Pentru acest motiv să sfârși-

* — independent. — *Nota trad.*

măm partidul ?? Oare Martov și Plehanov n-au fost împotriva mea în problema demonstrațiilor ? Iar în problema programului n-am fost Martov și cu mine împotriva lui Plehanov ? Oare nu se întîmplă întotdeauna în orice grup de trei ca una sau alta din părțile sale să se îndrepte împotriva fiecărui membru al său ? Dacă majoritatea iskriștilor a găsit, atît în cadrul organizației «Iskrei» cît și la congres, că această nuanță specială a liniei organizatorice și politice a lui Martov este greșită, nu este oare o adevărată nebunie să încerci să explici acest fapt prin nu știu ce «montări», «asmuțiri» etc. ? N-ar fi oare o nebunie să încerci să ocolești acest fapt, *înjurînd* această majoritate, calificînd-o drept «gașcă» ?

Repet : ca și majoritatea iskriștilor de la congres, sînt profund convins că Martov a adoptat o linie greșită și că trebuia să-i arătăm greșeala. N-are nici un sens să se supere pentru că i-am arătat greșala, să vadă în aceasta o jignire etc. Noi n-am «defăimat» și nu «defăimăm» pe nimeni cu nimic, noi nu înlăturăm pe nimeni *de la muncă*. Și, după părerea mea, ar fi o nebunie de neînchipuit să provoci o sciziune din cauză că anumite persoane au fost îndepărtate *dintr-o instituție centrală**.

Am găsit de cuviință să reproduc aici aceste rînduri scrise de mine, pentru că ele denotă cu *precizie* tendința majorității de a face *din capul locului* o deosebire netă între ofensele și resentimentele personale, care sînt posibile (și inevitabile într-o luptă aprigă) datorită caracterului vehement și „furibund” al atacurilor etc., pe de o parte, și o anumită greșeală politică, o anumită linie politică (coaliția cu aripa dreaptă), pe de altă parte.

Aceste rînduri dovedesc că *rezistența pasivă* a minorității *a început îndată după congres* și a atras imediat din partea

* Această scrisoare a fost scrisă încă în septembrie (stil nou). (Vezi V. I. Lenin, Opere, vol. 34, E.S.P.L.P. 1958, pag. 155—158. — *Nota red.*) Am omis din ea tot ce nu mi se pare a avea vreo legătură cu problema în discuție. Dacă destinatarul scrisorii consideră că importante sînt tocmai părțile omise, fi va fi ușor să umple acest gol. De altfel, profit de această ocazie pentru a declara, o dată pentru totdeauna, că autoriz pe toți oponenții mei să dea publicității scrisorile mele particulare, dacă consideră că acest lucru este în interesul cauzei.

noastră avertismentul că asta înseamnă *un pas spre scindarea partidului*; – că asta e în directă contradicție *cu declarațiile de lealitate făcute la congres*; – că această sciziune se va datoră exclusiv faptului că anumite persoane au fost *înlăturate din instituțiile centrale* (adică n-au fost alese), căci nimeni nu s-a gândit vreodată să înlătore *de la muncă* pe vreunul dintre membrii partidului; – că divergența politică dintre noi (inevitabilă atîta timp cît nu s-a lămurit și nu s-a stabilit încă cine a avut o linie greșită la congres: noi sau Martov?) începe să *degenereze tot mai mult într-o gilceavă* însoțită de injurii, suspiciuni etc. etc.

Avertismentele au rămas fără efect. Comportarea minorității arăta că în rîndurile ei încep să precumpănească elementele cele mai puțin statornice și *cele mai puțin atașate partidului*. Aceasta ne-a determinat, pe Plehanov și pe mine, să ne retragem consimțămîntul dat la propunerea lui Glebov; într-adevăr, din moment ce prin *acțiunile ei* minoritatea își demonstra nestatornicia politică nu numai în ceea ce privește principiile, ci și în ceea ce privește *lealitatea elementară față de partid*, ce valoare mai puteau avea *cuvintele* cu privire la faimoasa „continuitate”? Nimeni nu a ridiculizat atît de spiritual ca Plehanov absurditatea pretențiilor de „a se coopta” în redacția Organului Central al partidului o majoritate formată din persoane care declară deschis că au noi divergențe, și mai adînci! Dar unde s-a mai văzut vreodată ca majoritatea din instituțiile centrale ale unui partid să se transforme singură în minoritate, *înainte* ca divergențele *noi să fi fost clarificate* în presă, în fața partidului? Întii să fie expuse divergențele, iar partidul să discute importanța și adîncimea lor și să-și îndrepte singur greșeala făcută la Congresul al II-lea, dacă se va dovedi că a făcut vreo greșeală! Însăși formularea unei asemenea pretenții *în numele* unor divergențe încă necunoscute denotă nestatornicia totală a celor care au formulat-o, precumpănirea totală a ciorovăielilor asupra divergențelor politice, o totală lipsă de respect față de întregul partid și față de propriile lor convingeri. N-au existat și nici

nu vor exista vreodată în lume oameni cu *convingeri principiale* care să refuze să *convingă* pe alții înainte de a fi obținut (*pe cale privată*) majoritatea în instituția pe care vor s-o determine să-și schimbe convingerile.

În sfârșit, la 4 octombrie tov. Plehanov declară că va face o *ultimă* încercare de a pune capăt acestei situații absurde. Se convoacă o ședință a celor șase membri ai vechii redacții, care se ține în prezența noului membru al C.C. *. Trei ore în șir se străduiește tov. Plehanov să demonstreze că cererea de „a se coopta“ patru reprezentanți ai „minorității“ în completarea celor doi ai „majorității“ este nerezonabilă. El propune să fie *cooptați doi*, pentru ca, pe de o parte, să fie înlăturate orice temeri că noi am vrea „să hărțuim“, să strivim, să asediem, să executăm și să înmormintăm pe cineva, iar pe de altă parte să fie ocrotite drepturile și poziția „majorității“ partidului. *Propunerea de a se coopta doi membri a fost de asemenea respinsă.*

La 6 octombrie, Plehanov și cu mine am adresat tuturor vechilor redactori ai „Iskrei“, precum și unuia dintre colaboratorii ei, tov. Troțki, o scrisoare oficială cu următorul cuprins:

„Stimați tovarăși! Redacția Organului Central consideră de datoria sa să-și exprime oficial regretul că refuzați să colaborați la «Iskra» și la «Zarea». În pofida repetatelor noastre invitații la colaborare, pe care vi le-am adresat chiar îndată după Congresul al II-lea al partidului și pe care le-am repetat de nenumărate ori după aceea, n-am primit nici un articol de la dv. Redacția Organului Central consideră că n-a determinat cu nimic refuzul dv. de a colabora. E de la sine înțeles că nici un resentiment de ordin personal nu trebuie să constituie o piedică pentru activitatea dv. la Organul Central al partidului. Dacă însă refuzul dv. a fost determinat de unele divergențe de păreri între dv. și noi, considerăm că o expunere amănunțită a acestor divergențe ar fi cât se poate de utilă pentru partid. Mai mult chiar, considerăm că ar fi cât se poate de dorit ca adâncimea și caracterul acestor divergențe

* Acest membru al C.C. ¹¹⁸, în afară de aceasta, a organizat în mod special o serie de convorbiri neoficiale și colective cu minoritatea, dezmințind toate născocirile absurde și făcând apel la sentimentul datoriei de partid.

să fie lămurite cât mai curînd în fața întregului partid, și anume în coloanele publicațiilor redactate de noi” *.

După cum vede cititorul, nouă nici atunci nu ne era încă de loc clar dacă în acțiunile „minorității” precumpănește resentimentul de ordin personal sau dorința de a da organului (și partidului) o orientare nouă, care anume era acea orientare și în care anume privință urma să fie promovată. Eu cred că și astăzi chiar, dacă am pune 70 de experți să clarifice această problemă pe baza indiferent cărui material publicistic și a indiferent căror depoziții de martori, nici ei n-ar fi în stare să descurce vreodată acest ghem încîlcit. Nu știu dacă în genere ar putea fi descurcat vreodată ghemul încîlcit al unei ciorovăieli : trebuie ori să-l tai în două ori să te ții cât mai departe de el **.

La scrisoarea din 6 octombrie, Akselrod, Zasulici, Starover, Troțki și Kolțov ne-au răspuns prin cîteva rînduri în care arată că nu participă la activitatea „Iskrei” din momentul în care aceasta din urmă a trecut în mîinile noii redacții. Tov. Martov a fost mai explicit și ne-a onorat cu următorul răspuns :

„Către redacția Organului Central al P.M.S.D.R. Stimați tovarăși ! Ca răspuns la scrisoarea dv. din 6 octombrie, declar următoarele : Consider că, după consfătuirea care a avut loc la 4 octombrie în prezența unui membru al Comitetului Central și la care ați refuzat să arătați ce anume v-a determinat să retrageți propunerea dv. ca Akselrod, Zasulici, Starover și cu mine să intrăm în redacție, cu obligația din partea noastră de a-l alege pe tov. Lenin ca «reprezentant» al nostru în Consiliu, nu mai avem de dat nici o altă explicație în problema conlucrării în cadrul aceleiași organ. După ce, la consfătuirea amintită, v-ați eschivat în repetate rînduri să formulați propriile voastre declarații, făcute față de martori, nu socot necesar să vă explic în această scrisoare motivele pentru care refuz să lucrez la «Iskra» în împrejurările actuale. Dacă va fi nevoie, voi da explicații amănunțite în fața întregului partid, care chiar și din procesele-

* În scrisoarea către tov. Martov a mai fost adăugat un pasaj în legătură cu pregătirea pentru tipar a unei broșuri, precum și următoarea frază : „În sfîrșit, în interesul cauzei, vă punem încă o dată în vedere că sîntem și acum dispuși să vă cooptăm în redacția Organului Central, pentru a vă da posibilitatea deplină de a vă expune și susține în mod oficial părțile în cadrul forului superior al partidului”. (Vezi V. I. Lenin, Opere, vol. 34, E.S.P.L.P. 1958, pag. 166—167. — Nota red.)

** Tov. Plehanov ar fi adăugat probabil : ori să satisfac toate pretențiile inițiatorilor ciorovăielii. Vom vedea mai departe de ce nu era posibil acest lucru.

verbale ale Congresului al II-lea va afla de ce am respins propunerea dv. de a intra în redacție și în Consiliu, propunere pe care o repetați acum... *

L. Martov*

Această scrisoare, împreună cu documentele precedente, lămurește cât se poate de clar problema boicotului, a dezorganizării, anarhiei și pregătirii scizunii, pe care în broșura sa „Starea de asediu” tov. Martov o ocolește cu atîta grijă (folosind larg semnul exclamării și punctele de suspensie), problema mijloacelor de luptă leale și neleale.

Tov. Martov și ceilalți *sînt invitați* să-și expună divergențele, *sînt rugați* să spună deschis ce vor ei în fond și care le sînt intențiile, *sînt îndemnați* să lase la o parte capriciile și să-și analizeze liniștit greșeala comisă în legătură cu §1 (și care este strîns legată de aceea a cotiturii spre dreapta), – iar tov. Martov & Co. *refuză să stea de vorbă* și țipă : sînt asediați, sînt hărțuit ! Ironiile la adresa „cuvintelor teribile” n-au potolit zarva acestor comice urlete.

Cum poate fi *asediat* cineva care *refuză să conlucreze* ? – l-am întreat noi pe tov. Martov. Cum poate fi ofensată, „hărțuită” și oprimată o minoritate care *refuză să fie în minoritate* ? ? Se știe doar că a fi în minoritate înseamnă a fi într-o situație care implică în mod necesar și inevitabil anumite dezavantaje pentru acela care a rămas în minoritate. Aceste dezavantaje constau fie în aceea că el va trebui să facă parte dintr-un colegiu în care va fi pus în minoritate în anumite probleme, fie în aceea că va trebui să rămînă în afara colegiului, să-l atace și să se expună, în consecință, focului unor baterii bine întărite.

Prin zarva sa pe tema „stării de asediu” vrea oare tov. Martov să spună că ei, cei rămași în minoritate, sînt combătuți sau conduși într-un mod nedrept și neleal ? Numai o asemenea teză ar putea să aibă (în ochii lui Martov) măcar un pic de logică, căci, repet, rămînerea în minoritate este în mod necesar și inevitabil legată de anumite dezavantaje. Dar partea comică este tocmai că tov. Martov nu putea fi *combătut în nici un chip* atîta timp cît refuza să stea de vorbă ! Minoritatea

* Omît răspunsul referitor la broșura lui Martov care se reedita pe atunci.

nu putea fi condusă în nici un chip atîta timp cît refuza să fie în minoritate !

Tov. Martov n-a dovedit *nici măcar un singur caz* de exces de putere sau abuz de putere din partea redacției Organului Central în timpul cînd Plehanov și cu mine am fost în redacție. Nici practicienii minorității n-au dovedit *măcar un singur caz* de acest fel din partea Comitetului Central. Oricît s-ar suci și s-ar învîrți acum tov. Martov în broșura sa „Starea de asediu“, un lucru rămîne bine stabilit : *lamentările pe tema stării de asediu nu erau nimic altceva decît „văicăreli nepu-tincioase“*.

Lipsa totală a oricăror argumente *judicioase* împotriva redacției numite de congres este cît se poate de bine ilustrată la tov. Martov & Co. de propria lor expresie : „nu sîntem iobagi !“ („Starea de asediu“, pag. 34). Mentalitatea intelectualului burghez, care consideră că se numără printre „spiritele alese“, situate deasupra organizației de masă și a disciplinei de masă, apare aici cît se poate de limpede. A declara „nu sîntem iobagi“ pentru a *explica* astfel refuzul de a participa la munca de partid înseamnă a *te trăda* cu totul, a recunoaște lipsa totală a oricăror argumente, incapacitatea totală de a motiva, lipsa totală a oricăror motive de nemulțumire cît de cît întemeiate. Plehanov și cu mine declarăm că, după părerea noastră, n-am determinat cu nimic acest refuz și rugăm minoritatea să-și expună divergențele, iar la aceasta ni se răspunde : „nu sîntem iobagi“ (cu adăugirea : noi n-am căzut încă la învoială asupra cooptării).

Individualismului de intelectual, care s-a manifestat încă în polemica dusă în jurul § 1, vădindu-și înclinarea spre raționamente oportuniste și fraze anarhiste, *orice* organizare și disciplină proletară i se par *curată iobăgie*. Publicul cititor va afla în curînd că acestor „membri de partid“ și „activiști cu munci de răspundere“ în partid noul congres al partidului de asemenea li se pare a fi o înspăimîntătoare instituție iobăgistă, insuportabilă pentru „spiritele alese“... Această „instituție“ este într-adevăr înspăimîntătoare pentru cei care vor să uzeze de titlul de membru de partid, dar care simt că, în ceea ce-i privește, acest titlu este *incompatibil* cu interesele partidului și cu voința partidului.

Rezoluțiile comitetelor pe care le-am enumerat în scrisoarea adresată redacției noii „Iskre“ și pe care tov. Martov le-a publicat în broșura „Starea de asediu“ arată în fapt că comportarea minorității nu a fost decît o permanentă *nesocotire* a hotărîrilor congresului, o *dezorganizare* a muncii practice pozitive. Formată din oportuniști și din elemente care urăsc „Iskra“, minoritatea *sfișia în bucăți partidul*, sabota și dezorganiza munca, vrînd să se răzbune pentru înfrîngerea suferită la congres și simțind că cu mijloace *cinstite și leale* (prin clarificarea lucrurilor în presă sau la congres) nu va fi niciodată în stare să răstoarne acuzația de oportunism și de nestatornicie de intelectual care le-a fost adusă la Congresul al II-lea. Dîndu-și seama că nu sînt în stare să *convîngă* partidul, ei au reacționat căutînd să *dezorganizeze* partidul și să *împiedice orice activitate*. Li s-a reproșat că (prin confuzia pe care au creat-o la congres) au făcut o fisură în vasul nostru ; răspunsul lor la acest reproș a fost că s-au străduit *din răspuțeri să spargă de tot vasul crăpat*.

Confuzia de noțiuni ajunsese pînă acolo, încît boicotul și refuzul de a participa la muncă au fost proclamate „metode *cinstite*“ * de luptă. Tov. Martov face acum adevărate exhibiții în jurul acestui punct delicat. Tov. Martov este atît de „principal“, încît apără boicotul... cînd e practicat de minoritate, dar îl condamnă atunci cînd constituie o amenințare la adresa aceluiași Martov ajuns să fie în majoritate !

Cred că nu mai e nevoie să cercetăm dacă în speță avem de-a face cu o ciorovăială sau cu o „divergență principală“ asupra metodelor cinstite de luptă în cadrul unui partid muncitoresc social-democrat.

După încercările zadarnice (din zilele de 4 și 6 octombrie) de a obține o explicație de la tovarășii care din cauza „cooptării“ stîrniseră toată această zarvă, instituțiilor centrale nu le mai rămînea decît să vadă cum va arăta în fapt acea lealitate în luptă pe care aceștia o promisese în vorbe. La 10 octombrie, C.C. trimite Ligii o circulară (vezi procesele-verbale ale

* Rezoluția Uniunii muncitorilor din industria minieră și siderurgică („Starea de asediu“, pag. 38).

congresului Ligii, pag. 3-5) prin care îi aduce la cunoștință că elaborează un statut, invitând, totodată, pe membrii Ligii să-i dea concursul lor. Pe vremea aceea administrația Ligii se pronunțase (cu 2 voturi contra 1, vezi pag. 20, *ibid.*) împotriva convocării congresului acestei organizații. Răspunsurile partizanilor minorității la această circulară au arătat îndată că faimoasa lealitate și recunoașterea hotărârilor congresului nu erau decît vorbe goale, că în fapt minoritatea hotărîse *să nu se supună* în nici un caz instituțiilor centrale ale partidului, dînd la apelurile lor de colaborare răspunsuri *formale*, pline de sofisme și de fraze *anarhiste*. La faimoasa scrisoare deschisă a lui Deutsch, membru al administrației (pag. 10), Plehanov, eu și alți reprezentanți ai majorității am răspuns printr-un viguros „protest împotriva gravelor acte de indisciplină prin care un reprezentant oficial al Ligii își permite să frîneze activitatea organizatorică a unei instituții de partid și îndeamnă și pe alți tovarăși să încalce disciplina și statutul. Fraze ca : «eu nu mă consider în drept să accept invitația C.C. de a participa la o asemenea muncă», sau că «tovarăși ! în nici un caz nu trebuie să-i recunoaștem lui (Comitetului Central) dreptul de a elabora un nou statut pentru Ligă» etc. țin de acel soi de metode de agitație care nu pot stîrni decît indignarea oricărui om cît de cît edificat asupra sensului unor noțiuni ca : partid, organizație, disciplină de partid. Metodele de acest soi sînt cu atît mai revoltătoare cu cît sînt folosite împotriva unei instituții de partid abia create și reprezintă, așadar, o încercare vădită de a zdruncina încrederea membrilor de partid în această instituție, fiind în plus lansate sub egida unui membru al administrației Ligii și fără știrea Comitetului Central“ (pag. 17).

În asemenea condiții, congresul Ligii promitea să fie un adevărat scandal.

Tov. Martov și-a continuat chiar de la bun început tactica – folosită și la congres – „de a se băga în sufletul altuia“, de data aceasta în sufletul lui Plehanov prin denaturarea unor convorbiri particulare. Tov. Plehanov protestează, iar tov. Martov este nevoit să-și retragă (pag. 39 și 134 din procesele-verbale ale congresului Ligii) imputările făcute în pripă sau într-un moment de iritare.

Vine rîndul raportului. Delegatul Ligii la congresul partidului am fost eu. O privire fugitivă asupra conspectului raportului meu (pag. 43 și urm.) * va arăta cititorului că la congresul Ligii am făcut o analiză sumară a votărilor care au avut loc la congresul partidului, analiză care, într-o formă dezvoltată, constituie acum conținutul broșurii de față. Obiectivul principal al raportului era acela de a demonstra că Martov & Co., datorită greșelilor săvîrșite de ei au nimerit în aripa oportunistă a partidului nostru. Cu toate că raportul a fost prezentat în fața unui auditoriu care, în majoritatea sa, era alcătuit din adversarii noștri cei mai înverșunați, aceștia n-au putut descoperi în el absolut nimic care să reprezinte o abatere de la metodele leale de luptă și de polemică în cadrul partidului.

Raportul lui Martov, abstracție făcînd de unele „rectificări“ de amănunt aduse expunerii mele (am arătat mai sus netemeinicia acestor rectificări), era, dimpotrivă, ...elucubrația unor nervi bolnavi.

Nu-i de mirare că majoritatea a refuzat să ducă lupta într-o asemenea atmosferă. Tov. Plehanov a protestat împotriva „scenei“ (pag. 68) – a fost într-adevăr o „scenă“ în sensul cel mai deplin al acestui cuvînt ! – și a părăsit congresul, nedorind să-și expună obiecțiile în ceea ce privește fondul raportului, pe care le avea gata formulate. Au părăsit de asemenea congresul aproape toți ceilalți partizani ai majorității, prezentînd un protest scris împotriva „comportării nedemne“ a tov. Martov (pag. 75 din procesele-verbale ale congresului Ligii).

Metodele de luptă ale minorității au apărut cît se poate de clar în fața tuturor. Noi acuzăm minoritatea că a comis o greșeală politică la congres, că a făcut o cotitură spre oportunism, că s-a coalizat cu bundiștii, cu Akimovii, Brukerii, Egorovii și Mahovii. Înfrîntă la congres, minoritatea „a elaborat“ acum două metode de luptă, care îmbrățișează o infinită diversitate de manevre, atacuri, lovituri etc.

Prima metodă – să dezorganizeze întreaga activitate a partidului, să saboteze munca, să frîneze totul, „fără a explica motivele“.

* Vezi volumul de față, pag. 43–54. — *Nota red.*

A doua metodă – să facă „scene“ etc. etc. *

Această „a doua metodă de luptă“ se face simțită și în faimoasele rezoluții „principiale“ ale Ligii, la a căror discutare „majoritatea“, bineînțeles, n-a participat. Să examinăm aceste rezoluții, pe care tov. Martov le-a reprodus acum în broșura sa „Starea de asediu“.

Prima rezoluție, semnată de tovarășii Troțki, Fomin, Deutsch și alții, conține două teze îndreptate împotriva „majorității“ congresului partidului : 1) „Liga își exprimă regretul profund în legătură cu faptul că, din cauza tendințelor care s-au manifestat la congres și care sînt în fond contrare politicii anterioare a «Iskrei», la elaborarea statutului partidului nu s-a dat atenția cuvenită creării unor garanții suficiente pentru asigurarea independenței și autorității Comitetului Central“ (pag. 83 din procesele-verbale ale congresului Ligii).

Această teză „principală“ se reduce, după cum am văzut, la fraza *akimovistă* al cărei caracter *oportunist* a fost demascat la congresul partidului *pînă și* de tov. Popov ! În fond, afirmațiile că „majoritatea“ nu se gîndește să asigure independența și autoritatea Comitetului Central n-au fost niciodată altceva decît simple *bîrfeli*. E suficient să arătăm că, atunci cînd Plehanov și cu mine făceam parte din redacție, *nu a existat în Consiliu* o precumpănire a Organului Central asupra Comitetului Central, iar atunci cînd martoviștii au intrat în redacție, *s-a creat în Consiliu* o precumpănire a Organului Central asupra Comitetului Central ! Cînd eram noi în redacție, în cadrul Consiliului *practicienii din Rusia precumpăneau* asupra publiciștilor din străinătate ; la martoviști a fost invers. Cînd eram noi în redacție, Consiliul n-a încercat *niciodată* să se amestece într-o chestiune *practică* sau alta ; de cînd există însă cooptarea cu unanimitate de voturi, a început să se producă *un asemenea amestec*, după cum vor afla cititorii cît se poate de amănunțit într-un viitor foarte apropiat.

Teza următoare a rezoluției pe care o analizăm : „...la alegerea instituțiilor centrale oficiale ale partidului, congresul a

* Am mai arătat că n-ar fi just să atribuim motive josnice chiar și celor mai josnice forme de manifestare a acestor ciorovăieli, care constituie ceva obișnuit în atmosfera vieții de emigrant sau de deportat. Este un fel de boală care capătă un caracter epidemic în anumite condiții anormale de viață, cînd nervii sînt zdruncinați etc. Am fost nevoit să restabilesc aici adevăratul caracter al acestui sistem de luptă, deoarece tov. Martov l-a folosit în întregime și în broșura sa „Starea de asediu“.

ignorat legătura de continuitate cu instituțiile centrale existente în fapt...”

Această teză se reduce în întregime la problema *componenței* centrelor. „Minoritatea” a preferat să treacă sub tăcere faptul că la congres vechile instituții centrale s-au dovedit a fi inapte și au comis o serie de greșeli. Deosebit de comică este însă invocarea „continuității” în raport cu Comitetul de organizare. La congres, după cum am văzut, nici un delegat n-a pomenit de o confirmare a întregului Comitet de organizare. La congres, Martov a strigat furios că o listă pe care ar figura trei membri ai Comitetului de organizare ar fi o rușine pentru el. La congres, pe *ultima* listă propusă de „minoritate” figura *un singur* membru al Comitetului de organizare (*Popov*, *Glebov* sau *Fomin* și *Troțki*), în timp ce „majoritatea” a asigurat alegerea unei liste de trei din care *doi* erau membri ai Comitetului de organizare (*Travinski*, *Vasiliev* și *Glebov*). Este cazul să ne întrebăm : se mai poate susține oare că această referire la „continuitate” este o „divergență principială” ?

Trecem acum la cealaltă rezoluție, care a fost semnată de patru membri ai vechii redacții, în frunte cu tov. Akselrod. Aici întâlnim toate acuzațiile mai importante formulate împotriva „majorității”, care au fost apoi de nenumărate ori repetate în presă. Este de preferat să le examinăm în formularea pe care le-au dat-o membrii cercului de redactori. Aceste acuzații sînt îndreptate împotriva „sistemului autocrat-birocratic de conducere a partidului”, împotriva „centralismului birocratic”, care, spre deosebire de „centralismul cu adevărat social-democrat”, este definit în felul următor : el „pune pe primul plan nu unificarea lăuntrică, ci unitatea exterioară, formală, care se înfăptuiește și se menține prin mijloace pur mecanice, prin înăbușirea sistematică a inițiativei individuale și a inițiativei obștești” ; de aceea, el „este prin însăși esența sa incapabil să unească în mod organic elementele componente ale societății”.

Despre ce fel de „societate” vorbesc aici tov. Akselrod & Co., asta numai Allah o știe. Probabil că nici tov. Akselrod nu prea știa dacă întocmește pentru o zemstvă un memoriu cu privire la eventuale reforme în administrație, sau dacă așterne pe hîrtie plîngerile „minorității”. *Ce poate să însemne*

în partid această „autocrație“ de care se plîng atît de mult „redactorii“ nemulțumiți? Autocrație înseamnă putere supremă necontrolată, exercitată de o singură persoană, care nu este desemnată prin alegeri și care nu este răspunzătoare în fața nimănui. Din publicațiile „minorității“ se știe foarte bine că drept autocrat ei mă consideră pe *mine*, și nu pe altcineva. În momentul în care a fost scrisă și adoptată rezoluția de care vorbim, Plehanov și cu mine făceam parte din redacția Organului Central. Prin urmare, tov. Akselrod & Co. își exprimă convingerea că atît Plehanov cît și toți membrii C.C. „au condus partidul“ nu în conformitate cu propriile lor vederi asupra folosului cauzei, ci în conformitate cu *voința* autocratului Lenin. Acuzația de conducere autocrată duce în mod necesar și inevitabil la concluzia că toți ceilalți participanți la acțiunea de conducere, cu excepția autocratului, trebuie considerați simple unelte în mîna altuia, simpli pionieri, executanți a unei voințe străine. Întrebăm deci încă o dată : este oare aceasta într-adevăr o „divergență principială“ a onoratului tov. Akselrod ?

Mai departe. Despre ce fel de unitate exterioară, formală, vorbesc aici acești „membri de partid“, abia întorși de la un congres al partidului, valabilitatea hotărîrilor căruia a fost în mod solemn recunoscută de ei ? Nu cumva cunosc ei, în afară de congresul partidului, un alt mijloc de înfăptuire a unității unui partid organizat pe baza unor principii cît de cît trainice? Dacă da, atunci de ce n-au curajul să spună deschis că nu mai recunosc valabilitatea hotărîrilor Congresului al II-lea ? De ce nu încearcă să ne expună noile lor idei și noile lor metode de înfăptuire a unității unui așa-zis partid pretins organizat ?

Mai departe. Despre ce fel de „înăbușire a inițiativei individuale“ vorbesc intelectualii noștri individualiști, pe care cu puțin înainte de aceasta Organul Central al partidului îi *rugase insistent* să-și expună divergențele și care, *in loc de a face acest lucru*, au stat la tocmeală asupra „cooptării“ ? Cum era în genere posibil ca Plehanov și cu mine sau Comitetul Central să înăbușe inițiativa și activitatea unor oameni care refuzau să depună *orice* „activitate“ alături de noi ? Cum poate fi cineva „înăbușit“ într-o instituție sau într-un colectiv în care el *refuză să intre* ? Cum se pot plînge de „sistemul de

conducere“ redactorii nealeși, din moment ce au refuzat „*să se lase conduși*“ ? Noi *nu puteam* comite nici un fel de greșeli în conducerea activității tovarășilor noștri, pentru simplul motiv că acești tovarășii nici n-au lucrat sub conducerea noastră.

Este clar, cred, că zarva pe tema faimosului birocratism nu constituie decît un paravan în dosul căruia se ascunde nemulțumirea în ce privește componența centrelor, o frunză de viță care acoperă călcarea cuvîntului dat în mod solemn la congres. Ești birocrat, pentru că ai fost numit de congres nu în conformitate cu voința mea, ci împotriva ei ; ești formalist, pentru că te sprijini pe hotărîrile formale ale congresului, și nu pe consimțămîntul meu ; procedezi într-o manieră pur-mecanică, pentru că invoci majoritatea „mecanică“ de la congresul partidului și nu ții seama de dorința mea de a fi cooptat ; ești autocrat, pentru că nu vrei să cedezi puterea în mâinile vechii și întimei companii care își apără cu atît mai energic propria sa „continuitate“ de cerc cu cît îi este mai neplăcut faptul că acest spirit de cerc a fost fățiș dezaprobat de congres.

Această zarvă pe tema birocratismului nu a avut și nu are nici un alt conținut *real* în afară de cel arătat *. Și tocmai această metodă de luptă dovedește o dată în plus nestatornicia de intelectual proprie minorității. Ea a vrut să convingă partidul că instituțiile centrale nu au fost fericit alese. Dar cum a vrut să-l convingă ? Criticînd „Iskra“ condusă de mine și de Plehanov ? Nu, ei nu erau în stare s-o facă. Ei au vrut să-l convingă prin refuzul unei părți a partidului de a lucra sub conducerea odioaselor instituții centrale. Dar nici o instituție centrală, în nici un partid din lume, nu va fi în stare să-și dovedească capacitatea de a conduce oameni care nu vor să se supună conducerii. Refuzul de a se supune conducerii exercitate de instituțiile centrale echivalează cu un refuz de a face parte din partid, echivalează cu distrugerea partidului ; acesta nu este un mijloc de convingere, ci un mijloc de *distrugere*. Și tocmai această renunțare la metoda convingerii și înlocuirea ei cu metoda distrugerii dovedește lipsa de fermitate în principii, lipsa de încredere în ideile proprii.

* E de ajuns să arătăm că, în ochii minorității, tov. Plehanov a încetat să fie un partizan al „centralismului birocratic“ numai după ce a efectuat binefăcătoarea cooptare.

Se vorbește de birocrațism. Birocrațism se poate traduce în limba rusă prin cuvîntul : mestnicestvo *. Birocrațism înseamnă să subordonezi interesele *cauzei* intereselor *carierii*, să dai toată atenția *posturilor* și să ignorezi munca, să te încaieri pentru *cooptare* în loc să lupți pentru *idei*. Un asemenea birocrațism este, într-adevăr, cu totul indezirabil și dăunător pentru partid, și eu las fără grijă la aprecierea cititorului să spună care dintre cele două părți angajate în lupta actuală din partidul nostru se face vinovată de un asemenea birocrațism... Se vorbește de metode grosolan-mecanice de unificare. Metodele grosolan-mecanice sînt, desigur, dăunătoare ; dar și de astă dată las la aprecierea cititorului să spună dacă în lupta dintre noua și vechea orientare se poate imagina o metodă mai grosolană și mai mecanică decît introducerea unor persoane în instituțiile partidului mai înainte ca partidul să fi fost convins de justetea noilor concepții, mai înainte ca în fața lui să fi fost expuse aceste concepții ?

Dar poate că cuvîntecele preferate ale minorității au într-adevăr și o anumită semnificație principială, poate că exprimă un anumit conținut de idei, independent de motivul mărunț și particular care a constituit, fără doar și poate, punctul de plecare al „cotiturii“ în cazul de față ? Poate că, abstracție făcînd de încăierarea în jurul „cooptării“, aceste cuvîntecele se vor dovedi a fi totuși expresia unui alt sistem de concepții ?

Să examinăm sub acest aspect chestiunea în discuție. Va trebui, înainte de toate, să menționăm că primul care a întreprins o asemenea examinare a fost tov. Plehanov, care la congresul Ligii a relevat alunecarea minorității pe panta *anarhismului* și a *oportunismului*, și că tocmai tov. Martov (care se supără astăzi că nu toți vor să-i recunoască principială ** po-

* — luptă pentru ranguri. — Nota trad.

** Nimic mai amuzant decît această *supărare* a noii „Iskre“ pe motivul că Lenin, vedeți dv., nu vrea să vadă divergențele principiale sau le tăgăduiește. Cu cît mai principială ar fi fost atitudinea voastră, cu atît mai repede ați fi examinat repetatele mele indicații cu privire la cotitura spre oportunism. Cu cît mai principială ar fi fost poziția voastră, cu atît mai puțin ați fi putut coborî lupta ideologică la nivelul unor calcule carieriste. Cine vă e de vină dacă voi înșivă ați făcut totul ca să nu vă putem considera oameni principiali ? Așa, de pildă, tov. Martov, vorbind în broșura sa „Starea de asediu“ despre congresul Ligii, trece sub tăcere

ziția) a preferat, în broșura sa „Starea de asediu”, să *ocolască cu desăvîrșire* acest incident.

La congresul Ligii a fost discutată problema generală dacă un statut elaborat de Ligă sau de un comitet este valabil fără să fi fost aprobat de C.C. sau cu toate că n-a fost aprobat de C.C. S-ar părea că totul este cît se poate de clar : statutul este expresia formală a organizării, iar § 6 din statutul partidului nostru prevede în mod categoric că dreptul de a organiza comitete este rezervat Comitetului Central ; statutul stabilește limitele autonomiei oricărui comitet, iar cuvîntul hotărîtor în stabilirea acestor limite aparține instituției centrale a partidului, și nu celei locale. *Acestea sînt lucruri elementare*, și de aceea era o curată copilărie să se afirme cu un aer arhi-profund că „a organiza” nu presupune întotdeauna „a aproba statutul” (ca și cum chiar Liga nu și-a exprimat singură dorința de a fi organizată pe baza unui statut formal). Dar tov. Martov a uitat (să sperăm că numai pentru un timp) pînă și abecedarul social-democrației. După părerea sa, faptul că se insistă asupra aprobării statutului arată doar că „centralismul iskrist revoluționar de pînă acum este înlocuit cu un centralism birocratic” (pag. 95 din procesele-verbale ale congresului Ligii) ; în aceeași cuvîntare, tov. Martov declară că tocmai în aceasta vede el „latura principială” a problemei (pag. 96), latură principială pe care în broșura sa „Starea de asediu” a preferat s-o ocolească !

Tov. Plehanov răspunde imediat tov. Martov, rugîndu-l să se abțină de la expresii ca birocratism, pompadurism etc., care „știrbesc demnitatea congresului” (pag. 96). Are loc un schimb de cuvinte cu tov. Martov, care declară că, după părerea sa, aceste expresii conțin „caracterizarea principială a unei anumite orientări”. *Pe vremea aceea*, asemenea tuturor celorlalți partizani ai majorității, tov. Plehanov considera aceste expresii sub aspectul semnificației lor concrete, înțelegînd *foarte bine* că ele nu au un înțeles principial, ci unul exclusiv „cooptaționist”, dacă ne putem exprima astfel. Dar în fața insistențelor

polemica avută cu Plehanov pe tema anarhismului, dar, în schimb, ne povestește că Lenin este un supracentru, că Lenin nu trebuie decît să facă un semn cu ochiul și centrul se execută imediat, că C.C. a intrat în Ligă pe un cal alb etc. Nu mă îndoiesc cîtuși de puțin că tocmai prin alegerea acestei teme tov. Martov a dovedit înaltul nivel al gîndirii sale ideologice și profunda sa consecvență principială.

depuse de alde Martov și Deutsch (pag. 96-97), el cedează și trece la examinarea *principială* a acestor concepții pretins principiale. „Dacă ar fi așa – spune el (dacă comitetele ar fi autonome în crearea organizației lor, în elaborarea statutului lor) –, ele ar fi autonome față de întreg, față de partid. Acesta nu mai e un punct de vedere bundist, ci unul de-a dreptul anarhist. Într-adevăr, anarhiștii spun așa : drepturile indivizilor sînt nelimitate ; ele pot veni în conflict unele cu altele ; fiecare individ își stabilește singur limitele drepturilor sale. Limitele autonomiei unui grup nu trebuie să fie stabilite de el însuși, ci de întregul din care face parte. Un exemplu concret de încălcare a acestui principiu ne oferă Bundul. Prin urmare, limitele autonomiei se stabilesc fie de congres, fie de instanța superioară creată de congres. Puterea instituției centrale trebuie să se bazeze pe autoritatea ei morală și intelectuală. Cu asta, bineînțeles, sînt de acord. Orice reprezentant al unei organizații trebuie să fie preocupat de grija ca instituția să aibă autoritate morală. De aici însă nu urmează că, dacă e nevoie de autoritate, nu e nevoie și de putere... A opune autorității ideilor autoritatea puterii înseamnă a face frazeologie anarhistă, care nu-și are locul aici“ (98). Aceste teze sînt cît se poate de elementare, sînt adevărate axiome, pe care ar fi de-a dreptul riscant să le punem la vot (pag. 102) și care au putut fi puse la îndoială numai pentru că „în momentul de față s-a produs o confuzie de noțiuni“ (ibid.). Dar individualismul de intelectual nu putea să nu aducă minoritatea în situația de a dori să zădărnicească congresul, să nu se supună majorității ; și această dorință nu putea fi justificată altfel decît prin *frază anarhistă*. Este foarte curios că lui Plehanov minoritatea nu i-a putut opune altceva decît *plîngerii* împotriva folosirii unor expresii prea tari, ca oportunism, anarhism etc. Plehanov a ridiculizat pe bună dreptate aceste plîngerii, întrebînd de ce „e jenantă folosirea expresiilor jaurèsism și anarhism și nu e jenantă folosirea unor expresii ca lèse-majesté (ofensă adusă maiestății) și despotism“ ? Aceste întrebări au rămas fără răspuns. Acest original qui pro quo se întîlnește mereu la tov. Martov, Akselrod & Co. : noile lor cuvinte prezintă vădite urme de „necaz“. Cînd li se atrage atenția asupra acestui lucru, se supără : noi, pretind ei, sîntem oameni principiali. Dar dacă respingeți *din principiu* subor-

donarea părții față de întreg, li se spune, sinteți pur și simplu anarhiști. Iar se supără că s-a folosit o expresie tare ! Cu alte cuvinte : ei vor să polemizeze cu Plehanov, cu condiția însă ca el să nu-i atace în mod serios !

De nenumărate ori tov. Martov și diverși alți „menșevici“ s-au străduit, într-o manieră tot atît de puerilă, să găsească la mine următoarea „contradicție“. Ei iau din „Ce-i de făcut ?“ sau din „Scrisoare către un tovarăș“. un citat în care se vorbește despre înrîurire ideologică, despre luptă pentru influență etc., și-i opun înrîurirea „birocratică“ exercitată prin intermediul statutului, tendința „autocrată“ de a se bizui pe putere etc. Ce oameni naivi ! Ei au și uitat că *înainte* partidul nostru nu era un tot organizat în mod formal, ci o sumă de grupuri izolate, din care cauză între aceste grupuri nu puteau exista decît relații de înrîurire ideologică. *Acum* însă am devenit un partid organizat, ceea ce nu înseamnă altceva decît crearea unei puteri, transformarea autorității ideilor într-o autoritate a puterii, subordonarea instanțelor inferioare ale partidului celor superioare. Este, într-adevăr, oarecum jenant să explici unor vechi tovarăși un adevăr atît de elementar, mai ales cînd simți că totul se reduce pur și simplu la faptul că minoritatea nu vrea să se supună votului majorității în problema alegerilor ! *Din punct de vedere principial* însă, toate aceste nesfîrșite încercări de a găsi la mine o contradicție se reduc *în întregime* la o frazeologie anarhistă. Noua „Iskră“ e dispusă să uzeze de titlul și de drepturile de instituție de partid, dar nu vrea să se supună majorității partidului.

Dacă frazele pe tema birocratismului conțin vreun principiu, dacă ele nu înseamnă o negare anarhistă a regulii că partea este obligată să se supună întregului, – atunci avem în fața noastră *principiul oportunismului*, care tinde să micșoreze responsabilitatea unor intelectuali în fața partidului proletariatului, să slăbească influența instituțiilor centrale, să întărească autonomia elementelor mai puțin ferme din partidul nostru, să reducă relațiile organizatorice la o recunoaștere pur platonice și verbală a acestor relații. Am văzut acest lucru la congresul partidului, unde Akimovii și Liberii au rostit pe tema „monstruosului“ centralism discursuri întru totul identice cu cele pe care le-am auzit din gura lui Martov & Co. la congresul Ligii. Că nu în mod întîmplător, ci prin însăși natura sa oportunismul

duce, nu numai în Rusia, ci în lumea întreagă, la „concepții“ organizatorice martoviste și akselrodiste, – acest lucru îl vom vedea mai jos, cînd vom analiza articolul pe care tov. Akselrod l-a publicat în noua „Iskră“.

p) MICILE NEPLĂCERI
NU TREBUIE SĂ ÎMPIEDICE O MARE PLĂCERE

Respingerea de către Ligă a rezoluției privitoare la necesitatea aprobării statutului ei de către C.C. (pag. 105 din procesele-verbale ale congresului Ligii) a fost, după cum a și observat imediat întreaga majoritate de la congresul partidului, „o încălcare flagrantă a statutului partidului“. Această încălcare, dacă e s-o privim ca un act săvîrșit de oameni principiali, nu era altceva decît anarhism de cea mai pură speță ; dar în atmosfera luptei de după congres, ea făcea în mod necesar impresia unei „răfuielei“ a minorității partidului cu majoritatea partidului (pag. 112 din procesele-verbale ale congresului Ligii), însemna un refuz de a se supune partidului și de a fi în partid. Ca o consecință inevitabilă a refuzului Ligii de a adopta o rezoluție în legătură cu declarația Comitetului Central că statutul trebuie să fie modificat (pag. 124-125), adunarea, care voia să fie considerată adunare a unei organizații de partid, dar care în același timp nu voia să se supună instituției centrale a partidului, a fost declarată *nestatutară*. Partizanii majorității partidului au părăsit imediat această pseudoadunare de partid, pentru a nu lua parte la o comedie nedemnă.

Individualismul de intelectual – cu a sa platonice recunoaștere a relațiilor organizatorice – care s-a manifestat în oscilările ideologice în legătură cu § 1 din statut a ajuns astfel în practică la sfîrșitul său logic – la *distrugerea* organizației de partid, sfîrșit pe care eu l-am prezis încă din septembrie, adică cu o lună și jumătate înainte de aceasta. Și în acel moment, chiar în seara zilei cînd a luat sfîrșit congresul Ligii, tov. Plehanov a declarat colegilor săi din ambele instituții centrale ale partidului că el nu este în stare „să tragă în ai săi“, că „decît o sciziune, mai bine un glonte în cap“, că pentru a evita un rău mai mare trebuie să facem maximum de concesii personale, care constituie în fond (într-o măsură mult mai mare decît principiile ce se întrezăreau în poziția greșită adop-

tată în problema § 1) obiectivul acestei lupte distrugătoare. Pentru a caracteriza mai exact această cotitură a tov. Plehanov, care a căpătat o anumită semnificație generală de partid, socot că este mai indicat să nu mă refer la convorbiri și scrisori particulare (ele constituie ultimul refugiu în cazuri extreme), ci la expunerea pe care a făcut-o în fața întregului partid chiar Plehanov, la articolul său „Ce nu trebuie făcut?“, apărut în nr. 52 al „Iskrei“ și scris imediat după congresul Ligii, după ce eu m-am retras din redacția Organului Central (1 noiembrie 1903) și înainte de cooptarea martoviștilor (26 noiembrie 1903).

Ideea fundamentală a articolului „Ce nu trebuie făcut?“ este că în politică nu trebuie să ai o atitudine rectilinie, nu trebuie să fii dur și intransigent atunci când nu este cazul, că, pentru a se evita o sciziune, este uneori necesar să faci concesii atît revizioniştilor (acelora dintre ei care se apropie de noi sau care dau dovadă de inconsecvență) cît și individualiştilor anarhici. Cum era și firesc, aceste abstracte teze generale au provocat o stupeoare generală în rîndurile cititorilor „Iskrei“. Fără să vrei, te apucă rîsul cînd citești grandilocvențele și orgolioasele declarații în care tov. Plehanov (în articolele care au urmat) pretinde că, din cauza noutății ideilor sale, din cauza necunoașterii dialecticii, cuvintele sale au fost greșit înțelese. Adevărul însă este că, atunci cînd a fost scris, articolul „Ce nu trebuie făcut?“ putea fi înțeles numai de o duzină de oameni din două suburbii ale Genevei ale căror nume încep cu aceeași literă¹¹⁶. Ghinionul tov. Plehanov este că el a lansat în fața a zeci de mii de cititori o seamă de aluzii, reproșuri, semne algebrice și ghicitori adresate exclusiv acestei duzini de oameni care participaseră la toate peripețiile luptei de după congres împotriva minorității. Și acest ghinion al tov. Plehanov se datorește faptului că el a încălcat un principiu fundamental al dialecticii, la care s-a referit într-un mod atît de nefericit, și anume principiul că nu există adevăr abstract, că adevărul este întotdeauna concret. Tocmai de aceea nu era cazul să îmbrace într-o formă abstractă ideea cît se poate de concretă a concesiilor pe care el s-a hotărît s-o facă martoviștilor după congresul Ligii.

Concesia, preconizată de tov. Plehanov ca un nou cuvînt de ordine, este legitimă și necesară în două cazuri : sau atunci

cînd acela care cedează s-a convins că dreptatea este de partea aceluia care cer concesiile (în asemenea cazuri un om politic onest își recunoaște deschis greșeala), sau atunci cînd, pentru a se evita un rău mai mare, se cedează unei cereri nerezonabile și dăunătoare cauzei. Din articolul examinat reiese clar că autorul are în vedere cazul al doilea : el vorbește clar despre o concesie care trebuie făcută unor revizionști și unor individualști anarhici (adică martoviștilor, lucru pe care toți membrii de partid îl știu acum din procesele-verbale ale congresului Ligii), despre o concesie absolut necesară pentru a se evita o sciziune. După cum vedeți, așa-zisa noua idee a tov. Plehanov se reduce în întregime la o maximă nu prea nouă a înțelepciunii practice cotidiene : micile neplăceri nu trebuie să împiedice o mare plăcere, o mică prostie oportunistă și o mică frază anarhistă sînt preferabile unei mari sciziuni în partid. Cînd scria acest articol, tov. Plehanov vedea clar că minoritatea reprezintă aripa oportunistă a partidului nostru și că lupta cu mijloace anarhiste. El a venit cu un proiect care prevede că lupta împotriva acestei minorități trebuie dusă prin metoda concesiilor personale, adică (iarăși si licet parva componere magnis) cu mijloacele cu care social-democrația germană a luptat împotriva lui Bernstein. Bebel declara în mod public la congresele partidului său că nu cunoaște un om care să se lase atît de influențat de ambianță ca tovarășul Bernstein (nu d-l Bernstein, cum obișnuia să spună mai înainte tovarășul Plehanov, ci tovarășul Bernstein) ; noi îl vom lua în mijlocul nostru, îl vom face deputat în Reichstag, vom lupta împotriva revizionismului fără a recurge la durități inutile (à la Sobakevici-Parvus) în lupta împotriva revizionistului, pe care noi îl vom „ucidă cu duhul blîndeții“ (kill with kindness), cum a caracterizat această metodă, dacă nu mă-nșel, tov. M. Beer la o întrunire social-democrată ținută în Anglia, apărînd spiritul concesiv și pașnic, blîndețea, elasticitatea și prudența germanilor, împotriva atacurilor lui Hyndman, acest Sobakevici englez. Tot astfel a vrut și tov. Plehanov „să ucidă cu duhul blîndeții“ micul anarhism și micul oportunism al tovarășilor Akselrod și Martov. E adevărat că, paralel cu aluziile foarte clare la adresa „individualștilor anarhici“, tov. Plehanov a vorbit dintr-adins în termeni vagi despre revizio-

nști, exprimându-se în așa fel ca și cum s-ar fi referit la cei din grupul „Rabocece Delo“, care evoluează de la oportunism spre ortodoxism, și nu la Akselrod și Martov, care au început să evolueze *de la ortodoxism spre revizionism* : dar aceasta era o naivă stratagemă de luptă *, o poziție slab întărită, care nu putea să reziste focului de artilerie al opiniei publice a partidului.

Ei bine, acela care-și va da osteneala să analizeze conjunctura concretă a momentului politic descris, acela care va căuta să pătrundă psihologia tov. Plehanov, va înțelege că în acel moment eu nu puteam proceda altfel decât am procedat. O spun pentru aceia dintre partizanii majorității care mi-au reproșat că am cedat redacția. Când, după congresul Ligii. tov. Plehanov a făcut o cotitură, și din partizan al majorității s-a transformat în partizan al împăciuirii cu orice preț, eu eram obligat să interpretez această cotitură în sensul cel mai bun. Poate că în articolul său tov. Plehanov voia să dea programul unei păci onorabile și cinstitute? Orice program de felul acesta se reduce la recunoașterea sinceră a greșelilor de către ambele părți. Ce greșeală reproșa tov. Plehanov majorității? Duritatea inutilă față de revizionști, demnă de un Sobakevici. Nu știu la ce anume se referă aici tov. Plehanov : la gluma sa cu măgarii sau la marea imprudență pe care a comis-o pomenind, în prezența lui Akselrod, despre anarhism și oportunism ; tov. Plehanov a preferat să se exprime într-o manieră „abstractă“ și să arate cu degetul pe alții. E, bineînțeles, o chestie de gust. Dar eu am recunoscut deschis, atît într-o scrisoare adresată unui iskrist cît și la congresul Ligii, că

* Despre concesiile față de tovarășii Martînov, Akimov și Bruker nici nu s-a vorbit vreodată după congresul partidului. Eu n-am auzit ca și ei să fi fost pentru „cooptare“. Mă îndoiesc chiar că tov. Starover sau tov. Martov s-au sfătuit cu tov. Bruker atunci cînd ne-au trimis scrisorile și „note“ în numele unei „jumătăți a partidului“... La congresul Ligii, tov. Martov a respins cu indignarea profundă a unui luptător politic intransigent însăși ideea unei „alianțe cu Reazanov sau cu Martînov“, însăși ideea că el ar putea să încheie cu ei o „tranzacție“ sau măcar să activeze (în calitate de redactor) împreună cu ei în slujba „partidului“ (pag. 53 din procesele-verbale ale congresului Ligii). La congresul Ligii (pag. 88), tov. Martov a condamnat cu asprime „tendențele martinoviste“, și cînd tov. Ortodox a făcut o aluzie fină în sensul că Akselrod și Martov „recunosc poate și tovarășilor Akimov, Martînov și altora dreptul de a se întruni, de a-și elabora un statut și de a acționa pe baza lui așa cum le va place“ (pag. 99), — martoviștii s-au grăbit să se lepede de asta ca Petru de Hristos (pag. 100 : „temerile tov. Ortodox“ „în privința Akimovilor, Martînovilor“ etc. „sînt lipsite de orice temei“).

am dat dovadă de duritate ; cum aș fi putut deci să nu recunosc că majoritatea a comis o asemenea „greșeală“ ? Cît privește însă minoritatea, tov. Plehanov a arătat clar care este greșeala ei : revizionism (vezi remarca sa cu privire la oportunism, făcută la congresul partidului, și remarca referitoare la jaurèsism, făcută la congresul Ligii) și anarhism, care a dus la sciziune. Puteam eu oare să împiedic încercarea de a obține prin concesiile personale și, în genere, prin tot felul de „kindness“ (amabilitate, indulgență etc.) recunoașterea acestor greșeli și paralizarea efectelor lor dăunătoare ? Puteam eu oare să împiedic o asemenea încercare, cînd, în articolul său „Ce nu trebuie făcut ?“, tov. Plehanov căuta de-a dreptul să ne convingă „să nu fim necruțători cu adversarii“ din categoria revizionistilor care „numai datorită unei anumite inconsecvențe au ajuns să fie revizionisti“ ? Și dacă eu nu credeam în succesul acestei încercări, puteam oare să procedez altfel decît să fac o concesie personală în ceea ce privește Organul Central și să trec în Comitetul Central, pentru a apăra aici poziția majorității ? * Eu nu puteam să neg în mod absolut posibilitatea unor astfel de încercări și să-mi asum singur răspunderea unei sciziuni iminente, pentru că eu însumi înclinam, în scrisoarea din 6 octombrie, să explic prin „resentimente de ordin personal“ conflictul care izbucnise. Pe de altă parte însă consideram și consider că am datoria politică să apar poziția majorității. Să te bizui în această privință pe tov. Plehanov era greu și riscant, căci din toate se vedea că el era gata să-și interpreteze dialectic fraza : „un conducător al proletariatului nu are dreptul să se lase antrenat de porni-

* Tov. Martov a spus foarte bine în legătură cu aceasta că eu am trecut avec armes et bagages (cu arme și bagaje. — *Nota trad.*). Tov. Martov este mare amator de comparații militare : campanie împotriva Ligii, bătălie, răni incurabile etc. etc. Mărturisesc că și eu am o mare slăbiciune pentru comparații militare, mai ales în momentul de față, cînd urmărim cu un interes atît de palpitant știrile din Oceanul Pacific. Dar, dacă e să vorbim în termeni militari, tov. Martov, iată cum s-au petrecut lucrurile. Noi cuceriserăm două forturi la congresul partidului. Dv. le-ați atacat la congresul Ligii. După primul schimb de focuri, colegul meu, comandantul unuia dintre aceste forturi, deschide inamicului porțile. Eu, firește, îmi adun mica mea artilerie și mă retrag în celălalt fort, aproape nelintărit, ca să-mi asigur un „adăpost“ împotriva inamicului, care mă copleșea numeric. Îi propun chiar să facem pace : cum să lupt pe două fronturi ? Dar, ca răspuns la propunerea de pace, noii aliați bombardează „ultimul“ meu fort. Eu mă apar trîgînd, și atunci fostul meu coleg — comandantul — exclamă profund indignat : priviți, oameni buni, cît de belicos e acest Chamberlain !

rile sale belicoase cînd sînt în contradicție cu calculul politic“, adică era gata s-o interpreteze în sensul că, dacă trebuie neapărat să tragem, e mai indicat (avînd în vedere starea timpului la Geneva în noiembrie) să tragem în majoritate... Apărarea poziției majorității era absolut necesară, pentru că, în disprețul dialecticii, care cere o examinare concretă, sub toate aspectele, tov. Plehanov, vorbind despre adeziunea liber consimțită (?) a revoluționarului, a ocolit frumușel problema *încrederii în persoana revoluționarului*, a încrederii într-un „conducător al proletariatului“ care conducea o anumită aripă a partidului. Vorbind despre individualismul anarhic și sfătuindu-ne să închidem „din cînd în cînd“ ochii asupra încălcării disciplinei, să facem „uneori“ concesii dezvățului de intelectual, „care își are rădăcina într-un sentiment care n-are nimic comun cu devotamentul față de ideea revoluționară“, tov. Plehanov uită, probabil, că trebuie să se țină seama și de adeziunea liber consimțită a majorității partidului, că *tocmai practicienilor* trebuie să li se lase să stabilească *în ce măsură* se pot face concesii individualiștilor anarhici. Pe cît de ușoară este în publicistică lupta împotriva puerilelor declamații anarhiste, pe atît de dificilă este munca practică alături de individualiști anarhici în cadrul uneia și aceleiași organizații. Un publicist care s-ar apuca să stabilească în ce măsură se pot face în practică concesii anarhismului n-ar face decît să vădească astfel nemăsurata sa prezumțiozitate de publicist, cu adevărat doctrinară. Tov. Plehanov a remarcat pe un ton patetic (pentru a face impresie, cum spune Bazarov ¹¹⁷) că, dacă se va produce o nouă sciziune, muncitorii vor înceta să ne mai înțeleagă, dar în același timp el însuși a inaugurat în noua „Iskră“ o serie nesfîrșită de articole, al căror sens real, concret, nu putea să nu rămînă de neînțeles nu numai pentru muncitori, ci în genere pentru toată lumea. Nu-i de mirare că un membru al C.C. ¹¹⁸, care citise în șpalt articolul „Ce nu trebuie făcut ?“, l-a prevenit pe tov. Plehanov că planul său de a face unele prescurtări în anumite texte destinate publicității (în textele proceselor-verbale ale congresului partidului și ale congresului Ligii) este zădărnicit tocmai de acest

articol, care ațîță curiozitatea și supune judecății străzii * unele lucruri picante și în același timp cu totul nelămurite, stîrnind inevitabil întrebări nedumerite : „ce s-a întîmplat ?“ Nu-i de mirare că tocmai acest articol al tov. Plehanov – datorită caracterului abstract al raționamentelor sale și caracterului vag al aluziilor sale – a stîrnit un adevărat delir în rîndurile dușmanilor social-democrației : cancanuri în coloanele ziarului „Revoluționaia Rossiia“ și elogi entuziaste din partea revizioniştilor consecvenți de la „Osvobojenie“. Sursa tuturor acestor amuzante și regretabile încurcături, din care tov. Plehanov¹²⁰ s-a străduit apoi să se descurce într-o manieră atît de amuzantă și de regretabilă, o constituie tocmai nesocotirea principiului fundamental al dialecticii : problemele concrete trebuie să fie examinate sub toate aspectele lor concrete. În special entuziasmul d-lui Struve era cît se poate de firesc : pe el nu-l interesau „frumoasele“ țeluri (kill with kindness) pe care le urmărea (dar putea de asemenea să nu le atingă) tov. Plehanov ; d-l Struve a salutat și nu putea să nu salute faptul că noua „Iskra“ a inaugurat o *cotitură spre aripa oportunistă a partidului nostru*, lucru pe care azi îl vede toată lumea. Democrații burghezi ruși nu sînt singurii care salută orice cotitură spre oportunism în toate partidele social-democrate, oricît de mică și de vremelnică ar fi ea. Numai arareori aprecierea unui dușman deștept este clădită pe o neînțelegere totală : spune-mi cine te laudă și-ți voi spune unde ai greșit. Și degeaba contează tov. Plehanov pe neatenția cititorului, căutînd să prezinte lucrurile în așa fel ca și cum majoritatea s-a ridicat în modul cel mai categoric împotriva unei concesi personale în problema cooptării, și nu împotriva trecerii de la aripa stîngă a partidului la aripa lui dreaptă. Esențial nu este aici nicidecum faptul că, în evitarea unei sciziuni,

* Noi discutăm cu aprîndere și pasiune într-o încăpere închisă. Deodată, unul dintre noi sare de la locul său, deschide larg fereastra spre stradă și începe să țipe împotriva Sobakevicilor, împotriva individualiştilor anarhici, împotriva revizioniştilor etc. Firește că pe stradă se adună o mulțime de gură-cască curioși și că dușmanii noștri încep să jubileze. Alți participanți la discuție se apropie și ei de fereastră, exprimîndu-și dorința de a povesti totul de la început și fără aluzii la lucruri pe care nu le cunoaște nimeni. În acel moment, cineva închide fereastra, declarînd că nu trebuie să vorbim despre *ciorovăile* („Iskra“ nr. 53, pag. 8, coloana a doua, rîndul 24 de jos). Adevărul e că nu trebuia să începeți în coloanele „Iskrei“ toată această discuție în legătură cu „ciorovăielile“, tov. Plehanov !!!

tov. Plehanov a făcut o concesie personală (acest lucru e foarte lăudabil), ci că, recunoscînd în totul necesitatea de a *combate* pe revizionişti inconsecvenţi şi pe individualişti anarhici, el a preferat să combată majoritatea, cu care nu s-a putut înţelege asupra *măsurii* în care se pot face anarhismului concesii practice. Esenţial nu este aici nicidecum faptul că tov. Plehanov a schimbat componenţa redacţiei, ci că şi-a trădat poziţia de combatere a revizionismului şi a anarhismului, că a încetat să apere această poziţie în Organul Central al partidului.

Cît priveşte Comitetul Central, care era *pe atunci* singurul reprezentant organizat al majorităţii, divergenţa dintre el şi tov. Plehanov privea *exclusiv problema în ce măsură se pot face anarhismului concesii practice*. A trecut aproape o lună de la 1 noiembrie, cînd prin plecarea mea am dat mîna liberă politicii de *kill with kindness*. Tov. Plehanov a avut toată posibilitatea să verifice, prin tot felul de luări de contact, utilitatea acestei politici. În acest timp, tov. Plehanov a publicat articolul „Ce nu trebuie făcut?“, care a fost – *şi rămîne* – singurul, ca să zicem așa, bilet de intrare al martoviştilor în redacţie. Lozincile : revizionism (pe care trebuie să-l combaţi, cruşîndu-l pe adversar) şi individualism anarhic (care trebuie menajat, ucigîndu-l cu duhul blîndeţii) sînt tipărite cu litere mari pe acest bilet. Pofţiţi, domnilor, intraţi, vă rog, eu vă voi ucide cu duhul blîndeţii, – iată ce spune tov. Plehanov în această invitaţie către noii săi colegi de redacţie. Comitetului Central nu-i mai rămînea, fireşte, decît să-şi spună ultimul cuvînt (ultimatum înseamnă tocmai a spune ultimul cuvînt cu privire la o eventuală pace) în ce măsură se pot face, din punctul lui de vedere, concesii practice individualismului anarhic. Ori vreţi pace, – şi atunci vă dăm cutare număr de locuri, dovedind astfel blîndeţea noastră, dorinţa noastră de pace, spiritul nostru concesiv etc. (mai multe nu vă putem da, dacă vrem să asigurăm pacea în partid, pace nu în sensul că nu vor exista controverse, ci în sensul că individualismul anarhic nu va distruge partidul), primiţi aceste locuri şi faceţi iarăşi, încetul cu încetul, o cotitură de la Akimov spre Plehanov. Ori vreţi să vă susţineţi şi să vă dezvoltaţi punctul de vedere, să cotiţi definitiv (fie şi numai în domeniul problemelor organizatorice) spre Akimov, să convingeţi partidul că

dreptatea e de partea voastră, și nu a lui Plehanov, — și atunci luați-vă un grup de publiciști, obțineți dreptul de a fi reprezentați la congres și începeți o luptă cinstită, o polemică deschisă, cu scopul de a cuceri majoritatea. Această alternativă, pusă cât se poate de clar în fața martoviștilor în ultimatumul din 25 noiembrie 1903 al Comitetului Central (vezi „Starea de asediu” și „Comentariu pe marginea proceselor-verbale ale congresului Ligii” *), este în deplină concordanță cu scrisoarea pe care Plehanov și cu mine am adresat-o foștilor redactori la 6 octombrie 1903 : sau un resentiment de ordin personal (și atunci, *în cazul cel mai rău*, putem accepta și „cooptarea”), sau o divergență principială (și atunci trebuie *mai întâi* să convingi partidul și abia după aceea să vorbești de modificarea componenței centrelor). Rezolvarea acestei delicate dileme, Comitetul Central putea s-o lase în întregime martoviștilor înșiși, cu atât mai mult cu cât *tocmai în acea vreme* tov. Martov scria în a sa profession de foi ** („Încă o dată în minoritate”) următoarele :

„*Minoritatea pretinde o singură onoare : să arate pentru prima oară în istoria partidului nostru că oameni care «au fost înfrinți» pot totuși să nu formeze un nou partid. Această poziție a minorității decurge din toate concepțiile ei asupra dez-*

* Eu, bineînțeles, nu mă voi apuca să descurc ițele încurcate ale confuziei pe care tov. Martov, în broșura sa „Starea de asediu”, a creat-o în jurul acestui ultimatum al C.C., referindu-se la convorbiri particulare etc. Aceasta este „a doua metodă de luptă” pe care am caracterizat-o în paragraful precedent, și trebuie să adaug că numai un neuropatolog de specialitate ar putea să încerce, cu oarecare șanse de reușită, să dea de rostul ei. E de ajuns să spun că tov. Martov insistă acolo că s-ar fi încheiat cu C.C. o înțelegere asupra păstrării secretului tratativelor, înțelegere care, cu toate cercetările, n-a fost găsită până în prezent. Tov. Travinski, care a dus tratativele în numele C.C., mi-a comunicat în scris că mă consideră în drept să public în afara „Iskrei” scrisoarea mea către redacție.

Un singur cuvânt al tov. Martov mi-a plăcut în mod deosebit, și anume expresia : „bonapartism de cea mai rea speță”. Găsesc că foarte bine a făcut tov. Martov aducând vorba despre această categorie. Să examinăm calm semnificația acestei noțiuni. După mine, ea înseamnă a dobîndi puterea pe o cale care *formal* e legală, dar în *fond* e contrară voinței poporului (sau a partidului). Așa e, tov. Martov ? Și dacă e așa, atunci las fără grijă la aprecierea publicului să spună cine a practicat acest „bonapartism” de cea mai rea speță : Lenin și tov. Y, care puteau uza de dreptul lor *formal* de a nu admite pe martoviști, sprijinindu-se totodată pe voința Congresului al II-lea, dar *nu au uzat* de acest drept, sau aceia care au acaparat redacția într-o *manieră corectă* din punct de vedere *formal* („cooptare unanimă”), știind că, în *fond*, aceasta nu corespunde *voinței Congresului al II-lea* și temîndu-se de o verificare a acestei voințe prin convocarea Congresului al III-lea ?

** — crcz, program, expunere a concepției despre lume. — *Nota trad.*

voltării organizatorice a partidului, din conștiința puternicei sale legături cu munca de pînă acum a partidului. Minoritatea nu crede în puterea mistică a «rezoluțiilor pe hîrtie» și este convinsă că *temeinicia profundă* a năzuințelor ei, *izvorită din realitățile vieții*, constituie o cheazășie că *printr-o propagandă pur ideologică desfășurată în cadrul partidului va asigura triumful principiilor sale organizatorice*». (Subliniat de mine).

Ce vorbe frumoase și pline de mîndrie ! Și cu cîtă amărăciune a trebuit să ne convingem în practică că n-au fost decît vorbe... Ba s-avem iertare, tovarășe Martov, dar acum *pretind eu, în numele majorității*, această „onoare“ pe care *voi n-ați meritat-o*. Aceasta va fi într-adevăr o mare onoare, pentru care merită să lupti, deoarece tradițiile spiritului de cerc ne-au lăsat moștenire sciziuni neobișnuit de ușuratece și o neobișnuit de zeloasă aplicare a regulii : ori te faci frate cu mine, ori te strîng de gît.

Marea plăcere (de a avea un partid unic) trebuia să precumpănească și a precumpănit asupra micilor neplăceri (de felul ciorovăielii în jurul cooptării). Eu m-am retras din redacția Organului Central, tov. Y (delegat de mine și de Plehanov să reprezinte în Consiliul partidului redacția Organului Central) s-a retras din Consiliu. La ultimul cuvînt de pace al C.C., martoviștii au răspuns printr-o scrisoare (vezi publicațiile citate) care echivala cu o declarație de război. Atunci, și numai atunci scriu eu redacției o scrisoare în care pun problema publicității * („Iskra“ nr. 53). Dacă e să vorbim despre revizionism, dacă e să discutăm despre inconsecvență și despre individualism anarhic, despre înfrîngerea cutărilor sau cutărilor conducători, atunci să povestim totul, domnilor, fără a ascunde ceva, să spunem din fir în păr cum s-au petrecut lucrurile – iată conținutul acestei scrisori referitoare la publicitate. Redacția răspunde cu vorbe de ocară și mă sfătuiește pe un ton care nu admite replică : să nu cumva să pomenești de „*meschinăriile și de ciorovăielile de cerc*“ („Iskra“ nr. 53). Așa, va să zică, îmi spun eu în gînd, „*meschinării și ciorovăieli de cerc*“... es ist mir recht, dom-

* Vezi volumul de față, pag. 94—98. — Nota rod

nilor, cu asta sînt de acord. Căci asta înseamnă că în ochii voștri toată agitația în jurul „cooptării“ nu este decît o *ciorovăială de cerc*. Așa și este în realitate. Dar cum se explică atunci faptul disonant că, în articolul de fond al aceluiași nr. 53, aceeași (aparent aceeași) redacție vorbește de birocra-tism, de formalism și de alte lucruri de același soi * ? Tu să nu cumva să pomenesci de lupta pentru cooptare în Organul Central, pentru că astea sînt ciorovăieli. Noi însă vom vorbi despre cooptarea în C.C. și nu o vom numi ciorovăială, ci divergență principială asupra „formalismului“. — Nu, stimați tovarăși, îmi spun eu în gînd, dați-mi voie să nu vă dau voie. Voi vreți să-mi bombardați fortul, și mie îmi cereți să vă predau artileria. Glumiți, probabil ! Și eu scriu și public, în afara „Iskrei“, „Scrisoarea către redacție“ („De ce m-am retras din redacția «Iskrei»“) **, relatez pe scurt cum s-au petrecut lucrurile și încerc pentru a nu știu cîta oară să aflu dacă pacea este posibilă pe baza următoarei împărțiri : vouă Organul Central, nouă Comitetul Central. Nici una dintre părți nu se va simți „străină“ în partidul ei, și vom discuta în contradictoriu problema cotiturii spre oportunism, vom discuta mai întîi în presă, iar apoi, eventual, și la Congresul al III-lea al partidului.

Ca răspuns la simpla pomenire a unei eventuale păci, toate bateriile inamice, inclusiv Consiliul, au deschis focul. Ploua cu ghiulele. Autocrat, Schweitzer, birocrat, formalist, supra-centru, unilateral, intransigent, încăpățînat, îngust, bănuitor, om imposibil... Foarte bine, amicii mei ! Ați terminat ? Ați deșertat sacul ? Slabe muniții mai aveți...

Acum am eu cuvîntul. Să examinăm *conținutul* noilor concepții organizatorice ale noii „Iskre“ și legătura existentă între aceste concepții și împărțirea partidului nostru în „majoritate“ și „minoritate“, împărțire al cărei caracter adevărat l-am arătat prin analiza dezbaterilor și a votărilor care au avut loc la Congresul al II-lea.

* După cum s-a văzut ulterior, această „disonanță“ se explică foarte simplu prin disonanța existentă în redacția Organului Central. Despre „ciorovăieli“ a scris Plehanov (după cum recunoaște el însuși în „O neînțelegere regretabilă“, nr. 57), iar articolul de fond „Congresul nostru“ a fost scris de Martov („Starea de asediu“, pag. 84). Unul zice „hăis“, altul „cea“.

** Vezi volumul de față, pag. 99—105. — *Nota red.*

r) NOUA „ISKRA“.
 OPORTUNISMUL ÎN PROBLEMELE ORGANIZATORICE

Ca bază pentru examinarea poziției principiale a noii „Iskre“ trebuie să luăm, fără îndoială, cele două foiletoane ale tov. Akselrod *. Semnificația concretă a unei serii întregi de expresii preferate de-ale lui, noi am arătat-o amănunțit ceva mai sus, iar acum trebuie să ne străduim să facem abstracție de această semnificație concretă, să urmărim înlănțuirea de idei care a determinat „minoritatea“ (în cutare sau cutare împrejurare mărunță și meschină) să adopte tocmai aceste *lozinci* și nu altele, să examinăm semnificația principială a acestor *lozinci*, independent de originea lor, independent de problema „cooptării“. Trăim acum sub semnul concesiilor; să facem deci o concesie tov. Akselrod și „să-i luăm în serios“ „teoria“.

Teza fundamentală a tov. Akselrod („Iskra“ nr. 57) este că „în mișcarea noastră au existat din capul locului două tendințe contrare, al căror antagonism reciproc nu putea să nu se dezvolte și să nu se răsfîngă asupra-i paralel cu propria ei dezvoltare“. Și anume: „șelul proletar al mișcării (din Rusia) este în principiu același ca și la social-democrația din Occident“. La noi însă masele muncitorești se află sub înrurirea „unui element care din punct de vedere social le este străin“ – intelectualitatea radicală. Prin urmare, tov. Akselrod constată că în partidul nostru există un antagonism între tendințele proletare și cele ale intelectualității radicale.

În această privință, tov. Akselrod are perfectă dreptate. Existența unui asemenea antagonism (și nu numai în partidul social-democrat rus) este în afară de orice îndoială. Mai mult chiar, toată lumea știe că tocmai acest antagonism explică în bună parte acea împărțire a social-democrației contemporane în revoluționară (sau ortodoxă) și oportunistă (revizionistă, ministerialistă, reformistă) care în ultimii zece ani ai mișcării noastre s-a manifestat din plin și în Rusia. Toată lumea știe, de asemenea, că social-democrația ortodoxă exprimă tendințele proletare ale mișcării, pe cînd so-

* Aceste foiletoane au intrat în culegerea „Iskra“ în doi ani de apariție, partea a II-a, pag. 122 și urm. (Petersburg, 1906). (Nota autorului la ediția din 1907. — Nota red.)

cial-democrația oportunistă exprimă tendințele intelectualității democratice.

Dar, ajungînd la acest fapt îndeobște cunoscut, tov. Akselrod se sperie și începe să dea înapoi. El nu face *nici cea mai mică încercare* de a cerceta cum s-a manifestat această împărțire în istoria social-democrației ruse în general, și în special la congresul partidului nostru, deși chiar în legătură cu congresul își scrie el aceste foiletoane! Ca și întreaga redacție a noii „Iskre“, tov. Akselrod *se teme ca de foc* să invoce procesele-verbale ale acestui congres. Acest lucru nu trebuie să ne mire, după toate cele arătate mai sus, dar la un „teoretician“ care pretinde că cercetează diferitele tendințe din mișcarea noastră acesta este un caz original de *frică de adevăr*. Dînd la o parte, în virtutea acestei frici, materialul cel mai recent și cel mai precis care oglindește tendințele existente în mișcarea noastră, tov. Akselrod se refugiază pe tărîmul visărilor plăcute. „Marxismul legal sau semimarxismul a dat un conducător ideologic liberalilor noștri – spune el. – De ce nu s-ar putea ca, printr-un capriciu al istoriei, școala marxismului ortodox, revoluționar, să dea un conducător democrației burgheze revoluționare?“ În legătură cu aceste fantezii, plăcute pentru tov. Akselrod, nu putem spune decît că, dacă se mai întîmplă uneori ca istoria să fie capricioasă, aceasta nu justifică cîtuși de puțin *capriciile gîndirii* aceluia care își propune să analizeze această istorie. Cînd conducătorul semimarxismului a început să-și arate urechile de liberal, oamenii care au vrut (*și au știut*) să-i urmărească „tendențele“ nu s-au referit la eventuale capricii ale istoriei, ci la zeci și sute de exemple care arătau în chip grăitor mentalitatea și logica acestui conducător, la particularitățile întregii sale fizionomii de publicist, care trădau reflectarea marxismului în publicistica burgheză¹²¹. Și dacă tov. Akselrod, care și-a propus să analizeze „tendențele general-revoluționare și proletare existente în mișcarea noastră“, n-a fost în stare să demonstreze și să arate *în nici un fel, dar în nici unul*, existența unor anumite tendințe la cutare sau cutare reprezentanți ai aripii ortodoxe a partidului, care îi este atît de odioasă, prin aceasta el n-a făcut decît să-și dea singur *un adevărat certificat de paupertate*. Prost mai stau treburile

tov. Akselrod dacă nu-i rămîne decît să se refere la eventuale capricii ale istoriei !

O altă referire a tov. Akselrod – referirea la „iacobini“ – este și mai instructivă. Tov. Akselrod știe, probabil, că împărțirea social-democrației contemporane în revoluționară și oportunistă a prilejuit de multă vreme, și numai în Rusia, „analogii istorice cu epoca mării revoluții franceze“. Tov. Akselrod știe, probabil, că pretutindeni și întotdeauna *giron- dinii social-democrației contemporane* recurg la termenii „iacobinism“, „blanquism“ etc., pentru a-și caracteriza adversarii. Să nu ne lăsăm deci contaminați de teama de adevăr a tov. Akselrod și să examinăm procesele-verbale ale congresului nostru, să vedem dacă ele nu ne oferă material pentru o analizare și verificare a tendințelor și a analogiilor de care ne ocupăm.

Primul exemplu. Controversa în jurul programului desfășurată la congresul partidului. Tov. Akimov („întru totul de acord“ cu tov. Martînov) declară : „În comparație cu punctul corespunzător din toate celelalte programe social-democrate, alineatul referitor la cucerirea puterii politice (la dictatura proletariatului) este formulat în așa fel, încît poate fi interpretat – și a și fost într-adevăr interpretat de Plehanov – în sensul că rolul organizației conducătoare va trebui să împingă pe planul al doilea clasa condusă de ea și s-o izoleze pe prima de cea de-a doua. De aceea sarcinile noastre politice au exact aceeași formulare ca la «Narodnaia Volea»“ (pag. 124 din procesele-verbale). Tov. Akimov este combătut de tov. Plehanov și de alți iskriști, care-l acuză de oportunism. Nu găsește oare tov. Akselrod că această controversă ne arată (în fapt, și nu în eventualele capricii ale istoriei) antagonismul existent între *iacobinii contemporani* și *girondinii contemporani* din rîndurile social-democrației ? Iar dacă tov. Akselrod a început să vorbească de iacobini, n-o fi cumva din cauză că (datorită greșelilor lui) a ajuns în compania *girondinilor* social-democrației ?

Al doilea exemplu. Tov. Posadovski vorbește despre o „serioasă divergență“ în „problema fundamentală“ a „valabilității absolute a principiilor democratice“ (pag. 169). Împreună cu Plehanov, el neagă valabilitatea lor absolută. Liderii „centrului“, sau ai mlaștinii (Egorov), și ai antiiskriștilor (Gold-

blat) se declară categoric împotriva acestui punct de vedere, aruncându-i lui Plehanov acuzația că „imită tactica burgheză“ (pag. 170) ; *aceasta nu este altceva decât ideea tov. Akselrod despre legătura dintre ortodoxism și tendința burgheză*, cu singura deosebire că la Akselrod această idee atiră în aer, pe cînd la Goldblat este legată de anumite dezbateri. Întrebăm deci încă o dată : nu găsește oare tov. Akselrod că și această controversă ne arată *cît se poate de grăitor*, la congresul partidului nostru, antagonismul dintre iacobinii și girondinii social-democrației contemporane ? Și dacă tov. Akselrod țipă împotriva iacobinilor, n-o fi cumva din cauză că a ajuns în compania girondinilor ?

Al treilea exemplu. Controversa în jurul § 1 din statut. Cine apără „*tendențele proletare din mișcarea noastră*“, cine subliniază că muncitorul nu se teme de organizare, că proletarul nu simpatizează cu anarhia, că prețuiește îndemnul „organizați-vă !“, cine pune în gardă împotriva intelectualității burgheze, care este pe de-a-ntregul pătrunsă de oportunism ? *Iacobinii social-democrației*. Și cine vrea să strecoare în partid intelectualitatea radicală, cine poartă grija profesorilor, a liceenilor, a izolaților, a tineretului radical ? *Girondinul Akselrod în cîrdășie cu girondinul Liber*.

Cît de neîndeminatic se apără tov. Akselrod de „falsa acuzație de oportunism“, fățiș formulată – la congresul partidului nostru – împotriva majorității grupului „Eliberarea muncii“ ! El se apără împotriva acestei acuzații în așa fel, încît, prin reluarea răsufletului refren bernsteinian : iacobinism, blanquism etc., nu face decît s-o confirme ! El face zarvă pe tema primejdiei pe care o prezintă intelectualitatea radicală, pentru a acoperi ecoul propriilor sale cuvîntări rostite la congresul partidului, care sînt pline de solitudină pentru această intelectualitate.

„Cuvintele teribile“ : iacobinism etc. nu exprimă absolut nimic altceva decît *oportunism*. Iacobinul indisolubil legat de *organizația* proletariatului și *pe deplin conștient* de interesele sale de clasă este tocmai *social-democratul revoluționar*. Girondinul care duce dorul profesorilor și al liceenilor, care se teme de dictatura proletariatului și care perorează pe tema valabilității absolute a revendicărilor democratice este tocmai

oportunistul. Numai niște oportuniști mai pot vedea astăzi o primejdie în organizațiile conspirative, după ce ideea unei restrîngerii a luptei politice la limitele unui complot a fost de mii de ori infirmată în scrierile noastre, de mult infirmată și respinsă de practica vieții, iar importanța primordială a agitației politice de masă a fost clarificată și discutată pînă la refuz. Cauza reală care generează această teamă de complotism, de blanquism nu trebuie căutată într-o trăsătură sau alta a mișcării practice (cum de multă vreme se străduiesc zadarnic să demonstreze Bernstein & Co.), ci în frica girondină a intelectualului burghez, a cărui mentalitate se face atît de frecvent simțită în rîndurile social-democraților contemporani. Nu e nimic mai comic decît aceste sforțări ale noii „Iskre“ de a spune un *cuvînt nou* (care la timpul său a mai fost de sute de ori spus), menit să ne pună în gardă împotriva tacticii revoluționarilor complotiști francezi din deceniile al 5-lea și al 7-lea ale secolului trecut (nr. 62, articolul de fond)¹²². În numărul viitor al „Iskrei“, girondinii social-democrației contemporane ne vor indica probabil un grup de complotiști francezi care au activat în deceniul al 5-lea al secolului trecut și pentru care însemnătatea agitației politice în masele muncitorești, însemnătatea ziarelor muncitorești ca bază a înriuririi clasei de cîtăre partid constituia un adevăr elementar de mult cunoscut și răsunoscut.

Tîndința noii „Iskre“ de a întrebuița cuvinte noi pentru a repeta lucruri arhicunoscute și a rumega adevăruri elementare nu este însă de loc întîmplătoare, ci decurge în mod inevitabil din situația în care se află acum Akselrod și Martov, după ce au ajuns în aripa oportunistă a partidului nostru. E o situație care obligă. Ei sînt nevoiți să repete fraze oportuniste, sînt nevoiți să *meargă îndărăt*, pentru a încerca să găsească în trecutul îndepărtat o cît de slabă justificare a poziției lor, care nu poate fi apărută din punctul de vedere al luptei care a avut loc la congres și al nuanțelor și împărțirilor partidului care s-au format la congres. Arhiprofundelor cugetări akimoviste pe tema iacobinismului și a blanquismului, tov Akselrod le adaugă lamentări, la fel de akimoviste, pe tema că nu numai „economistii“, ci și „adeptii luptei politice“ au dat dovadă de „unilateralitate“, s-au lăsat prea

mult „atrași“ etc. etc. Citind grandilocventele considerații pe această temă în noua „Iskră“, care are îngîmfarea de a pretinde că se află deasupra acestor unilateralități și exagerări, te întrebi nedumerit : al cui portret îl fac ei ? unde aud ei asemenea vorbe ? ¹²³ Cine nu știe că împărțirea social-democrațiilor ruși în economiști și adepți ai luptei politice e de mult timp depășită ? Răsfoiți „Iskra“ din ultimul an sau din ultimii doi ani dinaintea congresului partidului și veți vedea că lupta împotriva „economismului“ se potolește și încetează cu desăvîrșire încă în 1902, că, de pildă, în iulie 1903 (nr. 43) se vorbește de „timpurile economismului“ ca de ceva „definitiv depășit“, că economismul este considerat „definitiv înmormîntat“, iar exagerările adepților luptei politice sînt privite ca un atavism evident. De ce atunci se întoarce noua redacție a „Iskrei“ la această împărțire definitiv înmormîntată ? Am luptat noi oare la congres împotriva Akimovilor pentru greșelile comise de ei acum doi ani în „Rabocce Delo“ ? Dacă am fi procedat așa, am fi fost niște idioți patenți. Toată lumea știe că noi n-am procedat așa, că împotriva Akimovilor am luptat la congres nu pentru greșelile lor vechi, definitiv înmormîntate, din „Rabocce Delo“, ci pentru *noile greșeli* comise în raționamentele lor și în felul cum au votat la congres. Nu după poziția pe care au avut-o în coloanle revistei „Rabocce Delo“, ci după poziția adoptată de ei la congres am apreciat noi care greșeli sînt într-adevăr de domeniul trecutului și care greșeli persistă încă și provoacă necesitatea unor polemici. Pe vremea congresului nu mai exista vechea împărțire în economiști și adepți ai luptei politice, dar continuau să existe diferite tendințe oportuniste, care s-au manifestat în cursul dezbaterilor și votărilor în legătură cu o serie de probleme și care în cele din urmă au dus la o nouă împărțire a partidului în „majoritate“ și „minoritate“. Miezul chestiunii este că, din motive lesne de înțeles, noua redacție a „Iskrei“ tinde să voaleze legătura existentă între această nouă împărțire și oportunismul de *azi* din partidul nostru, și că de aceea e nevoită să meargă îndărăt, să se întoarcă de la noua împărțire la cea veche. Nefiind în stare să explice originea politică a noii împărțiri (sau dorind, sub

pretextul concesiilor, să arunce un vâl * peste această origine), ea se vede nevoită să rumege din nou tot ce s-a spus despre vechea împărțire, de mult depășită. Toată lumea știe că la baza noii împărțiri se află o divergență în problemele *organizatorice*, divergență care a început cu controversa în jurul principiilor de organizare (§ 1 din statut) și care s-a încheiat cu o „practică“ demnă de niște anarhiști. La baza vechii împărțiri în economiști și adepți ai luptei politice se află o divergență în probleme de ordin mai ales *tactic*.

Această întoarcere de la probleme mai complexe, cu adevărat actuale și arzătoare ale vieții de partid, la probleme de mult rezolvate și acum artificial dezgropate, noua „Iskră“ caută s-o justifice printr-o amuzantă și arhiprofundă cugetare, care nu poate fi numită altfel decât codism. După începutul făcut de tov. Akselrod, tot ce se scrie acum în noua „Iskră“ poartă amprenta „ideii“ că conținutul este mai important decât forma, că programul și tactica sînt mai importante decât organizarea, că „viabilitatea unei organizații este direct proporțională cu amploarea și însemnătatea conținutului cu care va îmbogăți ea mișcarea“, că centralismul nu e „un scop în sine“, nu e „un talisman universal“ etc. etc. Profunde, mărețe adevăruri ! Programul este, într-adevăr, mai important decât tactica, iar tactica mai importantă decât organizarea. Alfabetul este mai important decât etimologia, etimologia este mai importantă decât sintaxa, — dar ce se poate spune despre oameni care au căzut la examenul de sintaxă și care acum fac pe grozavii și se laudă că au rămas repetenți în cursul inferior ? Tov. Akselrod a judecat în probleme organizatorice principiale ca un oportunist (§ 1) și a acționat în cadrul organizației ca un anarhist (congresul Ligii), iar acum s-a apucat să aprofundeze social-democrația : strugurii sînt prea acri ! Ce este în fond organi-

* Vezi articolul despre „economism“ publicat de Plehanov în nr. 53 al „Iskrei“. În subtitlul acestui articol s-a strecurat, evident, o mică greșeală de tipar. În loc de : „Reflecții pe marginea Congresului al II-lea al partidului“, trebuie citit, desigur, „pe marginea congresului Ligii“ sau, poate, „pe marginea cooptării“. Pe cît de indicată este, în anumite condiții, o atitudine concisivă în materie de pretenții personale, pe atît de inadmisibilă este (din punctul de vedere partinic, și nu filistin) confundarea diferitelor probleme care frămîntă partidul, încercarea de a substitui noii greșeli a lui Martov și a lui Akselrod, care au început să facă o cotitură de la ortodoxism spre oportunism, greșeala veche (de care, în afară de noua „Iskră“, nu-și mai amintește astăzi nimeni) a Martinovilor și Akimovilor, care sînt poate gata să facă acum. În multe probleme de program și de tactică, o cotitură de la oportunism spre ortodoxism.

zatie ? O simplă formă. Ce este centralismul ? Doar n-o fi un talisman. Ce este sintaxa ? E, desigur, mai puțin importantă decât etimologia, nefiind decât forma în care se leagă între ele elementele etimologiei... „Nu va fi oare tov. Aleksandrov de acord cu noi – întreabă cu un aer triumfător noua redacție a „Iskrei“ – dacă vom spune că, prin elaborarea programului partidului, congresul a contribuit la centralizarea muncii partidului într-o măsură mult mai mare decât prin adoptarea statutului, oricât de desăvârșit ar părea acesta din urmă ?” (nr. 56, supliment). Să sperăm că această maximă clasică va dobîndi o celebritate istorică la fel de mare și de trainică ca și aceea a faimoasei fraze a tov. Kricevski, că asemenea omenirii, social-democrația își fixează întotdeauna sarcini realizabile. Căci arhiprofunda cugetare a noii „Iskre“ este exact de același calibru. De ce a fost luată în deridere fraza rostită de tov. Kricevski ? Pentru că în dorința sa de a justifica greșeala unei anumite părți a social-democrațiilor în problemele de tactică, incapacitatea lor de a formula just sarcinile politice, el a recurs la o platitudine, prezentată drept filozofie. La fel face și noua „Iskră“ atunci cînd, în dorința de a justifica greșeala unei anumite părți a social-democrațiilor în problemele organizatorice, nestatornicia de intelectual a unor anumiți tovarăși, nestatornicie care i-a făcut să ajungă la frazeologie anarhistă, ea recurge la ideea plată că programul este mai important decât statutul, că problemele programatice sînt mai importante decât cele organizatorice ! Ei bine, este aceasta oare altceva decât codism ? Nu înseamnă oare aceasta să te lauzi că ai rămas repetent în cursul inferior ?

Adoptarea programului contribuie la centralizarea muncii într-o măsură mai mare decât adoptarea statutului. Această platitudine, prezentată drept filozofie, este pe de-a-ntregul pătrunsă de spiritul intelectualului radical, care e mult mai aproape de decadentismul burghez decât de social-democrație ! Căci în această faimoasă frază cuvîntul centralizare e luat într-un sens cu totul *symbolic*. Dacă autorii acestei fraze nu știu sau nu vor să gîndască, ar trebui să-și amintească cel puțin simplul fapt că adoptarea programului laolaltă cu bundiștii nu numai că n-a dus la centralizarea muncii noastre comune, dar nici măcar nu ne-a ferit de sciziune. Unitatea în problemele programatice și tactice este o condiție necesară,

dar nu și suficientă pentru unificarea partidului, pentru centralizarea muncii de partid (doamne, dumnezeule ! ce adevăruri elementare sîntem nevoiți să rumegăm la nesfîrșit în aceste vremuri de totală confuzie de noțiuni !). Pentru aceasta mai este necesară unitatea organizatorică, care într-un partid cît de cît ieșit din cadrul unui cerc restrîns nu poate fi concepută fără un statut precis formulat, fără supunerea minorității față de majoritate, fără supunerea părții față de întreg. Cît timp n-am fost uniți în problemele fundamentale ale programului și ale tacticii, noi spuneam deschis că trăim într-o epocă de haos și de organizare în cercuri, spuneam deschis că înainte de a ne uni trebuie să ne delimităm, și nici nu vorbeam de forme de organizație comună, ci discutam exclusiv problemele (noi (pe atunci într-adevăr noi) pe care le punea lupta programatică și tactică împotriva oportunistului. Pe urmă această luptă a asigurat, după cum recunoaștem cu toții, o unitate suficientă, care a fost formulată în programul partidului și în rezoluțiile referitoare la tactică ; trebuia să facem pasul următor și, de comun acord unii cu alții, l-am făcut : am elaborat *formele* unei organizații unice, care contopește laolaltă toate cercurile. Acum aceste forme au fost pe jumătate distruse, iar noi am fost tîrîți înapoi la conduita anarhistă, la frazeologia anarhistă, la restabilirea unui cerc în locul redacției de partid, iar întru justificarea acestui pas înapoi ni se declară că pentru vorbirea corectă cunoașterea alfabetului este mai importantă decît cunoașterea sintaxei !

Filozofia codismului, care acum trei ani înflorise în problemele de tactică, renaște azi în problemele organizatorice. Luați următorul raționament al noii redacții : „Orientarea social-democrată combativă – spune tov. Aleksandrov – trebuie să fie promovată în partid nu numai pe calea luptei ideologice, ci și prin anumite forme organizatorice“. Și redacția ne dăscălește : „Nu e rea această contrapunere a luptei ideologice formelor organizatorice. Lupta ideologică este un proces, pe cînd formele organizatorice nu sînt decît... forme“ (zău, chiar așa scrie în nr. 56, supliment, pag. 4, coloana 1, jos !), „care trebuie să îmbrace un conținut fluid în continuă dezvoltare – munca practică, în continuă dezvoltare, a partidului“. Asta-i cu totul în spiritul anecdotei în care se spune că ghiuleaua-i ghiulea, și bomba-i bombă. Lupta ideologică este un proces,

pe cînd formele organizatorice nu sînt decît forme care îmbracă un conținut ! Problema care se pune acum este aceea dacă lupta noastră ideologică va îmbrăca forme *mai înalte*, formele unei organizații de partid obligatorie pentru toți, sau formele vechii destrămări și ale vechiului sistem de cercuri. Am fost tîrîți înapoi de la forme mai înalte la forme mai primitive, iar întru justificarea acestui lucru ni se declară că lupta ideologică este un proces, pe cînd formele nu sînt decît forme. În același mod tov. Kricevski ne tîra cîndva înapoi de la tactica-plan la tactica-proces.

Examinați în noua „Iskră“ pretențioasele fraze pe tema „autoeducării proletariatului“, fraze îndreptate împotriva acelor pe care forma ar putea, chipurile, să-i împiedice să vadă conținutul (nr. 58, articolul de fond). Nu este oare acesta un akimovism numărul doi ? Akimovismul numărul unu justifica rămînerea în urmă a unei anumite părți a intelectualității social-democrate în modul ei de a pune problemele tactice, invocînd în acest scop conținutul mai „profund“ al „luptei proletare“, autoeducarea proletariatului. Akimovismul numărul doi justifică rămînerea în urmă a unei anumite părți a intelectualității social-democrate în problemele teoriei și practicii organizării, invocînd argumentul nu mai puțin arhiprofund că organizarea nu e decît o formă și că esențialul este autoeducarea proletariatului. Proletariatul nu se teme de organizare sau de disciplină, domnilor care vă îngrijiți atît de mult de fratele mai mic ! Proletariatul nu se va îngriji ca domnii profesori și liceeni care nu vor să intre într-o organizație să fie considerați membri de partid pentru faptul că activează sub controlul unei organizații. Prin întreaga sa viață, proletariatul este mult mai radical educat în spiritul organizării decît mulți dintre așa-zii intelectuali. Proletariatul care și-a însușit cît de cît programul nostru și tactica noastră nu se va apuca să justifice starea de înapoiere organizatorică, spunînd că forma este mai puțin importantă decît conținutul. Nu proletariatului, ci *unora dintre intelectualii* din partidul nostru le lipsește *autoeducarea* în spiritul organizării și disciplinei, în spiritul ostilității și disprețului față de frazeologia anarhistă. Spunînd că proletariatul nu e pregătit pentru organizare, Akimovii numărul doi îl defăimează la fel cum îl defăimau Akimovii numărul unu spunînd că nu e pregătit pentru lupta politică. Pro-

letarul care a devenit un social-democrat conștient și care se simte membru al partidului va respinge codismul în problemele organizatorice cu același dispreț cu care a respins codismul în problemele tactice.

Examinați, în sfârșit, următoarea arhiprofundă cugetare a „practicianului” de la noua „Iskră”. „Just înțeleasă — spune el —, ideea unei organizații centraliste «combative» care să coordoneze și să centralizeze *activitatea*” (caracterele cursive sînt menite să sublinieze profunzimea ideii) „revoluționarilor se înfăptuiește în chip firesc numai dacă această activitate *există*” (originale și înțelepte cuvinte !); „organizația însăși, ca formă” (auziți, auziți !), „se poate dezvolta numai *concomitent*” (subliniat de autor, ca peste tot în acest citat) „cu creșterea amplitudinii muncii revoluționare care îi constituie conținutul” (nr. 57). Nu ne amintește oare aceasta încă o dată de acel erou de poveste populară care, întîlnind un cortegiu funebru, strigă : azi unul, mâine doi ? În partidul nostru nu se va găsi, desigur, nici un practician (fără ghilimele) care să nu înțeleagă că de multă vreme tocmai forma activității noastre (adică organizația) rămîne mult, foarte mult în urma conținutului, că în rîndurile partidului numai niște neghiobi ar putea să strige unor oameni care rămîn în urmă : Țineți pasul ! N-o luați înainte ! Încercați să comparați, bunăoară, partidul nostru cu Bundul. E în afară de orice îndoială că *conținutul* * activității partidului nostru este infinit mai bogat, mai variat, mai larg și mai adînc decît acela al activității Bundului. E mai mare amploarea gîndirii teoretice, mai dezvoltat programul, mai largă și mai profundă înfrîurirea exercitată asupra maselor muncitorești (și nu numai asupra meseriașilor organizați), mai variată propaganda și agitația, pulsează mai viu activitatea politică a frunțașilor și a activiștilor de rînd, sînt mai mărețe mișcările *populare* în timpul demonstrațiilor și al grevelor generale, iar activitatea desfășurată în rîndurile păturilor neproletare este mai energică. Dar „forma” ?

* Nu mai vorbesc de faptul că, la congres, *conținutul* activității partidului nostru a fost fixat (în program etc.) în spiritul social-democrației revoluționare numai în *urma unei lupte* duse împotriva aceluiași antiiskriști și împotriva aceleiași mlaștini ai cărei reprezentanți au în „minoritatea” noastră o preocupare numerică. În problema „conținutului”, ar fi interesant de asemenea să comparăm de pildă, ultimele șase numere ale vechii „Iskre” (nr. 46—51) cu cele douăsprezece numere ale noii „Iskre” (nr. 52—62). Dar despre aceasta vom vorbi altă dată.

„Forma“ activității noastre a rămas inadmisibil de mult în urma celei a activității Bundului, a rămas atît de mult în urmă, încît înapoierea ei a devenit izbitoare și face să roșească de rușine pe toți aceia care nu privesc treburile partidului lor „scobindu-se în nas“. Faptul că organizarea muncii a rămas în urma conținutului ei constituie punctul nostru slab, și el a fost punctul nostru slab încă cu mult înainte de congres, cu mult înainte de crearea Comitetului de organizare. Caracterul rudimentar al formei și lipsa ei de trăinicie nu permit realizarea unor progrese serioase în dezvoltarea conținutului, provoacă o stagnare scandaloasă, duc la o irosire a forțelor, la o neconcordanță între vorbă și faptă. Toți au suferit și suferă destul de pe urma acestei neconcordanțe, – și aici vin Akselrozii și „Practicienii“ de la noua „Iskră“ cu arhiprofunda lor predică : forma trebuie să se dezvolte în mod firesc numai concomitent cu conținutul !

Iată unde duce o mică greșeală în problema organizatorică (§ 1), dacă te apuci să *adîncești* o idee absurdă și să dai o fundamentare filozofică frazeologiei oportuniste. Cu pas domol, prin mici zigzaguri !¹²⁴ – am mai auzit acest refren în legătură cu problemele tactice ; acum îl auzim în legătură cu problemele organizatorice. *Codismul în problemele organizatorice* este un produs firesc și inevitabil al mentalității *individualistului anarhic* atunci cînd acesta din urmă vrea să ridice la rangul de *sistem de concepții*, la rangul unor *divergențe principiale* devierile sale anarhiste (la început, poate, întîmplătoare). La congresul Ligii am văzut începuturile acestui anarhism ; în noua „Iskră“ vedem încercări de a-l ridica la rangul de sistem de concepții. Aceste încercări confirmă de minune ideea cu privire la deosebirea dintre punctul de vedere al intelectualului burghez care se alătură social-democrației și cel al proletarului care a devenit conștient de interesele sale de clasă, idee care a fost enunțată încă la congresul partidului. Astfel, același „Practician“ de la noua „Iskră“, a cărui profunzime de spirit am avut deja prilejul s-o cunoaștem, mă acuză că în concepția mea partidul apare „ca o fabrică imensă“, avînd în frunte un director, adică Comitetul Central (nr. 57, supliment). „Practicianul“ nici nu bănuiește că vorba teribilă rostită de el trădează dintr-o dată mentalitatea de intelectual burghez care nu cunoaște nici practica, nici

teoria organizării proletare. Fabrica, care unora li se pare a fi doar o sperietoare, este tocmai acea formă superioară de cooperare capitalistă care a unit și a disciplinat proletariatul, l-a învățat să se organizeze, l-a pus în fruntea tuturor celorlalte pături ale populației muncitoare și exploatate. Și tocmai marxismul, ca ideologie a proletariatului format la școala capitalismului, i-a învățat și-i învață pe intelectualii nestatornici să facă deosebire între latura exploatatoare a fabricii (disciplina bazată pe teama de a nu muri de foame) și latura ei organizatoare (disciplina bazată pe munca în comun, unită prin condiții de producție foarte dezvoltate din punct de vedere tehnic). Disciplina și organizarea, pe care intelectualul burghez și le însușește atât de greu, proletariatul și le însușește foarte ușor datorită tocmai acestei „școli“ care este fabrica. Frica cumplită pe care o inspiră unora această școală, neînțelegera totală a rolului ei organizator sînt caracteristice modului de a gîndi care reflectă condițiile de existență mic-burgheze și care generează acel soi de anarhism pe care social-democrații germani îl numesc Edelanarchismus, adică anarhism „aristocratic“, anarhism boieresc, cum i-aș spune eu. Acest anarhism boieresc este deosebit de caracteristic nihilistului rus. Organizația de partid i se pare a fi o monstruoasă „fabrică“ ; supunerea părții față de întreg, supunerea minorității față de majoritate îi apare ca o „înrobire“ (vezi foiletoanele lui Akselrod) ; diviziunea muncii sub conducerea unei instituții centrale stîrnește din partea lui tragicomice proteste împotriva transformării oamenilor în „roțițe și șurubașe“ (cu adăugirea că transformarea redactorilor în colaboratori este considerată de el ca o formă deosebit de odioasă a acestei transformări), iar simpla pomenire a statutului de organizare a partidului îi provoacă o grimasă batjocoritoare și-l face să remarce cu dispreț (la adresa „formaliștilor“) că la nevoie te poți dispensa de statut.

E de necrezut, dar așa este ; tocmai o astfel de remarcă îmi face pe un ton moralizator tov. Martov în nr. 58 al „Iskrei“, citînd, pentru a fi mai convingător, propriile mele cuvinte din „Scrisoare către un tovarăș“. Nu înseamnă oare să dai dovadă de „anarhism boieresc“, de codism atunci cînd cu exemple din perioada de destrămare, din perioada cercurilor, vrei să *justifici* menținerea și proslăvirea spiritului de

cerc și a anarhiei într-o perioadă în care există deja un partid ?

De ce înainte nu aveam nevoie de statute ? Pentru că partidul se compunea din cercuri răslețe, fără nici o legătură organizatorică între ele. Trecerea de la un cerc la altul depindea exclusiv de „adeziunea liber consimțită“ a cutărui sau cutărui individ, care nu avea în față nici o expresie formală a voinței întregului. Problemele controversate în cadrul cercurilor nu se rezolvau pe baza unui statut, „*ci prin luptă și prin amenințarea cu plecarea*“ – așa m-am exprimat eu în „Scrisoare către un tovarăș“*, bazându-mă pe experiența unei serii de cercuri, în general, și a propriului nostru grup de șase redactori, în special. În perioada cercurilor acest fenomen era firesc și inevitabil, dar nimănui nu-i trecea prin minte să-i aducă elogiul și să facă din el un ideal ; toți se plîngeau de această stare de destrămare, toți sufereau din cauza ei și doreau din tot sufletul ca cercurile răslețe să fuzioneze și să formeze o organizație de partid formal constituită. Și acum, cînd această fuzionare a fost înfăptuită, minoritatea vrea să ne tîrască înapoi și, sub pretextul că propovăduiește concepții organizatorice superioare, ne oferă o frazeologie anarhiștă ! Celor care s-au obișnuit cu halatul comod și cu papucii oblomovismului propriu cadrului intim al cercurilor, un statut formal le pare îngust, strîmb, împovăraător, meschin, birocratic, înrobitor și stîngenitor pentru „procesul“ liber al luptei de idei. Anarhismul boieresc nu înțelege că un statut formal este necesar tocmai pentru a se putea înlocui îngustelegile legături de cerc printr-o largă legătură de partid. Legăturile existente în cadrul cercurilor sau între cercuri nu trebuiau și nu puteau să fie reglementate, pentru că aceste legături se bazau pe prietenie sau pe o „încredere“ nesusceptibilă de control, nemotivată. Legăturile de partid nu pot și nu trebuie să se bazeze nici pe una, nici pe cealaltă ; ele trebuie să se bazeze tocmai pe un statut *formal*, redactat în spirit „birocratic“ (din punctul de vedere al intelectualului nedisciplinat), statut a cărui strictă respectare este singura în măsură să ne asigure împotriva arbitrarului și capriciilor inerente spiritului de cerc, împotriva cioro-

* Vezi V. I. Lenin, Opere complete, vol. 7, Editura politică, 1962, ediția a doua, pag. 24. — *Nota red.*

văielii de cerc, pompos intitulată „proces“ liber al luptei de idei.

Redacția noii „Iskre“ formulează împotriva lui Aleksandrov argumentul sentențios că „încrederea este un lucru gingaș, care nu poate fi vîrît cu forța în inimile și în mințile oamenilor“ (nr. 56, supliment). Redacția nu înțelege că, punînd pe primul plan categoria încredere, încrederea *goală*, ea își trădează o dată în plus anarhismul boieresc și codismul în problemele organizatorice. Cînd nu eram decît membru al unui cerc, al grupului de șase redactori sau al organizației „Iskrei“, aveam dreptul ca, în justificarea refuzului meu, să zicem, de a lucra cu X, să mă limitez exclusiv la invocarea neîncrederii mele, care nu e susceptibilă de control și pe care nu sînt obligat s-o motivez. De cînd am devenit însă membru de partid, *nu am dreptul* să mă limitez la invocarea unei neîncrederi nemotivate, pentru că asta ar însemna să deschidem larg porțile tuturor capriciilor și toanelor vechiului spirit de cerc ; eu *sînt obligat* să-mi motivez „încrederea“ sau „neîncrederea“ printr-un argument formal, adică să invoc cutare sau cutare prevedere formală a programului nostru, a tacticii noastre, a statutului nostru ; sînt obligat să nu mă limitez la invocarea unei „încrederi“ sau „neîncrederi“ nemotivate, ci să recunosc că hotărîrile mele, ca și în genere toate hotărîrile oricăreia dintre părțile partidului, *sînt supuse controlului* întregului partid ; dacă vreau să-mi exprim „neîncrederea“, dacă vreau să fac să fie acceptate vederile și dezideratele care decurg din această neîncredere, sînt obligat să urmez calea *formal prescrisă* în acest scop. De la punctul de vedere al „încrederii“ nemotivate, *proprie spiritului de cerc*, noi ne-am ridicat la punctul de vedere *partinic*, care cere respectarea metodelor controlabile – și formal prescrise – de exprimare și de *verificare* a încrederii, în timp ce redacția ne tirăște înapoi și-și prezintă codismul în ambalajul unor noi concepții organizatorice !

Priviți cum vede așa-zisa noastră redacție de partid problema grupurilor de publiciști care ar putea să ceară să fie reprezentate în redacție. „Noi nu vom fi indignați, nu vom face zarvă pe tema disciplinei“ – ne dăscălesc aristocrației anarhiști, care și-au manifestat întotdeauna și pretutindeni disprețul suveran față de orice fel de disciplină. Noi, spun

dinșii, ori „ne vom înțelege“ (sic !) cu grupul, dacă va fi un grup serios, ori îi vom lua în rîs pretențiile.

Ce distins spirit aristocratic se afirmă aici împotriva vulgarului formalism „de fabrică“ ! În realitate însă, avem de-a face cu o frazco ogie de cerc renovată, pe care o oferă partidului o redacție care își dă seama că nu este o instituție de partid, ci frîntura unuia dintre vechile cercuri. Falsitatea lăuntrică a acestei poziții duce inevitabil la arhiprofunda idee *anarhistă* care ridică la rangul de *principiu* de organizare social-democrată acea stare de destrămare care, în vorbe, este în mod fariseic declarată ca fiind de domeniul trecutului. Nu e nevoie de nici un fel de ierarhie a organelor și instanțelor inferioare și superioare de partid ; anarhismului boieresc o astfel de ierarhie i se pare o elucubrație birocratică a diferitelor departamente, direcții etc. (vezi foiletonul lui Akselrod) ; nu e nevoie de nici o supunere a părții față de întreg, nu e nevoie de nici o definiție „formal-birocratică“ a metodelor *partinice* de „înțelegere“ sau delimitare reciprocă : sa continue netulburată vechea ciorovăială de cerc, consfințită de vorbăria goală pe tema metodelor de organizare „cu adevărat social-democrat“.

Iată unde proletarul format la școala „fabricii“ poate și trebuie să dea o lecție individualismului anarhic. Muncitorul conștient a ieșit de mult din scutecele în care se afla pe vremea cînd se ferea de intelectual ca atare. Muncitorul conștient știe să prețuiască bagajul de cunoștințe mai bogat și orizontul politic mai larg pe care le gasește la intelectualii social-democrați. Pe măsură însă ce se formează la noi un partid *real*, muncitorul conștient trebuie să învețe sa deosebească mentalitatea unui luptator al armatei proletare de mentalitatea intelectualului burghez, care face paradă de fraze anarhiste ; trebuie să se deprindă să *ceară* ca nu numai membrii de rînd, ci și „virfurile“ să-și îndeplinească îndatoririle de membri ai partidului, trebuie să învețe să trateze codismul în problemele organizatorice cu același dispreț cu care a tratat altădată codismul în problemele tactice !

În strînsă legătură cu girondismul și cu anarhismul boieresc se află ultima trăsătură caracteristică a poziției pe care noua „Iskră“ a adoptat-o în problemele organizatorice : apărarea *autonomismului* împotriva centralismului. Acesta este sensul

principial pe care-l au (dacă au vreunul *) văicărelile pe tema birocrațismului și a autocratismului, regretele în legătură cu „nemeritata lipsă de atenție față de neiskriști“ (care la congres apăraseră autonomismul), zarva comică pe tema că li se cere „să se supună fără cârtire“, plingerile amare împotriva „bunului plac“ etc. etc. Aripa oportunistă a oricărui partid apără și justifică întotdeauna orice stare de înapoiere, indiferent dacă e vorba de probleme programatice, tactice sau organizatorice. Apărarea stării de înapoiere organizatorică (codismul) de care dă dovadă noua „Iskră“ este strâns legată de apărarea *autonomismului*. Ce-i drept, autonomismul este, în general vorbind, atât de compromis după cei trei ani de propagandă desfășurată de vechea „Iskră“, încât noua „Iskră“ se mai jenează încă să se pronunțe deschis în favoarea lui; ea ne mai asigură, deocamdată, că nutrește simpatii pentru centralism, dar ne-o dovedește numai prin faptul că scrie centralism cu litere cursive. În realitate, chiar și cea mai sumară examinare critică a „principiilor“ cvasicentralismului „cu adevărat social-democrat“ (și nu anarhist?) al noii „Iskre“ dezvăluie la fiecare pas punctul de vedere al autonomismului. Nu este azi oare pentru toată lumea cât se poate de clar că în problemele organizatorice Akselrod și Martov au făcut o cotitură spre Akimov? Nu au recunoscut-o ei înșiși în mod solemn, prin cuvintele lor semnificative despre „nemeritata lipsă de atenție față de neiskriști“? Și oare nu este autonomism ceea ce au apărât la congresul partidului nostru Akimov și prietenii săi?

Nimic altceva decât autonomism (dacă nu anarhism) este ceea ce au apărât Martov și Akselrod la congresul Ligii, atunci când cu o rîvnă comică au încercat să demonstreze că partea nu trebuie să se supună întregului, că partea este autonomă în stabilirea relațiilor ei cu întregul, că statutul Ligii din străinătate, care formulează aceste relații, își păstrează valabilitatea în pofida voinței majorității partidului, în pofida voinței conducerii centrale a partidului. Nimic altceva decât autonomism este ceea ce apără fățiș acum tov. Martov și în coloanele noii „Iskre“ (nr. 60), punînd în discuție dreptul Comitetului Central de a introduce membri în comitetele lo-

* Las la o parte aici, ca peste tot în acest paragraf, titlul „cooptaționist“ al acestor văicăreli.

cale ¹²⁵. Nu mai vorbesc de sofisme pe care tov. Martov le-a invocat în apărarea autonomismului la congresul Ligii și le invocă acum în noua „Iskră” * ; ceea ce mă interesează aici e constatarea tendinței incontestabile de a apăra autonomismul împotriva centralismului, tendință care constituie o trăsătură principală a oportunistului în problemele organizatorice.

Aproape unica încercare de a analiza noțiunea de birocratism este aceea în care noua „Iskră” (nr. 53) opune „principiul formal-democratic” (subliniat de autor) „principiului formal-birocratic”. Această opoziție (din păcate tot atât de puțin aprofundată și clarificată ca și referirea la neiskriști) conține un grăunte de adevăr. Birocratism *versus* democratism nu este altceva decât centralism *versus* autonomism, nu este altceva decât principiul organizatoric al social-democrației revoluționare în opoziție cu principiul organizatoric al oportuniștilor social-democrației. Acesta din urmă tinde să meargă de la bază spre vîrf și de aceea apără pretutindeni, acolo unde acest lucru e posibil și în măsura în care e posibil, autonomismul, „democratismul”, care (la cei care fac exces de zel) degenerază în anarhism. Cel dintîi tinde să pornească de la vîrf, preconizînd lărgirea drepturilor și împuternicirilor instituțiilor centrale în raport cu diferitele părți ale partidului. În perioada de destrămare, în perioada cercurilor, un asemenea vîrf de la care tindea să pornească în domeniul organizatoric social-democrația revoluționară era în mod necesar unul dintre cercuri, și anume acela care în virtutea activității sale și a consecvenței sale revoluționare era cel mai influent (în cazul nostru, organizația „Iskrei”). În perioada de restabilire a unității reale a partidului și de dizolvare – în această unitate – a perimatelor cercuri, un asemenea vîrf este în mod necesar congresul partidului, în calitatea sa de organ suprem al partidului ; congresul reunește, în măsura posibilității, pe toți reprezentanții organizațiilor active și, desemnînd instituțiile centrale (adesea într-o componență care satisface mai mult elementele înaintate decât pe cele înapoiate ale partidului, care

* Examinînd diferitele paragrafe din statut, tov. Martov a scăpat din vedere tocmai paragraful care vorbește de relațiile dintre întreg și parte : Comitetul Central „repartizează forțele partidului” (§ 6). Cum se pot repartiza forțe fără transferări de activiști de la un comitet la altul ? Asupra unui lucru atât de elementar e pur și simplu penibil să te oprești.

place mai mult aripii lui revoluționare decât cei oportuniști), le instalează în fruntea partidului pînă la congresul următor. Așa se întîmplă cel puțin la social-democrații europeni, deși, încetul cu încetul, nu fără greutate, nu fără luptă și fără ciorovăială, acest uz, pe care anarhiștii îl detestă din principiu, începe să se încetățenească și la asiaticii social-democrației.

Este demn de relevat că trăsăturile principiale ale oportunismului în problemele organizatorice (autonomismul, anarhismul boieresc sau de intelectual, codismul și girondismul), trăsături pe care le-am arătat mai sus, se observă mutatis mutandis (cu schimbările corespunzătoare) la toate partidele social-democrate în care există împărțirea în aripă revoluționară și aripă oportunistă (și unde nu există ea?). În ultimul timp, acest lucru a ieșit la iveală cît se poate de clar în partidul social-democrat german, cînd înfrîngerca suferită în alegeri în cea de-a 20-a circumscripție electorală din Saxonia (așa-zisul incident Göhre *) a pus la ordinea zilei *principiile* organizatorice ale partidului. Punerea în discuție a problemei de principiu în legătură cu acest incident se datorește în mare măsură zelului oportuniștilor germani. Göhre (fost pastor, autor al bine cunoscutei cărți : „Drei Monate Fabrikarbeiter“ ** și unul dintre „eroii“ Congresului de la Dresda) este el însuși un oportunist fervent ; de aceea revista „Sozialistische Monatshefte“¹²⁷, organul oportuniștilor consecvenți germani, n-a întîrziat „să sară în apărarea“ lui.

Oportunismul în problemele programatice este în mod firesc legat de oportunismul în problemele tactice și organizatorice. Sarcina de a expune „noul“ punct de vedere și-a asumat-o tov. Wolfgang Heine. Pentru ca cititorul să-și poată face o idee despre fizionomia acestui intelectual tipic, care, aderînd la social-democrație, a adus cu sine modul oportunist de a gîndi, este de ajuns să spunem că Wolfgang Heine este

* Göhre fusese ales în Reichstag la 16 iunie 1903 în cea de-a 15-a circumscripție electorală din Saxonia, dar după Congresul de la Dresda¹²⁶ și-a depus mandatul. Alegătorii din circumscripția a 20-a, în care, după moartea lui Rosenov, urmau să se facă alegeri parțiale, au vrut să pună d'n nou candidatura lui Göhre. Conducerea centrală a partidului și comitetul central de acțiune din Saxonia s-au opus și, neavînd dreptul de a interzice formal candidatura lui Göhre, au obținut totuși ca Göhre să renunțe la candidatură. În aceste alegeri sociali-democrații nu fost înfrinși.

** — „Trei luni muncit r de fabr'ca“. — Nota tr !

ceva mai puțin decît un Akimov german și ceva mai mult decît un Egorov german.

Tov. Wolfgang Heine a pornit la luptă, în „Sozialistische Monatshefte“, cu aceeași zarvă cu care tov. Akselrod a pornit la luptă în noua „Iskră“. Cît de grăitor e însuși titlul articolului : „Însemnări democratice pe marginea incidentului Göhre“ („Sozialistische Monatshefte“ nr. 4, aprilie). Nici conținutul nu e mai puțin declamator. Tov. Wolfgang Heine se ridică împotriva „încalcării autonomiei circumscripției electorale“, apără „principiul democratic“, protestează împotriva amestecului „autorităților numite“ (adică al conducerii centrale a partidului) în libera alegere a deputaților de către popor. Aici nu este vorba de un incident întîmplător, declară pe un ton sentențios tov. W. Heine, ci de „*tendința*“ generală „*spre birocratizarea și centralizarea partidului*“, tendință care a existat – spune el – și mai înainte, dar care acum devine deosebit de periculoasă. Trebuie „să se recunoască în principiu că organizațiile locale ale partidului sînt purtătorii vieții lui“ (plagiat după broșura tov. Martov : „Încă o dată în minoritate“). Nu trebuie „să ne obișnuim ca toate hotărîrile politice importante să emane numai de la centru“ ; partidul trebuie să fie pus în gardă împotriva „politicii doctrinare care pierde contactul cu viața“ (împrumutat din cuvîntarea pe care tov. Martov a rostit-o la congresul partidului și în care a declarat că „viața își va impune cerințele“). „...Dacă privim esența lucrurilor – își adîncește argumentarea tov. W. Heine –, dacă facem abstracție de diferențele de ordin personal, care au avut și aici, ca întotdeauna, un rol destul de important, această îndîrjire împotriva *revizioniştilor* (subliniat de autor, care face aluzie, probabil, la deosebirea dintre noțiunile : lupta împotriva revizionismului și lupta împotriva revizioniştilor) denotă mai cu seamă neîncrederea exponenților oficiali ai partidului față de „*elementul străin*“ (pe cît se vede, W. Heine nu citise încă broșura consacrată luptei împotriva stării de asediu, și de aceea recurge la un anglicism : Outsider-tum), neîncrederea tradiției față de tot ce e neobișnuit, a instituției impersonale față de tot ce e individual“ (vezi rezoluția cu privire la înăbușirea inițiativei individuale, prezentată de Akselrod la congresul Ligii), „într-un cuvînt, aceeași

tendință pe care am caracterizat-o mai sus ca tendință spre birocratizarea și centralizarea partidului“.

La auzul cuvîntului „disciplină“, tov. Heine se simte cuprins de o indignare nu mai puțin nobilă decît aceea a tov. Akselrod. „...Revizionistii – scrie el – au fost învinuiți de lipsă de disciplină, pentru că scriau la «Sozialistische Monatshefte», organ căruia, deoarece nu se află *sub controlul partidului*, i s-a refuzat pînă și recunoașterea caracterului de publicație social-democrată. Dar însăși această încercare de a îngusta noțiunea de «social-democrat», însăși această dorință de a impune *disciplina* în domeniul creației ideologice, unde trebuie să domnească o libertate absolută“ (amintiți-vă : lupta ideologică este un proces, pe cînd formele organizatorice nu sînt decît forme), „denotă existența tendinței de a birocratiza partidul, de a înăbuși individualitatea“. Și mult timp încă tună și fulgeră W. Heine împotriva acestei odioase tendințe de a crea „o mare organizație unică“, atotcuprinzătoare și cît mai centralizată, o tactică unică, o teorie unică“, împotriva celor care cer „o subordonare absolută“, „o supunere oarbă“, împotriva „centralismului simplist“ etc. etc., cuvînt cu cuvînt „după Akselrod“.

Polemica inițiată de W. Heine a luat o mare amploare, și deoarece în partidul german ea nu a fost tulburată de nici o ciorovăială pe tema cooptării, deoarece Akimovii germani își arată fizionomia nu numai la congrese, ci și în articolele pe care le publică mereu într-un organ aparte, această polemică s-a redus curînd la o analiză a tendințelor principiale ale ortodoxismului și revizionismului în problemele organizatorice. Ca exponent al orientării revoluționare (acuzat, bineînțeles, ca și la noi, de tendințe „dictatoriale“, „inchizitoriale“ și de alte grozăvii) a luat atitudine K. Kautsky („Neue Zeit“, 1904, nr. 28, articolul „Wahlkreis und Partei“ – „Circumscripție electorală și partid“). Articolul lui W. Heine – declară el – „oglindește felul de a gîndi al întregului curent revizionist“. Nu numai în Germania, ci și în Franța, în Italia, oportuniștii apără din răspuțeri autonomismul, slăbirea disciplinei de partid, reducerea ei la zero ; pretutindeni tendințele lor duc la *dezorganizare* și fac ca „principiul democratic“ să degenezeze în *anarhism*. „Democrația nu înseamnă absența oricărei puteri – spune Kautsky oportuniștilor în problema organiza-

torică —, nu înseamnă anarhie, ci dominația masei asupra mandatarilor ei, spre deosebire de alte forme de putere, în care preinșii slujitori ai poporului sînt în realitate stăpîinii lui“. K. Kautsky examinează amănunțit rolul dezorganizator pe care-l are în diferite țări autonomismul oportunist, arătînd că tocmai aderarea la social-democrație a unui „*mare număr de elemente burgheze*“ * duce la întărirea oportunismului, a autonomismului și a tendințelor de încălcare a disciplinei; el reamintește încă o dată că tocmai „organizarea este arma cu ajutorul căreia se va elibera proletariatul“, că „organizarea este arma specifică a proletariatului în lupta sa de clasă“.

În Germania, unde oportunismul este mai slab decît în Franța și în Italia, „tendințele autonomiste se manifestă deocamdată doar prin declamații mai mult sau mai puțin patetice, îndreptate împotriva dictatorilor și a marilor inchizitori, împotriva excomunicărilor ** și a vînațorii de erezii, se manifestă doar în nesfîrșite căutări de nod în papură și sîcîitoare ciorovăieli, a căror examinare n-ar duce decît la discuții interminabile“.

Nu-i de mirare că în Rusia, unde oportunismul în partid este și mai slab decît în Germania, tendințele autonomiste au generat mai puține idei și mai multe „declamații patetice“ și ciorovăieli.

Nu-i de mirare că Kautsky ajunge la următoarea concluzie: „Poate că în nici o altă problemă revizionismul din toate țările, cu toată diversitatea lui și cu toată varietatea nuanțelor lui, nu este atît de omogen ca în problema organizatorică“. Formulînd tendințele fundamentale ale ortodoxismului și revizionismului în acest domeniu, Kautsky folosește și el „cuvîntul teribil“ : *birocratism versus democratism*. Ni se spune, scrie K. Kautsky, că a da conducerii partidului dreptul de a influența desemnarea candidaților (în alegerile parlamentare) de către cricumscriptiile electorale locale însemnează „o rușinoasă încălcare a principiului democratic, care cere ca întreaga activitate politică să se desfășoare de jos în sus, din

* Pentru a-și ilustra ideea, K. Kautsky citează exemplul lui *Jaurès*. Pe măsură ce oamenii aceștia deviază spre oportunism, „disciplina de partid trebuie să le apară în mod inevitabil ca o inadmisibilă îngrădire a liberei lor personalități“.

** *Bannstrahl* — anatemă. Acesta este echivalentul german al cuvîntelor „stare de asediu“, „legi excepționale“, care circulă acum la noi. Acesta este „cuvîntul teribil“ al oportuniștilor germani.

inițiativa maselor, și nu de sus în jos, pe cale birocratică... Dar dacă există vreun principiu într-adevăr democratic, acesta este că majoritatea trebuie să aibă precumpănire asupra minorității, și nu invers..." Alegerea unui deputat în parlament din partea unei circumscripții electorale este o chestiune care interesează întregul partid, care, în consecință, trebuie să influențeze cel puțin prin intermediul oamenilor de încredere (Vertrauensmänner) ai partidului desemnarea candidaturilor. „Cine găsește că acest procedeu este prea birocratic sau centralist n-are decît să propună ca desemnarea candidaților să se facă prin votul direct al tuturor membrilor de partid în general (sämliche Parteigenossen). Din moment ce acest lucru este irealizabil, nimeni nu trebuie să se plîngă de lipsă de democratism dacă funcția amintită, ca și multe altele care privesc întreg partidul, este îndeplinită de una sau mai multe instanțe de partid". Potrivit „uzului" existent în partidul german, și pînă acum diferitele circumscripții electorale căutau „să se înțeleagă tovarășește" cu conducerea centrală a partidului asupra desemnării cutărei sau cutărei candidaturi. „Dar partidul a devenit prea mare pentru ca acest uz, recunoscut în mod tacit, să fie suficient. Dreptul uzual încetează de a fi normă de drept cînd nu mai este recunoscut ca ceva de la sine înțeles, cînd conținutul său și însăși existența sa încep să fie contestate. Atunci devine fără doar și poate necesară o formulare precisă a acestui drept, codificarea lui"... devine necesar să se treacă la o „consfințire precisă prin statut" (statutarische Festlegung) și, implicit, la accentuarea rigurozității organizării (grössere Straffheit der Organisation)".

Vedem deci, în alte condiții, aceeași luptă dintre aripa oportunistă și aripa revoluționară a partidului în problema organizatorică, același conflict dintre autonomism și centralism, dintre democratism și „birocratism", dintre tendințele de slăbire a rigurozității și tendințele de accentuare a rigurozității organizării și a disciplinei, dintre mentalitatea intelectualului nestatornic și cea a proletarului consecvent, dintre indivi-

* Este extrem de instructiv să examinăm în lumina acestor observații, făcute de K. Kautsky pe marginea înlocuirii dreptului uzual, recunoscut în mod tacit, printr-un drept statutar consfințit în mod formal, „înlocuirea" care are loc în partidul nostru, în general, și în cadrul redacției, în special, în perioada de după congresul partidului. Vezi cuvîntarea rostită de V. I. Zaslucici (la congresul Ligii, pag. 66 și urm.), care nu știu dacă își dă seama de întreaga semnificație a acestei înlocuiri.

dualismul de intelectual și coeziunea proletară. Se pune întrebarea : ce atitudine a luat față de acest conflict *democrația burgheză*, – nu aceea pe care capricioasa istorie abia a promis s-o arate cândva în mod confidențial tov. Akselrod, ci democrația burgheză reală, adevărată, care are în Germania reprezentanți tot atât de inteligenți și înzestrați cu tot atâta spirit de observație ca și domniile de la „Osvojojdenie“ ? Democrația burgheză germană a luat imediat atitudine față de această nouă divergență și – ca și în Rusia, ca întotdeauna, ca pretutindeni – s-a ridicat în apărarea aripii oportuniste a partidului social-democrat. Ziarul „*Frankfurter Zeitung*“¹²⁸, un influent organ de presă al capitalului de bursă german, a publicat un fulminant articol de fond („*Frankf. Ztg.*“, 1904, 7 apr., nr. 97, *Abendblatt* *), din care se vede că plagierea lipsită de scrupule a cuvintelor lui Akselrod devine pur și simplu un fel de boală a presei germane. Teribili democrați de la bursa din Frankfurt biciuiesc „autocrația“ din partidul social-democrat, „dictatura din partid“, „domnia autocrată a vîrfurilor partidului“, „excomunicările“ prin care se urmărește „parcă pedepsirea întregului revizionism“ (amintiți-vă de „falsa acuzație de oportunism“), cerința unei „supuneri oarbe“ și a unei „discipline care ucide“, cerința unei „subordonări servile“, transformarea membrilor de partid în „cadavre politice“ (asta e mult mai tare decît șurubașele și roțițele l). „Orice originalitate personală – exclamă cavalerii de bursă, indignați de rînduielele antidemocratice din sînul social-democrației –, orice individualitate trebuie să fie prigonită pentru că amenință să-ducă la rînduielele asemănătoare cu cele din Franța, la jaurèsism și millerandism, după cum a declarat deschis Sindermann, care a prezentat raportul asupra acestei chestiuni“ la congresul social-democraților din Saxonia.

Așadar, în măsura în care noile cuvînte ale noii „Iskre“ în problema organizatorică au vreo semnificație principială, este în afară de orice îndoială că această semnificație are un caracter oportunist. Această concluzie este confirmată atât de întreaga analiză a lucrărilor congresului partidului nostru,

* – „*Frankfurter Zeitung*“, 1904, 7 aprilie, nr. 97, ediția de seară. – *Nota trad.*

care s-a împărțit în aripă revoluționară și aripă oportunistă, cît și de exemplul *tuturor* partidelor social-democrate din Europa, în care oportunismul în problema organizatorică își găsește expresia în aceleași tendințe, în aceleași acuzații și, mai întotdeauna, în aceleași cuvinte. Desigur, particularitățile naționale ale diferitelor partide și deosebirea dintre condițiile politice existente în diferite țări își imprimă pecetea lor, făcînd ca oportunismul german să nu semene de loc cu cel francez, cel francez cu cel italian, cel italian cu cel rus. Dar identitatea împărțirii fundamentale a tuturor acestor partide în aripă revoluționară și aripă oportunistă, identitatea modului de a gîndi și a tendințelor oportuniste în problema organizatorică apar limpede, în pofida deosebirilor de condiții pe care le-am arătat mai sus *. Faptul că în rîndurile marxiștilor noștri și ale social-democraților noștri există numeroși reprezentanți ai intelectualității radicale a făcut și face inevitabilă prezența oportunismului — generat de mentalitatea acestei intelectualități — în cele mai variate domenii și sub cele mai variate forme. Noi am combătut oportunismul în problemele fundamentale ale concepției noastre despre lume, în problemele programatice, și totala divergență de păreri asupra țelurilor a dus inevitabil la o irevocabilă delimitare între liberali, care au pervertit marxismul nostru legal, și social-democrați. Noi am combătut oportunismul în problemele de tactică, și divergența pe care am avut-o cu tovarășii Kricevski și Akimov în aceste probleme mai puțin importante a fost, firește, doar vremelnică și n-a fost însoțită de formarea unor partide separate. Acum trebuie să înfrîngem oportunismul lui Martov și Akselrod în problemele organizatorice, care sînt, bineînțeles, și mai puțin esențiale decît cele programatice și tactice, dar care în momentul de față au apărut pe primul plan al vieții noastre de partid.

* Nimeni nu se mai îndoiește astăzi că vechea împărțire — în problemele tactice — a social-democraților ruși, împărțirea în economiști și adepți ai luptei politice, era similară cu împărțirea întregii social-democrații internaționale în oportuniști și revoluționari, deși există o mare deosebire între tovarășii Martinov și Akimov, pe de o parte, și tovarășii von Vollmar și von Elm sau Jaurès și Millerand, pe de altă parte. Tot atît de neîndoielnică este și similitudinea împărțirilor fundamentale în problema organizatorică, cu toate enormele deosebiri de condiții dintre țările politicește lipsite de drepturi și cele politicește libere. Este extrem de caracteristic faptul că principiala redacție a noii „Iskre”, menționînd în trecut controversa dintre Kautsky și Heine (nr. 64), a ocolit cu grijă problema tendințelor *principiale* ale *oricărui* oportunism și ale *oricărui* ortodoxism în problema organizatorică.

Cînd se vorbește de lupta împotriva oportunismului, nu trebuie să uităm niciodată trăsăturile caracteristice ale întregului oportunism contemporan, indiferent de domeniul în care se manifestă el. Aceste trăsături sînt : lipsa de precizie, ambiguitatea, isesizabilitatea. Prin însăși natura sa, oportunistul se eschivează întotdeauna să pună problema în termeni preciși și categorici ; el caută o linie de mijloc, oscilează între puncte de vedere care se exclud reciproc, căutînd „să fie de acord“ și cu unul și cu celălalt, reducîndu-și divergențele la îndreptări de amănunt, la îndoieli, la deziderate pioase, inocente etc. etc. Oportunist în problemele programatice, tov. Ed. Bernstein „se declară de acord“ cu programul revoluționar al partidului, și, deși ar dori, desigur, o „reformă radicală“ a acestuia, consideră totuși că acest lucru este inoportun, fără rost, mai puțin important decît clarificarea „principiilor generale“ ale „criticii“ (care constau mai ales în necritice împrumuturi de principii și formule de la democrația burgheză). Oportunist în problemele tactice, tov. von Vollmar este de asemenea de acord cu vechea tactică a social-democrației revoluționare și se limitează de asemenea mai mult la declamații, la îndreptări de amănunt, la mici ironii, fără să precizeze vreo tactică „ministerialistă“ precis formulată¹²⁹. Oportuniști în problemele organizatorice, nici tovarășii Akselrod și Martov, deși somați în mod expres, n-au formulat pînă acum nici un fel de teze principiale precise care să poată fi „consfințite prin statut“ ; și ei ar dori, fără doar și poate, o „reformă radicală“ a statutului nostru de organizare („Iskra“ nr. 58, pag. 2, coloana a 3-a), dar ar prefera să se ocupe mai întîi de „problemele organizatorice generale“ (pentru că o reformă cu adevărat radicală a statutului nostru, care, în pofida paragrafului I, are totuși un caracter centralist, ar duce inevitabil la autonomism, dacă ar fi făcută în spiritul noii „Iskre“ ; dar tov. Martov nu prea vrea, desigur, să-și mărturisească nici lui însuși tendința sa *principială* spre autonomism). De aceea, poziția lor „principială“ în problema organizatorică prezintă toate culorile curcubeului ; predomină inocentele declamații patetice pe tema autocratismului și a birocratismului, a supunerii oarbe, a șurubașelor și rotițelor – declamații atît de inocente, încît este încă foarte greu să deosebești în ele semnificația cu adevărat principială de cea cu adevărat cooptațio-

nistă. Dar cu cât te afunzi în pădure, cu atât mai multe lemne găsești : încercările de a analiza și de a defini precis odiosul „birocratism“ duc inevitabil la autonomism, încercările de „aprofundare“ și de fundamentare duc inevitabil la justificarea stării de înapoiere, la codism, la fraze girondiste. În cele din urmă, ca unic principiu realmente definit și care, de aceea, în practică iese deosebit de puternic în relief (practica merge întotdeauna înaintea teoriei), apare principiul *anarhismului*. Ironizarea disciplinei – autonomism – anarhism, iată scărnică pe care ba coboară, ba urcă oportunismul nostru organizatoric, sărind din treaptă în treapta și eschivându-se cu abilitate de la orice formulare precisă a principiilor sale *. Exact aceeași gradăție se observa și la oportunismul în problemele programatice și tactice : ironizarea „ortodoxismului“, a dreptei credințe, a îngustimii și imobilității – „critică“ revizionistă și ministerialism – democrație burgheză.

În strînsă legătură psihologică cu ura împotriva disciplinei se află și stăruitoarea, monotona tînguială de oameni *jigniți*, care se face auzită în scrierile tuturor oportuniștilor contemporani, în general, și în cele ale minorității noastre, în special. Ei se pling că sînt prigonți, oprimați, înlăturați, asediați, hărțuiți. Aceste cuvînte conțin o doză mult mai mare de adevăr psihologic și politic decît bănuia, probabil, însuși autorul drăgălașei și spiritualei glume pe tema hărțuitorilor și a hăr-

* Cititorul care-și va aminti de dezbaterile în jurul § 1 va vedea acum clar că, dezvoltată și adîncită, greșeala tov. Akselrod și a tov. Martov în legătură cu § 1 duce inevitabil la oportunism organizatoric. Ideea fundamentală a tovarășului Martov — că oricine se poate declara membru de partid — este tocmai un fals „democratism“, este ideea ca partidul se construiește de jos în sus. Ideea mea este, dimpotrivă, „birocratică“ în sensul că partidul se construiește de sus în jos, de la congresul partidului la diferitele organizații de partid. Mentalitatea intelectualului burghez, frazele anarhiste, arhiprofundă cugtare oportunista, codistă, — toată acestea s-au conturat încă în dezbaterile care au avut loc pe marginea § 1. În broșura sa „Starea de asediu“ (pag. 20), tov. Martov vorbește despre „munca de gîndire care a început“ la noua „Iskră“. Acest lucru este adevărat în sensul că de vreme ce vremea dezbaterilor în jurul § 1, el și Akselrod împină într-adevăr gîndirii o orientare nouă. Din păcate însă, această orientare este oportunistă. Cu cât „munca“ lor va continua să se dezvolte pe linia acestei orientări, cu cât va fi mai liberă de ciorovăli pe tema cooptării, cu atât mai mult se vor cufunda ei în mlaștină. Tov. Plehanov a văzut clar acest lucru încă la congresul partidului, iar în articolul său „Ce nu trebuie făcut?“ i-a prevenit pentru a doua oară declarînd : eu sînt gata chiar să vă cooptez, numai nu urmări această cale, care duce exclusiv la oportunism și la anarhism. — Martov și Akselrod n-au dat ascultare acestui sfat judecios : cum ? să nu urmăm ? să fim de acord cu Lenin că cooptarea nu-i decît o ciorovălia ? Niciodată ! Noi îi vom arăta că sîntem oameni principiali ! — Și au arătat-o. Ei au arătat tuturor în chip grăitor că, în măsura în care au principii noi, acestea sînt principii oportuniste.

țuitorilor¹³⁰. Într-adevăr, citiți procesele-verbale ale congresului partidului nostru și veți vedea că din rîndurile minorității fac parte toți jigniții, toți aceia pe care social-democrația revoluționară i-a jignit cîndva pentru un motiv sau altul. Veți găsi aici și pe bundiști, și pe reprezentanții grupului „Rabocce Delo”, pe care i-am „jignit” în așa măsură încît au părăsit congresul ; veți găsi aici pe reprezentanții grupului „Iujnii rabocii”, care se simt profund jigniți din cauza dizolvării unor organizații, în general, și a propriei lor organizații, în special ; veți găsi aici pe tov. Mahov, care a fost jignit ori de cîte ori lua cuvîntul (fiindcă de fiecare dată se făcea pur și simplu de rîs) ; veți găsi, în sfîrșit, pe tov. Martov și pe tov. Akselrod, pe care i-a jignit „falsa acuzație de oportunism” în legătură cu § 1 din statut și înfrîngerea suferită în alegeri. Și toate aceste amare jigniri n-au fost rezultatul întîmplător al unor glume inadmisibile, al unor ieșiri violente, al unei polemici aprige, al trîntirii ușilor și al amenințării cu pumnul, cum mai cred și astăzi foarte mulți filistini, ci rezultatul politic inevitabil al întregii activități ideologice desfășurate de „Iskra” în decurs de trei ani. Dacă în acești trei ani n-am îndrăgățat verzi și uscate, ci am exprimat convingeri care trebuie să fie urmate de fapte, nu puteam să nu luptăm la congres împotriva antiiskriștilor și împotriva „mlaștinii”. Și după ce noi, împreună cu tov. Martov, care cu viziera ridicată a luptat în primele rînduri, am jignit atîta amar de lume, a fost de ajuns să-i jignim puțin, puțin de tot pe tov. Akselrod și pe tov. Martov, pentru ca paharul să se umple. Cantitatea s-a transformat în calitate. S-a produs negarea negației. Toți jigniții și-au uitat răfuielele dintre ei, s-au aruncat plîngînd cu hohote unii în brațele altora și au ridicat steagul „răscoalei împotriva leninismului” *.

Răscoala e un lucru admirabil atunci cînd elementele înaintate se răscoală împotriva celor reacționare. Cînd aripa revoluționară se răscoală împotriva celei oportuniste, asta e o treabă bună. Cînd însă aripa oportunistă se răscoală împotriva celei revoluționare, asta e o treabă urită.

* Această expresie surprinzătoare aparține tov. Martov („Starea de asediu”, pag. 68). Tov. Martov a așteptat momentul cînd va fi mare și tare, ca să pornească „răscoala” împotriva mea cînd voi fi singur. Nu prea polemizează cu îndemnare tov. Martov: el vrea să-și distrugă adversarul adresîndu-i cele mai măgulitoare complimente.

Tov. Plehanov este nevoit să participe la această treabă urită în calitate de prizonier de război, ca să zicem așa. El caută să-și „verse necazul“ pescuind izolate fraze stîngace la autorii uneia sau alteia dintre rezoluțiile adoptate în favoarea „majorității“, iar după aceea exclamă : „Bietul tovarăș Lenin ! Buni adepți *ortodocși* mai are !“ („Iskra“ nr. 63, supliment).

Ei bine, tovarășe Plehanov, dacă eu sînt sărac, apoi redacția noii „Iskre“ a ajuns de-a dreptul la sapă de lemn. Oricît de sărac aș fi, n-am ajuns încă într-un asemenea hal de sărăcie neagră încît să fiu nevoit să închid ochii asupra congresului partidului și să caut în rezoluțiile unor comitete material asupra căruia să-mi exersez istețimea. Oricît de sărac aș fi, sînt de o mie de ori mai bogat decît accia ai căror adepți nu că lasă întîmplător să le mai scape cîte o frază stîngace, ci în toate problemele – organizatorice, tactice și programatice – se călăuzesc în permanență, în mod constant, după principii opuse principiilor social-democrației revoluționare. Oricît de sărac aș fi, n-am ajuns încă pînă acolo încît să fiu nevoit să *ascund publicului* laudele pe care mi le aduc asemenea adepți. Redacția noii „Iskre“ este însă nevoită să facă acest lucru.

Știi d-ta, cititorule, ce este Comitetul din Voronej al Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia ? Dacă nu știi, citește procesele-verbale ale congresului partidului și vei vedea că orientarea acestui comitet este pe de-a-ntregul exprimată de tov. Akimov și de tov. Bruker, care la congres au luptat pe toată linia împotriva aripii revoluționare și pe care toți, începînd cu tov. Plehanov și terminînd cu tov. Popov, i-au calificat de zeci de ori drept oportuniști. Ei bine, iată ce declară acest comitet din Voronej în foaia sa din ianuarie (nr. 12, 1904, ianuaric) :

„În partidul nostru, care crește neîncetat, a avut loc anul trecut un mare eveniment, deosebit de important pentru partid : a avut loc Congresul al II-lea al P.M.S.D.R., congresul reprezentanților organizațiilor lui. Convocarea unui congres al partidului este o șar foarte complicată și, în condițiile regimului monarhic, riscan... foarte anevoioasă ; de aceea nu-î de mirare că această sarcină a fost îndeplinită într-o măsură care e *departe de a fi perfectă* și că însuși congresul, deși a decurs într-un mod cu totul normal, n-a satisfăcut toate cerințele pe care i le pusese partidul. Tovarășii care fuseseră însărcinați de conferința (consfătuirea) din 1902 să convoace con-

gresul au fost arestați, iar *congresul a fost organizat de persoane desemnate numai de unul dintre curentele existente în social-democrația rusă — de cel iskrist. Multe organizații social-democrate, dar neiskriste, n-au fost invitate să participe la lucrările congresului : aceasta este una din cauzele pentru care sarcina de a elabora programul și statutul partidului a fost îndeplinită de congres într-un mod extrem de defectuos ; chiar participanții la congres recunosc că statutul are mari lacune, «care pot duce la confuzii primejdioase». La congres, iskriștii înșiși s-au scindat, și mulți militanți de seamă ai P.M.S.D.R. care înainte păreau să accepte în întregime programul de acțiune al «Iskrei» și-au dat seama că multe concepții de-ale ei, promovate mai ales de Lenin și de Plehanov, nu sînt viabile. Deși la congres victoria a fost de partea acestora din urmă, nevoile imperioase ale vieții practice, cerințele muncii reale, la care iau parte și toți neiskriștii, îndreaptă repede erorile teoreticienilor și au și adus — după congres — corective serioase. «Iskra» s-a schimbat mult și promite să-și plece atent urechea la cerințele tuturor militanților social-democrației. În felul acesta, deși lucrările congresului urmează să fie revizuite de congresul următor și deși, după cum văd cît se poate de clar chiar participanții al congres, ele nu sînt satisfăcătoare și de aceea nu pot fi considerate de partid ca hotărîri irevocabile, nu-i mai puțin adevărat însă că congresul a clarificat starea de lucruri din partid, a furnizat un vast material pentru continuarea activității teoretice și organizatorice a partidului și constituie o experiență plină de prețioase învățăminte pentru munca generală de partid. Hotărîrile congresului și statutul elaborat de el vor fi luate în considerare de toate organizațiile, dar multe se vor abține de a se călăuzi exclusiv după ele, date fiind deficiențele lor vădite.*

Comitetul din Voronej, care înțelege toată însemnătatea muncii generale de partid, a manifestat un viu interes pentru toate problemele legate de organizarea congresului. Comitetul își dă seama de toată însemnătatea celor petrecute la congres ; el salută cotitura efectuată de «Iskra», astăzi Organul Central (organul principal) al partidului. Deși starea de lucruri din partid și din Comitetul Central este încă nesatisfăcătoare, credem totuși că prin eforturi comune anevoioasa muncă de organizare a partidului va fi îmbunătățită. Ca răspuns la zvonurile false care circulă, Comitetul din Voronej declară tovarășilor că nici nu poate fi vorba ca Comitetul din Voronej să se retragă din partid. Comitetul din Voronej înțelege foarte bine că precedent (exemplu) periculos ar fi ieșirea din P.M.S.D.R. a unei organizații muncitorești cum este Comitetul din Voronej, ce reproș la adresa partidului ar însemna acest lucru și cît de dezavantajos ar fi el pentru organizațiile muncitorești care ar putea să urmeze un asemenea exemplu. Să nu provo-

căm noi sciziuni, ci să căutăm stăruitor să unim într-un singur partid pe toți socialiștii și pe toți muncitorii conștienți. Să nu uităm totodată că Congresul al II-lea a fost un congres ordinar, și nu unul de constituire. Excluderea din partid nu poate fi pronunțată decît de o comisie de judecată instituită de partid, și nici o organizație, nici chiar Comitetul Central, nu are dreptul să excludă din partid vreo organizație social-democrată. Mai mult, Congresul al II-lea a adoptat § 8 din statut, potrivit căruia orice organizație este autonomă (de sine stătătoare) în ceea ce privește treburile ei locale, și de aceea *Comitetul din Voronej are tot dreptul să-și aplice în practică concepțiile organizatorice și să le promoveze în partid*“.

Redacția noii „Iskre“, referindu-se în nr. 61 la această foaie, a reprodus din tirada citată numai partea a doua, tipărită aici cu litere obișnuite ; cit privește partea întii, tipărită cu petit, redacția *a preferat s-o omită*.

I-a fost rușine.

s) CITEVA CUVINTE DESPRE DIALECTICĂ. DOUĂ REVOLUȚII

Aruncînd o privire de ansamblu asupra dezvoltării crizei din partidul nostru, ne convingem lesne că, cu mici excepții, elementele componente fundamentale ale celor două tabere în luptă au rămas tot timpul aceleași. Aceasta a fost o luptă între aripa revoluționară și aripa oportunistă a partidului nostru. Dar această luptă a trecut prin cele mai felurite stadii, și o cunoaștere precisă a particularităților fiecăruia dintre ele este indispensabilă pentru oricine vrea să se orienteze în vasta literatură deja acumulată, în noianul de referiri fragmentare, de citate smulse din context, de acuzații etc. etc.

Să enumerăm stadiile principale, care se deosebesc în chip vădit unele de altele : 1) Controversa în jurul § 1 din statut. O luptă pur ideologică în jurul principiilor fundamentale de organizare. Plehanov și cu mine sîntem în minoritate. Martov și Akselrod propun o formulare oportunistă și se trezesc în brațele oportuniștilor. 2) Scindarea organizației „Iskrei“ în problema listelor de candidați pentru C.C. : Fomin sau Vasiliev în grupul de cinci, Troțki sau Travinski în grupul de trei,

Plehanov și cu mine câștigăm de partea noastră majoritatea (nouă contra șapte), — în parte, datorită tocmai faptului că în problema § 1 am fost în minoritate. Coaliția lui Martov cu oportuniștii a confirmat în fapt toate temerile pe care mi le inspirase incidentul cu Comitetul de organizare. 3) Continuarea dezbaterilor asupra unor prevederi de amănunt ale statutului. Martov este din nou salvat de oportuniști. Noi sintem din nou în minoritate și apărăm drepturile minorității în instituțiile centrale. 4) Cei șapte ultraoportuniști părăsesc congresul. Noi ajungem să fim în majoritate și învingem în alegeri coaliția (minorității iskriste cu „mlaștina“ și cu antiiskristii). Martov și Popov refuză să facă parte din grupurile noastre de trei. 5) Ciorovăiala de după congres în jurul cooptării. Dezământul conduitei anarhiste și al frazeologiei anarhiste. Elementele cele mai inconsecvente și mai nestatornice din rândurile „minorității“ capătă preponderență. 6) Pentru a evita o sciziune, Plehanov trece la politica „kill with kindness“. „Minoritatea“ se instalează în redacția Organului Central și în Consiliu și atacă din răspuțeri Comitetul Central. Ciorovăiala continuă să domine totul. 7) Primul atac împotriva Comitetului Central este respins. Ciorovăiala pare a începe să se potolească întrucîtva. Devine posibilă discutarea relativ calmă a două probleme pur ideologice care frământă adînc partidul : a) ce semnificație politică are și cum se explică din punct de vedere politic acea împărțire a partidului în „majoritate“ și „minoritate“ care s-a produs la Congresul al II-lea și care a înlocuit toate împărțirile vechi ? b) ce semnificație principală are noua poziție a noii „Iskre“ în problema organizatorică ?

Fiecare din aceste stadii se caracterizează prin conjunctura esențialmente diferită a luptei și prin scopul nemijlocit al atacului ; fiecare stadiu reprezintă, ca să zicem așa, o bătălie izolată în cadrul unei campanii militare. Fără o studiere a condițiilor concrete ale fiecărei bătălii nu se poate înțelege nimic din lupta noastră. Studiindu-le, vedem clar că dezvoltarea urmează într-adevăr calea dialectică, calea contradicțiilor : minoritatea devine majoritate, majoritatea minoritate ; fiecare tabără trece de la apărare la atac și de la atac la apă-

rare ; punctul de plecare al luptei ideologice (§ 1) „este negat“ și cedează locul unei ciorovăieli care domină totul * ; după aceea însă începe „negarea negației“ și, „învoindu-ne“, de bine de rău, în instituțiile centrale, cu nevasta pe care ne-a hărăzit-o soarta, revenim la punctul de plecare, la lupta pur ideologică, cu deosebirea că între timp această „teză“ a fost îmbogățită cu toate rezultatele „antitezei“ și s-a transformat într-o sinteză mai înaltă, când greșeala izolată, întâmplătoare, comisă în legătură cu § 1 devine un cvasisistem de concepții oportuniste în problema organizatorică, iar legătura acestui fenomen cu împărțirea fundamentală a partidului nostru în aripă revoluționară și aripă oportunistă devine din ce în ce mai evidentă pentru toată lumea. Într-un cuvânt, nu numai orzul crește potrivit dialecticii lui Hegel, dar și social-democrații ruși se luptă între ei tot potrivit dialecticii lui Hegel.

Dar marea dialectică hegeliană, pe care marxismul a preluat-o după ce a pus-o în picioare, nu trebuie confundată niciodată cu metoda vulgară a justificării zigzagurilor acelor oameni politici care dezertează din aripa revoluționară a partidului și trec în aripa lui oportunistă, cu maniera vulgară de a pune în aceeași oală declarații izolate, momente izolate ale dezvoltării diferitelor stadii ale unui proces unic. Adevărata dialectică nu justifică greșelile personale ; ea studiază cotiturile inevitabile, demonstrând, pe baza unei analize cât mai amănunțite a dezvoltării în toate formele ei concrete, caracterul inevitabil al acestor cotituri. Teza fundamentală a dialecticii este : nu există adevăr abstract, adevărul este întotdeauna concret... Adăugăm, de asemenea, că această mare dialectică hegeliană nu trebuie confundată cu vulgara înțelepciune practică care și-a găsit expresia în proverbul italian : mettere la coda dove non va il capo (să-ți bagi coada unde nu intră capul).

Bilanțul dezvoltării dialectice a luptei din partidul nostru se reduce la două revoluții. Congresul partidului a fost o adevărată revoluție, cum remarcă pe bună dreptate tov. Martov

* Dificila problemă a stabilirii unei linii de demarcație între ciorovăială. de o parte, și divergență principială, de altă parte, se rezolvă acum de la sine : tot ce se referă la cooptare este ciorovăială, tot ce se referă la analiza luptei duse la congres, la controversa în jurul § 1 și al cotituri spre oportunism și anarhism este divergență principială.

în broșura sa „Încă o dată în minoritate“. Au dreptate și amatorii de spirite din rîndurile minorității care spun : lumea progresează prin revoluții, ei bine, am făcut și noi o revoluție ! Ei au făcut într-adevăr o revoluție în perioada de după congres ; e adevărat de asemenea că, în general vorbind, lumea progresează prin revoluții. Dar această maximă generală nu defincște încă semnificația concretă a fiecărei revoluții concrete : există și revoluții care seamănă a reacțiune, ca să parafrazăm expresia de neuitat a neuitatului tov. Mahov. Pentru a stabili dacă cutare sau cutare revoluție concretă a împins „lumea“ (partidul nostru) înainte sau înapoi trebuie să știm dacă aripa revoluționară a partidului sau cea oportunistă a fost forța reală care a săvîrșit revoluția, trebuie să știm dacă luptătorii au fost însuflețiți de principii revoluționare sau de principii oportuniste.

Congresul partidului nostru a fost în felul său un fenomen unic, fără precedent în întreaga istorie a mișcării revoluționare ruse. Pentru prima oară un partid revoluționar conspirativ a reușit să iasă din bezna ilegalității la lumina zilci, arătînd tuturor întreaga desfășurare și deznodămîntul luptei interne din partidul nostru, întreaga fizionomie a partidului nostru – precum și a fiecăreia dintre părțile lui cît de cît vizibile – în problemele programului, ale tacticii și ale organizării. Pentru prima oară am reușit să ne eliberăm de tradițiile indisciplinei proprii spiritului de cerc, de tradițiile filistinismului revoluționar, și să adunăm laolaltă zeci de grupuri dintre cele mai diferite, adesea crîncen învrăjbite între ele, legate exclusiv prin forța ideii și hotărîte (în principiu hotărîte) să sacrifice orice fel de particularism și de autonomie de grup în folosul marelui întreg – *partidul*, pe care pentru prima oară îl creăm în fapt. Dar în politică sacrificiile nu se fac ușor ; ele se obțin prin luptă. Lupta pentru dizolvarea organizațiilor nu putea să nu fie extrem de îndîrjită. Vîntul proaspăt al luptei libere, deschise, s-a transformat într-o vijelie. Această vijelie a măturat – și e foarte bine că a măturat ! – rămășițele de orice fel ale tuturor intereselor, sentimentelor și tradițiilor de cerc, fără nici o excepție, creînd pentru întia oară adevărate organe conducătoare de partid.

Dar una-i să te numești, alta-i să fii. Una e să sacrifici în principiu spiritul de cerc în folosul partidului și alta e să renunți la propriul tău cerc. Vîntul proaspăt s-a dovedit a fi prea proaspăt pentru aceia care se obișnuiseră cu aerul închis al filistinismului. „Partidul n-a fost în stare să-și suporte primul congres“, cum a spus pe bună dreptate (dar fără să vrea) tov. Martov în broșura sa „Încă o dată în minoritate“. Resentimentul pe care l-a provocat dizolvarea organizațiilor a fost prea puternic. Vijelia năprasnică a stîrnit din adîncuri tot mîlul adunat pe fundul albiei în care curge torentul partidului nostru, și acest mîl și-a luat revanșa. Vechiul și ruginitul spirit de cerc a biruit spiritul de partid, încă tînăr. Înfrîntă pe toată linia, aripa oportunistă a partidului, întărindu-și forțele cu întîmplătoarea captură akimovistă, a reușit – vremelnic, desigur – să pună în minoritate aripa revoluționară.

Rezultatul a fost noua „Iskră“, nevoită să dezvolte și să adîncească greșeala pe care redactorii ei au comis-o la congresul partidului. Vechea „Iskră“ propaga adevărurile luptei revoluționare. Noua „Iskră“ propovăduiește banala maximă a înțelepciunii practice cotidiene : fii conciliant și învoiește-te cu toată lumea. Vechea „Iskră“ a fost organul ortodoxismului militant. Noua „Iskră“ ne oferă o recrudescență a oportunistului, – mai ales în problemele organizatorice. Vechea „Iskră“ a binemeritat onoarea de a fi detestată atît de oportuniștii ruși, cît și de cei din Europa occidentală. Noua „Iskră“ „s-a cumișit“ și în curînd nu-i va mai fi rușine de laudele cu care o copleșesc ultraoportuniștii. Vechea „Iskră“ mergea neabătut spre țel ; la ea vorba nu se despărțea de faptă. La noua „Iskră“ falsitatea lăuntrică a propriei sale poziții duce în mod inevitabil la ipocrizie politică, independent chiar de voința și de conștiința cuiva, oricare ar fi el. Ea tună și fulgeră împotriva spiritului de cerc, pentru a camufla victoria spiritului de cerc asupra spiritului de partid. Ea condamnă în mod fariseic sciziunea, ca și cum într-un partid cît de cît organizat, care-și merită cît de cît numele, s-ar putea imagina împotriva sciziunii un alt mijloc în afară de supunerea minorității față de majoritate. Ea proclamă necesitatea de a se ține seama de opinia publică revoluționară și, ascun-

zînd laudele Akimovilor, se îndeletnicește cu meschine bîrfeli împotriva comitetelor aripii revoluționare a partidului *. Ce rușine ! Cum au dezonorat ei vechea noastră „Iskră“ !

Un pas înainte, doi pași înapoi... Asta se întîmplă și în viața indivizilor, și în istoria națiunilor, și în dezvoltarea partidelor. Acela care s-ar ândoi o singură clipă măcar de triumful inevitabil și deplin al principiilor social-democrației revoluționare, al organizării proletare și al disciplinei de partid ar da dovadă de o lașitate de neiertat. Avem deja foarte mari cuceriri ; trebuie să luptăm mai departe, fără a ne lăsa descurajați de insuccese ; trebuie să luptăm în mod consecvent, respingînd cu dispreț metodele filistine ale ciorovăielii de cerc, făcînd tot ce ne stă în putință pentru a păstra unitara legătură de partid a tuturor social-democraților din Rusia, legătură creată cu prețul atîtor eforturi, și străduindu-ne ca printr-o muncă perseverentă și sistematică să facem ca toți membrii partidului, și în special muncitorii, să cunoască pe de-a-ntregul și să înțeleagă temeinic îndatoririle membrilor de partid, lupta care a avut loc la Congresul al II-lea al partidului, toate cauzele și peripețiile divergențelor noastre, rolul funest al oportunistului, care și în domeniul problemelor organizatorice cedează tot atît de neputincios în fața mentalității burgheze, își însușește într-un mod tot atît de necritic punctul de vedere al democrației burgheze și tocește tot atît de perseverent ascuțișul armei luptei de clasă a proletariatului ca și în domeniul programului nostru și al tacticii noastre.

În lupta pentru cucerirea puterii, proletariatul nu are altă armă în afară de organizare. Dezbinat de concurența anarhică care domnește în societatea burgheză, strivit de povara muncii silite pe care o prestează în folosul capitalului, împins mereu „la fund“, în prăpastia mizeriei negre, a abrutizării și degenerării, proletariatul poate deveni – și va deveni în mod inevitabil – o forță de neînvins numai datorită faptului că unirea lui ideologică pe baza principiilor marxismului este consolidată de unitatea materială a organizării, care, unind

* Pentru această onorabilă îndeletnicire a și fost elaborată o formă st. cotipă : corespondentul nostru cutare comunica despre cutare comitet al majorității că l-a nedreptățit pe cutare tovarîș din minoritate.

strîns milioane de oameni ai muncii, făurește armata clasei muncitoare. În fața acestei armate nu va rezista nici puterea șubreziță a absolutismului rus, nici puterea din ce în ce mai șubredă a capitalului internațional. Această armată își va strînge tot mai mult rîndurile, în pofida oricăror zigzaguri și oricăror pași înapoi, în pofida frazeologiei oportuniste a girondinilor social-democrației contemporane, în pofida laudelor pline de mulțumire de sine aduse înapoiatului spirit de cerc, în pofida poleielii de paradă și a zarvei anarhismului de *intelectual*.

Апелă

INCIDENTUL TOV. GUSEV CU TOV. DEUTSCH

Fondul acestui incident strîns legat de așa-zisa listă „falsă“ (cum s-a exprimat tov. Martov), pomenită în scrisoarea tovarășilor Martov și Starover pe care am reprodus-o în textul § j, se reduce la următoarele : tov. Gusev comunicase tov. Pavlovici că această listă, pe care figurau tovarășii Ștein, Egorov, Popov, Troțki și Fomin, i-a fost transmisă lui, adică lui Gusev, de tov. Deutsch (pag. 12 din „Scrisoarea“ tov. Pavlovici). Pentru această comunicare făcută de tov. Gusev, tov. Deutsch l-a acuzat de „calomnie intenționată“, iar o comisie de arbitraj tovarășesc a stabilit că „spusele“ tov. Gusev „*nu corespund realității*“ (vezi rezoluția comisiei de arbitraj, publicată în „Iskra“ nr. 62). După ce *redacția* „Iskrei“ a publicat rezoluția acestei comisii, tov. Martov (și nu redacția) a scos o foaie volantă, intitulată „Rezoluția comisiei de arbitraj“, în care a reprodus în întregime nu numai rezoluția comisiei, ci și o dare de seamă completă asupra dezbaterilor care au avut loc la judecarea acestui caz, adăugînd totodată și o *postfață semnată de el*. În această postfață, tov. Martov, între altele, califică drept „rușinos“ „faptul plămuirii unei liste în interesul luptei fracționiste“. La această foaie volantă, tovarășii Leadov și Gorin, delegați la Congresul al II-lea, au răspuns printr-o foaie intitulată „Al patrulea personaj în comisia de arbitraj“, în care „protestează cu energie împotriva faptului că tov. Martov își îngăduie să adauge de la el lucruri neconstatate în hotărîrea comisiei de arbitraj, atribuind tovarășului Gusev intenții condamnabile“, în timp ce comisia n-a stabilit că el ar fi vinovat de calomnie intenționată, limitîndu-se la

constatarea că comunicarea făcută de tov. Gusev nu corespunde realității. Tovarășii Gorin și Leadov explică amănunțit că această comunicare pe care a făcut-o tov. Gusev putea să provină dintr-o eroare cu totul firească, și califică drept „nedemnă” comportarea tov. Martov, care a făcut (și face în foaia lui) o serie de declarații eronate, atribuind tov. Gusev în mod arbitrar intenții condamnabile. În cazul de față, spun ei, nici nu puteau să existe în genere intenții condamnabile. Aceasta este, dacă nu mă înșel, toată „literatura” referitoare la această chestiune, la a cărei limpezire mă consider dator să contribui.

Înainte de toate este necesar ca cititorul să știe cu precizie când și în ce condiții a apărut această listă (de candidați pentru C.C.). După cum am arătat în text, organizația „Iskrei” a ținut la congres o consfătuire în vederea alcătuirii unei liste de candidați pentru C.C., pe care ea s-o poată propune în comun congresului. Consfătuirea s-a încheiat printr-un dezacord : majoritatea organizației „Iskrei” a adoptat o listă alcătuită din Travinski, Glebov, Vasiliev, Popov și Troțki ; dar minoritatea n-a vrut să cedeze, și a insistat asupra unei liste alcătuite din Travinski, Glebov, Fomin, Popov și Troțki. După această consfătuire, la care au fost prezentate și puse la vot aceste liste, cele două părți ale organizației „Iskrei” nu s-au mai întrunit laolaltă. Ambele părți și-au luat libertatea de agitație la congres, dorind să decidă printr-un vot al întregului congres al partidului problema litigioasă care le despărțea și căutînd fiecare să atragă de partea ei cît mai mulți delegați. Această libertate de agitație la congres a scos îndată la iveală faptul politic pe care l-am analizat atît de amănunțit în text, și anume : necesitatea pentru minoritatea iskriștilor (în frunte cu Martov) de a se sprijini pe „centru” (mlaștina) și pe antiiskriști pentru a ne putea învinge. Acest lucru era necesar deoarece imensa majoritate a delegaților care apărau în mod consecvent programul, tactica și planurile organizatorice ale „Iskrei” împotriva asaltului antiiskriștilor și al „centrului” a trecut foarte repede și foarte hotărît de partea noastră. Din 33 de delegați (mai exact : voturi) care nu aparțineau nici antiiskriștilor, nici „centrului”, am cîștigat foarte repede de partea noastră 24, am încheiat cu ei „un acord expres” și am format o „majoritate compactă”.

Tov. Martov însă a rămas numai cu nouă voturi ; pentru a-și asigura victoria, el avea nevoie de toate voturile antiiskriștilor și ale „centrului“, grupuri cu care putea să meargă împreună (ca și în problema paragrafului 1 din statut), putea „să se coalizeze“, adică să aibă sprijinul lor, dar cu care *nu putea* să încheie un acord expres, pentru că în tot cursul congresului el a luptat împotriva acestor grupuri cu aceeași înverșunare ca și noi. Tocmai în aceasta constă tragicomicul situației tov. Martov ! În broșura sa „Starea de asediu“, tov. Martov vrea să mă distrugă cu întrebarea ucigător de veninoasă : „Respectuos îl rugăm pe tov. Lenin să răspundă fără ocol la următoarea întrebare : față *de cine* a fost străin la congres grupul «Iujnii rabocii» ?“ (pag. 23, nota). Răspund respectuos și fără ocol : a fost străin față de tov. Martov. Dovada : eu am încheiat foarte repede un acord expres cu iskriștii, în timp ce tov. Martov n-a încheiat și nu putea încheia un acord expres nici cu grupul „Iujnii rabocii“, nici cu tov. Mahov și nici cu tov. Bruker.

Numai dacă înțelegem clar această situație politică, ne putem da seama care este „miezul“ delicatei chestiuni a faimoasei liste „false“. Imaginați-vă în mod concret cum se prezentau lucrurile : organizația „Iskrei“ se scindase, și noi făceam la congres agitație liberă în apărarea listelor noastre. În cursul acestei apărări, în nenumărate convorbiri neoficiale, listele se combină în fel și chip, în loc de un grup de cinci se propune un grup de trei, se propun tot felul de variante pentru înlocuirea unui candidat cu altul. Eu, de pildă, îmi amintesc foarte bine că în cursul unor convorbiri neoficiale în cadrul majorității au fost propuse, iar apoi, după discuții și controverse, au fost respinse candidaturile tovarășilor Rusov, Osipov, Pavlovici și Dedov. Se prea poate să se fi propus și alte candidaturi, pe care nu le cunosc. În cursul acestor convorbiri, fiecare delegat la congres își spunea părerea, propunea modificări, făcea obiecții etc. Este foarte greu de presupus că asta se întâmpla numai în rîndurile majorității. Se poate afirma chiar cu certitudine că același lucru se întâmpla și în rîndurile minorității, căci grupul lor inițial de cinci (Popov, Troțki, Fomin, Glebov, Travinski) a fost înlocuit apoi, după cum am văzut din scrisoarea tovarășilor Martov și Popov, cu grupul de trei ; Glebov, Troțki, Popov, și deoarece Glebov nu le

plăcea, ei erau oricînd dispuși să-l înlocuiască cu Fomin (vezi foaia tovarășilor Leadov și Gorin). Nu trebuie să uităm că, așa cum sînt înfățișate în textul broșurii, grupurile de delegați la congres au fost delimitate de mine pe baza unei analize făcute post factum : în realitate, în cursul agitației dinainte de alegeri aceste grupuri abia începuseră să se contureze, iar schimbul de păreri între delegați se desfășura cu totul nestingherit ; între noi nu exista nici un „zid“, și fiecare discuta cu orice delegat cu care dorea să stea de vorbă în mod neoficial. Nu-i de mirare că, în asemenea condiții, printre diversele combinații și liste, paralel cu lista minorității organizației „Iskrei“ (Popov, Troțki, Fomin, Glebov, Travinski) a apărut una care nu se deosebea prea mult de aceasta din urmă, și anume lista : Popov, Troțki, Fomin, Ștein și Egorov. Apariția unei asemenea combinații de candidați era cît se poate de firească, deoarece candidații noștri, Glebov și Travinski, nu erau cituși de puțin pe placul minorității organizației „Iskrei“ (vezi în textul § j scrisoarea reprezentanților minorității, scrisoare în care ei îl înlătură pe Travinski din grupul de trei, iar în ceea ce-l privește pe Glebov spun de-a dreptul că acceptarea candidaturii lui este un compromis). Înlocuirea lui Glebov și Travinski cu Ștein și Egorov, membri ai Comitetului de organizare, era ceva cît se poate de firesc, și ar fi fost ciudat ca printre delegații aparținînd minorității partidului să nu se fi găsit vreunul căruia să-i vină în minte ideea unei asemenea înlocuiri.

Să examinăm acum următoarele două întrebări : 1) de la cine emana lista : Egorov, Ștein, Popov, Troțki, Fomin ? și 2) de ce l-a revoltat pe tov. Martov faptul că i-a fost atribuită paternitatea acestei liste ? Pentru a răspunde *precis* la prima întrebare ar trebui să cerem lămuriri de la toți delegații care au participat la congres. Acest lucru nu mai e posibil acum. Ar trebui îndeosebi să aflăm care delegați din rîndurile minorității partidului (pe care nu trebuie s-o confundăm cu minoritatea organizației „Iskrei“) au auzit vorbindu-se la congres despre listele care au provocat scindarea organizației „Iskrei“ ? Care a fost atitudinea lor față de cele două liste ale majorității și minorității organizației „Iskrei“ ? N-au emis ei oare și n-au auzit pe alții emițînd păreri sau sugestii în legătură cu o eventuală modificare a listei propuse de minori-

tatea organizației „Iskrei” ? Din păcate, aceste întrebări n-au fost puse, după cât se vede, nici la comisia de arbitraj, care (judecând după textul hotărârii) nici n-a știut care sînt „grupurile de cinci” din cauza cărora s-a scindat organizația „Iskrei”. Tov. Belov, de pildă (pe care eu îl clasific printre delegații „centrului”), „a declarat că era în bune raporturi tovarășești cu Deutsch, care îi împărtășea impresiile sale despre lucrările congresului, și că, dacă Deutsch ar fi făcut agitație în favoarea uneia sau alteia dintre liste, i-ar fi spus-o și lui”. Nu putem să nu regretăm că a rămas nelămurită întrebarea dacă tov. Deutsch i-a împărtășit la congres tovarășului Belov impresiile sale despre listele organizației „Iskrei” și, în caz afirmativ, care a fost atitudinea tov. Belov față de lista de cinci propusă de minoritatea organizației „Iskrei”. N-a propus el oare sau n-a auzit pe alții propunînd eventuale modificări în această listă ? Neclarificarea acestei împrejurări a generat în declarațiile tovarășilor Belov și Deutsch o contradicție, pe care au mai semnalat-o și tovarășii Gorin și Leadov, și anume că tov. Deutsch, contrar afirmațiilor sale, „a făcut agitație în favoarea unora sau altora dintre candidații pentru C.C.” desemnați de organizația „Iskrei”. Tov. Belov a mai declarat că „despre lista care a circulat la congres el a aflat pe cale particulară, cu două zile înainte de sfîrșitul congresului, cînd s-a întîlnit cu tovarășii Egorov, Popov și cu delegații Comitetului din Harkov. Cu această ocazie, Egorov și-a exprimat mirarea că numele său figurează pe lista de candidați pentru C.C., deoarece consideră că candidatura sa nu putea să fie primită cu simpatie nici de delegații la congres din rîndurile majorității, nici de cei din rîndurile minorității”. Extrem de caracteristic este faptul că aici este vorba, evident, de minoritatea organizației „Iskrei”, căci printre ceilalți delegați din rîndurile minorității congresului partidului candidatura tov. Egorov – membru al Comitetului de organizare și orator de frunte al „centrului” – nu numai că putea, dar, după toate probabilitățile, trebuia să se bucure de simpatie. Din păcate, nu aflăm nimic de la tov. Belov despre simpatiile sau antipatiile acelor membri ai minorității partidului care nu făceau parte din organizația „Iskrei”, deși tocmai aceasta este chestiunea care interesează aici, căci pe tov. Deutsch l-a revoltat faptul că paternitatea acestei liste a fost atribuită

minorității organizației „Iskrei“, în timp ce se prea poate ca ea să fi emanat de la minoritatea care nu aparținea acestei organizații !

Astăzi e, firește, foarte greu să ne aducem aminte cine a fost primul care a sugerat această combinație de candidați și de la cine a auzit-o fiecare dintre noi. Eu, de exemplu, nu mi-aș mai putea aminti nu numai de acest lucru, dar nici cine anume din majoritate a fost primul care a propus candidaturile lui Rusov, Dedov și alte candidaturi pomenite de mine : din nenumăratele convorbiri, supoziții și zvonuri despre tot felul de combinații de candidați n-am reținut decît „listele“ care au fost puse la vot în organizația „Iskrei“ sau în adunările separate ale majorității. De cele mai multe ori aceste „liste“ se comunicau verbal (în a mea „Scrisoare către redacția «Iskrei»“, pag. 4, rîndul 5 de jos, eu numesc „listă“ combinația de cinci candidați pe care am propus-o verbal într-o adunare), dar în foarte multe cazuri se treceau și pe bilețele, pe care delegații și le trimiteau în timpul ședințelor congresului și care de obicei se distrugau după fiecare ședință.

Din moment ce nu există date precise cu privire la proveniența faimoasei liste, rămîne de presupus ori că un delegat din rîndurile minorității partidului, necunoscut de minoritatea organizației „Iskrei“, s-a pronunțat pentru combinația de candidați care figurează pe această listă, și că această combinație a început să circule la congres, verbal și în scris, ori că cineva din rîndurile minorității organizației „Iskrei“ s-a pronunțat la congres pentru această combinație și după aceea a uitat că el a propus-o. A doua ipoteză mi se pare mai verosimilă, și iată de ce : candidatura tov. Ștein era, *fără îndoială*, privită cu simpatie de minoritatea organizației „Iskrei“ încă în timpul congresului (vezi textul broșurii mele), pe cînd la idea candidaturii tov. Egorov *această* minoritate a ajuns, *fără îndoială*, abia după congres (căci atît la congresul Ligii cît și în broșura „Starea de asediu“ se exprimă regrete în legătură cu faptul că Comitetul de organizare n-a fost confirmat ca Comitet Central ; or, tov. Egorov a fost membru al Comitetului de organizare). Nu este oare firesc să presupunem că această idee a transformării membrilor Comitetului de organizare în membri ai C.C., idee care plutea, evident, în aer, a

fost formulată și la congresul partidului de către cineva din rândurile minorității, în cadrul unei convorbiri particulare ?

Dar în loc să caute o explicație firească, tov. Martov și tov. Deutsch vor cu orice preț să vadă aici o faptă *murdară*, o uneltire, ceva necinstit, răspîndirea „unor zvonuri *vădit false cu scopul de a defăima*“, „*plăsmuirea unei liste în interesul luptei fracționiste*“ etc. Această tendință bolnăvicioasă poate fi explicată numai prin nesănătoasele condiții ale vieții de emigrant sau printr-un dezechilibru nervos, și nici nu m-aș fi gîndit să mă opresc asupra acestei chestiuni dacă nu s-ar fi ajuns la nedemne încercări de a atenta la onoarea unui tovarăș. Gîndiți-vă numai : ce i-a putut îndreptăți pe tovarășii Deutsch și Martov să caute intenții condamnabile, murdare, într-o comunicare necorespunzătoare realității, într-un zvon neadevărat? În imaginația lor bolnăvicioasă ei și-au închipuit, probabil, că majoritatea i-a „defăimat“ nu prin semnalarea greșelii politice a minorității (§ 1 și coaliția cu oportuniștii), ci atribuind acesteia din urmă liste „vădit false“, „plăsmuite“. Minoritatea a preferat să explice totul nu prin greșeala ei, ci prin aceea că majoritatea ar folosi procedee murdare, necinstitute, infame. Descriind împrejurările cauzei, am arătat și mai înainte cît de absurd este să se caute intenții condamnabile într-o „comunicare necorespunzătoare realității“ ; de aceeași părere a fost și comisia de arbitraj tovarășesc, care n-a constatat aici nici o calomnie, nici o intenție condamnabilă, nimic rușinos. În sfîrșit, dovada cea mai concludentă în acest sens este faptul că, încă la congresul partidului, încă înainte de alegeri, minoritatea organizației „Iskrei“ a avut cu majoritatea o explicație în legătură cu acest zvon neadevărat, iar tov. Martov a dat în această privință o serie de lămuriri și într-o scrisoare care a fost citită la adunarea celor 24 de delegați ai majorității ! Majoritatea nici nu s-a gîndit să ascundă minorității organizației „Iskrei“ că la congres circulă o astfel de listă : tov. Lenski vorbise despre asta cu tov. Deutsch (vezi hotărîrea comisiei de arbitraj), tov. Plehanov vorbise despre același lucru cu tov. Zasulici („cu ea nu se poate vorbi, mi se pare că mă ia drept Trepov“ – mi-a spus tov. Plehanov ; și această glumă, care a fost de multe ori repetată, arată o dată în plus anormala stare de iritare a minorității), eu declarasem tov. Martov că afirmațiile lui (că lista nu-i aparține) îmi sînt su-

ficiente (procesele-verbale ale congresului Ligii, pag. 64). Atunci tov. Martov (după cîte îmi amintesc, împreună cu tov. Starover) ne-a trimis nouă, biroului, un bilețel care avea aproximativ următorul conținut: „Majoritatea redacției «Iskrei» roagă să fie admisă la adunarea separată a majorității, pentru a dezminți acolo zvonurile infamante care se răspîndesc pe seama ei“. Plehanov și cu mine am răspuns pe același bilețel: „N-am auzit nici un fel de zvonuri infamante. Dacă e nevoie de o ședință a redacției, trebuie să ne înțelegem în prealabil asupra acestui lucru. Lenin. Plehanov.“ Venind seara la adunarea majorității, am informat despre aceasta pe cei 24 de delegați. Pentru a înlătura orice posibilitate de neînțelegere, s-a hotărît să alegem laolaltă un număr de delegați din partea noastră, a tuturor celor 24 de delegați, și să-i trimitem să aibă o explicație cu tovarășii Martov și Starover. Delegații aleși, tovarășii Sorokin și Sablina, s-au dus și au dat explicații în sensul că nimeni nu atribuie această listă în mod special lui Martov sau lui Starover, mai ales după cele declarate de ei, și că este cu totul indiferent dacă ea emană, într-un fel sau altul, de la minoritatea organizației „Iskrei“ sau de la acea parte a minorității congresului care nu aparține acestei organizații. Doar nu era să facem o anchetă la congres, cerînd fiecărui delegat să spună tot ce știe în legătură cu această listă? În plus, tovarășii Martov și Starover ne-au trimis și o scrisoare care conținea o dezmințire formală (vezi § j). Delegații noștri, tovarășii Sorokin și Sablina, au dat citire acestei scrisori în adunarea celor 24. Se părea că incidentul putea fi considerat închis, nu în sensul că s-ar fi stabilit cu precizie de la cine emana această listă (dacă asta prezenta vreun interes), ci în sensul că a fost complet înlăturată ideea că cineva ar fi avut intenția de „a lovi în minoritate“, sau de „a defăima“ pe cineva, sau de a face uz de „o listă plăsmuită în interesul luptei fracționiste“. Cu toate acestea, la congresul Ligii (pag. 63-64), tov. Martov dezgroapă din nou această afacere murdară, această elucubrație a unei imaginații bolnăvicioase, făcînd totodată o serie întregă de *afirmații inexacte* (datorită, probabil, stării de iritare în care se afla). El declară că pe această listă figura și un bundist. Inexact. Toți martorii audiați la comisia de arbitraj, inclusiv tovarășii Ștein și Belov, confirmă că lista cuprindea candi-

datura tov. Egorov. Tov. Martov spunea că această listă însemna o coalitiție în sensul unui acord expres. Este o afirmație inexactă, după cum am arătat mai înainte. Tov. Martov declară că alte liste care să fi emanat de la minoritatea organizației „Iskrei” (și care să fi fost de natură să îndepărteze de această minoritate majoritatea congresului) „nu au existat, nici măcar liste plăsmuite”. Afirmație inexactă, căci toată majoritatea congresului partidului cunoștea nu mai puțin de trei liste care emanau de la tov. Martov & Co. și care nu se bucurau de aprobarea majorității (vezi foaia volantă scoasă de Leadov și de Gorin).

De ce a stîrnit în genere această listă indignarea tov. Martov? Pentru că ea însemna o cotitură spre aripa dreaptă a partidului. Pe atunci tov. Martov protesta zgomotos împotriva „falsei acuzații de oportunist”, se arăta indignat de „caracterizarea greșită a poziției sale politice”; astăzi însă vede toată lumea că problema dacă o anumită listă aparținea sau nu tovarășilor Martov și Deutsch nu putea să aibă nici o semnificație politică, că, *în fond, independent de această sau de orice altă listă*, acuzația n-a fost falsă, ci perfect întemeiată, iar caracterizarea poziției politice a fost într-un totuși justă.

Bilanțul acestui penibil și artificial incident în legătură cu faimoasa listă plăsmuită este următorul :

1) Încercarea tov. Martov de a atenta la onoarea tov. Gusev, acuzîndu-l zgomotos de a fi culpabil de „infamia plăsmuirii unei liste în interesul luptei fracționiste”, nu poate fi calificată decît ca nedemnă, cum au și calificat-o, de altfel, tovarășii Gorin și Leadov.

2) Pentru a însănătoși atmosfera și pentru a scuti pe membrii partidului de obligația de a lua în serios orice ieșiri bolnăvicioase, ar trebui, poate, să adoptăm la Congresul al III-lea o normă analogă cu aceea care figurează în statutul de organizare a Partidului muncitoresc social-democrat german. Paragraful 2 din acest statut glăsuiește : „Nu poate face parte din partid acela care se face vinovat de grave abateri de la principiile programului partidului sau de fapte infamante. Problema rămîinerii mai departe în partid este hotărînită de o comisie de arbitraj, pe care o convoacă conducerea partidului. Jumătate din arbitri sînt desemnați de persoana care propune excluderea, iar cealaltă jumătate de acela a cărui excludere

se cere ; președintele este numit de conducerea partidului. Împotriva hotărîrii comisiei de arbitraj se poate face apel la comisia de control sau la congresul partidului". O asemenea normă ar putea să constituie un excelent mijloc de luptă împotriva tuturor acelor care în mod ușuratic aruncă acuzații (sau răspîndesc zvonuri) infamante de orice natură. Dacă ar exista o asemenea normă, toate acuzațiile de acest soi ar fi considerate, o dată pentru totdeauna, drept bîrfeli nedemne, atîta timp cît cei care acuză nu au curajul moral să apară în rolul de acuzatori *în fața partidului* și să ceară ca instituțiile de partid competente să-și dea verdictul.

- 93 Această scrisoare a lui V. I. Lenin este adresată grupului de bolșevici (V. D. Bonci-Bruevici, V. M. Velicikina, N. K. Krupskaja, M. Korenevski, M. M. Litvinov, N. E. Bauman, V. S. Bobrovski, O. A. Peatnițki, P. I. Kuleabko, I. H. Lalaianț) care au publicat, în opoziție cu „Procese-verbale ale Congresului al II-lea ordinar al Ligii din străinătate a social-democrației revoluționare ruse“, editate de menșevici, un „Comentariu“ pe marginea acestor procese-verbale.
- În secțiunea „Materiale pregătitoare“ a volumului de față se publică un fragment-variantă a scrisorii „Despre împrejurările retragerii din redacția «Iskrei»“. — 177.
- 94 Este vorba de cartea lui V. I. Lenin „Un pas înainte, doi pași înapoi (Criza din partidul nostru)“ (vezi volumul de față, pag. 187—414). — 182.
- 95 Personaje din operele lui N. V. Gogol „Suflete moarte“ și „Revizorul“. — 182.
- 96 Proclamația „*Intii Mai*“ a fost tipărită în foaie volantă în numele Comitetului Central și al Organului Central al P.M.S.D.R. Ea a fost retipărită și de comitetele locale de partid din Moscova, Nijni-Novgorod și Tver. Textul tipărit al foii volante conține unele modificări față de textul inițial al manuscrisului lui Lenin, care este reprodus în volumul de față. — 183.
- 97 Cartea „*Un pas înainte, doi pași înapoi (Criza din partidul nostru)*“ a fost pregătită de V. I. Lenin în decurs de câteva luni, timp în care el a studiat în amănunțime procesele-verbale de ședință și rezoluțiile Congresului al II-lea al P.M.S.D.R., publicate în ianuarie 1904, cuvântările și intervențiile fiecărui delegat, grupările politice care s-au conturat la congres, precum și documentele Comitetului Central și ale Consiliului partidului. În secțiunea „Materiale pregătitoare“ a volumului de față se publică o serie de documente ale lui V. I. Lenin („Schiță de conspect al proceselor-verbale ale Congresului al II-lea al P.M.S.D.R.“, „Caracterizarea delegaților pe baza textului proceselor-verbale“, „Grupările și tipurile de votări la Congresul al II-lea al P.M.S.D.R.“ și altele) care denotă marele volum de muncă pregătitoare depusă de el la elaborarea cărții „Un pas înainte, doi pași înapoi“. În aprilie 1904, definitivarea textului acestei cărți a intrat în faza finală. La 8 aprilie (st. n.), într-o scrisoare adresată unuia dintre membrii Comitetului din Nijni-Novgorod, N. K. Krupskaja comunica: „La sfârșitul acestei luni va fi gata broșura lui Lenin (voluminoasă, de 8—9 coli) despre congres și despre situația din partid. Cred că ea va lămuri pe deplin poziția majorității și sper chiar că va risipi întrucîtva confuzia teoretică care domnește astăzi în partid“ („Culegeri din Lenin“, vol. XV, pag. 15). În mai 1904, cartea lui Lenin a ieșit de sub tipar.

În această lucrare, Lenin a dat o lovitură nimicitoare oportunistului menșevicilor în problemele organizatorice. Uriașa importanță istorică a acestei cărți constă mai întâi de toate în faptul că, în cuprinsul ei, V. I. Lenin, dezvoltând învățătura marxistă despre partid, a elaborat principiile organizatorice ale partidului revoluționar proletar; pentru prima oară în istoria marxismului, el a făcut o critică atotcuprinzătoare a oportunistului în problemele organizatorice, arătând pericolul deosebit de grav pe care-l prezintă pentru mișcarea muncitorească subestimarea importanței organizării.

Cartea „Un pas înainte, doi pași înapoi“ a provocat atacuri furibunde din partea menșevicilor. Plehanov a cerut Comitetului Central să se desolidarizeze de cartea lui Lenin, iar împăciuitoriștii din C.C. au căutat să întârzie tipărirea și difuzarea ei.

În pofida tuturor străduințelor depuse de oportuniști, lucrarea lui Lenin „Un pas înainte, doi pași înapoi“ a căpătat o largă răspândire în rândurile muncitorilor înaintați din Rusia. Potrivit datelor departamentului poliției, ea a fost găsită cu prilejul unor arestări și percheziții făcute la Moscova, Petersburg, Kiev, Riga, Saratov, Tula, Orel, Ufa, Perm, Kostroma, Șcigrî, Șavli (gub. Kovno) și în alte localități.

Cartea „Un pas înainte, doi pași înapoi“ a fost reeditată de Lenin în culegerea „În 12 ani“, apărută în 1907 (pe coperta interioară: 1908). În prefața la această culegere, Lenin scria:

„Broșura «Un pas înainte, doi pași înapoi» a apărut la Geneva în vara anului 1904. Ea descrie primul stadiu al sciziunii dintre menșevici și bolșevici, care a început la Congresul al II-lea (august 1903)... Esențială îmi pare a fi aici analiza luptei de concepții care a fost dusă la Congresul al II-lea în problemele de tactică și în alte probleme, precum și polemica împotriva concepțiilor menșevice în problemele organizatorice: și una și cealaltă sînt necesare pentru înțelegerea menșevismului și a bolșevismului ca niște curente care și-au pus amprenta pe întreaga activitate a partidului muncitoresc în revoluția noastră“ (Opere, vol. 13, E.S.P.L.P. 1957, pag. 97).

În volumul de față, textul lucrării se tipărește după prima ediție a cărții, din 1904, confruntată cu manuscrisul lui Lenin, păstrîndu-se adăugirile făcute de autor la ediția din 1907.
— 187.

- 98 *Conferința din 1902* — conferința reprezentanților comitetelor și organizațiilor P.M.S.D.R. care a avut loc la Belostok între 23 și 28 martie (5 și 10 aprilie) 1902. La această conferință au fost reprezentate comitetele din Petersburg și Ekaterinoslav ale P.M.S.D.R., „Uniunea comitetelor și organizațiilor din sud ale P.M.S.D.R.“, C.C. al Bundului și Comitetul său din străinătate, „Uniunea social-democraților ruși din străinătate“ și redacția ziarului „Iskra“ (reprezentantul ei, F. I. Dan, avea mandat din partea „Ligii din străinătate a social-democrației revoluționare

ruse⁹⁹). Din vina organizatorilor „economiști” ai conferinței, delegatul redacției ziarului „Iskra” a venit după începerea conferinței, iar reprezentantul organizației din Rusia a „Iskrei”, F. V. Lengnik, nu a ajuns de loc la conferință, deși a sosit la timp la Belostok; reprezentantul Comitetului din Nijni-Novgorod (de orientare iskristă), A. I. Piskunov, care sosise la Belostok înaintea lui Dan, a protestat împotriva faptului că lipsesc de la conferință reprezentanții unor organizații de orientare iskristă și curînd a părăsit conferința. „Economiștii” împreună cu bundiștii, care îi sprijineau pe cei dintîi, aveau intenția să transforme conferința într-un congres — Congresul al II-lea al P.M.S.D.R., sperînd că în felul acesta își vor putea consolida poziția în rîndurile social-democrației ruse și vor paraliza influența crescîndă a „Iskrei”. Dar această încercare a eșuat atît din pricina componenței relativ restrînse a conferinței (nu erau reprezentate decît patru din organizațiile P.M.S.D.R. care activau în Rusia) cît și din pricina profundelor divergențe principiale care au ieșit la iveală în cadrul ei; împotriva transformării conferinței într-un congres al partidului a ridicat obiecții categorice în special delegatul „Iskrei”, care a demonstrat că un asemenea congres nu ar avea nici competența și nici pregătirea necesară.

La Conferința de la Belostok au fost adoptate o rezoluție de constituire și rezoluția principială propusă de delegatul C.C. al Bundului, cu amendamentele aduse de reprezentantul „Uniunii comitetelor și organizațiilor din sud ale P.M.S.D.R.” (delegatul „Iskrei”, care prezentase un proiect propriu de rezoluție principială, a votat împotriva proiectului prezentat de bundist); de asemenea a fost confirmat textul unui manifest de 1 Mai la baza căruia a fost pus proiectul elaborat de redacția ziarului „Iskra”. (Vezi „Rezoluțiile și hotărîrile congreselor, conferințelor Partidului Comunist al Uniunii Sovietice și ale plenarelor C.C.”, partea I, Editura pentru literatură politică, 1954, pag. 28—31.) Conferința a ales un Comitet de organizare pentru pregătirea celui de-al II-lea Congres al partidului. Din Comitetul de organizare făceau parte reprezentantul „Iskrei” (F. I. Dan), reprezentantul „Uniunii comitetelor și organizațiilor din sud ale P.M.S.D.R.” (O. A. Ermanski) și cel al C.C. al Bundului (K. Portnoi). Curînd după conferință, majoritatea delegaților, printre care și doi membri ai Comitetului de organizare, au fost arestați de poliție. Noul comitet de organizare pentru pregătirea Congresului al II-lea al P.M.S.D.R. a fost format în noiembrie 1902, la Pskov, la consfătuirea reprezentanților Comitetului din Petersburg al P.M.S.D.R., ai organizației din Rusia a „Iskrei” și ai grupului „Lujnîi rabocii”. — 194.

99 „Raboceia mîsl” — grup de „economiști”; a editat un ziar cu aceeași denumire. Ziarul a apărut din octombrie 1897 pînă în decembrie 1902; a fost redactat de K. M. Tahtarev și de alții. Au apărut 16 numere.

Grupul „Raboceaia mîsl“ propaga concepții fățiș oportuniste. El se ridica împotriva luptei politice a clasei muncitoare, limitînd sarcinile proletariatului la „interesele de moment“, la revendicarea unor reforme parțiale, în special cu caracter economic. Prosternîndu-se în fața spontaneității mișcării muncitorești, reprezentanții grupului „Raboceaia mîsl“ se pronunțau împotriva creării unui partid proletar de sine stătător. Ei minimalizau importanța teoriei revoluționare, a conștiinței revoluționare, afirmau că ideologia socialistă poate izvorî din mișcarea spontană.

Critica concepțiilor grupului „Raboceaia mîsl“, ca varietate rusă a oportunistului internațional, a fost făcută de V. I. Lenin în articolul „O orientare retrogradă în social-democrația rusă“, în cartea „Ce-i de făcut?“ (vezi Opere complete, vol. 4, Editura politică, 1961, ediția a doua, pag. 235—267, și vol. 6, Editura politică, 1961, ediția a doua, pag. 1—190), precum și într-o serie de articole publicate în ziarul „Iskra“. — 210.

- 100 Redacția „Iskrei“ menșevice a publicat în suplimentul la nr. 57 al „Iskrei“ din 15 ianuarie 1904 un articol al fostului „economist“ Martînov, în care acesta se ridica împotriva principiilor organizatorice ale bolșevismului și se deda la atacuri împotriva lui V. I. Lenin. Într-o notă la articolul lui Martînov, redacția „Iskrei“ se declara formal în dezacord cu unele dintre ideile autorului, dar în linii generale aproba articolul și era de acord cu tezele fundamentale ale lui Martînov. — 212.
- 101 Vezi „Rezoluțiile și hotărîrile congreselor, conferințelor Partidului Comunist al Uniunii Sovietice și ale plenarelor C.C.“, partea I, Editura pentru literatură politică, 1954, pag. 43. — 224.
- 102 Organizația narodnicilor revoluționari „Zemlea i volea“ („Pămînt și libertate“) a fost întemeiată în toamna anului 1876, la Petersburg; la început s-a numit „Grupul narodnic-revoluționar din nord“; începînd din 1878 este cunoscută sub numele de asociația „Zemlea i volea“. Din această organizație făceau parte Mark și Olga Natanson, G. V. Plehanov, O. V. Aptekman, A. D. și A. F. Mihailov, A. A. Kveatkovski, M. R. Popov, S. M. Kravcinski, D. A. Klementș, A. D. Oboleșev, S. L. Perovskaia și alți revoluționari de seamă din deceniul al 8-lea al secolului trecut. Fără să renunțe la socialism ca scop final, organizația „Zemlea i volea“ proclama ca scop imediat înfăptuirea „revendicărilor poporului așa cum se prezintă ele în momentul de față“, adică revendicările referitoare la „pămînt și libertate“. „E de la sine înțeles — se spunea în programul acestei organizații — că această formulă poate fi înfăptuită în practică numai printr-o răsturnare violentă“, pentru pregătirea căreia se punea ca sarcină răscolirea „nemulțumirilor poporului“ și „dezorganizarea forțelor statului“. Pentru a putea desfășura

agitația în rîndurile țăranilor, zemlevoții organizau „colonii agricole“, îndeosebi în guberniile agricole din regiunea Volgăi și în regiunea centrală cu cernoziom. Ei duceau, de asemenea, o muncă de agitație în rîndurile muncitorilor și ale tineretului studios. La 6 (18) decembrie 1876, zemlevoții au organizat vestita demonstrație din Piața Kazan de la Petersburg. Deși zemlevoții întrețineau legături cu unele cercuri muncitorești, ei nu puteau și nu voiau să treacă în fruntea mișcării muncitorești, deoarece, asemenea celorlalți narodnici, ei negau rolul de avangardă al clasei muncitoare. Ei nu înțelegeau nici importanța luptei politice, care, după părerea lor, distrăgea forțele revoluționarilor și putea să ducă la slăbirea legăturii lor cu poporul.

Spre deosebire de grupurile narodnice din prima jumătate a deceniului al 8-lea al secolului trecut, zemlevoții au creat o organizație încheată, la baza căreia stăteau principiile unei centralizări și discipline riguroase. Organizația era alcătuită dintr-un „cerc principal“ și din grupuri teritoriale și speciale (pentru munca în rîndurile țăranimii și ale muncitorilor, pentru activitatea de „dezorganizare“ etc.); în fruntea „cercului principal“ se afla „administrația“ („comisia“), care controla activitatea grupurilor, le aproviziona cu literatură, cu fonduri etc. Statutul societății, adoptat în iarna anului 1876—1877, prevedea că minoritatea trebuie să se supună majorității; fiecare membru era dator să consacre organizației „toate forțele, mijloacele și legăturile sale, să-i sacrifice toate simpatiile și antipatiile sale, ba chiar și viața“, să păstreze cel mai strict secret în tot ce privește treburile interne ale organizației etc. În 1878—1879, zemlevoții au publicat 5 numere din revista „Zemlea i volea“.

În 1879, sub influența insuccesului agitației socialiste printre țărani și a intensificării represiunilor din partea guvernului, majoritatea zemlevoților au început să încline spre teroarea politică ca principală metodă de luptă pentru realizarea programului lor. Divergențele ivite între adepții vechii tactici (în frunte cu G. V. Plehanov) și partizanii terorii (A. I. Jeleabov și alții) au dus la scindarea organizației „Zemlea i volea“ la Congresul de la Voronej (iunie 1879); adepții vechii tactici au organizat asociația „Ciornîi peredel“, ceilalți — „Narodnaia volea“.

În revendicările lor programatice, membrii organizației „Ciornîi peredel“ (G. V. Plehanov, M. R. Popov, P. B. Akselrod, L. G. Deutsch, I. V. Stefanovici, V. I. Zsulici, O. V. Aptekman, V. N. Ignatov, A. P. Bulanov și alții) se situau în esență pe platforma organizației „Zemlea i volea“. În Rusia și în străinătate (unde au emigrat în 1880 Plehanov, Deutsch, Zsulici, Stefanovici și alții), ei au editat revista „Ciornîi peredel“ și ziarul „Zerno“. Ulterior, o parte dintre membrii acestei organizații au evoluat spre marxism (Plehanov, Akselrod, Zsulici, Deutsch și Ignatov au creat în 1883 prima organizație marxistă rusă — grupul „Eliberarea muncii“), iar ceilalți au aderat —

după 1 martie 1881 (asasinarea lui Alexandru al II-lea) — la narodovolți. — 243.

- 103 „*Narodnaia volea*” — organizație politică secretă a narodnicilor teroriști, care a luat naștere în august 1879, în urma scindării organizației narodnice „*Zemlea i volea*”. În fruntea organizației „*Narodnaia volea*” se afla un comitet executiv, format din A. I. Jeleabov, A. D. Mihailov, M. F. Frolenko, N. A. Morozov, V. N. Figner, S. L. Perovskaia, A. A. Kveatkovski și alții. Rămânând pe pozițiile socialismului utopic narodnicist, narodovolții au pășit, totodată, pe calea luptei politice, considerând că principala sarcină o constituie răsturnarea absolutismului și cucerirea libertății politice. Programul lor prevedea organizarea unei „reprezentanțe populare permanente”, aleasă prin vot universal, proclamarea libertăților democratice, trecerea pământului în mâinile poporului și elaborarea unor măsuri pentru trecerea fabricilor și a uzinelor în mâinile muncitorilor. „*Narodovolții* — scria V. I. Lenin — au făcut un pas înainte, trecând la lupta politică, dar nu au reușit să lege această luptă de socialism” (Opere, vol. 8, E.S.P.L.P. 1955, pag. 59).

Narodovolții au dus o luptă eroică împotriva absolutismului țarist. Dar, pornind de la teoria greșită a „eroilor” activi și a „gloatei” pasive, ei considerau că vor putea obține transformarea societății fără participarea poporului, prin forțele lor proprii, prin teroare individuală, prin intimidarea și dezorganizarea cîrmuirii. După 1 martie 1881, guvernul a reușit, prin crîncene persecuții, provocări și execuții, să distrugă organizația „*Narodnaia volea*”.

Încercările repetate de a reînvia organizația „*Narodnaia volea*”, întreprinse în cursul deceniului al 9-lea, n-au dat nici un rezultat. Astfel, în 1886 a apărut un grup condus de A. I. Ulianov (fratele lui V. I. Lenin) și de P. I. Șevîrev, care împărtășea tradițiile organizației „*Narodnaia volea*”. După o încercare nereușită de a organiza un atentat împotriva lui Alexandru al III-lea, în 1887 grupul a fost descoperit, iar membrii săi activi au fost executați.

Criticînd programul greșit, utopic al narodovolților, V. I. Lenin vorbea, totodată, cu mare respect de lupta plină de abnegație a narodovolților împotriva țarismului. În 1899, în „*Protestul social-democraților din Rusia*”, el arăta că „militanții vechii «*Narodnaia volea*» au știut să joace un rol de seamă în istoria Rusiei, cu toată îngustimea păturilor sociale care îi sprijineau pe puținii eroi și cu toate că nu teoria revoluționară a fost steagul acestei mișcări” (Opere complete, vol. 4, Editura politică, 1961, ediția a doua, pag. 169). — 243.

- 104 Este vorba de incidentul produs la Hamburg în 1900 în legătură cu comportarea unui grup de 122 de zidari care, înființînd „*Sindicatul liber al zidarilor*”, au lucrat în acord în timpul grevei, trecînd peste interdicția uniunii centrale. Secția din Ham-

- burg a uniunii zidarilor a pus în organizațiile locale ale partidului problema comportării social-democraților membri ai acestui grup, acuzându-i că au acționat ca spărgători de grevă. Organizațiile locale au sesizat Comitetul Central al social-democrației germane, cerându-i să se pronunțe în această problemă. Comisia de arbitraj numită de C.C. a condamnat conduita social-democraților membri ai „Sindicatului liber al zidarilor“, dar a respins propunerea de a-i exclude din partid. — 250.
- 105 În rezoluția lui S. Zborovski (Kostici), care a fost respinsă de congres, § 1 din statutul partidului avea următoarea formulare : „Oricine recunoaște programul partidului și ajută cu mijloace materiale partidul și-i dă în mod regulat un concurs personal sub conducerea uneia dintre organizațiile de partid este considerat de aceasta din urmă membru de partid“ („Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. Procesele-verbale“. Moscova, 1959, pag. 281). — 254.
- 106 La Congresul al II-lea al partidului au fost 16 membri ai organizației „Iskrei“, dintre care : partizani ai majorității, în frunte cu Lenin — 9 (V. I. Lenin, G. V. Plehanov, N. K. Krupskaja, R. S. Zemleacika, L. M. Knipovici, N. E. Bauman, D. I. Ulianov, P. A. Krasikov, V. A. Noskov), iar partizani ai minorității, în frunte cu Martov — 7 (L. Martov, P. B. Akselrod, A. N. Potresov, V. I. Zaslucii, L. G. Deutsch, L. D. Troțki, V. N. Krohmal). — 265.
- 107 *Grajduri augiene* — potrivit mitologiei grecești, întinsele grajduri ale lui Augias, regele Elidei, care nu fuseseră curățate timp de mulți ani și pe care Hercule le-a curățat într-o singură zi. Prin expresia „grajduri augiene“ se înțelege o mare îngrămădire de gunoaie sau o stare de extremă dezordine și delăsare. — 267.
- 108 *Congresul din 1895 al social-democrației germane* a avut loc la Breslau între 6 și 12 octombrie (st.n.). În centrul atenției congresului a stat discutarea proiectului de program agrar, prezentat de comisia agrară creată printr-o hotărâre a Congresului de la Frankfurt din 1894. Proiectul de program agrar conținea greșeli grave ; în special se făcea simțită în el tendința de a transforma partidul proletar într-un partid „al întregului popor“. În afară de oportuniști s-au pronunțat pentru acest proiect și A. Bebel și W. Liebknecht, lucru pentru care la Congresul din 1895 au fost dezapropați de către tovarășii lor de partid. Proiectul de program agrar a fost aspru criticat la congres de K. Kautsky, C. Zetkin și o serie de alți social-democrați. Congresul a respins cu majoritate de voturi (158 de voturi pentru, 63 de voturi contra) proiectul de program agrar prezentat de comisie. — 272.

- 109 Cuvintele rostite de Margareta din tragedia „Faust” de Goethe (atunci cînd ea îi reproșează lui Faust prietenia sa cu Mefistofel), citate din memorie de C. Zetkin în cuvîntarea ei la congresul social-democrației germane. — 273.
- 110 Este vorba de articolul lui P. B. Akselrod „Unirea social-democrației din Rusia și sarcinile ei” („Iskra” nr. 55 din 15 decembrie 1903), îndreptat împotriva principiilor organizatorice ale bolșevismului. — 279.
- 111 Este vorba de G. M. Krjijanovski. — 297.
- 112 V. I. Lenin se referă la o cuvîntare rostită la Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. de „economistul” V. P. Akimov, care, criticînd proiectul de program al partidului prezentat de „Iskra”, a protestat împotriva faptului că în program cuvîntul „proletariat” nu figurează în calitate de subiect, ci în calitate de complement. După părerea lui Akimov, aceasta denota o tendință de a separa partidul de interesele proletariatului. — 321.
- 113 *Munte și Girondă* — denumirea celor două grupări politice ale burgheziei din perioada revoluției burgheze franceze de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea. Munte sau iacobini erau numiți reprezentanții cei mai radicali ai clasei revoluționare din acea vreme — burghezia —, care proclamau necesitatea lichidării absolutismului și a feudalismului. Spre deosebire de iacobini, girondinii oscilau între revoluție și contrarevoluție și urmau calea compromisurilor cu monarhia.
- „Girondă socialistă” este termenul folosit de V. I. Lenin pentru a desemna curentul oportunist din rîndurile social-democrației; iacobini proletari, „Munte” — termenii folosiți de el pentru a desemna pe social-democrații revoluționari. După scindarea P.M.S.D.R. în aripă bolșevică și aripă menșevică, Lenin a subliniat adeseori că menșevicii reprezintă curentul girondin în mișcarea muncitorească. — 331.
- 114 „Organizația muncitorească” din Petersburg — organizație a „economistilor”, care a luat ființă în vara anului 1900. În toamna anului 1900, „Organizația muncitorească” a fuzionat cu „Uniunea de luptă pentru eliberarea clasei muncitoare” din Petersburg, care fusese recunoscută în calitate de Comitet al organizației P.M.S.D.R. Petersburg. După ce în organizația de partid din Petersburg a învins orientarea iskristă, o parte dintre membrii acestei organizații, și anume partea aflată sub influența adeptilor „economismului”, s-a desprins în toamna anului 1902 de Comitetul din Petersburg și a reconstituit „Organizația muncitorească” ca organizație de sine stătătoare. Comitetul „Organizației muncitorești” a adoptat o poziție ostilă față de „Iskra” leninistă și față de planul ei organizatoric de creare a partidului marxist. Opuîndu-se partidului, comitetul „Organizației muncitorești” declara în mod demagogic că cea mai importantă

- condiție a dezvoltării mișcării muncitorești și a succesului ei în luptă este activitatea de sine stătătoare a clasei muncitoare. Împotriva hotărârilor comitetului „Organizației muncitorești“, care vorbea cu de la sine putere în numele „Uniunii de luptă pentru eliberarea clasei muncitoare“ din Petersburg, au protestat o serie de organizații locale ale P.M.S.D.R. La începutul anului 1904, după Congresul al II-lea al partidului, „Organizația muncitorească“ și-a încetat existența, dizolvându-se în organizația generală a partidului. — 333.
- 115 *Noul membru al C.C.* — F. V. Lengnik, care în septembrie 1903 venise din Rusia la Geneva. — 342.
- 116 Este vorba, probabil, de suburbiile Carouge și Cluse din Geneva, în care locuiau partizani ai majorității și partizani ai minorității. — 358.
- 117 *Bazarov* — personajul principal din romanul lui I. S. Turgheniev „Părinți și copii“. — 362.
- 118 Este vorba de F. V. Lengnik. — 362.
- 119 În „Iskra“ nr. 53 din 25 noiembrie 1903, concomitent cu „Scrisoarea către redacția «Iskrei»“ a lui V. I. Lenin (vezi volumul de față, pag. 94—98) a fost publicat și răspunsul din partea redacției, scris de G. V. Plehanov. În scrisoarea sa, V. I. Lenin propunea ca în coloanele ziarului să fie dezbătute divergențele principale dintre bolșevici și menșevici. Plehanov însă a respins această propunere, declarând că divergențele în cauză nu sînt decît „ciorovăieli ale vieții de cerc“. — 363.
- 120 Este vorba de articolele lui G. V. Plehanov „O neînțelegere amuzantă“ („Iskra“ nr. 55 din 15 decembrie 1903) și „O neînțelegere regretabilă“ („Iskra“ nr. 57 din 15 ianuarie 1904). — 363.
- 121 Este vorba de concepțiile lui P. B. Struve, reprezentant de seamă al „marxismului legal“, care în 1894 a publicat cartea „Note critice cu privire la problema dezvoltării economice a Rusiei“. Concepțiile burghezo-apologetice ale lui Struve se conturau clar încă în această lucrare a sa din tinerețe. În combaterea concepțiilor lui Struve și ale celorlalți „marxiști legali“, V. I. Lenin a prezentat în toamna anului 1894, într-un cerc marxist din Petersburg, un referat intitulat „Oglindirea marxismului în literatura burgheză“. Acest referat a servit apoi ca bază pentru articolul lui Lenin „Conținutul economic al narodnicismului și critica lui în cartea d-lui Struve“, scris la sfîrșitul anului 1894 — începutul anului 1895 (vezi Opere complete, vol. 1, Editura politică, 1960, ediția a doua, pag. 335—510). — 369.
- 122 Este vorba de articolul lui L. Martov „Așa oare trebuie să ne pregătim?“, articol care a fost publicat în „Iskra“ și în care

- autorul a luat atitudine împotriva pregătirii unei insurecții armate pe întreaga Rusie, considerînd că pregătirea unei asemenea insurecții nu este decît utopie și complotism. — 372.
- 123 Cuvinte citate din poezia lui M. I. Lermontov „Ziaristul, cititorul și scriitorul“ (vezi M. I. Lermontov. Opere în șase volume, vol. 2, 1954, ed. rusă, pag. 147). — 373.
- 124 Cuvinte citate din poezia satirică „Imnul socialistului rus modern“, publicată în revista „Zarea“ nr. 1 (aprilie 1901) sub semnătura „Narcis Tuporîlov“. În această poezie erau ridiculizați „economisții“ și prosternarea lor în fața mișcării spontane. Autorul „Imnului socialistului rus modern“ era L. Martov. — 379.
- 125 Este vorba de articolul lui L. Martov „La ordinea zilei“, publicat la 25 februarie 1904 în ziarul „Iskra“. În acest articol, Martov susținea că, în ceea ce privește componența lor, comitetele locale de partid trebuie să fie „independente“ de C.C. al P.M.S.D.R.; totodată, el ataca Comitetul din Moscova, care, dezbătînd această problemă, a adoptat o rezoluție în care declara că, în conformitate cu § 9 din statutul partidului, se va supune tuturor dispozițiilor Comitetului Central. — 385.
- 126 *Congresul de la Dresda al social-democrației germane* a avut loc între 13 și 20 septembrie (st.n.) 1903. În centrul atenției congresului a stat problema tacticii partidului și a luptei împotriva revizionismului. La congres au fost criticate concepțiile revizioniste ale lui E. Bernstein, P. Göhre, E. David, W. Heine și ale altor social-democrați germani. Într-o rezoluție adoptată de congres cu o majoritate covârșitoare de voturi (288 contra 11) se spunea: „Congresul partidului condamnă în modul cel mai categoric tendințele revizioniste de a schimba vechea și încercata noastră tactică, bazată pe lupta de clasă și încununată de victorii, în sensul de a se renunța la cucerirea puterii politice prin răsturnarea dușmanilor noștri și de a se adopta o politică de concesii față de orînduirea existentă“ (vezi „Protokoll über die Verhandlungen des Parteitagés der Sozialdemokratischen Partei Deutschlands. Abgehalten zu Dresden vom 13. bis 20. September 1903“. Berlin, 1903, S. 418). Adoptarea acestei rezoluții a avut o anumită importanță pozitivă. Totuși, congresul n-a dat dovadă de suficientă consecvență în lupta împotriva revizionismului; revizionisții din rîndurile social-democrației germane n-au fost excluși din partid, iar după congres au continuat să-și propage concepțiile oportuniste. — 386.
- 127 „*Sozialistische Monatshefte*“ — revistă, principalul organ al oportuniștilor germani și una dintre publicațiile oportunistului internațional. A apărut la Berlin din 1897 pînă în 1933. În timpul primului război mondial (1914—1918) s-a situat pe poziții social-șovine. — 386.

- 128 „*Frankfurter Zeitung*“ — cotidian, organul de presă al marilor financiari germani, a apărut la Frankfurt pe Main din 1856 până în 1943. În 1949 și-a reluat apariția, sub denumirea de „*Frankfurter Allgemeine Zeitung*“; este purtătorul de cuvânt al monopolistilor vest-germani. — 391.
- 129 *Tactică „ministerialistă*“, „ministerialism“ (sau „socialism ministerial“, „millerandism“) — tactica oportunistă a participării socialiștilor la guvernele burgheze reacționare. Acest termen a apărut în legătură cu faptul că în 1899 socialistul francez Millerand a intrat în guvernul burghez Waldeck-Rousseau. — 393.
- 130 Este vorba de lucrarea „Scurtă constituție a P.M.S.D.R.“, scrisă în glumă de L. Martov și publicată ca anexă la articolul său „La ordinea zilei“ („*Iskra*“ nr. 58 din 25 ianuarie 1904). Ironizând principiile organizatorice ale bolșevismului și plîngîndu-se de pretinsa nedreptățire a menșevicilor, Martov vorbea în „constituția“ sa despre „hărțuitori“ și „hărțuiți“, prin care subînțelegea pe bolșevici și pe menșevici. — 395.
- 131 Este vorba de scrisoarea adresată de K. Kautsky lui M. N. Leadvod în legătură cu lupta internă de partid din cadrul P.M.S.D.R., scrisoare care a fost publicată sub formă de articol în nr. 66 din 15 mai 1904 al ziarului „*Iskra*“. Pronunțîndu-se în favoarea menșevicilor, Kautsky îndemna, totodată, ambele părți angajate în luptă să înceteze „războiul intestin“ și propunea ca pînă la „încheierea unui armistițiu“ în partid să nu fie convocat congresul partidului în vederea discutării divergențelor dintre bolșevici și menșevici. — 422.
- 132 *Consiliul P.M.S.D.R.* s-a întrunit în sesiune la Geneva între 31 mai și 5 iunie (13 și 18 iunie) 1904, în următoarea componență: V. I. Lenin, G. V. Plehanov (președinte), V. A. Noskov, P. B. Akselrod și L. Martov. În prima sa ședință, Consiliul a dezbătut problema convocării unei conferințe interpartinice a partidelor revoluționare și opoziționiste din Rusia, precum și aceea a Congresului internațional de la Amsterdam, care urma să se țină în curînd. Ședința a doua a fost consacrată dezbaterii problemelor interne de partid: 1) dreptul instituțiilor centrale ale partidului (O.C. și C.C.) de a-și revoca reprezentanții din Consiliul partidului; 2) cooptarea în comitete și dreptul C.C. de a introduce în componența lor membri noi; 3) modalitatea votării în organizațiile de partid în problema convocării Congresului al III-lea al partidului; 4) publicarea proceselor-verbale ale ședințelor Consiliului și altele.
- Deoarece trei din cei cinci membri ai Consiliului (Plehanov, Akselrod și Martov) erau reprezentanți ai opoziției menșevice, iar Noskov avea o poziție împăciuitoare, Consiliul partidului a rezolvat în spirit menșevic o serie de importante probleme ale vieții interne de partid. — 427.